

Назлов оригинала:
Повеств временных лет
Штампано у зборнику
Памятники литературы древней Руси
Начало русской литературы
XI - начало XIII века
Художественная литература
Москва, 1978.

Превео Ненад
Косовић
у Бенковцу 1980. године

Слика на корицама: Победа
Игори над Половцами
Миниатюра. XV в. Радзивилловская
летопись (БАН, 34.5. 30, л. 232 об.).

**ПОВИЈЕСТ МИНУТИХ ВЕТА
ИЛИ
НЕСТОРОВ ВЕТОПИС**

ИКП "Никола Пашић"

I издање

Београд, 2003.

**ЕВО ПОВИЈЕСТИ МИНУЛИХ ЛЈЕТА:
ОТКУД ЈЕ ПОШЛА РУСКА ЗЕМЉА,
КО У КИЈЕВУ ПОЧЕ ПРВИ ДА КНЕЗУЈЕ И
ОТКАД ЈЕ ПОСТАЛА РУСКА ЗЕМЉА**

Овако ћемо почети повијест ову.

Послије потопа три Нојева сина - Сим, Хам, Јафет - раздијелише земљу.¹⁾ И исток узео Сим: Персију, Бактрију, чак до Индије у дужину, а у ширину до Ринокорура, што ће рећи: од истока па до југа, и Сирију, и Мидију до ријеке Еуфрата, Вавилон, Кордуну, Асирце, Месопотамију, Арабију Најстарију, Елимаис, Инде, Арабију Силну, Колију, Комагину, Феникију.

Хам пак узео јужну страну: Египат, Етиопију што се додирује са Индијом, и другу Етиопију - из ње пак извире ријека етиопска Чермна, која тече на исток, Тебу, Либију што се додирује са Киринејом, Мавританију што је насупрот Гадира. Од оних пак што су на истоку има: Киликију, Памфилију, Писидију, Мезију, Ликаонију, Фригију, Камалију, Ликију, Карију, Лидију, Мезију другу, Троаду, Еолиду, Битинију, Стару Фригију; и острва нека има: Сардинију, Крит, Кипар, и ријеку Геону, звану Нил.

Јафет пак узео сјеверну страну и западну: Индију, Албанију, Арменију Мапу и Велику, Кападаонију, Лафлагонију, Галатију, Колхиду, Босфор, Меоте, Древију, Сарматију, Тавриђане, Скитију, Фракију, Македонију, која се и Пелепонова назива, Аркадију, Епир, Илирију, Словене,²⁾ Лихнитију, Адриакију, Јадранско море. Има пак и острва: Британију, Сицилију, Еубеју, Родос, Хиос, Лезбос, Китеру, Закинф, Кефалонију, Итаку, Корзику, дио Азије, звану Јонија, и ријеку Тигрис што тече између Индије

и Вавилона; до Понтског мора на сјевер:³⁾ Дунав, Дњестар и Кавкаске горе, то јест Угарске,⁴⁾ а отуд чак до Дњепра, и друге ријеке: Десну, Припјату, Двину, Волхов Волгу која иде на исток, у дио Симов. У Јафетовом пак дијелу сједе Руси, Чуди и свакојаки народи:⁵⁾ Мерји, Муроми, Вјеси, Мордвини, Заволошки Чуди, Перми, Печери, Јами, Угри, Литви, Зимоголи, Корси, Љеголи, Ливи, Пољаци пак, Пруси⁶⁾ и Чуди сједе близу мора Варјашког. Уз ово море сједе Варјази: одавде према истоку - до предјела Симових, уз исто ово море сједе и према западу - до земље Енглеске и до Волошке.⁷⁾ Јафетово је такође и ово кољено: Варјави, Швеци, Нормани, Готи, Руси, Енглези, Галичани, Волоси, Римљани, Немци, Корљези, Венецијанци, Ђеновежани и други - ови се пак додирују на западу с југом и у сусједству су са племеном Хамовим.

Сим пак и Хам и Јафет, раздијелив земљу, ждријеб бацивши, ријешише да нико не смије ступити у дио братов, и живљаху сваки у свом дијелу. И би народ један. И када се умножише људи на земљи,⁸⁾ замислише да саграде стуб до неба, у дане Јокатана и Фалека.⁹⁾ И сакупише се на мјесту Сенар поља да граде стуб до неба и град око њега Вавилон; и градише стуб тај 40 година, и не би завршен. И сиђе Господ Бог да види град и стуб, и рече Господ: "Ево рода једнога и народа једнога". И смијеша Бог народе, и раздијели на 72 народа, и расија по свој земљи. Послије но што смијеша народе Бог вјетром великим разруши стуб; и јесте остатак његов између Асирије и Вавилона, и има у висину и у ширину 5.433 лаката,¹⁰⁾ и много је година да се чува овај остатак.

Послије рушења стуба пак и послјије диобе народа, узеше Симови синови источне стране, а Хамови синови - јужне стране, Јафетови пак узеше запад и сјеверне стране. Од ова наиме 72 народа би и народ словенски, од племена Јафетова - Норици, који и јесу Словени.¹¹⁾

Послије много времена сјели су Словени уз Дунав, гдје су данас Угарска земља и Бугарска. Од ових Словена разиђоше се Словени по земљи и назваше се именима својима по мјестима гдје сједоше. Они који дошавши сједоше уз ријеку по имену Морава, и назваше се Морава,

а други се Чеси назваше. А ово су још ти исти Словени: Бијели Хрвати, и Срби, и Хорутани.¹²⁾ Када Волоси нападоше на Словене на дунавске,¹³⁾ и сједоше међу њих и угњетаваху их, Словени пак ови дођоше и сједоше уз Вислу, и прозваше се Љаси, а од ових Љаха назваше се Пољаци; други Љаси су - Љутичи, неки - Мозовшани, а неки - Поморјани.

Тако исто и ови Словени дођоше и сједоше уз Дњепар и назваше се Пољани, а други Древљани, зато што сједоше у шуме; а неки сједоше између Припјате и Двине и назваше се Дреговичи; неки сједоше уз Двину и назваше се Полочани, ријечице ради што утиче у Двину, именом Полота, од ње се и назваше Полочани. Словени пак који сједоше крај језера Иљмена, прозваше се својим именом - Словени, и саградише град и назваше га Новгород. А други сједоше уз Десну, и уз Сејму, и уз Сулу, и назваше се Северјани. И тако се разиђе словенски народ, а по њему се и писмо назва "словенско".

Када су пак Пољани живјели одвојено по горама овим, онда бје пут из Варјага у Грке и из Грка по Дњепру, а у горњем току Дњепра - вуча по суву до Ловоте, а по Ловоти може се ући у Иљмен, језеро велико; из овог језера пак истиче Волхов и утиче у језеро велико Ново, а овог језера ушће улази у море Варјашко.¹⁴⁾ И по овом мору може се пловити до Рима, а од Рима може се доћи по том истом мору Цариграду, а од Цариграда може се доћи у Понтско море, у њега пак утиче Дњепар ријека. Дњепар пак извире из Оковске шуме и тече на југ, а Двина из те исте шуме извире и иде на сјевер и утиче у Варјашко море. Из те исте шуме тече Волга на исток и увире са седамнаест рукаваца у море Хвалиско.¹⁵⁾ Тако и из Русије може се ићи по Волги у Бугаре и у Хвалис,¹⁶⁾ и на исток доћи у област Симову, а по Двини у Варјаге, из Варјага до Рима, од Рима пак и до племена Хамова. А Дњепар делтом утиче у Понтонско море, које слови за руско, - уз њега је учио, како кажу, свети Андреј, брат Петров.

Када је Андреј учио у Синопу¹⁷⁾ и када је дошао у Корсуњ, дозна да је близу од Корсуња до ушћа Дњепра, и зажели да пође у Рим, и доплови у ушће Дњепра, и одатле пође узводно по Дњепру. И

деси се да он дође и заустави се под горама на обали. И ујутро устаде и рече ученицима који бијаху с њим: "Видите ли горе ове? На овим горама засијаће благодат Божија: има да буде град велики и цркве многе Бог има да подигне". И успевши се на горе ове, благослови их и постави крст, и помоливши се Богу, сиђе с горе ове, гдје послије би Кијев, и пође по Дњепру узводно. И дође у Словене, гдје је данас Новгород, и видје ту тамошње људе - какав им је обичај, и како се умивају и шибaju, и зачуди им се. И оде у Варјаге, и дође у Рим, и испривовиједа шта научи и шта видје, и рече им: "Чудне ствари видјех у Словенској земљи идући овамо. Видјех бање дрвене, и зажаре их до руменила, и свуку се и буду наги, и прелију се квасом вареним, и подигну на себе пружа млада и бију се сами, и дотле себе избију да једва сиђу тек што су живи, и облију се водом студеном, и тако оживе. И то раде сваки дан, мучени ни од кога, а не мучење". Они који су га слушали, чуђаху се. Андреј пак, проборавивши у Риму, дође у Синоп.

Пољани пак живљаху одвојено од других и управљаху родовима својим; јер и до ове браће бијаху Пољани, и живљаху сваки са својим родом и на својим мјестима, управљајући сваки родом својим. И бјаху три брата: једноме бје име Киј, а другоме - Шчек, а трећему - Хорив, а сестра њихова бје Либед.¹⁸⁾ Сјеђаше Киј на гори, гдје је данас успон Боричев, а Шчек на трећој гори, - по њему се она пак назва Хоревница. И саградише град у част брата свога најстаријега, и надјенуше му име Кијев. Бјеше око града шума и борик велик, и ловљаху тамо звијери, а бијаху ти мужеви мудри и разумни, и називаху се Пољани: од њих су Пољани у Кијеву и до данашњег дана.

Неки пак, не знајући, рекоше да је Киј био превозник: бијаше тада заиста крај Кијева прелаз с оне стране Дњепра, зато и говораху: "На прелаз на Кијев". Да је Киј био превозник, тада не би ходио Цариграду; међутим, овај Киј кнезоваше у роду својему и одлазаше он цару; како говоре: велику част добио је од цара у чије је вријеме долазио. Идући натраг, дође он на Дунав, и допаде му се мјесто, и направи мали градић, и зажели да ту сједе с родом својим, и не дадоше му

они који су ту близу живјели; тако и до данас називају Дунавци градић тај - Кијевец. Киј пак, вративши се у свој град Кијев, ту и живот свој конча; и браћа његова Шчек и Хорив и сестра њихова Либед ту скончаше.

И послије ове браће поче да код Пољана кнежевску власт држи род њихов, а код Древљана своји кнезови, а код Дреговича своји, а код Словена у Новгороду своји, а други на Полоти, гдје су Полочани. Од њих су Кривичи који сједе у горњем току Волге, и у горњем току Двине и у горњем току Дњепра; њихов град је Смоленск, а тамо баш и сједе Кривичи. Сјеверјани су такође од њих. На Бјелоозерју сједе Вјеси, а на Ростовском језеру Мери, а на Кљешчином језеру - такође Мери. А уз ријеку Оку, гдје она утиче у Волгу - Муроми са својим језиком и Черемиси са својим језиком, и Мордвини са својим језиком. Ево пак ко само словенским језиком говори у Русији: Пољани, Древљани, Новгородјани, Полочани, Дреговичи, Северјани, Бужани, јер сједоше уз Буг, касније пак Волињани названи. А ово су други народи, који Русији дају данак: Чуди, Мери, Вјеси, Муроми, Черемиси, Мордвини, Перми, Печори, Јами, Литви, Зимоголи, Корси, Нарови, Ливонци - ови свој језик имају, а од кољена су Јафетовог које живи у сјеверним странама.

Када је пак Словенски народ, као што рекосмо, живио на Дунаву, дођоше од Скита, то јест од Хазара,¹⁹⁾ тако звани Бугари, и сједоше уз Дунав, и насилници Словенима бијаху. Затим дођоше Бијели Угри и наслиједише земљу Словенску.²⁰⁾ Ови се пак Угри појавише у вријеме цара Ираклија који хођаше на Хоздроја, цара персијскога.²¹⁾ У ова иста времена бијаху и Обри,²²⁾ они ходише на Ираклија цара и умало га не ухватише. Ови исти Обри војеваху и на Словене,²³⁾ и намучише Дуљебе, такође Словене, и насилје твораху женама дуљебским: кад ће да путује некуда Обрин, није дозвољавао да се упрегне коњ или во него наређиваше да се упрегну у таљиге 3 или 4 или 5 жена и да возе Обрина, - и тако мучаху Дуљебе. Бијаху ти Обри тијелом велики и умом горди, и Бог их истријеби, поумираше сви, и не остаде ни један Обрин. И има узречица у Русији и данас: "Погибоше као Обри", - од њих нема ни племена ни потомства. Послије ових дођоше Печенези;²⁴⁾

затим иђаху Црни Угри²⁵) мимо Кијева, али већ касније - у Ољегово вријеме.

Пољани пак који су живјели одвојено, како рекосмо, бијаху од рода словенскога и тек касније назваше се Пољани, и Древљани бијаху од Словена такође и назваше се Древљани; Радимичи пак и Вјатичи - од Љаха су. Бијаху, наиме, 2 брата међу Љасима - Радим, а други - Вјатко; и када дођоше, сједоше: Радим на Сожу, и од њега се назваше Радимичи, а Вјатко са својим родом - уз Оку, и од њега се назваше Вјатичи. И живљаху у миру Пољани, и Древљани, и Сјевери, и Радимичи, Вјатичи и Хрвати. Дуљеби живљаху уз Буг, гдје су данас Волињани,¹ а Уљичи и Тиверци сјеђаху пак уз Дњестар, ближе према Дунаву. Бје их много: сјеђаху они уз Дњестар па све до мора; има градова њихових и до дана данашњег; ево зашто их Грци зваху "Велика Скитија".

Они пак имаху своје обичаје, и законе отаца својих и предања, и сви - своју нарав. Пољани имају нарав отаца својих - кротку и тihu, стидљиви су пред снахама својима и сестрама, мајкама и очевима својима; пред свекрвама и дјеверима велик стид имаху; имаху и брачни обичај: не хођаху по невјесту већ је довођаху увече, а сутрадан доношаху - ко шта да. А Древљани живљаху на звјерски начин, живљаху као скотови: убијаху један другога, јеђаху све нечисто, и брака код њих не бијаше, већ отимаху дјевојке крај воде. И Радимичи, и Вјатичи, и Сјеверјани имаху један те исти обичај: живљаху у шуми као и свака друга звијерка, јеђаху све нечисто, и срамне ријечи говораху пред очевима и пред снахама, и бракова не бијаше у њих, већ игре међу селима - сакупљаху се на те игре, на плесове и на свакакве ђаволје пјесме, и ту отимаху жене себи, с којом се ко договори; имаху пак и по двије и по три жене. И ако неко умре прављаху му даћу, а затим чињаху кладу²⁶) велику и стављаху га на кладу; спаљиваху мртваца, и затим, сакупивши кости, стављаху их у малу посуду, и постављаху на стуб на путу, што чине Вјатичи и данас. Овог се истог обичаја држаху и Кривичи и други пагани, који не знају закон Божији већ који сами себи творе законе.

Каже Григориј у љетопису:²⁷⁾ "Сваки народ има или закон или обичај, који људи, који не познају законе, поштивају као предање очева. Од њих су пак први Сиријци који живе на крају свијета. Имају они као закон себи обичаје својих очева: не чинити блуд и не правити прељубу, не красти, не клеветати или убијати и, посебно, не чинити зло. Такав исти обичај је у Бактријаца који су звани још и Рахманима или Острвљанима;²⁸⁾ ови по завјетима прадједова и из поштовања богова не једу месо и не пију вино, не чине блуд и никакво зло не праве, страха ради великога и божије вјере. Другачије је у сусједа њихових - Индијаца. Они су - убице, ружних поступака и срдити преко јего; а у унутрашњим областима њихове земље - тамо једу људе, и убијају путнике, и чак једу као пси. Свој закон имају и Халдејци²⁹⁾ и Вавилоњани: мајке воде у постељу, блуд праве с дјецом браће, и убијају. И свакакве непријатности чине, сматрајући их добрим дјелима, чак и кад су далеко од своје земље.

"Други је закон у Гилија: жене код њих ору и куће граде, и мушке подвиге чине, али и љубави се предају колико год хоће, не суздржаване од својих мужева и не стидећи се; постоје међу њима и храбре жене које су вјеште лову на звијери. Владају жене те над мужевима својим и наређују им. У Британији неколико мужева с једном женом спавају и многе жене с једним мужем везу имају, и безакоња као закон очева врше, ни од кога осуђиване и суздржаване. Амазонке³⁰⁾ пак немају мужева већ, као бесловесне животиње, једном у години, пред прољетне дане, излазе из своје земље и спајају се с оближњим мушкарцима, сматрајући то вријеме за некакву свечаност и велики празник. Када од њих зачну у утроби, поново се разбјеже из тих предјела. Кад пак дође вријеме рађања, ако се роди дјечак, то га убију, ако пак дјевојчица, то је отхранехи брижљиво васпитавају".

Тако ето, и у наше вријеме Половци се држе закона отаца својих: крв проливају, хвалећи се овим, и једу мрцину и свакојаку нечист - хрчкове и пацове, и узимају маћехе своје и невјесте, и испуњавају друге обичаје отаца својих. Ми пак, хришћани, колико је земаља гдје вјерују у

свету Тројицу, у једно крштење, у једну вјеру, закон имамо један, уколико се у Христа крстисмо и у Христа обукосмо.

Послије овога, послије смрти браће ове,³¹⁾ угњетаваху Пољане Древљани и други околни људи. И нађоше их Хазари³²⁾ како сједе по горама овим у шумама, и рекоше Хазари: "Платите нам данак". Посавјетоваше се Пољани и дадоше од дима мач, и донесоше их Хазари кнезу својему и старјешинама, и рекоше им: "Ево, нађосмо данак нови". Они пак рекоше њима: "Откуда?" Они пак рекоше: "У шуми у горама, над ријеком Дњепром". Они пак рекоше: "Шта су дали?" Они показаше мач. И рекоше старци хазарски: "Овај данак није добар, кнеже! Ми га добисмо оружјем оштрим с једне стране, то јест мач. Ови има да имају данак од нас и од других земаља". Ово се све зби: не од своје воље да говораху већ по Божијој заповијести. Као што и у вријеме фараона, цара египатскога, када доведоше Мојсија фараону, рекоше старјешине фараону: "Овај ће понизити област египатску!"; као што и би: изгибоше Египћани од Мојсија што раније бијаше радник њихов. Тако и ови: владаху, а послије - над њима самима владају; као што и би: владају, наиме, Хазарима руски кнезови и до данашњег дана.

Љета 6360³³⁾ (852), индикта 15³⁴⁾ када Михаил поче царевати,³⁵⁾ стаде се називати Руска земља. О овоме дознасмо, наиме, јер, за вријеме овога цара, Руси нападоше на Цариград, као што пише у грчком љетопису. Зато Ћемо од овог времена и почети и датум ставити, јер "од Адама до потопа је 2242 године, а од потопа до Аврама је 1082 године, а од Аврама до изласка Мојсијева је 430 година, а од изласка Мојсијева до Давида је 601 година, а од Давида и до почетка царевања Соломонова па до похаре Јерусалима је 448 година, а од похаре до Александра је 318 година, а од Александра до рођења Христова је 333 године, а од Христова рођења до Константина је 318 година, а од Константина пак до овога Михаила је 542 године".³⁶⁾ А од прве године Михаила до прве године Ољега, руског кнеза, 29 је година, а од прве године Ољега, јер он сједе у Кијеву, до прве године Игора 31 је година, а од прве године Игора до прве године Свјатослава 33

је године, а од прве године Свјатослава до прве године Јарополка 28 година; а кнезова Јарополк 8 година, а Владимир кнезова 37 година, а Јарослав кнезова 40 година. Зато је од смрти Јарослава до смрти Свјатополка 60 година.³⁷⁾

Али ми ћемо се вратити на пријашње и испричати шта се у тим годинама, као што бијасмо већ били почели: с првом годином царевања Михаила, а године ћемо предати по реду.

Љето 6361 (853). Љето 6362 (854). Љето 6363 (855). Љето 6364 (856). Љето 6365 (857).

Љето 6366 (858). Михаил цар изиђе с војницима обалом и морем на Бугаре. Бугари пак, увидјевши да не могу да му се супротставе, замолише да их крсти и обећаше да ће се покорити Грцима. Цар пак крсти кнеза њихова и бољаре све, и мир учини с Грцима.

Љето 6367 (859). Узимаху данак прекоморски Варјази од Чуда и од Словена, од Мера и од свију Кривича. А Хазари узимаху од Пољана, и од Северјана, и од Вјатича - по монету и по вјеверицу од дима.

Љето 6368 (860). Љето 6369 (861).

Љето 6370 (862). Изгнаше Варјаге преко мора, и не дадоше им данак, и почеше сами собом да владају. И не би међу њима правде, и уста род на род, и бијаху међу њима свађе, и ратовати стадоше једни с другима. И рекоше сами себи: "Потражићемо себи кнеза који би владао нама и судио по правди."³⁸⁾ И иђаху преко мора ка Варјазима, ка Русима. Ови се Варјази, наиме, називаху Руси, као што се други зову Швеци, а други пак - Нормани и Англи, а још други - Холанђани; тако и ови. Казаше Русима Чуди, Словени, Кривичи и Вјеси: "Земља је наша велика и обилна, а реда у њој нема. Дођите да кнезујете и да владате нама." И изабраше три брата с родовима њиховима, и узеше они са собом све Русе, и дођоше и сједе најстарији, Рјурик, у Новгороду, а други, Синеус, - на Бјелоозеру, а трећи, Трувор - у Изборску. И од ових Варјага назва се Руска земља. Новгородјани пак - ти људи Новгородјани од варјашког су рода, а раније бијаху Словени. Послије

двје године пак Синеус и његов брат Трувор умру. И узе власт Рјурик, и разда мужевима својим градове - овоме Полоцк, ономе Ростов, друго Бјелоозеро. И Варјази су у овим градовима - дошљаци, а старосједиоци су у Новгороду - Словени, у Полоцку - Кривичи, у Ростову - Мери, у Бјелоозеру - Вјеси, у Мурому - Муроми; и свима овима завлада Рјурик. И има он два мужа, не из његовог племена већ бољаре,³⁹⁾ и измолише се они у Цариград са родом својим. И пођоше низ Дњепар и, идући мимо, угледаше на гори градић. И упиташе: "Чији је ово градић?" Становници пак тамошњи рекоше: "Била су три брата - Киј, Шчек, Хорив - они направише овај градић, и помријеше, а ми, њихови потомци, сједимо овдје и плаћамо Хазарима данак." Аскољд пак и Дир остадоше да владају земљом Пољана. Рјурик међутим кнезоваше у Новгороду.

Љето 6371 (863). Љето 6372 (864). Љето 6373 (865).

Љето 6374 (866). Одоше Аскољд и Дир на Грке и дођоше тамо 14. године царевања Михаила цара. Цару пак, који је био отишао на Агарјане⁴⁰⁾ и који је већ био дошао до Црне ријеке,⁴¹⁾ епарх⁴²⁾ посла вијест да Руси на Цариград иду, и врати се цар. Ови међутим унутар Суда⁴³⁾ уђоше, учинише многа убиства хришћана, и са двјеста бродова Цариград опсједнуше. Цар пак једва у град уђе, и са патријархом са Фотијем⁴⁴⁾ сву ноћ молитву твораше у цркви Свете Богородице у Влахерни, и божанску ризу Свете Богородице с пјесмама изнесоше, у мору јој скуте смочише. Тишина стајаше и море укроћено бијаше, али тада бура уста са вјетром и са валовима великим, који су устали понаособ, и бродове безбрижних Руса разбаца и према обали их баца, и разби их тако да их је мапо од такве биједи могло побјећи и кући се вратити.

Љето 6375 (867).

Љето 6376 (868). Поче царевати Василије.⁴⁵⁾

Љето 6377 (869). Крштена би сва земља Бугарска.

Љето 6378 (870). Љето 6379 (871). Љето 6380 (872). Љето 6381 (873). Љето 6382 (874). Љето 6383 (875). Љето 6384 (876). Љето 6385 (877). Љето 6386 (878).

Љето 6387 (879). Умре Рјурик и преда кнежевање своје Олегу⁴⁶⁾

што је из рода његовог, давши му на руке сина својега Игорa: бје на име дијете мало.

Љето 6388 (880). Љето 6389 (881).

Љето 6390 (882). Пође Олег, узевши војнике многе: Варјаге, Чуде, Словене, Мере, Вјесе, Кривиче, и дође Смоленску с Кривичима, и узе град, и постави мужеве своје. И дође до гора Кијевских, и сазна Олег да ту кнезују Аскољд и Дир, и једне војнике сакри у лађе, а друге позади остави, а сам пође к њима, носећи дијете Игорa. И доплови под угарске горе, посакривавши војнике своје, и посла Аскољду и Диру, говорећи као "трговац сам, идем у Грке од Олега и кнежевића Игорa. Дођите к нама, рођацима својим." Аскољд и Дир, дођоше, искочише остали из лађа, и рече Олег Аскољду и Диру: "Ви нисте кнезови и нисте рода кнежевскога, али ја сам рода кнежевскога", и када изнесоше Игорa: "А ово је син Рјуриков." И убише Аскољда и Диру и однесоше на гору, и сахранише их на гори која се данас зове Угорска, гдје је данас Ољмин двор; на том гробу подигао је Ољма цркву светог Николе; а Дирув гроб је - иза цркве Свете Ирине. И сједе Олег, кнезујући, у Кијеву, и рече Олег: "Нека буде мајка руских градова!" И бијаху у њега Варјази и Словени, и други, и назваше се Русима.⁴⁷⁾ Овај Олег поче подизати градове и наметну данак Словенима, Кривичима и Мерима, и одреди да дају данак Варјазима од Новгорода - 300 гривна на годину,⁴⁸⁾ мира ради, што га даваху Варјазима до смрти Јарослављеве.

Љето 6391 (883). Стаде Олег да ратује против Древљана и, покоривши их, узимаше од њих данак - по црну куну од дима.

Љето 6392 (884). Иде Олег на Северјане и, покоривши их, наметну им лаган данак, и не даде им Хазарима данак плаћати, рекавши: "Ја сам им непријатељ, и ви немате зашта да им плаћате."

Љето 6393 (885). Посла к Радимичима, питајући: "Коме данак дајете?" Они пак рекоше: "Хазарима." И рече им Олег: "Не дајите Хазарима, већ мени дајите." И дадоше Олегу по шчелъгу,⁴⁹⁾ као што и Хазарима даваху. И владаше Олег Пољанима, и Древљанима, и Северјанима, и Радимичима, а с Уљичима и Тиверцима имађаше рат.⁵⁰⁾

Љето 6394 (886).

Љето 6395 (887). Царева Леон, Василијев син,⁵¹⁾ који се Лав назва, и брат његов Александар,⁵²⁾ који цареваше 26 година.

Љето 6396 (888). Љето 6397 (889). Љето 6398 (890). Љето 6399 (891). Љето 6400 (892) Љето 6401 (893). Љето 6402 (894) Љето 6403 (895). Љето 6404 (896). Љето 6405 (897). Љето 6406 (898). Иђаху Угри мимо Кијева гором, која се зове данас Угарска, дођоше Дњепру, и стадоше с јуртама: бијаху, наиме, номади, као ови Половци. Дођоше са истока и устремише се преко гора великих, које се назваше горе Угарске, и стадоше ратовати против Волоха и Словена који ту живљаху. Сјеђаху, наиме, ту раније Словени, а Волоси отеше земљу Словенску. Затим пак Угри прогнаше Волохе⁵³⁾ и наслиједише ту земљу, и сједоше са Словенима, покоривши их себи; и отад се назва земља Угарска. И стадоше Угри ратовати против Грка и поплијенише земљу Тракијску и Македонску чак до Солуна. И почеше да ратују против Морава и против Чеха. Бје један јединствени народ словенски: Словени, који сјеђаху уз Дунав - њих пак покорише Угри, и Морава, и Чеси, и Пољаци, и Пољани, које данас зовемо Руси. За ове наиме, Мораве, најприје су створена слова, која су названа - словенско писмо, које писмо јесте и писмо Руса и дунавских Бугара.

Словени, који су већ живјели као крштени, и кнезови њихови - Ростислав, Свјатополк и Коцељ, послаше цару Михаилу,⁵⁴⁾ говорећи: "Земља је наша крштена, али нема у нас учитеља који би учио и поучавао нас и који би нам објашњавао свете књиге. Не разумијемо наиме ни грчки језик ни латински; једни нас уче овако, а други пак - онако, зато не знамо ми ни слике слова ни њихово значење. И пошаљите нам учитеље што ће нам моћи казати о словима књига и о смислу њиховоме." Чује ово цар Михаил па сазва све философе и каза им све ријечи словенских кнезова. И рекоше философи: "Има у Солуну муж, по имену Лав. Има он синове вјеште словенскоме језику; 2 су му сина искусни философи." Ово чувши, цар посла по њих Лаву у Солун, говорећи: "Пошаљи к нама што брже синове своје, Методија

и Константина."⁵⁵) Ово чувши Лав, брзо их посла, и дођоше цару, и рече им цар: "Ево посла к мени Словенска земља, молећи учитеља себи који би им могао да објасни свете књиге; таквог наине желе." И наговорени бијаху од стране цара, и послаше их у Словенску земљу Растиславу, Свјатополку и Коцељу. Када ови пак дођоше, почеше састављати писмена словенске азбуке и преведоше Псалтир и Октоих, и друге књиге. Неки пак стадоше да хуле на словенске књиге, говорећи као "по Пилатовом запису, што га он на крсту Господњем написа, не доличи ни једноме народу да има слова своја, осим Јеврејима, Грцима и Латинима." Ово пак чувши, папа римски⁵⁶) похули на те који ропћу на књиге словенске, рекавши: "Нека се испуни ријеч Књиге: "Нека славе Бога сви народи", и друго: "Нека сви народи славе величину Божију, уколико им даде Свети Дух да говоре." И ако неко хули на словенско писмо, да буде удаљен из цркве, док се не поправи; ти су, наине, вукови, а не овце, њих треба према плодовима поступака њихових узимати и чувати их се. Ви пак, чеда, Божије послушајте учење и не одбаците црквено учење, као што вас је учио Методије, учитељ ваш." Константин се пак врати натраг и оде да учи бугарски народ, а Методије оста у Моравској. Затим кнез Коцељ постави Методија за епископа у Панонији⁵⁷) на столу светог Андроника апостола,⁵⁸) једног од 70 ученика светог апостола Павла. Методије пак посади 2 попа, брзописце веште, и, за 6 мјесеци, преведе све књиге директно са грчког језика на словенски, почев од марта мјесеца до двадесетшестог дана октобра мјесеца. Завршивши, достојну хвалу и славу Богу даде, који дарова милост такву епископу Методију, Андрониковом наследнику, зато што је учитељ словенскоме народу - апостол Андроник. У Моравску је, наине, ишао апостол Павле, и учио је тамо; тамо је и Илирик,⁵⁹) до њега је долазио апостол Павле; ту, наине, најприје бијаху Словени. Због тога је словенскоме народу Павле учитељ, а од тог народа смо и ми, Руси; зато је и нама, Русима, учитељ Павле, пошто је учио народ словенски и поставио, послјије себе, Словенима за епископа и намјесника Андроника. А словенски народ и руски - једно су, од Варјага се,

наиме, назваше Руси, а прије бијаху Словени; иако се и Пољани зову, ријеч словенска бијаше. Пољанима пак бијаху звани зато што у пољима сјеђеху, а језик им бијаше један - словенски.

Љето 6407 (899). Љето 6408 (900). Љето 6409 (901).

Љето 6410 (902). Леон цар најми Угре против Бугара. Угри пак, напавши, сву земљу Бугарску плијенише. Симеон међутим,⁶⁰⁾ дознавши, на Угре се врати, а Угри му усусрет пођоше и побиједише Бугаре, да Симеон једва у Доростол побјеже.

Љето 6411 (903). Игор пак одрасте и сакупљаше данак послјије Олега, и слушаху га, и доведоше му жену од Пскова, по имену Олгу.

Љето 6412 (904). Љето 6413 (905). Љето 6414 (906).

Љето 6415 (907). Иде Олег на Грке,⁶¹⁾ Игора оставивши у Кијеву; узе пак мноштво Варјага, и Словена, и Чуда, и Словена*. и Кривича, и Мера, и Древљана, и Радимича, и Пољана, и Северјана, и Вјатича, и Хрвата, и Дуљеба, и Тивераца, који су тумачи: сви ови су од Грка названи "Велика Скитија". И са овима са свима пође Олег на коњима и на бродовима, и бје бројем бродова 2000. И дође Цариграду; и Грци затворише Суд,⁶²⁾ а град закључаше. И изађе Олег на обалу, и стаде ратовати, и многа убиства почини око града Грцима, и сруши многе палате, и попали цркве. А те, које заробише, ове посјекоше, друге мучаху, неке постријељаше, а друге у море бацише, и многа зла чињаху Руси Грцима, као што непријатељи раде.

И заповиједи Олег војницима својим да кола направе и да на кола ставе бродове. И бијаше успутни вјетар, и подиже једра, и пођоше по пољу према граду. И видјеше Грци, и препадоме се, и рекоше преко посланика Олегу: "Не погуби рад, даћемо ти данак, какав хоћеш." И устави Олег војнике, и изнесоше му храну и вино, и не узе их - бје, наиме, приправљено с отровом. И уплашише се Грци и рекоше: "Није ово Олег, већ свети Димитриј, послан на нас од Бога." И заповиједи Олег да се да данак за 2000 бродова - по 12 гривни⁶³⁾ на човјека, а у броду бијаше по 40 мужава.

И сложише се Грци са овим, и почеше Грци мир молити, да не

би ратовао по Грчкој земљи. Олег пак мало одступи од града и поче мир правити с царевима грчким, са Леоном и Александром, и посла и њима у град Карла, Фарлафа, Вермуда, Рулава и Стемида, говорећи: "Има да ми дате данак." И рекоше Грци: "Шта хоћеш, даћемо ти." И заповиједи Олег да се да војницима на 2000 бродова - по 12 гривена на рашаљ, и затим да се да данак за руске градове: најприје за Кијев, затим за Чернигов, за Перејаслављ, за Полоцк, за Ростов, за Љубеч и за друге градове: по тим, наиме, градовима сјеђаху велики кнезови који су под Олегом. "Да посланици руски сљедовање узимају, какво хоће; а ако дођу трговци, да узимају мјесечнину за 6 мјесеци; хљеб, вино, месо, и рибу, и плодове. И да им се омогући купање, ако хоће. Када се пак упуте кући, да узму у цара нашега за пут храну, и сидра, и ужад, и једра, и што је потребно. И обавезиваше се Грци, и рекоше цареви и бољари сви: "Ако дођу Руси не због трговине, да не узимају мјесечнину: да забрани кнез ријечју својом Русима који овамо долазе, да не чине пакости у селима и у земљи нашој. Руси што овамо долазе да бораве у цркви светога Мамонта и, када пошаље по њих царство наше и испишу имена њихова, тек тада нека узму мјесечнину своју, - најприје они од града Кијева, а затим из Чернигова и из Перејаславља, и из других градова. И да улазе у град кроз једна врата, с царевим мужем, без оружја, по 50 мужева, и да тргују колико им треба, не плаћајући никакве дажбине."

Цар пак Леон и Александар мир учинише са Олегом, обавезаше се да плаћају данак и иђаху присезати једни другима: цјеловаше сами крст, а Олега и мужеве његове водише на заклетву према рускоме закону, и заклињаху се оружјем својим, и Перуном, богом својим, и Волосом, сточним богом,⁶⁴) и утврдише мир. И рече Олег: "Сашијте за Русе једра од свиле, а Словенима - од грубог платна" - и би тако! И објеси штит свој на вратима, показујући побједу, и пође од Цариграда. И подигоше Руси једра свилена, а Словени од грубог платна, и раздера их вјетар; и рекоше Словени: "Узећемо своја од дебелог платна, нису дана Словенима једра од свиле." И дође Олег Кијеву, носећи злато

и свилу, и плодове, и вино, и свакојаки накит. И прозваше Олега - врач: бијаху, наиме, људи пагани и непросвијећени.

Љето 6416 (908). Љето 6417 (909). Љето 6418 (910).

Љето 6419 (911). На западу се појави велика звијезда у облику копља.⁶⁵⁾

Љето 6420 (912). Олег посла мужеве своје да закључе мир и да учине уговор међу Русима и Грцима, посла их говорећи овако:

"Преписано са другог уговора, који је био закључен у присутности ових истих царев Лава и Александра. Ми од рода рускога - Карло, Ингелд, Фарлаф, Веремуд, Рулав, Гуди, Руалд, Карн, Ферлав, Руар, Актев, Труан, Лидул, Фост, Стемид - послани смо од Олега, великога кнеза руског, и од свих свијетлих и великих кнезова и његових великих бољара, који су под његовом руком, вама, Лаву и Александру, и Константину, великима у Богу самодршцима, царевима грчким, ради учвршћења и исказивања многогодишње љубави, која бива међу хришћанима и Русима, а по жељи наших великих кнезова и по наређењу свију Руса који су под његовом руком. Наша свјетлост, више од свега желећи да у Богу учврсти и исказе ону љубав, која је била међу хришћанима и Русима⁶⁶⁾ много пута, право просудисмо, не само ријечима већ и писмом и заклетвом тврдом, заклињући се оружјем својим, да ћемо учврстити такву љубав и исказивати је у складу с вјером и законом нашим.

Овакве су главе уговора, у односу на које смо ми себе обавезали Божијом вјером и љубављу: првим ријечима, наиме - помирићемо се са вама, Грци, и волићемо једни друге од све душе и по доброј вољи, и нећемо дати, колико је то у нашој власти, да дође до никакве обмане или злочина од стране оних који су под руком наших кнезова свијетлих, већ ћемо се постарати, колико нам то снаге дозвољавају, да сачувамо са вама, Грци, у будућим временима и заувјек, истинску и неизмјенљиву љубав, речену и записану, заклетвом потврђену. Тако и ви, Грци, има да чувате овакву исту љубав према кнезовима нашим свијетлим руским и према свима који су под руком свијетлога кнеза нашега, - непоколебљиву и непролазну, увијек и у сва времена.

А о главама које се тичу злочина, учинићемо овако: уколико злочини буду јавно доказани, да се сматра да су заиста и учињени; а у који се злочин не буде вјеровало, да се закуне та страна која тражи да се не вјерује и, када се закуне по обичајима своје вјере, нека буде казна, какав се покаже преступ.

О овом: ако ко убије - или хришћанина Рус, или хришћанин Руса - нека умре, гдје и почини убиство. Ако пак побјегне онај који почини убиство, и ако је имућан, да дио његовог имања, то јест како буде по закону, узме ближњи убијенога, а и жена онога који је убио да задржи толико колико буде по закону. Ако буде сиромашан онај који почини убиство, и ако је у бијегу, да остане под казном док се не пронађе, и тада да умре.

Ако ко удари мачем или буде тукао било каквим другим оружјем, за тај ударац или ту тучу да даде 5 литара сребра по закону руском; ако је сиромашан онај који то уради, да да колико може, да сними са себе и те саме гаће у којима иде, да о осталом да заклетву, према својој вјери, како нико други не може да му помогне, и да се одселе остатак казне од њега не тражи.

О овом: ако украде било шта Рус од хришћанина или пак хришћанин од Руса, и ухваћен буде у часу кад крађу чини од онога који је жртва, или ако се спрема да крађу изврши, и убијен буде, да се за његову смрт не тражи казна ни од хришћанина ни од Руса, већ да жртва узме то своје што је изгубила. Ако даде руке своје онај што је украо, да га узме онај у кога буде украдено, и да свезан буде, и да да то што је украо, и то троструко.

Ако лађа вјетром великим буде избачена на земљу туђу и нађе се тамо ко од нас Руса, и ако има кога ко ће снабдијети лађу својом робом и да је одашаље опет у земљу хришћанску, да је проведемо кроз свако опасно мјесто, док не дође у безопасно мјесто; ако пак таква лађа од буре или од вјетра што дува с краја не може да се врати у своје мјесто, помоћи ћемо те лађе с веслацима ми, Руси, и спровешћемо их с товаром здраве. - То ако се деси близу земље Грчке. Ако се

такво исто зло догоди пак лађи руској, да је спроведемо у Руску земљу, и да продају с те лађе (још у Грчкој), и ако се шта може продати с те лађе, да извучемо (на грчку обалу) ми, Руси. И кад год ми, Руси, идемо у Грке, или с робом или као посланици вашим царевима, да (ми, Грци) пропустимо с чашћу продану робу с њихове лађе. Ако се деси коме од нас, Руса, с лађе да буде убијен или да му буде шта узето, да кривци, који су то починили, осуђени буду на горе речену казну.

О овима: ако је роб обију земаља задржан, или од Руса или од Грка, као продан у ту земљу, и ако се покаже да је Рус или Грк, да се откупи и да се то откупљено лице врати у своју земљу и да узму цијену који су га купили или да се да за њега цијена као за чељаде. Тако исто, ако у рату буде ухваћен ко од стране тих истих Грка, тако исто да се врати у своју земљу и да се да цијена за њега, као што је већ речено, она по којој је купљен.

Када затреба да се иде на војску, и ови (Руси) зажеље да укажу помоћ цару вашем, и колико год их, у било које вријеме да дођу, зажели да остану код вашег цара својом вољом, да им буде.

О Русима, о заробљеницима. Они који су, из било које земље, дошли у Русију и продани у хришћане, или заробљени хришћани који су доспјели у Русију из било које земље, - сви ови има да буду продани по 20 златника, и да се врате у Грке.

О овом: ако украдено буде чељаде руско, или ако ускочи, или насилно буде продано, и ако се Руси буду жалили, да изнесу доказе о чељадету и да га узму натраг у Русију; али и трговци ако изгубе чељаде и жалбу уложе, да траже (судом) и, када га нађу, да га узму. Ако неки мјештанин овакву истрагу не дозволи, да изгуби своје право.

И о Русима који служе у Грцима у хришћанскога цара. Ако ко умре, не одлучивши о своме имању, а нема својих (у Грчкој), да се врати имање његово у Русију најближим млађим рођацима. Ако такав начини завјештање, да узме његово завјештање тај за кога је написано да имање његово наслиједи, и да га наслиједи.

О Русима који се баве куповином.

О различитим (људима) који иду у Грчку и задужују се... Ако се злочинац не врати у Русију, да се жале Руси хришћанском царству, и да ухваћен тај буде и силом враћен у Русију. Овако исто да учине Руси Грцима, ако се деси исто ово.

За потврду сталности, што је мора бити међу нама, хришћанима и Русима, направисмо овај мировни уговор на двјема хартијама⁶⁷⁾ у препису Ивановом.⁶⁸⁾ цара вашег и својом руком; утврдисмо га заклетвом на часни крст, који овдје лежи, и у свету јединосушну Тројицу јединог истинога Бога вашег, и дадосмо га нашим посланицима. Ми се пак заклесмо цару вашем, који је од Бога то, као божији створ, по закону и обичајима народа нашега да нећемо прекршити ни ми ни ко други од земље наше уговорене главе мира и љубави. И овај препис дадосмо царству вашем на потврду, да оба народа пребивају у договору, да уговор овај постане основа и залог мира који међу нама постоји. Мјесеца септембра 2, индикта 15, године од стварања свијета 6420."

Цар пак Леон удостоји посланике руске даровима - златом и свилом и сомотом, и одреди мужеве своје да им покажу црква красоту, и палате златне и у њима постојећа богатства: злато много и свилу и драго камење, и муке Господње - вијенац и чавле, плашт црвени и моћи светих, учећи их вјери својој и указујући им на истинску вјеру. И тако отпусти их у своју земљу с почастима великим. Посланици пак, које је Олег послао, дођоше Олегу и казаше све ријечи обојице царева, како учинише мир и уговор закључише међу Грчком земљом и Руском и како се договорише да заклетву не наруше ни Грци ни Руси.

И живљаше Олег мир имајући са земљама свима кнезујући у Кијеву. И дође јесен, и сјети се Олег коња свога којег је одредио да хране, одлучивши да не сједа на њега. Јер бијаше, наиме, питао враче и чаробњаке: "Од чега ми је умријети?" И рече му један чаробњак: "Кнеже! Од коња којег волиш и јашеш на њему; од њега ти је умријети!" Олег то прими срцу и рече: "Никада нећу усјести на њ и нећу

га више видјети!" И заповједи да га хране и да га не воде к њему, и проживи неколико година не видећи га, док на Грке не пође. И вративши се у Кијев и проживјевши 4 године, пете године сјети се коња; од њега му, наиме, врач бијаху казали да ће умријети. И дозва старјешину коњушара, и рече: "Гдје је коњ мој којег сам наредио да храните и чувате?" Он пак рече: "Угинуо је." Олег се насмија и укори чаробњака, рекавши: "Не говоре истину врач већ лаж: коњ је угинуо а ја сам жив." И заповиједи да оседлају коња: "Да видим кости његове." И дођоше на мјесто, гдје лежаху кости његове голе и лобања гола, и одсједе коња, и смијући се рече: "Од ове лобање смрт ми је било примити?" И ступи ногом на лобању, и испуза змија из лобање и угризе га за ногу. И од тога се разболи и умре. И плакаху људи сви плачем великим, и однесоше га и сахранише на гору која се зове Шчековица, - јесте његов гроб и данас, зове се гроб Олегов. И би свих година кнезовања његовог 33.

Није чудо да од врачања отпада чаробњаштво. Овако би у вријеме царевања Доментијана:⁶⁹⁾ неки врач, по имену Аполоније Тиански, бијаше познат по томе што је ишао и чинио свуда - и у градовима, и у селима - демонска чуда. Када из Рима дође у Византију, замољен од оних који су живјели ту, учини ово: истјера из града гомилу змија и шкорпија, да не буде штете од њих људима, и јарост коња обузда на скупу бољара. Тако исто, када је у Антиохију дошао, замољен од њих, Антиохљана, а који су патили од шкорпија и од комараца, начини брончану шкорпију и закопа је у земљу, и мали мермерни стуб постави над њу, и заповиједи људима да штапове држе и да иду по граду и да вичу тресући штаповима: "Нека град буде без комараца!" И тако исчезнуше из града шкорпије и комарци. И упиташе га још о потресима који угрожаваху град, он, уздахнувши, написа на дашчици ово: "Јао теби, несрећни граде што ћеш тресен бити много и што ћеш огњем попаљен бити, оплакаће те и Оронт на обали!" О њему пак и велики Анастасије⁷⁰⁾ из божијега града рече: "Чуда, која је извршио Аполоније, и данас се чак на неким мјестима дешавају: једна су почињена да

отјерају четвероноге животиње и птице које могу да праве штету људима, друга пак да задрже струје ријечне које незадрживо теку, али има и оних која су погибелна и штетна за људе, ако их и обуздавају. Али не само за живота му, због њега, демони да таква чуда чинише, већ и послије смрти његове, пребивајући крај гроба његовога, знамења тво-рачу у име његово, да би заводили јадне људе који се улове на такво нешто од ђавола што је." Јер ко ће и шта да каже о онима који творе волшебна и замамљива дјела? Као такав, Аполоније би вјешт чароб-њаштву и, као војник, осуђиваше зналце, и на све што имало на фило-софију мирише - мржњу имаше; а требало би му казати овако: "Ја ријечју творих само то што зажелих", и не треба чинити дјела која се очекују од њега. То све због попустљивости Божије бива и због дјело-вања демона, - таквим дјелима куша се наша православна вјера, јер је чврста и јер борави уз скуте Господу и није подложна ђаволу: његовим варљивим чудима и сатанеким дјелима која чине непријатељи човјечанства и слуге зла. Још и то бива да неки узимају Божије име у уста и да пророкују, као Валам, и Саул, и Кајафа,⁷¹⁾ и да демоне чак прогнаше, као Јуда и синови Скевавелеви.⁷²⁾ Јер и на недостојне много пута благослов дејствује, као што многи свједоче: јер Валам обома бје туђ - и животу праведном и вјери, али ипак, благослов у њему, ништа мање није утицао на убјеђења других. И фараон⁷³⁾ такав би, али и овоме будућност бијаше откривена. И Навукодоносор⁷⁴⁾ престу-паше закон, али и овоме чак будућност многих покољења би откривена, свједочећи тако, да многи, имајући погрешна мишљења, још и прије појаве Христа, чине знамења, не по својој вољи, којима заводе људе који не знају за добро; такав би и Симон Волхв,⁷⁵⁾ и Менандар,⁷⁶⁾ и други такви, због којих је заиста казано: "Не приличи се да се чудима заводи..."

Љето 6421 (913). Послије Олега поче да кнезује Игор. У ово исто вријеме поче да царује Константин, Леонов син.⁷⁷⁾ И Древљани се, послије Олегове смрти, затворише од Игора.

Љето 6422 (914). Иде Игор на Древљане и, побједивши их,

наметну им данак већи од Олеговог. Ове исте године дође Симеон Бугарски на Цариград⁷⁸) и, закључивши мир, врати се натраг.

Љето 6423 (915). Дођоше Печенези први пут на Руску земљу и, учинивши мир с Игором, пођоше према Дунаву. У ово исто вријеме дође Симеон, плијенећи Тракију; Грци пак послаше по Печенеге. Када Печенези дођоше и хтједоше да пођу на Симеона, грчке се војводе посвадише. Печенези, видјевши да се они сами међу собом свађају, вратише се натраг, а Бугари се са Грцима сукобише, и исјечени бијаху Грци. Симеон пак узе град Адријанопољ, који се раније Орестов град називаше, Ореста, сина Агамненоновог, који се, окупавши се у три ријеке, од болести избави ту, - због овога граду име своје и даде. Касније пак цар Андријан га обнови и даде му своје име - Андријан; ми га пак зовемо Андријан-град.

Љето 6424 (916). Љето 6425 (917). Љето 6426 (918). Љето 6427 (919).

Љето 6428 (920). Постављен је цар Роман⁷⁹) међу Грцима. А Игор ратова против Печенеге.

Љето 6429 (921). Љето 6430⁸⁰ (922). Љето 6431 (923). Љето 6432 (924). Љето 6433 (925). Љето 6434 (926). Љето 6435 (927). Љето 6436 (928).

Љето 6437 (929). Дође Симеон на Цариград и поплијени Тракију и Македонију, и приђе Цариграду са силом великом и гордошћу, и склопи мир с Романом царем, и врати се натраг.

Љето 6438 (930). Љето 6439 (931). Љето 6440 (932). Љето 6441 (933).

Љето 6442 (934). Први пут дођоше Угри на Цариград и поплијенише сву Тракију; Роман закључи мир с Угрима.

Љето 6443 (935). Љето 6444 (936). Љето 6445 (937). Љето 6446 (938). Љето 6447 (939). Љето 6448 (940).

Љето 6449 (941). Иде Игор на Грке. И послаше Бугари вијест цару да иду Руси на Цариград: 10 хиљада бродова. И дођоше, и допловише, и стадоше да плијене Пафлагонијску земљу, и сву земљу

Никомидијску поробише,⁸¹⁾ и Суд сав запалише; оне које ухватише и стрељаху у њих, треће хватаху, наопако им руке свезиваху, и у главе им чавле жељезне забијаху. Много пак светих цркава огњу предадоше, манастире и села попалише, и с обе стране Суда много блага узеше. Затим, када дођоше с истока војници - Памфир-доместик са 40 хиљада, Фока-патрициј са Македонцима, Теодор-страталит са Трачанима, са њима и достојанственици бољари, и опколише Русе. Посавјетоваше се Руси, изиђоше, наоружавши се, против Грка, и битка међу њима би љута, и једва одољеше Грци. Руси се пак вратише дружини својој и, пред вече, сједоше у лађе и утекоше. Теофан их пресрете лађама са огњем, и цијевима поче да пушта огањ на лађе руске.⁸²⁾ И могло се видјети страшно чудо. Руси пак, видјевши пламен, бацаху се у воду морску, желећи да се спасу, - и тако они који су остали, вратише се натраг. И када дођоше у земљу своју, причаху сваки своме о ономе што је било и о огњу са лађа. "Као да муњу, рекоше, која је на небесима, имају код себе Грци и, пуштајући је, паљаху нас; овога ради не одољесмо им." Игор пак, дошавши, стаде да сакупља војнике многе, и посла по Варјаге многе преко мора, зовући их на Грке, желећи опет да иде на њих.

Љето 6450 (942). Симеон иде на Хрвате, и побјеђен би од Хрвата, и умре, оставивши Петра, сина својега, за кнеза Бугарима.⁸³⁾

Љето 6451 (943). Опет дођоше Угри на Цариград и, учинивши мир с Романом, вратише се натраг.

Љето 6452 (944). Игор пак, сакупивши војнике многе - Варјаге, Русе, и Пољане, Словене, и Кривиче, и Тиверце, и најми Печенеге, талце од њих узевши, - пође на Грке,⁸⁴⁾ у лађама и на коњима, желећи да освети себе. Чувши то, Корсуњани послаше Роману, говорећи: "Ето иду Руси, безбројни су им бродови, покриле су море корабље." Тако исто и Бугари послаше вијест, говорећи: "Иду Руси и унајмили су Печенеге." Чувши ово, цар посла Игору најбоље бољаре с молбом, говорећи: "Не долази, већ узми данак какав је узимао Олег, додаћу и још томе данку." Тако исто и Печенезима посла свиле и злата много. Игор пак,

дошавши до Дунава, сазва дружину и стаде вијећати, и рече јој ријеч цареву. Рече дружина Игорова: "Ако тако говори цар, та шта хоћемо више од тога: "Не тукавши се - узети злато, и сребро, и свилу? Ко може знати - ко ће да побиједи: ми или они? Или је с морем ко у савезу? Јер, ето, по земљи не ходимо већ по дубини морској: заједничка нам је смрт свима." Послуша их Игор и заповиједи Печенезима да освајају Бугарску земљу, а сам, узевши од Грка злато и свилу за све војнике, врати се назад, и дође Кијеву.

Љето 6453 (945). Послаше Роман, и Константин, и Стефан⁸⁵) посланике Игору да обнове пријашњи мир. Игор пак говораше са њима о миру. И посла Игор мужа својега Роману. Роман пак сазва бољаре и достојанственике. И приповедоше руске посланике и заповиједише им да говоре и записују ријечи обају страна на хартију.

"Преписано са уговора који је склопљен у вријеме царева Романа, Константина и Стефана, христољубивих владика. Ми - од рода рускога посланици и трговци, Ивор, посланик Игор, великога кнеза рускога, и остали посланици: Веуфаст Свјатослава, сина Игоровог, Искусеви кнегиње Олге, Слуди Игор, рођака Игоровог, Уљеб Владислава, Каницар Предислава, Шихберн Сфандр жене Уљебове, Прастен Тудоров, Либиар Фастов, Грим Сфикров, Прастен Акун рођака Игоровог, Кари Тудаков, Каршев Тудоров, Егри Евлисков, Воист Војков, Истр Аминодов, Прастен Бернов, Јавтјаг Гунарев, Шибрид Алдан, Кол Кљеков, Стегги Етонов, Сфирка..., Алдав Гудов, Фудри Туадов, Мутур Утин; трговци: Адуњ, Адулб, Игивалд, Уљеб, Фрутан, Гомол, Куци, Емиг, Туробид, Фуростен, Бруни, Роаљд, Гунастр, Фрастен, Игелд, Турберн, Моне, Руаљд, Свен, Стир, Алдан, Тилен, Апубексар, Вузлев, Синко, Борич, - послани смо од Игор, великога кнеза рускога, и од свих кнезова, и од свих људи Руске земље. И од њих нам је заповијеђено да обновимо стари мир, који је нарушен има већ много година од стране оних који мрзе добро и од стране ђавола, који воли свађу, и да учврстимо љубав међу Грцима и Русима.

И велики кнез наш Игор, и бољари његови, и људи сви руски

послаше нас Роману, Константину и Стефану, великим царевима грчким, да учинимо љубав са самим царевима, са свим бољарима и са свим људима грчким за сва времена, докле год сунце сија и свијет читав стоји. И ко помисли од стране Руса да разруши ову љубав, да они од њих који су примили крштење - освету добију од Бога сведржитеља, осуду на губљење вијека будућег; а они од њих који нису крштени - да немају помоћи од Бога, ни од Перуна, да се не заштите штитовима својим и да посјечени буду мачевима својим, од стријела и од другога оружја својега (да погину), и да буду робови у цијелом свом вијеку будућем.

А велики кнез руски и бољари његови да шаљу у Грке ка великим царевима грчким бродова колико желе, са посланицима и са трговцима, како је то одређено за њих. Ношаху (раније) посланици печте златне, а трговци - сребрене; данас пак заповиједио је кнез ваш да се шаљу повеље царству нашем; посланици и трговци, који буду послани, да донесу повељу у којој треба да пише ово: "Послах оволико бродова." И тако ћемо ми знати да они са миром долазе. Ако пак без повеље дођу, и предани нама буду, да их издржавамо и хранимо, док не обавијестимо кнеза нашег. Ако ли руку не даду, и супроставе се, да убијени буду, и да кнез ваш не проводи истрагу о њиховој смрти. Ако ли, побјегавши, у Русију дођу, ми ћемо написати кнезу вашем, па нека учине како желе. Ако Руси не дођу трговине ради, да не узимају мјесечнине. Да забрани кнез посланицима својим и (другим) Русима који овамо долазе да чине изгреде у селима и у земљи нашој. И када дођу, да живе крај цркве светог Мамона, а царство ће наше послати да се забиљеже имена ваша, тада да узму своју мјесечнину - најприје они који су из града Кијева, затим из Чернигова, па из Перејаславља, па из других градова. Да улазе у град (само) кроз једна врата, по 50 људи и у пратњи царевог човјека без оружја, и да тргују колико им треба, и да опет изиђу; муж царства нам да их чува, а ако ко од Руса или од Грка почини кривицу, да пресуди то. Руси, који у град улазе, да не чине штете и да немају

права да купе свилу која је скупља од 50 златника; а ако ко купи такву свилу, да је покаже царевом мужу, а тај ће да удари печат и даће им је. И Руси, који одавде одлазе, да узму од нас све што им је потребно: храну за пут и што је потребно лађама, као што је раније установљено, и да се без опасности враћају у земљу своју, а да зимују крај светог Мамона - да немају права.

Ако ускочи чељаде од Руса, нека по њега дођу у земљу царства нам и, ако буде крај светог Мамона, нека га ухвате; ако ли се не нађе, да се закуну наши Руси - хришћани вјером њиховом, а нехришћани законом својим, и тада нек узму од нас цијену своју - 2 комада свиле за чељаде, како је то установљено још одраније.

Ако ли ко од чељади царства нашега или од града нашега, или од других градова, ускочи к вама и узме нешто, да се врати натраг; а ако оно што је донио буде све цијело, да се из тога узму два златника за хапшење.

Ако ли ко од Руса покуша да узме нешто од људи царства нам, да тај који то учини буде сурово кажњен; ако буде узео, да плати двоструко; и ако то исто учини Грк Русу, да добије исту казну коју је добио и он.

Ако се догоди да украде што Рус од Грка или Грк од Руса, има да врати не само украдено већ и вриједност његову; ако се покаже да је украдено продано, да врати двоструку вриједност и да буде кажњен по закону грчком и по уставу и закону руском.

Уколико хришћане-заробљенике, наше поданике, Руси доведу, па ако међу њима буде младић или дјевојка добра, да наши даду 10 златника и узму их; ако је средовјечан, да даду 8 златника и узму га; ако пак буде старац или дијете, да даду 5 златника.

Ако ли се нађу Руси у ропству код Грка, ако су заробљеници, да их откупе Руси по цијени од 10 златника; ако их је Грк био купио, има да се на крст закуне и да узме вриједност своју, колико је био дао за њега.

И о Корсуњској земљи.⁸⁶⁾ Да руски кнез нема права да ратује

у овој земљи, у свим градовима колико их има у овом дијелу (наше земље), и ова земља да му не може бити покорна вама, и ако с друге стране кнез руски да би војевао замоли војника од нас, да му дамо колико му буде потребно.

И о овом: ако Руси нађу брод грчки избачен на обалу, на било ком мјесту, да му не учине штете. Ако пак ко из њега узме шта или човјека одведе у ропство, или убије, да му се суди по закону руском и грчком.

Ако Руси нађу Корсуњце да лове рибу у ушћу Дњепра, да им не чине никакво зло.

И да немају права Руси да зимују у ушћу Дњепра, у Бјелобережју и крај светог Елферија, већ, када дође јесен, да иду домовима својим у Русију.

И о овима: ако дођу Црни Бугари и почну ратовати у Корсуњској земљи, наређујемо кнезу руском да их не пушта; нашкодиће и његовој земљи.

Ако ли ко од Грка који су под влашћу царства нашега начини изгред, да немате права казнити их, него, по наредби царства нам, да прими онакву казну какав је преступ починио.

Ако убије хришћанин Руса или Рус хришћанина, да буде задржан тај који је починио убиство од стране ближњих убијеног, и да га убију.

Ако пак ускочи онај који је убио и сакрије се, ако је имућан, да имаће његово узму ближњи убијеног; ако није имућан онај који почини убиство и ускочи такође, да га траже док га не нађу, ако се пак нађе, да буде убијен.

Ако ли удари мачем, или копљем, или каквим било другим оружјем Рус Грка или Грк Руса, да за то дјело гријеха плати 5 литара сребра по закону рускоме; ако је пак неимућан, да му продају све што је могуће продати, чак и гаће у којима иде - те да му скину, а о остатку, да се закуне по својој вјери да нема ништа, и тек тада да пуштен буде.

Ако пак затреба царство нам војника од вас против наших противника, да пишемо великоме кнезу вашем, и он ће их послати нама

колико хоћемо: и из овога ће друге земље видјети какву љубав имају међу собом Грци и Руси.

Ми овај уговор написасмо на двије хартије, и једна хартија је код царства нам: на њој је крст и имена су наша написана, а на другој - посланика ваших и трговаца ваших. А када посланици царства нам отпутују - нека их доставе великом кнезу руском Игору и људима његовим; и ти, када приме хартију, заклеће се да ће истински чувати то о чему се ми договорисмо и написасмо на овој хартији, на којој су написана имена наша.

Ми пак, уколико смо крштени, кунемо се саборном црквом Светог Илије и часним крстом пред нама и хартијом овом да ћемо чувати све што је написано на њој и да нећемо одступати ни од чега из ње; а ако ко из наше земље наруши ово - кнез ли или ко други, крштен или некрштен, - да нема помоћи од Бога и да буде роб у будућем свом вијеку, и да заклан буде оружјем својим.

А некрштени Руси одлажу штитове своје и наге мачеве, обруче* своје и друго оружје, да би се заклели да ће све, што је написано на хартији овој, чувати - и Игор и сви бољари, и сви људи земље Руске у свим будућим годинама и заувјек.

Ако пак ко од кнезова или од људи руских, хришћанин или нехришћанин, наруши ово што је написано на хартији овој, да - по заслуги - умре од оружја свога и да буде проклет од Бога и од Перуна за то што наруши своју заклетву.

Ако буде добар Игор, велики кнез, да учврсти (заклетвом) овај мир, нека чува љубав ову праву да се не наруши док сунце сија и свијет читав стоји, у данашње вијеке и у будуће."

Посланици пак, које Игор посла, дођоше Игору са посланицима грчким и рекоше му све ријечи цара Романа. Игор пак дозвоља посланике фчке и рече им: "Говорите, шта вам је рекао цар!" И рекоше посланици цареви: "Ево посла нас цар, рад миру, хоће да мир и љубав има са

* Наките

кнезом руским. Твоји су посланици привели ка заклетви цара нашега, а нас послаше да (ка заклетви) приведемо тебе и мужеве твоје." Игор обећа да ће то учинити. Сутрадан дозвола Игор посланике и дође на брдо гдје стајаше Перун, и одложише оружје своје, и штитове и злато, и закле се Игор и људи његови - колико пагана би међу Русима; а хришћане Русе приведоше заклетви у цркви светог Илије, која је над Ручјем, на крају Песинчевог вењака, и Хазара: ово, наиме, бје саборна црква, јер бијаше много Варјага хришћана. Игор пак, учврстивши мир с Грцима, отпусти посланике, обдаривши их крзном, робовима и воском, и отпусти их; посланици пак дођоше царевима и казаше све ријечи Игорове и љубав његову према Грцима.

Игор пак поче да кнезује у Кијеву, мир имајући са свима земљама. И дође јесен, и стаде он да мисли о походу на Древљане,⁸⁷) желећи да од њих узме велики данак.

Љето 6453 (945). Ове гбдине дружина рече Игору: "Свенелъдови су се отроци нагиздали оружјем и одјећом, а ми смо наги. Пођи, кнеже, с нама по данак - и ти ћеш добити, а и ми ћемо." И послуша их Игор, иде к Древљанима по данак, и наметну пријашњем данку нови, и насилје твораху њима мужеве његови. Узевши данак, пође у град свој. Идући натраг, размисливши, рече дружини својој: "Идите с данком кући, а ја ћу се вратити и сакупићу још." Отпусти дружину своју кући, а он се малом дружином врати. Древљани пак, чувши да он опет иде, савјетоваху се са кнезом својим Малом: "Ако се вук иавади у овце, извешће сво стадо, ако га не убију. Тако и овај: ако га не убијемо, то ће нас свију уништити." И послаше к њему, говорећи: "По шта идеш опет? Узео си сав данак." И не послуша их Игор; и Древљани, изашавши из града Искоростења, убише Игорa и дружину његову, јер их бијаше мало. И сахрањен би Игор, и не постоји његов гроб у Древљанској земљи и до овога дана.

Олга пак бијаше у Кијеву са сином својим са дјететом Свјатославом, и васпитач његов би Асмуд, а војвода би Свенелъд: отац Мистишин. Рекоше Древљани: "Ето убисмо кнеза рускога: узмимо жену

његову Олгу за кнеза нашег Мала, узмимо и Свјатослава, и учинићемо му шта зажелимо." И послаше лађом под Боричевим успоном. Јер вода је тада текла уз Кијевску гору, и на Подољу људи не сјеђаху, већ на гори. Град пак Кијев бје тамо гдје су данас двори Гордјате и Никифора, а двор кнежев бијаше у граду, гдје су сада двори Воротислављеви и Чудинови, а ловиште за птице бје изван града; бје изван града и други двор, гдје је данас двор доместиков - иза Свете Богородице; а на гори бје - двор с кулом, јер би тамо кула камена. И рекоше Олги да Древљани дођоше, и позва их Олга к себи и рече им: "Дођосте, гости добри." И рекоше Древљани: "Дођосмо, кнегињо." И рече им Олга: "Говорите, за шта дођосте овамо?" Рекоше пак Древљани: "Деревска нас земља посла, рекавши овако: "Мужа твога убисмо, јер бијаше муж твој као вук који пљачка и граби, а наши кнезови су добри, јер су увели поредак у Деревској земљи, већ пођи за кнеза нашега за Мала"; јер бје име њему Мал, кнезу древљанскоме. Рече им Олга: "Мила ми је ријеч ваша, - мужа мога ја не могу васкреснути; али желим да вам сутра пред људима мојим изразим поштовање; а сада идите у лађу своју и лезите, пјевајући; а ујутро, ја ћу послати по вас, ви пак реците: "Не јашемо на коњима нит пјешице идемо, већ нас понесите у лађи",⁸⁸) и понијеће вас у лађи", и отпусти их лађи. Олга пак нареди да се ископа јама, велика и дубока, у дворишту двора с кулом, ван града. И ујутру Олга, сједећи на кули, посла по госте, и дођоше к њима, говорећи: "Олга вас зове на част велику." Они пак рекоше: "Не јашемо коње, не возимо се, пјешице не идемо; понесите нас у лађи." И рекоше Кијевљани: "Невоља нам је: кнез је наш убијен, а кнегиња наша хоће за нашега кнеза" - и понесоше их у лађи. Они пак сјеђаху, подбочивши се, у великим прсним оклопима, гордећи се. И донесоше их у двориште Олги, и, носећи их, бацише их скупа са лађом у јаму. Олга се нагну и рече им: "Да ли вам се допада част?" Они пак рекоше: "Више од Игорове смрти." И нареди (Олга) да их заспу живе, и засуше их.

И Олга, пославши Древљанима, рече им: "Ако ме уистину просите, пошаљите најбоље људе, да с великом чашћу пођем за нашега

кнеза, иначе неће да ме пусте кијевски људи." Чувши ово, Древљани изабраше најбоље људе, оне који управљаху Деревском земљом, и послаше (их) по њу. Када су пак Древљани дошли, заповиједи Олга да се припреми бања, говорећи (им) овако: "Окупавши се, дођите к мени." И угријаше бању, и уђоше у њу Древљани, и почеше се купати; и закључаше за њима бању, и заповиједи (Олга) да је запале од врата; и ту изгорјеше сви.

И посла Древљанима, говорећи овако: "Ево идем к вама, припремите много медовине крај града гдје убисте мужа мога, да поплачем над гробом његовим⁸⁹) и да приредим даћу мужу својему." Они пак, чувши то, навезоше веома много меда, и сварише га. Олга пак, узевши (са собом) малу дружину, идући без пртљага, дође његову гробу, и оплака мужа својега. И заповиједи људима својим да наспу велику могилу и, када насуше, нареди да се даћа приправи. Послије овога сједоше Древљани да пију, а Олга заповиједи отроцима својим да их служе. И рекоше Древљани Олги: "Гдје је дружина наша коју посласмо по тебе?" Она пак рече: "Иде за мном са дружином мужа мојега." И када се опише Древљани, нареди (она) отроцима својима да пију у њихову част, а сама се повуче и заповиједи дружини својој да сијече Древљане, и исјекоше их 5.000. А Олга се врати Кијеву и сакупи војску на преостале Древљане.

Почетак кнезовања Свјатослава, сина Игорова. Љето 6454 (946). Олга са сином својим Свјатославом сакупи војнике многе и храбре и иде на Деревску земљу. И изиђоше (им) Древљани усусрет. И када се сусретоше обје војске због боја, баци се Свјатослав копљем на Древљане,⁹⁰) и копље полети између коњских ушију и удари коња у ногу, јер (Свјатослав) би још дијете. И рекоше Свенељд и Асмуд: "Кнез је већ започео; дружино, поведимо се за кнезом." И побиједише Древљане. Древљани пак побјегоше и затворише се у градовима својим. Олга се пак устреми са сином својим на Искоростењ град, јер ти бијаху убили мужа њеног, и стаде крај града са сином својим, а Древљани се затворише у граду и бораху се храбро из града, јер знађаху, шта

припремише себи кад су убили кнеза. И стајала је Олга читаво љето, и не могла узети града, и замисли ово: посла граду, говорећи: "Шта хоћете тим сједењем? Сви градови ваши предадоше се мени и обавезаше се на данак, и већ обрађују њиве своје и земље своје; а ви хоћете да помрете од глади не пристајући на данак." Древљани пак рекоше: "Ради бисмо дати данак, али ти хоћеш да светиш мужа својега." Рече им Олга, као "ја сам већ осветила несрећу мужа мојега, први пут и други пут - када дођосте у Кијев, а трећи пут - када правих даћу мужу својему. И више нећу да се светим; хоћу само да од вас узмем мали данак и, помиливши се са вама, отићи ћу." Рекоше Древљани: "Шта хоћеш од нас? Ради смо да ти дамо меда и крзна." Она им пак рече: "Сада ви немате ни меда ни крзна, зато само једну ситницу од вас тражим: дајте ми од куће по 3 голуба и по 3 врапца. Јер ја нећу да вас притиснем великим данком, као муж мој; зато и тражим од вас овакву ситницу. Ви сте, наиме, изнемогли у опсади: зато и тражим од вас овако мало." Древљани пак радосни бијаху, и сакупише од куће по 3 голуба и по 3 врапца и послаше их Олги с поздравом. Олга им пак рече: "Ето, покористе се већ мени и дијетету моме; идите у град." Древљани пак радосни бијаху и уђоше у град, и казаше људима, и обрадоваше се људи у граду. Олга пак, раздавши војницима - једнима голуба, а другима врапца - нареди да се свакоме голубу и свакоме врапцу привеже труд, завијен у мале марамнице и учвршћен концем за сваку птицу. И када се смрачило, заповиједи Олга војницима својим да пусте голубове и врапце. Голубови и врапци пак полетјеше у своја гнијезда: голубови у голубарнике, врапци пак под стрехе, и тако се запалише - негдје голубарници, негдје оставе, негдје стаје, негдје сјеници, и не би двора гдје не гораше, и није се могло гасити, јер сви дворови заплamtјеше. И људи побјегоше из града, и нареди Олга војницима својима да их хватају. И тако узе град и спали га, старјешине пак града одведе у ропство, а друге људе - једне поби, а друге даде у ропство мужевима својим, а остале остави да плаћају данак.

И наметну им тежак данак: 2 дијела данка ишла су у Кијев, а

трећи - у Вишгород⁹¹⁾ Олги; бијаше, наиме, Вишгород град Олгин. И иде Олга са сином својим и са дружином по Древљанској земљи, чинећи распоред дажбина и глоба; и данас се знају њена станишта и ловишта. И дође у град свој Кијев са сином својим Свјатославом, и проборави (овдје) једну годину.

Љето 6455 (947). Иде Олга Новгороду, и уреди по Мсти свети-лишта и данак и по Лугу - земљарину и данак. И ловишта су њена знана и данас по свој земљи, и мјеста и светилишта, и санке њене стоје у Пскову и сада, и по Дњепру и Десни мјеста за лов на птице, и постоји и до данас село њено Ољжино. И уредивши, врати се сину својему у Кијев, и живљаше с њим у љубави.

Љето 6456 (948). Љето 6457 (949). Љето 6458 (950). Љето 6459 (951). Љето 6460 (952). Љето 6461 (953). Љето 6462 (954).

Љето 6463 (955). Иде Олга у Грке, и дође Цариграду.⁹²⁾ Бје тада цар - Константин, син Леонов, и дође к њему Олга, и, видјевши је у лицу веома лијепу и разумну, зачуди се цар разуму њеном, бесједова с њом, и рече јој: "Достојна си да царујеш с нама у граду." Она пак, разумијевши, рече цару: "Ја сам паганка, и, ако хоћеш да ме крстиш, то ме крсти сам - ако ли не, нећу да се крстим." И крсти је цар с патријархом. Просвијећена будући, радоваше се душом и тијелом; и поучи је патријарх у вјери, и рече јој: "Благословена си ти међу женама руским, јер узљуби свјетлост, а таму остави. Благословиће те синови руски и у посљедним временима унука твојих." И да јој заповијести о црквеном уставу, о молитви и о посту, о милостињи и држању тијела у чистоћи. Она пак, погнувши главу, стајаше као усне, које напајају, слушајући учење; и, поклонивши се патријарху, рече: "Молитве твоје, владико, нека ме сачувају од мрежа ђавољих." И би јој на крштењу дато име Јелена, као и древној царици - матери Великога Константина. И благослови је патријарх, и отпусти је. И по крштењу, позва је цар, и рече јој: "Хоћу да те узмем себи за жену." Она пак рече: "Како мене хоћеш да узмеш, крстивши ме сам и кћерју ме назвавши? А код хришћана нема таквога закона, и ти сам знаш." И рече цар: "Прешла

си ме, Олга." И да јој дарове многе - злато и сребро, свилу и сасуде различите, и отпусти је, назвавши је кћерком својом. Она пак, желећи кући, дође патријарху, благослов молећи за полазак, и рече му: "Људи моји и син мој - пагани су; сахрани ме, Боже, од сваког зла." И рече патријарх: "Чедо вјерно! У Христу си се крстила и у Христа си се обукла, Христос ће те и сачувати, као што сачува Еноха у најдавнија времена, и затим - Ноја у ковчегу, Аврама - од Авимелеха, Лота - од Содомаца, Мојсија - од фараона, Давида - од Саула, 3 отрока у пећи, Данила - од звијери, - тако ће и тебе избавити он од интрига и од мрежа његових*." И благослови је патријарх, и оде она с миром у земљу своју, и дође Кијеву. Ово би - као кад у вријеме Саломоново дође царица етиопска Саломону,⁹³⁾ желећи да чује премудрост Саломонову, и многу мудрост видје и знамења: тако исто и ова блажена Олга искаше праву мудрост Божију, али она** - људску, а ова - божију. "Јер, они који ишту мудрост - наћи ће је," "Премудрост се на раскршћима објављује, на путевима подиже свој глас, на зидовима градова проповиједа, у градским вратима гласно говори: докле ће незналице вољети незнање..." Ова пак блажена Олга од малих ногу искаше мудрост, што је нешто највеће на свијету овоме, и нађе бисер многоцијени, који је - Христос. Јер рече Саломон: "Жеља правовјерних - пријатна је души"; и: "Савићеш срце твоје према разуму"; "Оне, који ме воде - ја волим, они, који ме траже - наћи ће ме." Господ рече: "Онога, који долази к мени - нећу истјерати вани."

Ова пак Олга дође Кијеву, и посла к њој цар грчки, говорећи: "Многим те обдарих. Ти пак говораше мени: кад се вратим у Русију, много ћу ти дарова послати: робова, воска и крзна, и војника у помоћ." Олга, одговоривши, рече посланицима: "Ако ти - кажите - проборавиш код мене у Почајни,⁹⁴⁾ као ја у Суду, то ћу ти тада и дати." И отпусти посланике, рекавши ово.

* тј. ђавољих.

** царица етиопска.

Живљаше пак Олга са сином својим Свјатославом, и учаше га матери да се крсти, али се он не труђаше ни у уво то да прими; али, ако се ко жељаше да крсти, не брањаше, али се ругаше томе. "Јер за невјернике - вјера хришћанска је накарадност"; "Јер не знају, не разумију ти што у тами ходеш, и не познају славе Господње"; "Огрубјела су срца њина, с трудом уши њихове чују, а очи виде." Јер рече Саломон: "Дјела нечасних - далеко су од разума"; "Зато што звах вас и не слушасте ме, простријех ријечи и не слушасте ме, већ одбацисте моје савјете и моја разобличења не слушасте"; "Мрзисте пак премудрост, а страх господњи не изабрасте за себе, не хтједосте да моје савјете саслушате, презресте сва разобличења моја." Тако и Олга често говораше: "Ја, сине мој, Бога познах и радујем се; ако га и ти познаш, почећеш се радовати." Он не слушаше то, говорећи: "Како да ја сам други закон примим? Дружина моја смијаће се томе." Она пак рече њему: "Ако се ти крстиш, сви има да то исто учине." Он пак не послуша матер своју, (већ) испуњаваше обичаје паганске, не знајући, да ако ко матер не послуша - у биједу ће упасти, као што је речено: "Ако ко оца или матер не послуша, смрт ће примити." Овај (Свјатослав) се, к томе, и срђаше на матер! Саломон пак рече: "Свак ко поучава зле - навући ће на себе увреду, онај ко разобличава нечисте - оцрниће себе; јер, разобличавање нечистих - гнојне су ране. Не разобличуј зле, да те не замрзе." Али ипак, Олга љубљаше сина својега Свјатослава, па говораше: "Нека буде воља Божија; ако Бог хоће да помилује род мој и земљу Руску, усадиће им у срце жељу да се обрате Богу, као што је Бог дарова мени." И, ово говорећи, мољаше се за сина и за људе по све ноћи и дане, руководећи сином својим до мужевности његове и до пунољетства његовога.

Љето 6464 (956). Љето 6465 (957). Љето 6466 (958). Љето 6467 (959). Љето 6468 (960). Љето 6469 (961). Љето 6470 (962). Љето 6471 (963).

Љето 6472 (964). Када је кнез Свјатослав порастао и сазрео, он поче сакупљати војнике многе и храбре и, ходећи без коморе, као

гепард,⁹⁵⁾ ратове многе твораше. Ходећи - Кола ни котлове за собом не возаше, ни месо не варијаше, већ - танко нарезавши коњетину или дивљач, или говедину - на угљу испечено једаше; ни шатора не имађаше, већ спаваше, ашу подметнувши, с главом на седлу; такви бијаху и његови војници. И слаше у друге земље, говорећи: "Хоћу на вас да идем." И иде на Оку ријеку и на Волгу, и наиђе на Вјатиче, и рече Вјатичима: "Коме данак дајете?" Они пак рекоше: "Хазарима - по шчељагу* од рала дајемо."

Љето 6473 (965). Иде Свјатослав на Хазаре.⁹⁶⁾ Хазари пак, који то чуше, изиђоше (му) усусрет са кнезом својим Каганом (на челу), и заметнуше битку, и би битка, и победи Свјатослав Хазаре, и пријестолницу њихову и Бијелу Вежу узео. И Јасе победи и Касоге.

Љето 6474 (966). Свјатослав победи Вјатиче и данак им наметну.

Љето 6475 (967). Иде Свјатослав на Дунав на Бугаре. И тукоше се оба (противника), и победи Свјатослав Бугаре, и узео градова 80 дуж Дунава, и сједе да кнезује тамо у Перејасловцу, узимајући данак од Грка.

Љето 6476 (968). По први пут дођоше Печенези на Руску земљу,⁹⁷⁾ а Свјатослав (тада) бијаше у Перејасловцу,⁹⁸⁾ и затвори се Олга у граду** са унуцима својим - Јарополком, Олегом и Владимиром. И опколише Печенези град силом великом: безбројно мноштво их би око града, и немогуће бијаше ни да се изиђе из града ни да се вијест пошаље, и изнемогаху људи од глади и жеђи. И сабраше се људи с оне стране Дњепра у лађама, и с оне стране Дњепра у лађама, и с оне стране стајаху, и немогуће би ни једноме од њих да се пробије у Кијев ни овима из града ка онима. И стадоше тувати људи у граду и рекоше: "Нема ли кога ко би се могао на ону страну пробити и рећи им: ако се не приближите сутра (граду) - има да се предамо Печенезима." И рече један строк: "Ја ћу проћи!" И рекоше (му): "Иди." Он пак изиђе

* новчана јединица.

** Кијеву.

из града са уздом (у руци), и трчаше кроз Печенеге, говорећи: "Не видје ли ко коња?" Јер знао је он печенешки, па га узимаху за свога. И када се приближи ријеци, скину одјећу, баца се у Дњепар, и заплива. Видјевши то, Печенези се устремише за њим, стријељаху у њега, али не могаху ништа да му учине. Они с оне стране пак, видјевши то, допловише у лађи до њега, и узеше га у лађу и довезоше дружини. И рече им (отрок): "Ако сутра не приђете граду, људи хоће да се предају Печенезима." Рече пак војвода њихов, по имену Претич: "Сутра ћемо у лађама прићи и, узевши са собом кнегињу и кнежевиће, побјећи ћемо на ову страну. Ако ово не учинимо, има да нас погуби Свјатослав." И кад би јутро, у свитање сједоше у лађе и затрубише веома, и људи у граду заклицаше. Печенези помислише да је кнез дошао, и побјегоше на разне стране од града. И изиђе Олга с унуцима и са људима ка лађама. Видјевши ово, кнез печенешки врати се сам и рече војводи Претичу: "Ко ово дође?" И рече му (Претич): "Људи с оне стране." И рече кнез печенешки: "А јеси ли ти кнез?" Он пак рече: "Ја сам муж његов, и дошао сам са претходницом, и за мношвом иде војска са кнезом (на челу): безбројно их је мноштво." Ово рече - да би их уплашио. Рече кнез печенешки Претичу: "Буди ми пријатељ." Он рече: "То ћу и бити." И пружише један другоме руку, и даде кнез печенешки Претичу коња, сабљу и стријеле; он пак њему даде оклоп, штит и мач. И одступише Печенези од града, и не могаху се гдје коњ да напоји: на Либеди бијаху Печенези. И послаше Кијевљани Свјатославу, говорећи: "Ти, кнеже, туђе земље тражиш и чуваш, а своју си одбацио: умало нас Печенези не узеше, и матер твоју, и дјецу твоју. Ако не дођеш и не одбраниш нас, узеше нас; зар ти није жао очевине твоје, старице мајке и дјеце твоје?" Чувши то, Свјатослав брзо сједе на коња с дружином својом, и дође Кијеву; цјелива матер своју и дјецу своју, и растуји се од онога што им би од Печенеге. И сакупи војнике, и прогна Печенеге у поље, и би мир.

Љето 6477 (969). Рече Свјатослав матери својој и бољарима својим: "Не волим у Кијеву бити, хоћу да живим у Перејасловцу на

Дунаву, јер то је средина земље моје, јер ту се сва блага стичу: од Грка - злато, свила, вина, различити плодови; из Чешке и из Угарске - сребро и коњи; из Русије пак - крзно и восак, мед и робови." Рече му Олга: "Видиш да сам болесна, - камо хоћеш од мене да одеш?" - јер она се бијаше разбољела; и рече му још: "када ме сахраниш - иди куда год хоћеш." Послије три дана умре Олга, и плака за њом син њен, и унуци њени, и људи сви плачем великим, и носише је и погребеше на отвореном мјесту. И бијаше заповиједила Олга да јој се не прави даћа, јер имала је презвитера: овај и сахрани блажену Олгу.

Она би претеча хришћанској земљи, као Даница пред сунцем, као зора пред свјетлошћу. Јер она сијаше као луна у ноћи; тако и она свијетлијаше међу људима-невјерницима, као бисер у блату; јер бијаху људи прљави од гријеха, неумивени крштењем светим. Ова се пак уми у крстионици светој, и свуче са себе одјећу старога човјека Адама, и у новог Адама се обуче, који је Христос. Ми пак кличемо њој: "Радуј се, руско познање Бога, почетак мирења нашег са њим!" Ова прва од Руса уђе у царство небеско, њу и славе синови руски као зачетницу, јер и по смрти мољаше Бога за Русију. Јер праведних душе не умиру; као што рече Саломон: "Људи се веселе праведнику кога се слави" - јер успомена праведника је бесмртна, зато што је он признат и од Бога и од људи. Јер ево, сви је људи прослављају, видећи да она лежи у тијелу* много година; јер рече пророк: "Оне, који ме славе - прославићу." О оваквим пак Давид говораше: "У вјечној успомени праведник биће, од зла гласа неће се препастити; спремно је срце његово да се узда у Бога; очврснуће срце његово и неће задрхтати." Саломон пак рече: "Праведници во вијеке вијекова живе; награда им је од Господа и брига о њима је у вишњегу. Овога ради примиће царство љепоте и вијенац добротe из руку Господњих, јер ће их десницом покрити и мишицом заштити." Заштитио је он пак ову блажену Олгу од непријатеља и душманина - ђавола.

- тј, тијело јој није иструлило.

Љето 6478 (970). Свјатослав посади (на престоље) Јарополка у Кијеву, а Олега код Древљана. У ово пак вријеме дођоше новгородски људи, тражећи себи кнеза: "Ако к нама не дођете, то •Кемо сами себи набавити кнеза." И рече им Свјатослав: "А ко пође к нама?" И одбише Јарополк и Олег. И рече Добриња: "Тражите Владимира." Владимир пак бијаше од кључарке Олгине - Малуше; ова пак би сестра Добрињина; отац им би Малк Љубечанин, па Добриња би ујак Владимиру.") И рекоше Новгородођани Свјатославу: "Дај нам Владимира." Он им пак рече: "Ето вам га." И узеше Новгородођани Владимира себи, и пође Владимир с Добрињом, ујаком својим, Новгороду, а Свјатослав Перејаславцу*.

Љето 6479 (971). Дође Свјатослав у Перејаславец, и затворише се Бугари у граду. И изиђоше Бугари на сјечу са Свјатославом, и би сјеча велика, и побјеђиваху Бугари. И рече Свјатослав војницима својим: "Пасти нам је овдје; повуцимо мушки, браћо и дружино!" И предвече побиједи Свјатослав, и узе град на копље, и посла Грцима, говорећи: "Хоћу на вас да идем и да узмем град ваш као и овај." И рекоше Грци: "Ми смо немоћни да вам се супротставимо, век узми данак од нас за себе и за твоју дружину, и кажи нам, колико вас је, да бисмо дали по броју глава." Ово пак рекоше Грци обмањујући Русе, јер Грци су лажови и до овога дана. И рече им Свјатослав: "Има нас 20 хиљада." И дода 10 хиљада: би, наиме, Руса само 10 хиљада. И приредише Грци 100 хиљада против Свјатослава, и не дадоше данка. И пође Свјатослав на Грке, и изиђоше ови против Руса. Видјевши их Руси - препадоше се тако великог мноштва ратника, и рече Свјатослав: "Ми немамо више куда, хтјели или не хтјели - морамо се супроставити. Не срамотимо земљу Руску, већ лежимо костима, јер за мртве срамоте нема. Ако побјегнемо, остаћемо срамотни. Нећемо побјећи, већ ћемо стајати храбро, а ја ћу пред вама ићи: ако гиоја глава легне, то се за своје сами снађите!" И рекоше војници: "Гдје буде твоја глава (лежати), ту ћемо и своје главе и ми сложити!" И супроставише се Руси, и би сјеча велика,

* на Дунаву.

и одоље Свјатослав, и побјегоше Грци. И пође Свјатослав ка граду*¹⁰⁰) заузимајући и разарајући градове, тако да и данас стоје пусти. И сазва цар бољаре своје у палату, и рече им: "Шта да урадимо кад не можемо да му се супротставимо?" И рекоше му бољари: "Пошаљи му дарове; искушајмо га: воли ли злато или свилу?" И посла њему злато, и свилу, и мужа мудра, рекавши му: "Пази на очи његове и на лице његово, и на мисли његове!" Он пак, узев дарове, дође Свјатославу. И рекоше Свјатославу да дођоше Грци са поклоном. И рече (Свјатослав): "Уведите их овамо." Уђоше, и поклонише му се, и положише преда њ злато и свилу. И рече Свјатослав, гледајући поред њих, отроцима својима: "Спремите то!" Они** се пак вратише цару, и сазва цар бољаре. Рекоше посланици: "Дођосмо к њему, и дадосмо (му) дарове, и не погледа на њих, већ заповиједи да се спреме." И рече један (бољар): "Искушај га још једном; пошаљи му оружје." Они пак послушаше њега, и послаше му мач и друго оружје, и донесоше га њему. Он пак, примивши га, поче хвалити цара, и изражавати му љубав и благодарност. Вратише се опет цару и казаше му све што се деси. И рекоше бољари: "Љут ће овај муж да буде, јер благо презире, а оружје узима. Плати му данак." И посла цар, говорећи овако: "Не иди граду***, узми данка колико хоћеш." Јер замало па бје дошао до Цариграда. И дадоше му данак; узимао је и за убијене, говорећи као "Род ће његов узети." Узе и дарове многе, и врати се у Перејаславец са славом великом. Видјевши да му је дружина мала, рече у себи: "Да не побију, лукавством некаквим, дружину моју и мене" - јер многи бијаху погинули у походу. И рече: "Поћи ћу у Русију, довешћу још дружине."

И посла посланике цару у Доростол, јер бје ту цар, говорећи овако: "Хоћу да имам с тобом тврд мир и љубав." Ово пак чувши, цар радостан би и посла му дарове веће од првих. Свјатослав прими

* Цариграду.

** Посланици.

*** Цариграду.

дарове, и стаде размишљати с дружином својом, говорећи овако: "Ако не учиним мир са царем, а цар дозна колико нас је мало, доћи ће и опсјести нас у граду. А Руска земља је далеко, и Печенези су са нама у рату, и ко ће нам (онда) помоћи?" Али, учинићемо мир са царем, јер су се они већ обавезали да нам плате данак, - и то нека нам буде довољно. Ако ли стану да не дају данак, то ћемо сакупивши поново из Русије војника мноштво, Цариграду поћи." Мила би ријеч ова дружини, и послаше мужеве најбоље цару, и дођоше (они) у Доростол, и рекоше цару. Цар их сутрадан дозва, и рече цар: "Нека говоре руски посланици." Они пак рекоше: "Овако говори кнез наш: "Хоћу да имам савршену љубав са царем грчким за сва даљна љета."" Цар радостан би и заповиједи писару да записује све Свјатослављеве ријечи на хартију. И посланик поче да говори све ријечи, и стаде писар да пише. Каза ово:

"Сравњено с уговором, закљученим у присуству Свјатослава, кнеза рускога, и у присуству Свенелда, писаним у присуству Теофила Синкела - Јовану, званом Цимискија, цару грчком, у Доростолу, мјесеца јула, индикта 14, љета 6479 (971). Ја, Свјатослав, кнез руски, као што се заклек - тако и потврђујем уговором овим заклетву своју: хоћу са свима Русима, који су пода мном, са бољарима и другима мир и савршену љубав да имам са великим царем грчким,¹⁰¹⁾ са Василијем и Конс-тантином, са Богом надахнутим царевима, и са свима људима вашим до краја свијета. И никада радити нећу против земље ваше нити ћу сакупљати војску против ње, и нећу навести други народ на земљу вашу, ни на ону, која је под влашћу грчком, ни на земљу Корсуњску и све њихове градове колико их је, ни на земљу Бугарску. И ако ко други замисли шта против земље ваше, и ја ћу му бити непријатељ и борићу се са њим. Како се већ заклек царевима грчким, а са мном и сви бољари и сви Руси, одржаћемо ранији уговор. Ако пак од онога што раније казасмо шта не одржимо, ја и ови са мном и пода мном да имамо клетву од Бога у којег вјерујемо - у Перуна и Волоса, сточјег Бога, и да будемо жути као злато, и својим оружјем да исјечени будемо.

Ово узмите као истину, ово што вам обећасмо данас и написасмо на хартији овој и печатом запечатисмо."

Учинивши мир са Грцима, Свјатослав пође у лађама ка Праговима*. И рече му очев војвода Свенелд: "Пођи, кнеже, на коњима околом, јер Печенези стоје крај Прагова." И не послуша га (Свјатослав), већ пође у лађама. И послаше Перејаславци Печенезима, говорећи: "Ето иде к вама Свјатослав са дружином малом, у Русију (иде), узевши благо много и заробљеника без броја од Грка." Чувши пак ово, Печенези запосјеше прагове. И дође Свјатослав до прагова, и не бје могућности да пређе прагове. И стаде да зимује у Бјелобережју, и не бје у њих хране ускоро, и бје глад велики, тако да су по пола гривне плаћали за коњску главу, и зимова Свјатослав овдје.

Када дође прољеће, **љета 6480 (972)**, пође Свјатослав према Праговима. И нападе на њ Курја, кнез печенешки, и убише Свјатослава, и узеше главу његову, и од лобање његове направише пехар, оковавши лобању његову, и пијаху из њега. Свенелд пак дође Кијеву ка Јарополку. И свих година кнезовања Свјатослављевих би 28. **Љето 6481 (973)**. Поче кнезовати Јарополк. **Љето 6482 (974)**.

Љето 6483 (975). Лов лови Свенелдич, по имену Љут; изишавши из Кијева, гања он звијер у шуми. И угледа га Олег, и рече: "Ко је ово?" И рекоше му: "Свенелдич." И, напавши, уби га Олег, јер ловиште бје његово. И због тога би међу њима - Јарополком и Олегом - мржња, и мољаше стално Свенелд Јарополка: "Пођи на брата својега и узми област његову" - хотећи да освети сина својега. **Љето 6484 (976)**.

Љето 6485 (977). Пође Јарополк на Олега, брата својега, у Деревску земљу. И изиђе му усусрет Олег, и истурише обе стране пукове. И у бици побиједи Јарополк Олега. И побјеже Олег с војницима својим у град, зван Овруч, а преко рова - према вратима градским -

* На Дњепру.

бијаше мост, и, гурајући се, одгураваху један другога у ров. И одгурнуше Олега с моста у блато. Падаху л>уди многи, и удавише коњи људе. И Јарополк, ушавши у град Олегов, узео власт, и посла да траже брата његова; и траживши га, не нађоше га. И рече један Древљанин: "Видјех, како га јуче бацише с моста." И посла Јарополк да траже брата, и извлачише лешеве из рова од јутра до подне, и нађоше Олега под лешевима; изнесоше га и ставише на ћилим. И дође Јарополк, плакаше над њим, и рече Свенелду: "Видиш, ово си ти и хтио!" И сахранише Олега у пољу крај града Овруча, и постоји могила његова и до ових дана. И прими власт његову Јарополк. У Јарополка жена бје Гркиња, а бјеше била монахиња: бијаше је довео отац његов Свјатослав и удао је за Јарополка, ради љепоте лица њеног. Чувши пак ово Владимир у Новгороду - како Јарополк уби Олега - устраши се и побјеже преко мора. А Јарополк намјеснике своје постави у Новгороду, и бје владар сам у Русији.

Љето 6486 (978). Љето 6487 (979).

Љето 6488 (980). Дође Владимир са Варјазима Новгороду, и рече намјесницима Јарополковим: "Идите брату мојему и реците му: "Владимир иде на тебе, спремај се да се против њега бијеш."" И сједи у Новгороду.

И посла ка Рогволоду у Полоцк, говорећи: "Хоћу да узмем кћер твоју себи за жену." Он* пак рече кћери својој: "Хоћеш ли за Владимира?" Она пак рече: "Нећу да изувам робињиња,¹⁰²) Јарополка хоћу." Бјеше, наиме, Рогволод дошао из преко мора и имао власт у Полоцку, а Тур у Турову: од њега се и Туровци назваше. И дођоше строци Владимирови, и саопштише му сву ријеч Рогњедину, кћерке Рогволода, кнеза полоцкога. Владимир пак сабра војнике многе - Варјаге, Словене, Чуде и Кривиче - и пође на Рогволода. У ово вријеме хтједоше да воде Рогњеду за Јарополка. И дође Владимир на Полоцк, и уби Рогволода и сина његова два, и кћер његову узео за жену.

* Рогволод.

И пође на Јарополка. И дође Владимир Кијеву са војницима многим, и не може Јарополк да му се супростави, и затвори се у Кијев са људима својим и са Блудом. И стајаше Владимир, укопавши се, на Дорогожичу - међу Дорогожичем и Капичем; постоји ров тај и до овога дана. Владимир пак посла Блуду, војводи Јарополковом, лажљиво говорећи: "Помогни ми! Ако убијем брата својега, имаћу те умјесто оца, и частан ћеш бити у мене; нисам ја почео браћу убијати, већ он. Ја пак, тога се преплашивши, и дођох на њега." И рече Блуд посланицима Владимировим: "Бићу уз тебе срцем и пријатељством." О, зла лажи човјечија! Као што Давид говори: "Онај, који је јео мој хлеб - подигао је на мене лаж." Овај пак лажју обмањиваше свога кнеза. И још: "Језиком својим ласкаху - суди им, Боже, да се одрекну замисли својих; по множини (дјела) нечасних - одбаци их, јер разгњевише те, Господе." И још рече исти овај Давид: "Зао је савјет оних који савјестују крвопролиће; безумни су они који, примивши од кнеза или од господина својега част и дарове, мисле о његовој глави: гори су од злих духова такви." Тако исто и Блуд изда кнеза својега, примивши од њега почасте многе; овога ради и крив је за крв ову. Јер, Блуд овај затвори се са Јарополком и, ласкајући му, Владимиру слаше често (посланика), казујући му да јуришем иде на град, а сам мишљаше да убије Јарополка; грађани пак не бијаху ради да га убије. Блуд, не смисливши како да га убије, замисли лукавство, велећи му да не излази из града у битку. Рече Блуд Јарополку: "Кијевљани шаљу Владимиру, говорећи: "Нападни на град, предаћемо ти Јарополка." Побјегни из града." И послуша га Јарополк и, побјегавши пред њим*, затвори се у граду Родну на ушћу ријеке Росе, а Владимир уђе у Кијев и опсједе Јарополка у Родну. И бје глад велики у њему, и има изрека и до данас: "Несрећа као у Родну." И рече Блуд Јарополку: "Видиш ли - колико је војника у брата твојега? Не можемо их побиједити. Учини мир с братом својим" - тако рече обмањујући га. И рече Јарополк: "Нека тако буде." И посла Блуд

* Владимиром. 48

Владимиру, овако говорећи: "Збиће се замисао твоја, јер ја ћу ти довести Јарополка; припреми се да га убијеш." Владимир, то чувши, уђе у очев двор са кулом - о њему раније казивасмо - и сједе с војницима и са дружином својом. И рече Блуд Јарополку: "Пођи к брату својему и реци му: "Што ми год даш - примићу то."" И пође Јарополк, а Варјашко му рече: "Не иди, кнеже, убиће те; бјежи ка Печенезима и доведи војнике." - и не послуша га (Јарополк). И дође Јарополк Владимиру и, како уђе кроз врата, подигоше га два Варјага мачевима испод пазуха. Блуд пак затвори врата и не даде да уђу његови. И тако убијен би Јарополк. Варјашко пак, видјевши како Јарополк убијен би, побјеже с двора међу Печенеге, и много пута с Печенезима војева против Владимира, и једва га Владимир придоби за себе, заклевши му се. Владимир пак облежа жену братову, Гркињу, а она бје бременита; и од ње се роди Свјатополк. Од грешнога пак корјена зао плод бива: прво, мати је његова монахиња, а друго, Владимир је облежа, а није био са њом у браку; прељубник би, наиме. Зато га и отац* не љубљаше јер бје од два оца: од Јарополка и од Владимира.

Послије Варјази рекоше Владимиру: "Овај град је наш; ми га заузесмо: хоћемо да узмемо откуп од њих** - по двије гривне од човјека." И рече им Владимир: "Причекајте - тако око мјесец дана, док вам куне сакупе." И чекаху они око мјесец дана, и не даде им (Владимир откуп), и рекоше Варјази: "Идите." И одабра међу њима мужеве добре, умне и храбре, и разда им градове; остали пак одоше Цариграду у Грке. И посла пред њима посланика, говорећи овако цару: "Ево иду к теби Варјази, да ти на памет не падне да их задржиш у граду***, јер ће ти направити исто овакво зло као и овдје, већ их разбацај по разним (мјестима), а овамо не пуштај ни једнога."

И поче да кнезује Владимир у Кијеву сам и постави кумире на брду и изван двора са кулом: дрвенога Перуна са главом од сребра

* Тј. Владимир.

** Грађана. ***

Цариграду.

и са златним брковима, и Хорса, и Дажбога, и Стрибога и Симаргла, и Мокош.¹⁰³) И жртваоха им, називајући их боговима, и привођаху им синове своје и кћери и жртваоха их демонима, и скрнављаху земљу даровима својим. И оскрнави се крвљу земља Руска и брдо то. Али преблаг Бог не жели смрти грешника, па на том брду данас црква стоји, Светога Василија, као што ћемо касније испричати. Ми ћемо се пак на раније вратити.

Владимир посади (на престоље) у Новгороду Добрињу, ујака свога. И Добриња, дошавши Новгороду, постави кумира над ријеком Волхов, и приношаху му људи новгородски жртве као Богу.

Бје пак Владимир у власти похоте према женама, и бијаху уз жене: Рогенда, коју насели на Либеди, гдје данас стоји сеоце Предславино; с њом роди 4 сина: Изјаслава, Мстислава, Јарослава, Всеволода, и 2 кћери; са Гркињом - Свјатополка; са Чехињом - Вишеслава; а са другом - Свјатослава и Мстислава; а са Бугарком - Бориса и Гљеба; а наложница бје у њега - 300 у Вишгороду, 300 у Бјелгороду и 200 у Берестови, у сеоцету које сада зову Берестовоје. И бје он незаситан у блудничењу, приводећи к себи удате жене и дјевојке обесчашћујући. Јер бје женољубац као и Саломон: јер, кажу, имаше Саломон жена 700 и наложница 300. Мудар он* бје, а на крају погине; овај** пак бје незналица, а на крају нађе спасење. "Велик је Господ, и велика је сила његова, и разуму његовом нема краја!" Јер, зло је женска љепота, како рече Саломон¹⁰⁴) о женама, покајавши се: "Не обраћај пажњу на злу жену, јер мед капље из уста њених, жене љубавнице; привремено слади она грло твоје - последије ћеш наћи да је горче од жучи... Ко се приближи њој - отићи ће последије смрти у пакао... По путу живота она не иде, блудни живот њен неразуман је." Ето шта рече Саломон о прељубницима; а о добрим женама рече: "Скупоценија је од камена многовриједна. Радује се о њој муж њен. Јер мужевљев живот она чини срећним.

* Саломон. **
Владимир.

Нашавши вуну и лан, чини све што треба рукама својима. Она, као брод, издалека скупља себи богатство, и устаје још док је ноћ, и раздаје храну у кући својој и даје посао робинјама својим. Угледавши поље - купује га: од плодова руку својих засијаће поље. Потпасавши чврсто стас свој, ојачаће мишице своје за посао. И осјећа како је добро радити, и не гаси се свијећа њена по сву ноћ. Руке своје пружа према корисном, лакте своје устремљује према вретену. Руке своје пружа сиромашу, плод даје просјаку. Не брине се муж њен за дом свој, зато - јер био гдје био - сви његови одјевени биће. Дуплу одјећу направиће мужу своме, а црвену и од порфира одјећу себи. Примјећен у вратима муж бива њен када сједне у савјету са старцима* и становницима земље. Покриваче ће да направи и даће их на продају. Уста пак своја отвара разумно када следује да говори језиком својим. У снагу и љепоту обуче се она. Великодушност њену узносе дјеца њена и обогаћују је, а муж њен хвали је. Жена разумна благословена је, јер похвалиће она страх од Бога. Дајте јој од плода устију њених, и прославиће крај врата мужа њенога."

Љето 6489 (981). Иде Владимир на Пољаке и заузе градове њихове - Перемишљ, Червен и друге градове који су и до данас под Русијом. Исте ове године и Вјатиче побиједи и наметну им данак - од плуга, као што и његов отац узимаше.

Љето 6490 (982). Заратише Вјатичи, и иде на њих Владимир, и побиједи их поново.

Љето 6491 (983). Иде Владимир на Јатваге, и побиједи Јатваге, и узе земљу њихову. И иде Кијеву, и твораше жртве кумирима с људима својим. И рекоше старци и бољари: "Бацићемо ждријеб на младиће и дјевојке; на кога падне, тога ћемо заклати (на жртву) боговима." Бијаше један Варјаг, и бје му двор (тамо) гдје је данас црква Свете Богородице, коју је саградио Владимир. Бје пак тај Варјаг дошао из Грка, и држаше вјеру хришћанску. И бје у њега син прекрасан лицем и душом; на

* Тј. старјешинама.

овога (и) паде ждријеб, по зависти ђавола. Јер не трпљаше њега ђаво, који има власт над свиме, и овај му бијаше као трн у срцу, и покушаваше да га уништи проклетник, и нахушка људе (на њега). И они који су послани, дошавши, рекоше му, да "Паде ждријеб на сина твојега: изабраше га за себе богови, да учинимо жртву боговима." И рече Варјаг: "Нису то богови, већ дрво: данас јесте, а сутра ће изагњити; јер не једу, не пију, не говоре; направљени су рукама у дрву. А Бог је један, њему пак служе Грци и клањају му се; створио је он небо и земљу, и звијезде, и мјесец, и сунце, и човјека, и дао му да живи на земљи. А ови богови - шта учинише? Сами су начињени! Не дам сина својега демонима!" Они пак одоше и казаше људима. Ови пак, узевши оружје, пођоше на њега и разорише двор његов. Он пак стајаше на галерији са сином својим. Рекоше му: "Дај сина својега, да га дамо боговима." Он пак рече: "Ако су богови, нека једног од богова пошаљу, и имаће сина мојега. А зашто ви да им жртвујете?" И кликнуше, и посијекоше под њима галерију, и тако побише њих. И не зна нико гдје их сахранише. Јер бијаху тада људи незналице и пагани. Ђаво се радовао овоме, не знајући колико је блиска и његова смрт. Тако се пак он труђаше да уништи род хришћански, али прогнан би крстом часним из других земаља. "А овдје, мишљаше проклетник, овдје ми је стан, јер овдје нису апостоли учили ни пророци пророковали", не знајући за пророка који рече: "И назваћу људе који нису моји - мојим људима"; а о апостолима је речено: "По свој земљи разиђоше се ријечи њихове, и до краја васељене - ријечи њихове." Ако и тијелом апостола и нису били овдје, али учења њихова као трубе разлијеху се по васељени у црквама: њиховим учењем пак побијећемо непријатеља - ђавола, бацајући га под ноге себи, као што бацише и ова два праведника, који примише вијенац небески скупа са светим мученицима и праведницима.

Љето 6492 (984). Иде Владимир на Радимиче. Бје у њега војвода Вучји Реп; и посла њега, Вучјег Репа, Владимир испред себе; Вучји Реп срете Радимиче на ријечи Пишчаници, и побиједи Радимиче. Зато Руси и задиркују Радимиче: "Пишчанци од вучјег репа бјеже." А бијаху

Радимичи од рода Љаха; дођоше и населише се овдје, и плаћају данак Русима, таљиге возе и до данас.

Љето 6493 (985). Иде Владимир на Бугаре у лађама с Добрињом,¹⁰⁶ са ујаком својим, а Торке доведе на коњима обалом; и побиједи Бугаре. Рече Добриња Владимиру: "Изврших смотру заробљеника - сви су у чизмама. Ови нам неће давати данак - идемо да тражимо (људе) у опанцима." И учини Владимир мир с Бугарима, и заклетву учинише међу собом, и рекоше Бугари: "Међу нама неће тада бити мира када камен почне да плива, а хмељ почне да тоне." И врати се Владимир Кијеву.

Љето 6494 (986). Дођоше Бугари вјере муслиманске, говорећи: "Ти си, кнеже, мудар и разуман, али закон не знаш; повјеруј у закон наш и поклони се Мухамеду." И рече Владимир: "Каква је ваша вјера?" А они рекоше: "Вјерујемо у Бога, а Мухамед нас учи, говорећи: да обрезујемо уде тајне, да свињетине не једемо, да вина не пијемо, а последије смрти, рече, може да се прави блуд са женама. Даће Мухамед свакоме по седамдесет жена красних, изабраће најљепшу, и даће јој љепоту свију: та ће му и бити жена. Овдје, каже, свакоме приличи да чини блуд. На овом свијету ако је ко убог, биће и тамо"; и свакаву другу лаж говораху; њу се не пристоји ни записати од срама. А Владимир их слушаше, јер бје и сам љубитељ жена и свакојаког блуда; зато их и слушаше са задовољством. Али, ово му бје мрско: обрезавање удова и неједење свињскога мяса, а и уздржавање од пића. Зато рече: "Русима је веселје да пију, не можемо без тога бити!" Затим дођоше Нијемци од Рима*, говорећи: "Дођосмо послани од папе"; и рекоше му (Владимиру): "Папа ти је овако рекао: "Земља је твоја иста као и наша земља, а ваша вјера није као наша вјера, јер вјера је наша - свјетлост. Ми се клањамо Богу, који је створио небо и земљу, звијезде, мјесец, и све што дише, а ваши богови су - дрво." Владимир пак рече: "Које су заповјести ваше?" А они рекоше: "Пост према снази; "ако ко пије или једе, све је то у славу Божју", рече учитељ наш Павле". Владимир пак рече Нијемцима:

* Странци са Запада.

"Идите одакле сте и дошли, јер и очеви наши нису то прихватили." Ово чувши, Јевреји хазарски¹⁰⁷) дођоше, говорећи: "Чусмо да долажаху Бугари и хришћани, учећи те сваки својој вјери. Хришћани пак вјерују да га ми распесмо, а ми вјерујемо у јединога Бога Аврамова, Исакова и Јаковљева." И рече Владимир: "У чему је ваш закон?" А они рекоше: "Обрезивати се, свињетину не јести, ни зечевину, суботу чувати." Он пак рече: "А гдје је земља ваша?" А они рекоше: "У Јерусалиму." Он пак рече: "Да ли је она тамо?" А они рекоше: "Разгњеви се Бог на очеве наше и расија нас по земљама, грехова ради наших, и предана би земља наша хришћанима." Он пак рече: "Па како ви друге учите, а сами сте од Бога одбачени и расијани? Кад би Бог љубио вас и закон ваш, не бисте тад били расијани по туђим земљама. Зар и нама исто то мислите да донесете?"

Затим послаше Грци Владимиру философа што говораше овако: "Чусмо да су долазили Бугари учећи те да примиш њихову вјеру; њихова пак вјера скрнави небо и земљу, а они су проклети изнад свих људи - подобни су житељима Содоме и Гоморе; на њих пак обруши Господ горући камен, и потопа их, и потонуше, тако и ове чека дан смрти када ће доћи Бог да суди народима и да погуби све који творе безакоња и гадости. Јер ови перу стражњице своје, и у уста узимају ту исту воду, мажу се са њом по бради и помињу Мухамеда. Тако и жене њихове раде ту исту гадост и још већу: сношај скупни врше мушкарци и жене." Ово чувши, Владимир пљуну на земљу и рече: "Прљава је то ствар." А философ рече: "Чусмо и ово, дођоше из Рима да вас уче вјери својој. Њихова се вјера с нашом мало разилази, јер они служе с нафором, званом хостија, а што Бог није наредио, већ нареди да се служи са хљебом. Учио је апостоле, узевши хљеб: "Ово је тијело моје, које се ломи за вас..." Тако исто пехар узевши, рече: "Ово је крв моја новозавјетна." Они пак, који не чине овако, неправилно вјерују." Владимир пак рече: "Дођоше к мени (и) Јевреји, говорећи: "Тога, у кога Нијемци и Грци вјерују, ми распесмо." А философ рече: "Уистину вјерујемо у Тога. Пророци њихови прорицаху да ће се родити Бог, а други

- да ће распет бити и погребен, али да ће трећег дана васкрснути и вазнијети се на небеса. А они једне пророке убијаху, а друге мучаху. А када се збише пророчанства ова, када он сађе на земљу, и распеће прими, и васкрсну и вазнесе се на небеса, ове (Јевреје) (Бог) чекаше да се покају 46 година, и не покајаше се, и (зато он) посла на њих Римљане, који им градове разорише и њих саме растурише по земљама, (гдје) и живе у ропству." Рече пак Владимир: "Зашто Бог сиђе на земљу, и страдање такво прими?" А философ, одговарајући, рече: "Ако хоћеш да слушаш, рећи ћу ти испочетка зашто Бог сиђе на земљу." Владимир пак рече: "Саслушаћу радо." И поче философ да говори овако:¹⁰⁸)

"У почетку, првог дана, створи Бог небо и земљу. И 2-ог дана створи свод небески, који би посред воде. Овога истог дана раздијелише се воде - половина њихова оде над свод, а половина - под свод. А 3-ег дана створи море, и ријеке, и изворе, и сјемена. 4-ог дана - сунце, и мјесец, и звијезде; и украси Бог небо. Кад видје то први међу анђелима, старјешина рода анђеоског, помисли у себи, рекавши: "Сићи ћу на земљу, и заузећу земљу, и бићу сличан Богу, и поставићу престоље своје на облацима сјеверним." И истог трена (Бог) га баци с небеса, и за њима падоше и они који бијаху под њим, десети ред анђеоски. А бје име непријатељу - Сатанаил. На његово пак мјесто постави (Бог) као старјешину Михаила. Сатана пак, преваривши се у замисли својој, и лишивши се славе раније, назва се противником Богу. Послије овога, дана 5-ог, створи Бог китове, и рибе, гмизавце и птице пернате. 6-ог дана пак створи Бог звијери и стоку, и гмизавце земаљске; а створи и човјека. 7-ог дана пак, који је субота, почину Бог од дјела својих. И засади Бог рај на истоку у Едему, уведе тамо човјека што га створи, и заповједи му да од сваког дрвета једе, а од дрвета једног да не једе, јер ће познати добро и зло. И бје Адам у рају, виђаше Бога и слављаше (га) када (га) и анђели слављашу. И наведе Бог на Адама сан, и усну Адам, и узео Бог једно ребро од Адама, и створи му жену, и уведе је у рај к Адаму, и рече Адам: "Ово је кост од моје кости, а плот од моје плоти; ова ће се назвати жена." И даде Адам стоци

и птицама имена, звијерима и гмизавцима, и самим анђелима даде имена. И потчини Бог Адаму звијери и стоку, и овлада (он) свима, и слушаху га. Видјевши пак ђаво како Бог узвиси човјека, позавидјевши му, прет-вори се у змију и приђе Еви, и рече јој: "Зашто не једете (плодове) од дрвета што је усред раја?" И рече змији жена: "Бог рече: не једите, ако ли (поједете), умријећете смрћу." И рече змија жени: "Смрћу нећете умријети; Бог пак знаде да ће у тај дан кад поједете од њега, отворити се очи ваше, и да ћете бити као Бог, познавши добро и зло." И видје жена да је дрво добро за јело и, узевши плод, даде га мужу својему, и поједоше (га), и отворише им се очи, и схватише да су наги, и сашише од смоквиног листа прегаче. И рече Бог: "Проклета да је земља с дјела твојих, с муком ћеш носити дане све живота твојега." И (још) рече Господ Бог: "Када пружите руке и узмете од дрва живота, - и живјећете вјечно." И изгна Господ Бог Адама из раја. И сједи (он) насупрот раја, плачући и обрађујући земљу, и порадова се Сатана проклетству земље. Ово је наш први пад и горка плата - отпадништво од анђеоског живота. Роди Адам Каина и Авеља. Бје Каин ратар а Авељ - пастир. И донесе Каин од плодова земље Богу, и не прими Бог дарове његове. А Авељ принесе од јагањаца првенца, и прими Бог дарове Авељеве. Сатана пак уђе у Каина, и подстрекиваше Каина да убије Авеља. И рече Каин Авељу: "Изиђимо у поље." И послуша га Авељ, и, како изиђоше, уста Каин и хтједе да га убије, и не умијаше га убити. И рече му Сатана: "Узми камен и удари га (њиме)." И он узе камен и уби га. И рече Бог Каину: "Гдје је брат твој?" А он рече: "Зар сам ја стражар брату својему?" И рече Бог: "Крв брата твојега вапи код мене, јецаћеш и трести се до конца живота својега." Адам и Ева плакаху, а ђаво се радоваше, говорећи: "Ево њега Бог узштова, (а) ја сам му учинио да отпадне од Бога, и данас му, ево, израдих плач." И плакаху за Авељем 30 година, и не сагњи тијело његово, и не умијаху да га погребу. И Божјом заповијешћу 2 тића долетјеше, један од њих умре, а други ископа јаму, и погребе га. Видјевши пак ово, Адам и Ева ископаше јаму и положише (у њу) Авеља, и погребеше га с плачем. Када Адаму

би 230 година, роди он Сифа и двије кћери, и узе једну Каин, а другу Сиф, и од њих се људи расплодише и размножише по земљи. И не познадоше оне који их створише, испунише се блудом и свакојаком нечистотом, и убиством и завишћу, (и) живљаху људи као стока. Ној само бје праведан у роду овом. И роди (он) 3 сина: Сима, Хама и Јафета. И рече Бог: "Неће дух мој пребивати међу људима"; и (још) рече: "Истребићу то што створих, од човјека до стоке." И рече Господ Бог Ноју: "Направи ковчег у дужину 300 лаката, у ширину - 80, а у висину - 30 лаката"; Египћани пак, лактом зову хват. Ноје 100 година ради ковчег, и када Ноје (људима) повјери да ће бити потоп, подсмиваваху му се. Када начини ковчег, рече Ноју Господ: "Уђи ти, и жена твоја, и синови твоји, и снахе твоје, и уведи себи по двоје од сваког скота, и од свих тица и од свих гмизаваца." И уведе Ноје како му заповједи Бог. Наведе Бог потоп на земљу, потоне све живо, а ковчег пливаше на води. А када се вода повуче, изађе Ноје, и синови његови, и жена његова. Од ових се и расплоди земља. И бијаху људи многи и једнојезични, и рекоше један другоме: "Саградимо стуб* до неба." Почеше да зиђу, и старјешина им би Неврод; и рече Бог: "Ево се умножише људи и замисли су њихове сујетне." И сиђе Бог, и језик (њихов) раздјели на 72 језика. А Адамов језик не би одијељен од (језика) Еверова, јер овај једини се не придружи безумљу њиховом, рекавши ово: "Кад би Бог рекао људима да граде стуб до неба, то би Бог заповједио сам ријечју (својом) - као што створи небо, земљу, море, све што се види и не види." Овога ради његов (Еверов) језик се не промјени; од овога (Евера) су Јевреји. На 71 језик се раздијелише и разиђоше се по земљама, и сваки своју нарав добише. По ђавољем учењу они шумама, кладенцима и ријекама жртвовашу, и не познадоше Бога. А од Адама па до потопа је 2242 године, а од потопа до дијељења језика - 522 године. Затим ђаво у велику заблуду баци људе, и почеше (они) кумире да праве: ове дрвене, оне мједене, а друге мраморне, а ине златне

* Кулу.

и сребрене; и клањаху се њима, и привођаху синове своје и кћери, и клаху их пред њима; и бје земља оскрнављена. А први који је почео да прави кумире бијаше Серух; прављаше он кумире у част мртвих људи: ове бившим царевима, друге - храбрима и врачима, и женама-прељубницама. Овај пак Серух роди Фару, а Фара роди 3 сина: Аврама, и Нахора, и Арона. Фара пак прављаше кумире, навикавши се (томе) код оца својега. А Аврам, дошавши памети, погледа на небо, и видје звијезде и небо, и рече: "Ваистину је тај Бог који је створио небо и земљу, а отац мој обмањује људе." И рече (још) Аврам: "Кушам богове оца својега"; и (оцу) рече: "Оче! Зашто обмањујеш људе правећи кумире дрвене? Тај је Бог који створи небо и земљу." (И) Аврам, узевши огањ, сажеже идоле у храму. А Арон, брат Аврамов, видјевши то, (а) пошти-вајући идоле, хтједе да спаси идоле, али сам сагорје ту, и умрије прије оца. Пред овим пак, не бје да је умро син прије оца, већ отац прије сина; од овога почеше умирати и синови прије оца. Возљуби Бог Аврама, и рече Бог Авраму: "Изађи из куће оца својега (и пођи) у земљу, а њу ћу ти ја показати; и створићу од тебе народ велик; кољена земаљска благословиће те." И учини Аврам како му заповиједи Бог. И узео Аврам синовца својег Лота - а бје му тај Лот шура и синовац, јер бје Аврам узео кћер брата Арона, Сару. И дође у земљу Хананску ка храсту високу, и рече Бог Авраму: "Сјемену твом даћу земљу ову." И поклони се Аврам Богу. А Авраму бијаше 75 година кад изађе из Харана. Сара пак бје неплодна, болујући од неплодности. Рече Сара Авраму: "Уђи ка робињи мојој." И Сара, узевши Агару, даде је мужу свом, и уђе Аврам к Агари. Зачне Агара и роди сина, и Аврам га назва Измаилом; Авраму бје 86 година када се роди Измаил. Затим, зачевши, Сара роди сина, и даде му име Исак. И заповиједи Бог Авраму да обреже дјечака, и обреза га 8-ог дана. Узљуби Бог Аврама и племе његово, и назва га народом својим, и, назвавши га народом својим, раздијели га од других народа. Овај Исак одрасте, а Аврам живљаше 175 година, и умре, и погребен би. А када Исаку би 60 година, он роди 2 сина: Исава и Јакова. Исав пак би лукав, а Јаков праведан. Овај пак Јаков радијаше код

ујака својега 7 година због кћери његове млађе, и не даде му је Лаван, ујак његов, рекавши: "Старију узми." И даде му старију, Лију, а за другу му рече: "Ради за другу (још) 7 година." Он пак радијаше због друге, због Рахеле, (још) 7 година. И узео за себе 2 сестре, (и) с њима роди 8 синова: Рувима, Симеона, Левгија, Јуду, Исахара, Заулону, Јосифа и Вењамина, и са робињама двјема: Дана, Нефталима, Гада и Асира. И од ових се расплодише Јевреји. Јаков пак - тада му бијаше 130 година - сиђе у Египат с родом својим, који је бројио 65 душа. Поживи он у Египту 17 година и премину, а племе његово робоваше 400 година. Послије оволико година, ојачаше људи јеврејски и умножише се, а Египћани их држаху насилно у ропству. У ова пак времена међу Јеврејима се роди Мојсије, и рекоше врач египатском цару: "Родило се дијете међу Јеврејима, које ће уништити Египат." Цар одмах нареди да сву тада рођену јеврејску дјецу баце у ријеку. Мати пак Мојсијева, препавши се овога истребљења, узевши чедо, стави га у кошару, и, однијевши га, остави га у водоплавној ливади (поред ријеке). У ово пак вријеме сиђе кћи фараонова Фермуфи да се купа и видје дијете уплаканом, узео га, и поштеди га, и даде му име Мојсије, и нахрани га. Би дијете красно, и када му би 4 године, приведе га кћи фараонова оцу својему. Видјевши пак Мојсија, фараон узљуби дијете. Мојсије пак, хвативши се за врат (царев), обори вијенац с главе цареве, и стаде на њега. Видјевши пак то врач, рече цару: "О царе! Погуби дијете ово; ако га не погубиш, он ће да погуби сав Египат." И не послуша га цар, него нареди чак да се (више) не убијају дјеца јеврејска. А Мојсије одрасте (и) постаде великим мужем у дому фараоновом. Кад би нови цар, позавидјеше њему, (Мојсију), бољари. А Мојсије, убивши Египћанина који је увриједио Јеврејина, побјеже из Египта, и дође у земљу Мадиамску, и ходевши по пустињи научи од анђела Гаврила о бићу овога свијета, и о првом човјеку, и о оном што је било послије њега, и о потопу, и о мијешању језика, (и) колико је ко година живио, (и) о ходу звијезда и о (њиховом) броју, и о земљиној мјери, и сваку мудрост. Затим му се јави Бог у пламтећем купиновом грму, и рече му: "Видјех несрећу људи мојих у Египту, и

сиђох да их избавим из руку египатских, да их изведем из те земље. Ти пак иди фараону, цару египатском, и реци му: "Пусти Израилња да три дана чине жртву Богу." Ако те не послуша цар египатски, уништићу га свим чудима мојим." И када Мојсије дође, не послуша га фараон, и пусти Бог 10 казни на фараона: 1. ријеке у крви; 2. жабе; 3. мушице; 4. псеће муве; 5. помор на стоку; 6. гнојне чиреве; 7. град; 8. скакавце; 9. тродневну таму; 10. помор међу људе. Ради овога 10 казни бијаху на њима, јер (они) 10 мјесеци топише дјецу јеврејску. А када би помор у Египту, рече фараон Мојсију и брату његовом Арону: "Одлазите што прије!" Мојсије пак, сакупивши људе јеврејске, пође из земље Египатске. И вођаше их Господ путем по пустињи ка Црвеном мору, и иђаше пред њима ноћу стуб огњени, а дању - облачни. Чувши пак фараон да бјеже људи, пође у потјеру за њима, и притисну их уз море. Видјевши то људи јеврејски, завапише к Мојсију, говорећи: "Зашто нас изведе у смрт?" И завапи Мојсије к Богу; и рече Господ: "Зашто вапиш к мени? Удари жезлом по мору." Учини Мојсије тако, и размакну се вода надвоје, и уђоше синови Израилјеви у море. Видјевши то фараон, даде се у потјеру за њима; синови пак Израилјеви пређоше море по суву. И када изађоше на обалу, склопи се море над фараоном и војницима његовим. И возљуби Бог Израилња, и виђаху (они) 3 дана од мора по пустињи, и дођоше у Меру. Бје ту вода горка, и узропташе људи на Бога, и показа им Господ дрво, и стави (га) Мојсије у воду, и заслади се вода. Затим опет узропташе (људи) на Мојсија и на Арона, говорећи: "Боље нам бијаше у Египту, гдје једосмо меса, лука и хљеба досита." И рече Господ Мојсију: "Чух гунђање синова Израилјевих", и да им ману да једу. Затим им даде закон на гори Синајској. Када Мојсије изиђе на гору к Богу, они одлише телећу главу, и поклонили се јој се као Богу. И посијече Мојсије тих људи 3 тисуће. И затим опет узропташе на Мојсија и на Арона јер не бијаше воде. И рече Господ Мојсију: "Удари жезлом у камен." И рече (Мојсије): "А ако одавде не потече вода?" И разгневи се Господ на Мојсија, што не узвелича Господа и не уђе у земљу обетовану овога ради, - роптања оних ради; већ га изведе на гору

Вамску и показа му земљу обетовану. И умрије Мојсије ту на гори. И прими власт Исус Навин; овај дође у земљу обетовану, и уништи хананско племе, и насели на њихово мјесто синове Израилјеве. А кад умре Исус, умјесто њега би судија Јуда, и других судија би 14; у њихово пак вријеме (Јевреји) заборавише Бога који их је извео из Египта, и почеше да служе демонима. И разгњеви се Бог, (и) предаде их другим племенима да их (ови) плијене. Када се почеше кајати, помилова их; (а) када их избави, опет се прикљањаху служењу демонима. А послјије ових суђаше Илија-жрец, а послјије овога - Самуил-пророк. И рекоше људи Самуилу: "Дај нам цара." И разгњеви се Господ на Израилја, и постави над њима цара Саула. Ипак, Саул не хтје да слиједи закон Господњи, и изабра господ Давида и постави га царем над Израилјом, и угоди Давид Богу. Овоме Давиду клео се Бог да ће се од његовог рода родити Бог. Он (Давид) први поче да пророкује да ће се оваплотити Бог, говорећи: "Из утробе, прије Данице, родих те." Ово пророкова 40 година и умре. И за њим пророкова син његов Соломон, који сагради цркву Богу и назва је Свјатаја Свјатих. И би он мудар, али пред крај посрну; царева 40 година и умре. Послије Соломона царева син његов Ровоам. У вријеме овога раздијели се царство јеврејско надвоје: у Јерусалиму једно, а друго у Самарији. У Самарији пак царева Јеровоам, слуга Соломонов, који направи два златна телета; једнога постави у Верфиљу на брду, а другога у Дану, рекавши: "Ево Бога твога, Израилју." И клањаху се људи, а Бога заборавише. Тако исто и у Јерусалиму почеше да заборављају Бога и да се клањају Валу, названом Бог рата, који јесте Ареј, и заборавише Бога отаца својих. И стаде Бог слати к њима пророке. Пророци пак почеше да их разобличују у безакоњу и служењу кумирима. А они стадоше да убијају пророке, разобличавани од њих. Разгњеви се Бог на Израилја, и рече: "Одбацићу (вас) од себе, дозвољу друге људе, који ће ме слушати. Ако и згреше, нећу поменути безакоња њихова." И поче да шаље пророке, говорећи им: "Пророкујте о одбацивању Јевреја, и о позивању других."¹⁰⁹)

Први поче да пророкује Осија, говорећи: "Учинићу крај царству

дома Израилјева... Сломићу лук Израилјев... И нећу више да милујем дом Израилјев, већ, метући, одбацићу их", - говори Господ. "И бићете луталице међу народима." А Јеремија рече: "И кад би стали преда ме Самуил и Мојсије... нећу их помиловати." Даље тај исти Јеремија рече: "Тако говори Господ: "Ево, ја се заклев именом мојим великим...: "Расијаћу вас, и сав остатак ваш развијаћу свим вјетровима... Зато што светилиште моје оскрнависте свим гадостима својим; ја ћу те одбацити... и нећу те помиловати." А Малахија рече: "Тако говори Господ: "Већ немам наклоности према вама... Јер ће од истока (па) до запада да се прослави име моје међу народима, и на сваком мјесту приносиће се тамјан имену мојем и жртва чиста, зато што је име моје велико међу народима. Овога ради даћу вас на поругу и расијаћу вас међу све народе." Исаија пак велики рече: "Тако говори Господ: "Простријећу руку своју на тебе, претворићу те у прах и расијати, и опет те нећу сакупити." И још овај исти рече: "Замрзих празнике ваше, и почетке мјесеца ваших, и субота ваших не примам." А Амос пророк рече: "Чујте ријеч Господњу: "Ја ћу подићи за вама плач, дом Израилјев паде, и неће више устати." Малахија пак рече: "Тако говори Господ: "Послаћу на вас проклетство, и проклећу благослов ваш... разорићу га, и неће бити с вама." И много пророковаху (пророци) о одбацивању њиховом.

Овим истим пророцима заповиједи Бог да пророкују о призивању других народа на њихово мјесто. Поче да зове Исаија, овако говорећи: "Од мене ће произаћи закон и суд мој изнијећу за народе на свјетлост. Приближава се убрзо правда моја, излази... и у мишицу моју народи се уздају." А Јеремија рече: "Тако говори Господ: "Закључићу с домом Јудиним нови завјет... Дајући законе њима на схватање, и на срце ћу им написати, и бићу им Бог, и они ће бити моји људи." Исаија пак рече: "Старо прође, а ново објављујем - прије објаве оно вам би јављено. Пјевајте Богу нову пјесму." "Робовима мојим даће се име ново, које ће се славити по свој земљи." "Дом мој домом молитве назваће се за све народе." Тај исти Исаија говори: "Обнажиће Господ мишицу своју свету пред свима народима, и угледаће сви крајеви земље спасење

од Бога нашег." А Давид: "Хвалите Господа народи сви, и славите га сви људи."

Тако Бог возљуби нове људе и рече им да ће сићи к њима сам, и да ће се јавити људима у плоти и пострадали за Адамов гријех. И стадоше да пророкују о оваплоћењу Божијем; прије других Давид, говорећи: "Рече Господ Господу мојему: "Сједи ми здесна док не положим непријатеље твоје у подножје ногу твојих." И још: "Рече ми Господ: "Ти си мој син; ја те данас родих." Исаија пак рече: "Ни посланик, ни вјесник, већ сам Бог, дошавши, спасиће нас." И још: "Дијете ће нам се родити, њему ће бити владање на рамену његовоме, и даће му анђео велико име свијета... Велика је власт његова, и свијету његовом нема краја." И још: "Ево, дјевица ће у утроби зачети, и даће му име Емануил." А Михеј рече: "Ти, Витлејеме - доме Ефранта, зар ти ниси велик међу тисућама Јудејаца? Јер из тебе ће произићи старјешина, који ће бити кнез Израилју; поријекло је његово од дана вијека. Овога ради оставиће их он до времена док не роди те, који ће родити, и тада ће се вратити други од браће његове синовима Израилја." Јеремија пак рече: "Ово је Бог наш, и нико други не може да се сравни са њим. Пронађе он све путеве премудрости, и даде (их) Јакову, отроку својему... Послије овога јави се он на земљу и с човјеком поживје." И још: "Човјек је; ко ће да зна да је (он) Бог? Јер као човјек умире." А Захарија рече: "Не послушаше сина мојега, и ја их нећу услышити, говори Господ." И Осија рече: "Тако говори Господ: "Плот је моја од њих."

Прорекоше и муке његове, говорећи, као што рече Исаија: "Тешко душама њиховим! Јер зло вијеће вијећаху, говорећи: "Свезаћемо праведника!" И још тај исти рече: "Тако говори Господ: "... Ја се не противим и не говорим против. Кичму моју дадох да рањавају, а образе моје да шамарају, и лице своје не одвратих од поруге... од пљувања." А Јеремија рече: "Приђите, ставићемо дрво у хљеб његов, и отргнућемо од земље живот његов." Мојсије пак рече о распећу његовом: "Угледаћете живот ваш како виси пред очима вашим." И Давид рече: "Посвуда се буне народи." А Исаија рече: "Као овца на клање вођен би."

Ездра пак рече: "Благословен да је Бог који руке своје распростре и који спасе Јерусалим."

И о васкресењу рече Давид: "Устани, Боже, суди земљи, јер Ти си насљедник свима народима." И још: "Уста као из сна Господ." И још: "Да васкресне Господ и да се разиђу непријатељи његови." И још: "Васкресни, Господе Боже мој, да се вазнесе рука твоја." А Исаија рече: "Ви који сте сишли у земљу и сјену смрти, свјетлост ће синнути на вас." Захарија пак: "И ти си ради крви завјета твојега ослободио узнике своје из рова који нема воде."

И много пророковаху о њему, што се све и зби." Рече пак Владимир: "Кад се то зби? И да ли је било? Или тек сада хоће да буде?" Он, (философ), одговоривши, рече му да "још раније се зби све, још када се Бог оваплоти. Као што још раније рекох, када Јевреји пророка убијаху, а цареви њихови кршаху законе, предадоше их пљачкању, и у заробљеништво вођени бијаху у Асирију, грехова својих ради, и робоваху тамо 70 година. И затим се вратише у земљу своју, и не имађаху цара, већ архијереји владаху њима до туђинца Ирода, који завлада њима.

А у вријеме власти овога, године 5500, послан би Гаврило у Назарет дјевици Марији, од кољена Давидовог, да јој рекне: "Радуј се, обрадована, Господ је с тобом!" И од ријечи ове заче (она). Ријеч Божију у утроби, и роди сина, и даде му име Исус. И ево, врач дођоше с истока, говорећи: "Гдје је цар јеврејски што се роди? Јер видјесмо звијезду његову на истоку, и дођосмо да се поклонимо њему." Чувши пак ово, цар Ирод¹¹⁰) се смути, и сав Јерусалим с њим, и, дозавши књижевнике и старце, упита их (Ирод): "Гдје се Христос роди?" Они рекоше њему: "У Витлејему јеврејском." А Ирод, чувши ово, посла, рекавши: "Поубијајте сву дјецу до 2 године (старости)." Они пак пођоше и побише сву дјецу. А Марија, препавши се, сакри дијете. (Затим) Јосиф с Маријом, узев дијете, побјеже у Египат, и би ту до смрти Иродове. У Египту се пак јави анђеоло Јосифу, говорећи: "Устани, узми дијете и матер његову (и) иди у земљу Израилјеву." И дошавши у њу, насели

се у Назарету. А када је он, (Исус), одрастао и када му је било 30 година, поче чуда да чини и да проповиједат царство небеско. И изабра 12-орицу које ученицима својим нарече, и стаде чуда велика да чини, мртве да васкресава, губаве да чисти, хроме да исцељује, слијепима да вид дава, и друга многа чуда велика, која су раније пророци предсказивали за њега, говорећи: "Тај ће недуге наше исцијелити и болести на себе узети." И крсти се у Јордану од Јована: показа новим људима обновљење. Када се он крстио, отворише се небеса, и дух сиђе у лику голуба, и глас рече: "Ово је син мој љубљени, њему ја благоизволих." И слаше ученике своје да проповиједат царство небеско и покајање за опроштај гријеха. Желећи да испуни пророчанство, стаде да проповиједат - како предстоји Сину човјековом да страда, да буде распет и да трећи дан васкресне. Када је учио у цркви, архијереји и књижевници испунише се завишћу (и) тражаху да га убију, и, ухвативши га, поведоше га игемону Пилату.¹¹¹) А Пилат, дознавши да га без кривице доведоше, хтједе да га пусти. Они му пак рекоше: "Ако овога пустиш, има да више не будеш пријатељ царев." (И) Пилат заповиједи да га распну. Они, ухвативши Исуса, одведоше га на губилиште и разапеше га ту. (И) би тама по свој земљи од 6-ог часа до 9-ог, и у деветом часу Исус испусти душу. Црквена завјеса раздера се на двоје, мртви многи устадоше, - њима пак заповиједи да иду у рај. Скинуше га с крста, положише га у гроб, и печатима запечатише гроб људи јеврејски; страже поставише, говорећи: "Да га не украду ученици његови." А он 3-ћег дана васкресну. Васкреснувши из мртвих, јави се ученицима, рекавши им: "Идите међу све народе, и научите све народе, крстећи их у име Оца и Сина и Светога духа." Проборави с њима 40 дана, јављајући им се послје васкресења. Када се испуни 40 дана, заповиједи им да пођу у гору Елеонску. И ту им се јави, благослови их, и рече им: "Сједите у граду Јерусалиму док (вам) не пошаљем обећање Оца мојега." И ово рекавши, вазнесе се у небо. Они му се пак поклонисе. И вратише се у Јерусалим, и бијаху увијек у цркви. Када се наврши 50 дана, сиђе Дух свети на апостоле. А када примише обећање Духа светога, разиђоше се по васељени, учећи и крстећи водом."

А Владимир рече: "Ради чега се он од жене роди, и на дрву би распет, и водом се крсти?" Он, (философ), му пак рече: "Овога ради! Спочетка, најприје, род човјечији сагријеша са женом: ђаво заведе Адама Евом, и отпаде (овај) од раја; тако исто и Бог се освети ђаволу: посредством жене прва побједа припаде ђаволу, јер посредством жене испале Адам из раја; а посредством жене оваплоти се Бог и заповиједи вјернима да уђу у рај. А на дрву распет би овога ради: (Адам) од дрвета куша, и испале из раја; Бог пак на дрвету муке прими - да би дрвом ђаво побијеђен био, и дрвом живота да праведни спашени буду. А обнова водом изврши се зато, јер у вријеме Ноја, када се умножише гријеси код људи, наведе Бог потоп на земљу, и потопи људе водом; овога ради и рече Бог: "Раније водом погубих људе, гријеха њихових ради, сад ћу поново водом очистити људе од гријеха; водом обнове", јер се и јеврејски род у мору очисти од египатске зле нарави, јер вода би прва створена; речено је, наиме: "Дух Божији лебдијаше изнад воде"; зато се и данас крсте водом и духом. Преображење прво такође би уз помоћ воде, када Гедеон даде праначин овако: једном дође к њему анђео, заповиједајући му да иде на Мадиаме, а он, кушајући, обрати се Богу; положивши руно на гумно, рече: "Ако по свој земљи буде влага, а на руну суво..." И би тако. Ево праначина: други народи су прије били без росе, а Јевреји без руна, а послвије на друге народе паде роса, која је свето крштење, а на Јевреје - суша. И пророци проповиједаху да ће кроз воду обновљење бити.

А када апостоли учашу по васељеној вјеру у Бога, њихово учење (и) ми, Грци, примисмо; васељена вјерује у њихово учење. Установио је Бог и један дан, у који ће, сишавши с небеса, судити живима и мртвима, и дати свакоме по дјелима његовим: праведницима - царство небеско и красоту неизрециву, весеље без краја, и да не умру на вјеки вјекова; грешницима - муку огњену и црва вазда будна, и муке којима неће бити краја. Таква ће бити мучења томе ко не вјерује у Бога нашега Исуса Христа: мучени ће бити у огњу они који се не крсте." И ово рекавши, (философ) показа Владимиру на завјесу: на њој би

насликан суд Господњи, - показа му на праведнике здесна, који у весељу ИДУ У рај. а слијева - грешнике који иду на мучење. Владимир, уздахнувши, рече: "Добро је овима здесна, тешко је онима слијева." А он, (философ), рече: "Ако хоћеш здесна с праведницима да станеш, то се крсти." Владимир пак положи (мисао) ту на срце, па рече: "Причекаћу још мало", желећи да се распита о свим вјерама. (И) Владимир, давши овоме многе дарове, отпусти га с великом чашћу.

Љето 6485 (987). Сазва Владимир бољаре своје и старце градске, и рече им: "Ево долазише к мени Бугари, говорећи: "Прими наш закон." Затим долазише Нијемци, и ти свој закон хваљаху. За њима дођоше Јевреји. Послије свих дођоше Грци, хулећи на све законе, а свој хвалећи; и много говораху, причајући од почетка свијета, о бићу свега свијета. Мудро говоре они, и дивно их је слушати, (и) свак их радо слуша, а за други свијет казују да постоји: ако ко, говоре, у нашу вјеру ступи, то ће он, с друге стране, умријевши, снова да устане, и неће умријети во вјеки вјекова; ако ли у њихов закон не ступи, то ће на оном свијету у огњу да гори. И шта ви савјетујете? Шта ћете да одговорите?" И рекоше бољари и старци: "Знај, кнеже, да своје нико не хули већ хвали. Ако хоћеш добро да испиташ, то имаш у себе мужева: пославши их, испитај каква им је служба и ко како служи Богу." И би мила ријеч (њихова) кнезу и свима људима: изабраше мужеве добре и разумне, бројем 10, и рекоше им: "Идите најприје у Бугаре и испитајте вјеру њихову." Они пак одоше, и, дошавши, видјеше прљава дјела и клањање у џамијама, (и) вратише се у земљу своју. И рече им Владимир: "Идите још у Нијемце, погледајте и код њих, и отуда идите у Грке." Они пак дођоше у Нијемце, и, погледавши црквену службу њихову, дођоше Цариграду, и уђоше к цару. Цар их успита, ради чега дођоше. Они му казаше све што је било. Ово чувши, цар се обрадова, и част велику направи им тог истог дана. Ујутру посла патријарху, говорећи овако: "Дођоше Руси, који испитују вјеру нашу. Припреми цркву и клир, и сам се одјени у светитељске ризе, да (они) виде славу Бога нашега." Чувши ово, патријарх нареди да се сазове клир, (и) учинише по обичају празничку

службу, и кандила ужегоше, појање и хор саставише. И иде с њима у цркву, и поставише их на најбоља мјеста, показујући им љепоту црквену, појање и службу архијерејску, излазак ђакона, (и) причаху им о служењу Богу својему. Они пак, у одушевљењу бивши, зачудивши се, похвалише службу њихову. И дозваше их цареви Василиј и Константин,¹¹²) и рекоше им: "Идите у земљу вашу", и отпустише их с даровима великим и са почастима. А они дођоше у земљу своју. И сазва кнез Владимир бољаре своје и старце, и рече: "Ево дођоше мужеве које смо ми послали, да чујемо од њих све што је било", - и рече (њима): "Реците пред дружином." А они казаше овако: "Ходисмо у Бугаре, гледасмо како се клањају у храму, званом џамија, стојећи распојасани; поклонивши се, сједају и гледају тамо и амо, као бијесни, и нема веселја у њима већ туга и смрад велики. Није добар закон њихов. И дођосмо у Нијемце, и у храмовима њиховим видјесмо многе службе, али нисмо видјели никакве љепоте. И дођосмо у Грке, и уведоше нас тамо гдје служе Богу својему, и нисмо знали - да ли смо на небу или на земљи: нема на земљи таквога погледа и љепоте такве, и нисмо паметни како да о томе испричамо; само ово знамо - ондје Бог с људима пребива, и служба је њихова љепша од (свих) оних у свим другим земљама. Јер не можемо да заборавимо ту љепоту, јер сваки човјек, ако окуси слатко, неће касније горко узети; тако и ми не можемо овдје бити (у паганству)." Одговарајући, бољари рекоше: "Да је закон грчки лош, не би га баба твоја, Олга, примила, (Олга) која бје мудрија од свих људи." А Владимир, одговарајући, рече: "Гдје ћемо крштење примити?" Они пак рекоше: "Гдје ти волиш." И када је минула година.

Љета 6496 (988) иде Владимир с војницима на Корсуњ, 113) град грчки, и затворише се Корсуњани у граду. И стаде Владимир крај пристаништа, с ону страну града, у растојању од града за један лет стријеле, и бораху се мушки из града. А Владимир опсједе град. Изнемагаху у граду људи, и рече Владимир грађанима: "Ако се не предате, стајаћу и три године." А они то не хтједоше ни да чују. Владимир пак уреди војску своју и нареди да сипају насип према граду. Овима, који су насипали,

Корсунци - поткопавши зид градски - поткрадаху насуту земљу и ношаху је себи у град, сипајући је насред града. Војници пак насипаху још више, а Владимир стајаше. И неки муж Корсуњанин, именом Анастас, баци стријелу, написавши ово на стријели: "Кладенци су иза тебе, према истоку; из њих вода иде по цијевима (у град); прокопај и преузми (воду)." Владимир пак, чувши ово, погледа на небо и рече: "Ако се то догоди, и сам ћу се крстити!" И одмах нареди да се копа попријеко према цијевима, и преузе воду. Људи изнемогоше од жеђи и предадоше се. Уђе Владимир и дружина његова у град, и посла Владимир к царевима, Василију и Константину, говорећи овако: "Ево узех ваш славни град! Чујем да имате сестру дјевојку, (и) ако је не дате за мене, учинићу граду вашем, (Цариграду), што и овоме учиних." И чувши то, цареви бијаху тужни, и послаше му вијест, овако говорећи: "Не приличи хришћанима да за погане (жене) дају. Ако се крстиш, добићеш је, и царство небеско ћеш примити, и са нама једновјеран ћеш бити. А ако ово не хтједнеш учинити, нећемо дати сестру своју за тебе." Ово чувши, Владимир рече посланицима царева: "Реците овако царевима: крстићу се, јер још раније испитах закон ваш, и мила ми је ваша вјера и служење, о чему ми казаше мужеве које сам слао." Чувши ово, цареви бијаху радосни, и умолише сестру своју, именом Ану, и послаше је к Владимиру, говорећи: "Крсти се, и тада ћемо сестру своју послати к теби." А Владимир рече: "Дођите са сестром вашом и крстите ме." И послушаше цареви, и послаше сестру своју, достојанственике неке и презвитере. А она не хоћаше да иде. "Идем као у заробљеништво - рече, - идем, (али) би ми боље било да овдје умрем." И рекоше јој браћа: "Можда тобом Бог некако обрати Руску земљу да се покаје; а Грчку земљу ћеш избавити од рата љутог. Видиш ли, колико зла Грцима направише Руси? И, ако сада не поћеш, то (исто) има да учине и нама." И једва је принудише. Она пак, сјевши у брод, цјеливаше ближње своје са плачем, (и) пође преко мора. И дође Корсуњу, и изађоше Корсуњани с поздравом, и уведоше је у град, и посадише је у палату. По Божијем промислу разболио се у то вријеме Владимир од очију, и не виђаше

ништа, и тужаше веома, и не домишљаше се шта да чини. И посла к царици, говорећи: "Ако желиш да се своје болести ослободиш, то се крсти што прије; ако то не учиниш, нећеш се избавити од недуга својега." Чувши ово, Владимир рече: "Ако буде то истина, заиста је велик Бог хришћански." И заповиједи да га крсте. Епископ корсуњски, са царичиним поповима, огласивши, крсти Владимира. И, само што стави руку на њега, одмах прогледа. Видјевши ово напрасно исцјељење, Владимир прослави Бога, рекавши: "Данас ја угледах Бога истинога." Ово пак видјевши, многи од његове дружине крстише се. А крсти се (Владимир) у цркви Светог Василија, и стоји та црква у Корсуњу граду, на мјесту усред града, гдје пазар имају Корсуњци; а Владимирова палата стоји поред цркве и данас, а царичина палата - поред олтара. Послије крштења приведе (Владимир) царицу к браку. А они који не знају истину,¹¹⁴⁾ говоре да се (он) крстио у Кијеву; други кажу - у Васиљеву, а други - још другачије причају. Када су пак Владимира крстили и научили га вјери хришћанској, рекоше му овако: "Нека те не заведе нико од јеретика, већ вјеруј, говорећи овако:

"Вјерујем у јединога Бога оца, сведржитеља, творца неба и земље" - и до краја овај симбол вјере. И још: "Вјерујем у јединога Бога оца нерођеног и у јединога Сина рођеног (и) у једнога Духа Светог који исходи (из) три природе савршене, мислене, које се дијеле бројем и сопственом природом а не (суштином) божанском: јер дијели се (Бог) нераздјелно и сједињује се без мијешања. Отац, Бог Отац, вјечно овај пребива у очинству нерођен, без почетка, почетак и узрок свему; самим нерођењем старији је Овај од Сина и Духа; од Њега се пак рађа Син прије вјекова свих, исходи пак Дух Свети изван времена и изван тијела; скупа су Отац, скупа Син, скупа Дух Свети. Син је подобан суштином Оцу, само се рођењем разликујући од Оца и Духа. Дух је пресвети, Оцу и Сину подобан и са Њима вјечно постоји. Јер, Оцу очинство, Сину синство, Светом пак Духу исхођење. Јер ни Отац у Сина или Духа не прелази, ни Син у Оца или у Духа, ни Дух у Сина или у Оца: јер неизмјерљива су њихова својства... Не три Бога већ један Бог, зато јер је

божанство једно у три лица. Жељом пак Оца и Духа да спасу своје дјело, не одступајући од сјемења оцаца, сађе и уђе (сјеме), као Божије сјеме, у дјевојачко крило пречисто, сађе у плот живу, разумну и умну, које раније није било, прими (се), и изађе Бог оваплоћени, роди се неизрецивим путем, сачувавши неразрушиво дјевичанство матере, не претрпјевши ни збрку, ни забуну, ни измјену, а оставши онакав какав је био, и поставши оним који није био, примивши робски лик, уистину, не у машти, свиме, осим гријеха, нама подобан бивши... Јер својом вољом се роди, својом вољом огладни, својом вољом ожедни, својом вољом туговаше, својом вољом се устраши, својом вољом умре, уистину а не у машти; све природне, неоклеветане муке проживље. Када распет би и смрт окуси безгрешни, васкресну у свој својој плоти, не знајући за трулење; на небеса се вазнесе и сједе о десну руку Очеви; и доћи ће поново са славом да суди живима и мртвима; као што се вазнесе са својом плоти, тако ће и ... сићи ... Уз ово, исповиједам и једино крштење водом и Духом, приступам к пречистим тајнама, вјерујем уистину у тијело и крв... примам црквена предања и клањам се часним иконама, клањам се дрву часном и сваком крсту, светим моћима и светим сасудима. Вјерујем и у седам сабора светих оцаца,¹¹⁵⁾ од којих је први у Никеји са 318 (учесника) који проклеше Арија и проповједаху вјеру непорочну и праву. Други сабор је у Константинограду са светих оцаца 150 који проклеше Македонија духоборца и проповједаху тројицу јединосушту. Трећи је сабор у Ефесу - светих оцаца 200 против Нестора; њега проклевши, проповједаху Свету Богородицу. Четврти сабор је у Халкедону, светих оцаца 630 против Евтуха и Диоскора; њих проклевши, свети оци прогласише Господа нашега Исуса Христа савршеним човјеком. 5-и сабор је у Цариграду, светих оцаца 165 против учења Оригеновог и против Јеваргијевог; њих проклеше свети оци. 6-и сабор је у Цариграду, светих оцаца 170 против Сергија и Кура; њих проклеше свети оци. 7-и сабор је у Никеји, светих оцаца 350; проклеше оне који се не клањаху иконама." Не примај пак учења од Латина - њихово је учење искривљено.¹¹⁶⁾ јер, ушавши у цркву, не клањају се иконама, него се стојећи поклоне

и, поклонивши се, нацртају крст на земљи и љубе га, и, уставши, газе. Овоме пак апостоли нису учили; учили су пак апостоли да се усправљен крст цјелива и да се поштују иконе. Јер, Дука јеванђелист прву насликавши, посла је у Рим. "Како говори Василиј: поштивање икона прелази на њен пралик." Још и земљу називају матером. Ако им је земља мати, то им је отац небо, - јер од искона створи Бог небо, такође и земљу. Овако говоре: "Оче наш, који си на небесима." Ако је по њиховом разуму земља мати, то зашто пљујете на своју мајку? Сада је љубите, а онда скрнавите? Римљани ово пак раније не чињаху већ исправљаху на свима саборима, састајући се од Рима и од свих престоља (владичанских). Јер на први сабор у Никеји против Арија Силвестар од Рима посла епископе и презвитере, од Александрије Афанасиј, од Цариграда Митрофан посла епископе са своје стране; и тако исправљаху вјеру. А на други сабор - од Рима Дамас, а од Александрије Тимофеј, од Антиохије Мелетиј, Кирил Јерусалимски, Григориј Богослов. А на трећи сабор - Целестин Римски, Кирил Александријски, Јувеналиј Јерусалимски. А на четврти сабор - Леонтиј Римски, Анатолиј Цариградски, Јувеналиј Јерусалимски. На пети сабор - Вигилиј Римски, Евтахиј Цариградски, Аполинариј Александријски, Донин Антиохијски. На 6-и сабор од Рима Агатон, Георгиј Цариградски, Теофан Антиохијски, од Александрије Петар Монах. На 7-и сабор - Адријан од Рима, Терасиј Цариградски, Политијан Александријски, Теодорит Антиохијски, Илија Јерусалимски. И сви ови када се са својим епископима састајаху, исправљаху вјеру. Послије овога (последњег) сабора Петар Гугниви¹¹⁷) с дугима уђе у Рим и, престоље узурпиривши, разврати вјеру, одвргнувши се од престоља јерусалимског, александријског, цариградског и антиохијског. Узбунише (они) Италију сву, сијући своје другачије учење. Једни попови служе једном женом оженивши се, а други - до 7 жена имајући служе; њиховог учења треба се чувати. Праштају и грехове уз дарове, што је најгоре од свега. Бог да те од овога сачува."

А Владимир, последије овога, узео царицу и Анастаса, и попове корсуњске, са моћима светог Климента и Фива, ученика његовог, узео

сасуде црквене и иконе, (све) на благослов себи. Постави и цркву у Корсуњу на гори, што је насуше усред града они који крадоше од насипа; стоји та црква и данас. Одлазећи, узео и два брончана идола и 4 брончана коња, што и сада стоје иза цркве Свете Богородице, и за које незналице мисле да су мраморни. А Корсуњ даде Грцима као откуп за царицу, а сам се врати Кијеву. Чим дође, заповједи да се идоли оборе - једни да се исјеку, а други - да се спале. Перуна пак нареди да вежу коњу за реп и да га вуку по Боричеву према Ручју, и 12 мужава остави да га туку жељезним моткама. Ово пак, не зато што дрво осјећа, већ да обесчисти демона који својим ликом обмањиваше људе; да би освету примио од људи. "Велик си, Господе, и дивна су дјела твоја!" Јуче поштован од људи а данас - обешћашћен. Када вукоше Перуна по Ручју ка Дњепру, оплакиваху га људи-невјерници, јер још не бијаху примили светога крштења. И, доукавши га, гурнуше га у Дњепар. И постави Владимир људе уз њега, рекавши: "Ако негдје пристане, ви га одгурујте од обале док прагове не прође, (а) онда га се оставите." А они заповијест извршише. (И) када пустише (Перуна), и када он прође преко прагова, избаци га вјетар на плићак, и отада се (то мјесто) назва Перунов плићак, као што се и данас зове. Затим посла Владимир по граду свом, говорећи: "Ако ли се ко сутра не нађе на ријеци - био богаташ или сиромах, био просјак или роб - биће ми непријатељ." Ово чувши, људи са радошћу иђаху, радујући се и говорећи: "Када ово не би било добро - не би ово прихватили кнез и бољари." А сутрадан изађе Владимир са поповима царичиним и корсуњским на Дњепар, и сакупи се људи без броја. Уђоше у воду, и стајаху - ови до врата, а други до прсију, а младићи крај обале и до изнад прсију, неки дјецу држаху, одрасли пак пливаху, а попови стојећи молитве твораху. И могаше се видјети радост на небу и на земљи што се толико душа спасава; а ђаво стењући говораше: "Јао мени! Прогоне ме (и) одавде! Овдје сам мислио да ћу имати себи стан, јер се овдје није чуло учење апостола, нити су познавали Бога, већ бијаша весео служби њиховој, јер служяху мени. И ево, побијеђен сам од незналица,

а не од апостола ни од мученика; нећу више царевати у странама овим." Људи пак, крстивши се, разиђоше се по кућама. А Владимир, радостан би што позна Бога он сам и људи његови, погледа на небо и рече: "Христе Боже који си створио небо и земљу! Погледај на нове људе ове и дај им, Господе, да познају Тебе, истинога Бога, као што Те познаше земље хришћанске. Утврди у њима вјеру праву и постојану и мени помози, Господе, против ђавола, да се одбраним од лукавстава његових, уздајући се у Тебе и у Твоју државу." И ово рекавши, заповиједи да се граде цркве и да се подижу на мјестима гдје стајашу кумири. И подиже цркву Светог Василија на брду гдје стајаше кумир Перуна и других (богова) и гдје твораху обреде њима кнез и људи. И поче да поставља по градовима цркве и попове и људе да приводи на крштење по свим градовима и селима. Пославши, поче да хвата код бољих људи дјецу, и поче да их дава на учење књиге. А матере ове дјеце плакаху за њима, и као за мртвацима плакаху, јер се још не бијашу утврдиле у вјери.

Овим давањем (дјеце) на учење књиге, збило се пророчанство које каже: "У те ће се дане чути нијема ријеч из књига и јасан ће бити језик муцаваца." Јер раније ови не бијашу чули за учење књиге, али по Божијем реду и по милости својој помилова их Бог, као што рече пророк: "Помиловаћу - кога Ја хоћу." Јер помилова нас "светим крштењем и обновљењем духа", по Божијој вољи а не према нашим дјелима. Благословен је Господ Исус Христос, јер заволи људе, Руску земљу, и просвијети је крштењем светим. Тога ради ми и падамо пред Њим на кољена, говорећи: "Господе Исусе Христе! Шта да Ти дам за све оно што Ти учини за нас, грешнике суште? У недоумици сам какве дарове за Твоје да дам."

"Јер велик си и дивна су дјела Твоја: величини Твојој нема граница. Покољење за покољењем славиће дјела твоја." Рећи ћу пак са Давидом: "Приђите, радоваћемо се Господу, ускликућемо Богу и спаситељу нашем. Стаћемо пред лице Његово са захвалношћу." Захвалите му, јер Он је благ, јер заувјек је милост Његова", јер "избавио

нас је од непријатеља наших", то јест: од идола сујетних. И још ћемо рећи са Давидом: "Појте Господу пјесму нову, пој Господу земља сва; појте Господу, благосливајте име Његово, проповједајте из дана у дан спасење његово. Ширите међу народима славу Његову, међу свим људима чуда његова, јер велик је Господ и хваљен веома." "И величини његовој нема краја." Каква радост! Не један и не два се спасавају. Јер рече Господ: "Радост на небу бива и кад се један грешник покаје." Јер ево, не један и не два већ безбројно мноштво ка Богу приступи, светим крштењем просвијетљени. Као што пророк рече: "Пошкропићу вас водом чистом и очистићете се и од идола ваших и од грехова ваших." Још и други пророк рече: "Ко као Ти, Боже, грехе прашта и изнад је неправде? Јер кад хоћеш - милостив си. Тај ће обратити и наградити нас и потопити грехове наше у дубину." Јер апостол Павле говори: "Браћо! Колико год се нас крсти у Исуса Христа, у смрт његову крстисмо се; и сахранисмо се са њим крштењем у смрт; да, кад Христос из мртвих устане, и ми у обновљени живот пођемо." И још: "Старо прође, сада је све ново." "Данас се к нама приближи спасење... ноћ оде, а дан се приближи." "Преко Њега ми добисмо вјером приступ ка благодати овој; Њиме се хвалимо и за Њега стојимо." "А данас, ослободивши се од грехова и ставши робовима Господњим, имате плод у светости." Ето зашто смо дужни да служимо Господу радујући му се. Јер рече Давид: "Служите Господу са страхом и дајте му се са трепетом." А ми ћемо ускликнути Господу Богу нашем, говорећи: "Нека је благословен Господ који нас не даде као плијен зубима њиховим!... Мрежа се распара, и ми избављени бијасмо" од обмане ђавола. "И ишчезе спомен на њих са шумом, али Господ у вијеке пребива", хваљен од руских синова, опјеван у Тројици, а демони су проклињани од правовјерних мужева и од вјерних жена, који су примили крштење и покајање за отпуст грехова, - нови смо људи хришћани, изабрани Богом."

Просвјетли се Владимир сам и синови његови, и земља његова. А у њега бје синова 12:¹¹⁸⁾ Вишеслав, Изјаслав, Јарослав, Свјатополк, Всеволод, Свјатослав, Мстислав, Борис, Гљѣб, Станислав, Позвизд,

Судислав. И посади (Владимир) Вишеслава у Новгороду, а Изјаслава у Полоцку, а Свјатослава у Турову, а Јарослава у Ростову. А када умре најстарији (син) Вишеслав у Новгороду, посади Јарослава у Новгороду, а Бориса у Ростову, а Гљеба у Мурому, Свјатослава у Древљанској земљи, Всеволода у Владимиру, Мстислава у Тмуторокању. И, јер бје рат са Печенезима, рече Владимир: "Ето, није добро што је мало градова око Кијева." И поче да подиже градове по Десни, и по Остру, и по Трубежу, и по Сули, и по Стугни. И поче скупљати најбоље мужеве од Словена, и од Кривича, и од Чуда, и од Вјатича, и од ових насели градове. И војеваше са њима - (Печенезима) - и побјеђиваше их.

Љето 6497 (989). А затим Владимир живљаше по закону хришћанском, (и) замисли да сагради цркву Пресветој Богородици,¹¹⁹⁾ и, пославши, доведе мајсторе од Грка. И почеше је зидати, и када заврши зидање, украси је иконама, и повјери је Анастасу Корсуњанину, и попове корсуњске постави да служе у њој, давши јој све што бијаше узео од Корсуња: иконе и сасуде, и крстове. **Љето 6498 (990).**

Љето 6499 (991). Владимир удари темељ граду Бјелгороду,¹²⁰⁾ и сакупи у њ (људе) из других градова, и много људи доведе у њ; јер бје му мио град овај.

Љето 6500 (992). Иде Владимир на Хрвате. А када се вратио са хрватске војне, дођоше Печенези са оне стране од Суле; Владимир пође усусрет њима и срете их на Трубежу, на брду, (тамо) гдје је данас Перејаслављ.¹²¹⁾ И стаде Владимир на овој страни а Печенези на оној, и не смједоше ови на ону страну ни они на ову страну. И дојаха кнез печенешки до ријеке, позва Владимира и рече му: "Пусти ти својега мужа а ја ћу својега - да се боре. Ако твој муж удари мојим о земљу, нећемо ратовати три године; ако ли наш муж удари твојим о земљу - разараћемо вас три године." И разиђоше се свак на своју страну. А Владимир дође у свој табор и посла гласнике по логору, говорећи: "Има ли такав муж који би се ухватио са Печенегом?" И не нађе се нигдје. Сутрадан дојаше Печенези и доведоше својега

мужа, а у наших га не би. И поче тужити Владимир, шаљући по свој војсци, и дође један стари муж кнезу и рече му: "Кнеже! Имам ја једног млађег сина код куће; изашао сам са четворицом, а он оста код куће. Од дјетињства његовог не би тога ко би са њим ударио (о земљу). Једном сам га грдио, а он је гњечио кожу, и, разгњевивши се на мене, рукама је раздера." А кнез, чувши то, радостан би, и посла по њега. И доведоше га кнезу, и кнез му рече све. А овај рече: "Кнеже! Не знаш могу ли се са њим ухватити - испробај ме; имате ли бика великог и снажног?" И нађоше бика великог и снажног, и наредише да раздраже бика; ставише на њега жељеза врућа и пустише га. И протрча бик мимо њега, и ухвати он руком бика за бок, и истрже кожу са месом, колико му рука захвати. И рече му Владимир: "Можеш се са њим борити." И сутрадан дођоше Печенези, и почеше казивати: "Има ли мужа? Овај наш је спреман." А Владимир те ноћи нареди да се наоружају, и сретоше се обје стране. Пустише Печенези мужа својега: бје велик веома и страشان. И иступи муж Владимиров, и угледа га Печенег и насмија се, јер бје (муж Владимиров) средњега раста. И измјерише мјесто међу објема војскама, (и) пустише их једног на другог. И ухватише се, и почеше мушки стискати један другог, и (муж Владимиров) удави Печенегу рукама до смрти. И удари њиме о земљу. И кликнуше (Владимирови људи), и Печенези побјегоше, и Руси се натураше за њима, сјекући их, и прогнаше их. А Владимир, радостан бив, удари темеље граду на брду томе, и назва га Перејаслављ, зато јер преоте славу отрок тај. Владимир пак учини великим мужем њега и оца његовог. (И) Владимир се врати Кијеву са побједом и са славом великом.

Љето 6501 (993). Љето 6502 (994). Љето 6503 (995).

Љето 6504 (996). Владимир, видјевши да је црква готова, уђе у њу и помоли се Богу, говорећи: "Господе Боже! Погледај са небеса и види. И посјети врт свој. И сачувај то што посади десница Твоја - нове људе ове, јер њима си обратио срце ка истини да познају Тебе, Бога истинога. И погледај на цркву Твоју, коју саградих, недостојни раб Твој, у име матере која те родила, Приснодјеве Богородице. Ако се ко помоли

у цркви овој, то услиши молитву његову, - заштите ради Пречисте Богородице." И помоливши се њему, рече овако: "Дајем цркви овој светој Богородици од имања мојега и од градова мојих десети дио." И учини тако, клетву написавши у цркви тој, рекавши: "Ако ко ово промјени - да буде проклет." И даде десетину Настасу Корсуњанину. И у тај дан приреди празник велики бољарима и старцима градским, и убогима разда богатства многа.

А послије овога дођоше Печенези под Василијев, и Владимир с малом дружином изађе им усусрет. И сукобише се, и Владимир није могао да им одоли, побјегне и стаде под мостом, једва се сакривши од непријатеља. И тада Владимир обећа да ће подићи цркву Светог Преображења у Василијеву, јер у тај дан, када би ова сјеча, бје Преображење Господње. Избавивши се овог, Владимир подиже цркву и учини празник велик, сваривши 300 провара меда.¹²²) И сазва бољаре своје и намјеснике, и старјешине из свих градова, и људе многе, а убогима разда 300 гривни. Празновавши 8 дана, врати се кнез у Кијев на Успење Свете Богородице, и овдје опет учини празник велики, позивајући безбројно мноштво народа. И видећи да су људи његови хришћани, радуваше се душом и тијелом. И тако сваке године чињаше. А пошто књиге вољаше, чу једном Јеванђеље како читају: "Блажени милостиви срцем, јер ти ће бити помиловани"; и још: "Продајте имања ваша и раздајте (их) просјацима"; и још: "Не сакупљајте себи блага на земљи, гдје мољац уништава и лопови грабе, већ сакупљајте себи блага на небу, гдје га мољци не уништавају и лопови не краду"; и (ријеч) Давидову како говори: "Благословен је човјек, који милује и у зајам даје"; чу и Соломона како говори: "Онај који даје просјаку, Богу у зајам даје." Ово и чувши, заповиједи свакоме просјаку и сиромашу да дође у кнежевске дворе и узме све што му треба, пиће и храну и из благајне куне. Учини и ово, рекавши: "Немоћни и болесни не могу да дођу до двора мојих", и заповиједи да се спреме кола и, натоваривши на њих хљеб, месо, рибу, различите плодове, мед у (једним) бачвама а у другима квас, нареди да возе по граду, питајући: "Гдје је болесник, просјак

или онај који не може да хода?" И тима раздаваху према потреби. Још овако пак чињаше људима својим: сваке недјеље уобичаји да се у двору његовоме, у одајама његовима, гозба приређује, да долазе тамо бољари и тјелохранитељи, десетници и бољи мужеве - и кад је кнез ту, и кад није. Бијаше много меса - од говедине и од дивљачи; бијаше у изобилју свега. А када се, бивало је, поднапију, почну роптати на кнеза, говорећи: "Јао главама нашим: даде нам да једемо кашикама дрвеним а не сребрним." Чувши ово, Владимир заповиједи да се искују сребрне кашике, да са њима једе дружина, рекавши овако: "Сребром и златом себи дружину нећу наћи, са дружином ћу наћи и сребро и злато, као што дјед мој и отац мој са дружином нађоше и злато и сребро." Јер Владимир љубљаше дружину и са њом се савјетоваше о уређењу земље и о рату, и о законима земље, и живљаше у миру са околним кнезовима - са Болеславом Пољским, и са Стеваном Угарским, и са Андрихом Чешким.¹²³) И бје мир међу њима и љубав. Владимир пак живљаше у страху Божијем. И веома се умножише разбојништва, и рекоше епископи Владимиру: "Ево се умножише разбојници; зашто их не кажњаваш?" А он им рече: "Бојим се гријеха." Они му пак рекоше: "Ти и јеси од Бога постављен за казну злима а добрима на милост. Твоје и јесте да кажњаваш разбојнике, али послије провјере." А Владимир укине виру¹²⁴) и поче да кажњава разбојнике, и рекоше епископи и старци: "Много је ратова; кад би у нас вира била, за оружје и за коње би (тад) било." И рече Владимир: "Нека тако буде." И живљаше Владимир по завјетима оца и дједа.

Љето 6505 (997). Када Владимир Новгороду иђаше по сјеверне војнике¹²⁵) против Печенег, бје велики рат. У ово вријеме Печенези! дознаше да нема кнеза и дођоше, и стадоше око Бјелгорода. И нејдадоше да се изађе из града, и би глад велик у граду, и не бје Владимиру могућности да помогне, јер не бје у њега војника а Печенег би велико мноштво. И одужи се опсада града, и би глад велик, и учинише у граду вијеће и рекоше: "Ево ћемо да помремо од глади а од кнеза нема помоћи. Зар је добро да овако умремо? Предајмо се

Печенезима - некога ће живог да оставе а некога да убију; свеједно умиremo од глада." И рјешеше тако. Бје пак један старац, који није био на том вијећу, (и) он упита: "Ради чега је било вијеће?" И људи му рекоше да се сутра људи хоће да предају Печенезима. Чувши ово, посла (он) по градске старјешине, и рече им: "Чух да хоћете да се предате Печенезима." А они (му) рекоше: "Људи неће издржати глад." И рече им (старац): "Послушајте мене: не предајте се још за три дана и, што вам ја кажем, учините." Они пак с радошћу обећаше да ће га послушати. И рече им: "Сакупите макар и шаку овса, или пшенице, или мекиња." Они одоше радосни, и нађоше. И (старац) заповиједи женама да направе цијећ, од чега варе кисељ, и нареди да се ископа кладенац, и да се у њега стави каца, и да се налије цијећ у кацу. И заповиједи да се (и) други бунар ископа, и да се у њега стави каца, и да се нађе меда. Они пак одоше и узеше кошарицу меда која је била сакривена у кнежевској међуши. И (старац) нареди да се мед разводни веома и да се улије у кацу, у другом бунару. Сутрадан ујутру заповиједи да се пошаље по Печенеге. И рекоше грађани, дошавши Печенезима: "Узмите себи од нас таоце, а ви пођите - (тако) до 10 мужева - у град, да видите шта се ради у граду нашем." Печенези се обрадоваше, помисливши да хоће да се предају; узеше од њих таоце, а сами изабраше најбоље мужеве у родовима и послаше их у град да гледају (шта се ради) у граду. И дођоше у град, и рекоше им људи: "Зашто себе уништавате? Зар можете од нас дуже да издржите? Ако и десет година будете стајали, шта можете да нам учините? Јер храну ми имамо од земље. Ако не вјерујете, погледајте својим очима." И приведоше их бунару гдје је цијећ, и захватише вједром, и излише у корито. И када створише цијећ, узеше га и приђоше са њим к другом бунару, и захватише разводњеног меда, и стадоше да једу, најприје сами, а затим Печенези. И зачудише се (Печенези), и рекоше: "Наши нам кнезови неће повјеровати ако не буду јели и сами." А људи налише крчаг цијећа и разводњеног меда из бунара, и дадоше Печенезима. Они пак, вратише се, казаше све како је било. И, сваривши, једоше

кнезови печенешки, и зачудише се. И узеше своје таоце, а оне (бјелоградске) пустише, (и) дигоше се од града и одоше натраг.

Љето 6506 (998). Љето 6507 (999).

Љето 6508 (1000). Престави се Малфрида.¹²⁶) Овог истог љета представи се и Рогенда, мајка Јарослављева.

Љето 6509 (1001). Представи се Изјаслав, отац Брачиславов, син Владимиров.

Љето 6510 (1002). Љето 6511 (1003). Представи се Всеслав, син Изјаслављев, унук Владимиров.

Љето 6512 (1004). Љето 6513 (1005). Љето 6514 (1006).

Љето 6515 (1007). Свеци пренесени у цркву свете Богородице.

Љето 6516 (1008). Љето 6517 (1009). Љето 6518 (1010).

Љето 6519 (1011). Представила се царица Владимирова Ана.

Љето 6520 (1012). Љето 6521 (1013).

Љето 6522 (1014). Јарослав, који је био у Новгороду, (требао је) да по договору даје Кијеву двије хиљаде гривна од године до године, а хиљаду - гардистима у Новгороду. И тако даваху сви намјесници новгородски, а Јарослав овога не даваше оцу својему у Кијеву. И рече I Владимир: "Расчишћавајте путеве и подижите мостове" - јер хоћаше на Јарослава ићи, на сина својега, али се разболи.

Љето 6523 (1015). Када је Владимир хтио да иде на Јарослава, Јарослав, пославши са оне стране мора, доведе Варјаге, бојећи се оца својега; али Бог не даде ђаволу да се радује. У вријеме док Владимир боловаше веома; од те болести и умре мјесеца јула, 15-ог дана. А умре на Берестову, и затајише (смрт његову),¹²⁷) зато јер Свјатополк бијаше у Кијеву. Ноћу пак дигоше патос између двије клијети,¹²⁸) замоташе га у ћилим и ужадима га спустише на земљу; ставише га на саонице, одвезоше и поставише у (цркву) свете Богородице, коју је сам саградио. Дознавши ово, без броја се људи сакупи и плака за њим - бољари као за заступником земље, убоги као за заступником и хрнитељем. И положише га у ковчег мраморни (и) сахранише с плачем тијело његово, блаженога кнеза.

Ово је нови Константин великога Рима,¹²⁹⁾ који се сам крстио и људе је своје крстио: тако и овај учини подобно њему. Ако и бијаше раније на грешну страст похлепан, касније - би прољежан покајању, као што апостол објављује: "Гдје се умножи гријех, тамо је у изобиљу благодат." Чудо је то колико је добра он учинио Руској земљи, крстивши је. А ми, који смо хришћани постали, не дајемо му онакве почести какве је заслужио у замјену за оно што нам даде. Јер, да нас он није крстио, то бисмо ми и данас били у власти ђавола, као што и прародитељи наши у њој погинуше. И ако бисмо ми били усрдни и молбе приносили Богу за њ на дан представљања његовог, то би га Бог, видећи нашу усрдност према њему, прославио: нама пак остаје да се молимо за њега Богу, јер њиме Бога познасмо. Нека ти Бог да по жељи твојој и све твоје молбе нека испуни - о царству небеском, јер њега (ти) жељаше. Нека ти даде Господ вијенац праведника, у храни рајској весеље и ликовање са Аврамом и са другим патријарсима, као што Соломон рече: "Са смрћу праведника неће умријети нада."

Овога ради успомену на њега поштују руски људи, сјећајући се светог крштења; и прослављају Бога молитвама, пјесмама и псалмима, пјевајући их Господу; нови људи, просвијетлени Светим Духом, који чекају наду, великога Бога и Спаса нашег Исуса Христа; он ће доћи да даде свакоме према дјелима његовим неизрециву радост, коју ће улучити свим хришћанима.

О убиству Бориса. А Свјатополк сједе у Кијеву послје оца својега, и сазва Кијевљане. И поче да им дијели благо. Они (га) пак примаху, али срца њихова не бјеху с њим, јер браћа њихова бијаху с Борисом. Када се Борис, не нашавши Печенеге, вратио са ратницима, дође му вијест: "Отац ти је умро." И плакаше (он) за оцем веома, зато што га је отац волио изнад свих, и заустави се, дошавши до Аљте.¹³⁰⁾ Рече му очева дружина: "Ево, имаш очеву дружину и војску. Пођи, (и) сједи на сто очев." А он рече: "Нећу да дигнем руку на свога старијега брата: када ми је (већ) отац умро, нека ми он буде умјесто оца." И чувши ово, војници се од њега разиђоше. А Борис остаде с отроцима

својима. Свјатополк међутим, испунивши се безакоњем, Каинову мисао примивши, посла к Борису, говорећи као: "Хоћу да са тобом будем у љубави, и очевини да ти још додам", обмањујући га како би га погубио. Свјатополк дође ноћу Вишгороду, тајно дозвола Путшу и вишгородске бољаре, и рече им: "Јесте ли ми свим срцем одани?" А Пушта с Вишгородцима рече: "Спремни смо главе своје положити за тебе." Он им рече: "Не говорећи никоме, пођите и убијте брата мога Бориса." Они му обећаше да ће ово ускоро да учине. О оваквима Соломон рече: "Брзи су да крв пролију ... неправедно. Јер примају они учешћа у проливању крви и навлаче на себе несрећу. Ово је пут оних који творе безакоње, јер неправдом крв своју изузимају." А послани дођоше на Аљту ноћу и, када приђоше ближе, чуше блаженог Бориса како пјева јутрење, - јер бје му већ (стигла) вијест како желе да га погубе. И уставши, поче пјевати, говорећи: "Господе! Зашто се умножише непријатељи моји! Многи устају на мене", и још: "Јер стријеле твоје зареше се у мене; јер сам ја наредан свакој несрећи, и туга је моја предамном", и још говораше: "Господе! Услиши молитву моју и не суди се са робом својим, зато што се нико од живих неће правдати пред Тобом, јер непријатељ гони душу моју." И, заривши шестопсалмије (и) видјевши да су то они који су послани да га убију, поче да поје Псалтир, говорећи: "Окружише ме јунаци претили... И скуп злих опколи ме. Господе, Боже мој, у тебе се уздах, спаси ме и од свију, који ме гоне, избави ме." Затим канон поче да поје. Затим, завршивши јутрење, помоли се и рече овако, гледајући на икону, на лик владин: "Господе Исусе Христе! Који се спасења ради нашега јави у овоме лику, давши својом вољом себи на крст прибити руке своје, и који муке прими греха ради наших, и мене учини достојним да муке примим. Ово не примам од противника, већ од брата својега; не узми му, Господе, ово за гријех." И помоливши му се, леже на постељу своју. И ево нападоше као звијери дивље на шатор, и протурише на њега копља, и прободоше Бориса, и слугу његовог, који је пао по њему, прободоше са њиме. Јер бје он љубимац Борисов. Бијаше отрок овај родом угарски син, по имену

Григориј; Борис њега силно љубљаше; бје на њ објесио велику златну огрлицу, са њом он и излазаше преда њ. Убише и друге многе отроке Борисове. А Георгију овоме не могоше да у брзини скину огрлицу с врата, па одсјекоше главу његову, и тако скинуше огрлицу, а главу бацише; зато касније не нађоше тијело овога међу лешевима. А убивши Бориса, проклетници га завише у шатор, положише на кола и повезоше га, а он још дисаше. Свјатополк пак проклети, видјевши да он још дише, посла два Варјага да га дотуку. Када ови дођоше и видјеше да је он још жив, један од њих извуче мач и сатјера му га у срце. И тако сконча блажени Борис, вијенац примивши од Христа Бога са другим праведницима, поравнавши се са пророцима и апостолима, боравећи са мученицима, Авраму на крилу почивајући, видећи неизрециву радост, пјевајући са анђелима и веселећи се са свјетитељима. И положише тијело (његово) у цркви Светог Василија, тајно га донијевши Вишгороду. А проклете ове убице дођоше Свјатополку, баш као да хвалу траже, безакоњаци. Ево имена ових преступника закона: Путша, Талец, Јеловит, Љашко; а отац им је Сатана. Јер овакве бивају слуге - ђаволи; ђаволе да зло чине шаљу, анђеле шаљу да добро чине. Анђели човјеку не чине зла већ му добро увијек мисле, особито пак хришћанима помажу и штите их од непријатеља - ђавола; а ђаволи (човјека) увијек на зло лове, завидећи му; кад виде човјека који је од Бога поштован, завиде му, па послани на зло - брзи су. Зао човјек, кога на зло вуче, гори је од ђавола, јер се ђаволи боје Бога, а зао се човјек нити Бога боји, нити се човјека стиди; та ђаволи се и крста Господњег боје, а зао човјек се ни крста не боји.

А Свјатополк проклети помисли у себи: "Ето, убих Бориса; како би било да убијем (и) Гљеба?" И, замисливши Каиново дјело, обмањујући, посла к Гљебу, говорећи овако: "Дођи брзо, отац те зове; тешко је болестан." Гљеб брзо усједи на коња и с малом дружином пође, јер бје послушан оцу. И када је дошао на Волгу, у пољу му се о јаму спотакну коњ и повриједи мало ногу. И дође Смоленску, и пође од Смоленска колико може да се види, и стаде на Смјадини¹³¹) у лађи. А у

вријеме ово бје дошла вијест Јарославу од Предславе о очевој смрти и посла Јарослав Гљебу, говорећи: "Не иди: отац ти је умро, а брат ти је убијен од Свјатополка." Чувши ово, Гљеб закука гласно са сузама, говорећи: "Јао мени, Господе! Боље би ми било да са братом умро него што живим на свијету овом. Кад бих, брате мој, видио лице твоје анђеоско, умро бих са тобом: јер, због чега данас ја остах сам? Данас нећу већ чути мирну твоју поуку. И ако долазе молитве твоје до Бога, моли се за мене, да бих и ја то исто страдање примио. Било би ми боље са тобом умријети него у свијету овом, пуном обмане, живјети. И док се он овако молио са сузама, ево, изненада дођоше они који су послани од Свјатополка да погубе Гљеба. Отроци Гљебови падоше духом. И ту одмах заузеше они Гљебову лађу и обнажише оружје. А проклети Горјасер, један од посланих, заповједи да се Гљеб брзо закоље. А кувар Гљебов, по имену Торчин,¹³²) извукавши нож, закоље Гљеба, као јагње непорочно. Принесен би као жртва Богу, и у мирису тамјана, жртва разумна, и прими вијенац, ушавши у небеску обитељ, и угледа жељеног брата свог, и радоваше се са њим неизрецивом радошћу, коју задоби братољубљем својим. "Ето, колико је добро и колико је лијепо живјети са браћом заједно!" А проклетници се вратише натраг, као што рече Давид: "Нека се грешници врате у пакао." Када они дођоше, рекоше Свјатополку: "Учинисмо што си наредио." А он, чувши ово, узгорци се још више, не знајући да Давид рече: "Што се хвалиш злочиним, силни? Безакоње читав дан ... замишља језик твој."

А Гљеба, који убијен бијаше и бачен на обалу између двију клада, послије, узевши га, одвезоше и положише крај брата његовог Бориса, у цркви Светог Василија.

И сједињени тијелима, чак душама, боравећи код владике, цара свима, у радости бесконачној, свјетлости неизрецивој, дају љековите дарове Руској земљи и онима који с вјером долазе из других земаља дају исцјељење; хромима да иду, слијепима вид, болеснима здравље, окованима избављење. И заступници су они Руске земље и свјетилка која свијетли и вјечно се моли владици за своје људе. Ето зашто смо

и ми дужни да достојно хвалимо мученике Христове, молећи се приљезно њим, говорећи: "Радујте се, мученици Христови, заступници Руске земље, који дајете исцјељење онима који долазе к нама с вјером и са љубављу. Радујте се, небески житељи, у плоти анђели бијасте, једномислећи служитељи (Богу), пар једнообразни, светима једнодушан; зато, свима онима који страдају - исцјељење дајете. Радујте се, Борисе и Гљебе богомудри, као млазеви из кладенца точите ви живу воду исцјељења, теку они вјерним људима на исцјељење. Радујте се, ви који сте лукаву змију згазили, ви који сте се јавили слично лучама свјетозарним, ви који као свјетила небеска освјетљавате сву Руску земљу, ви који увијек таму одгоните вјером непоколебљивом. Радујте се, ви који сте заслужили недремовно око, ви који сте душе своје ка испуњењу Божјих заповијести склонили у срцу своме, блажени. Радујте се, браћо, која скупа боравите у мјестима светозарним, у насељима небеским, у неуVELOЈ слави коју сте са достојанством заслужили. Радујте се, јавно осигјани Божјом свјетлошћу, ви који сав свијет обиђосте, ви који ђаволе одгоните, болести исцељујете, свјетилке добре, заступници дивни, ви који боравите с Богом, божанским лучама увијек озарени, храбри мученици који просветљујете душе људима који вјерују. Узвисила вас је свјетлосна љубав небеска; са њом ви и наслиједисте све љепоте небеског живота, славу и рајску храну, свјетлост разума и дивне радости. Радујте се, зато што ви напајате сва срца, туге и болести одгоните, страсти зле исцељујете; капима крви свете широки црвени плашт окрвависте, славни, тај исти носећи дивно, са Христом царујете увијек, молећи се за нове људе хришћанске и сроднике своје. Јер, благословена је земља Руска вашом крвљу и моштима које леже у цркви, која је духом божанским просвијетљена, у њој се са мученицима, као мученици, за људе своје молителите. Радујте се, свијетле звијезде које ујутру излазе! Христољубиви мученици заступници наши! Баците пагане под ноге кнезовима нашим, молећи се владици Богу нашем, да би боравили они (кнезови!) у миру, у јединству и у здрављу, избављајући их од међусобних ратова и од лукавства ђавола; удостојте и нас који појемо и поштивамо ваш

славни тријумф тог истог, у све вијеке до скончања (свијета)."

А Свјатополк проклети и зли уби Свјатослава, пославши за њим ка гори Угарској, када је тај бјежао у Угре. И поче да размишља: "Убићу сву браћу своју и сам ћу узети власт у Руској земљи." Помисли у гордости својој, не знајући да: "Бог даје власт коме он хоће, јер цара и краља поставља Вишњи; ономе коме хоће - да (земљу)." Ако нека земља постане угодна Богу, поставља јој он праведника за цара или кнеза, онога који воли суд и правду, и дарује владоца и судију који суди. Јер, ако кнезови у земљи праведни бивају, то се (тој) земљи опрашта много грехова; ако ли зли и лажљиви бивају - то још веће зло Бог наводи на (ту) земљу, зато је (кнез) глава земљи. Јер овако рече Исаија:¹³³) "Згријешисе од главе до ногу", то јест - од цара па до простих људи. "Јао граду томе у коме је кнез млад" (и) који вино воли пити уз гусле с младим савјетницима. Овакве даје Бог за гријехе, а старе и мудре узима, као што говори Исаија: "Узеће господ Јерусалиму снажног исполина и храброг човјека, и судију, и пророка, и смиреног старца, и дивног савјетника, и мудрог умјетника, и разумног који живи по закону." "Поставићу им младића кнеза, и увредитеља (ћу им поставити) да влада њима."

А Свјатополк проклети стаде да кнезује у Кијеву. Сазвавши људе, поче да овима даје крзна, а другима куне, и разда много блага. Јарослав пак још није знао за очеву смрт. Варјази бијаху многи код Јарослава, и насиље твораху Новгородјанима и женама њиховим. Устадоше Новгородјани и поубијаше Варјаге у двору Промоњином. И разгнијев се Јарослав и оде у (село) Рокомо;¹³⁴) сједе (тамо) у двору. Пославши Новгородјанима, рече: "Оне већ нећу васкрснути." И позва к себи најбоље мужеве, оне који бијаху исјекли Варјаге, и, обманувши их, посијече их. Те исте ноћи дође му вијест од сестре његове Преславе из Кијева, оваква: "Отац ти је умро, а Свјатослав ти сједи у Кијеву, убивши Бориса, а за Гљебом посла; него чувај се њега много." Чувши ово, тужан бијаше за оцем и за браћом, и за дружином. Сутрадан, сабравши остатак Новгородјана, Јарослав рече: "О мила моја дружино

коју јуче побих а данас ми затреба." Утре сузе и рече им на вијећу: "Отац мој умре, а Свјатополк сједи у Кијеву, браћу своју убијајући." И казаше Новгородјани: "Иако су, кнеже, браћа наша исјечена - можемо се за тебе борити." И сакупи Јарослав Варјага хиљаду, а других војника 40000,¹³⁵) и пође на Свјатополк, призвавши Бога (за свједока да је у праву) и рекавши: "Не почех ја да убијам браћу, већ он; нека Бог буде осветник крви браће моје, зато јер без кривице проли он праведну крв Бориса и Гљеба. Можда би и мени ово исто направио? Већ суди ми, Господе, по правди, да се прекрате злочини грешнога." И пође на Свјатополк. Чувши да Јарослав иде, Свјатополк сакупи безброј војника, Руса и Печенега, и изађе усусрет њему на Љубеч са оне стране Дњепра,¹³⁶) а Јарослав би са ове.

Почетак кнезовања Јарослава у Кијеву. Љето 6524 (1016).

Дође Јарослав на Свјатополк, и стадоше насупрот на обалама Дњепра, и не смјеху ни ови на оне ни они на ове започети, и стајаху 3 мјесеца један против другога. И стаде војвода Свјатополков, јашући по обали, да кори Новгородјане, говорећи: "Зашто дођосте са ћопавцем тим? А ви сте дрводјелје. Натјераћемо вас да храмове наше правите!" Чувши ово, рекоше Новгородјани Јарославу као: "Сутра ћемо се превести к њему; ако ко не пође са нама, сами ћемо ударити на њега." А бје већ мраз. Свјатополк стајаше између два језера и сву ноћ је пио са дружином својом. А Јарослав ујутро, уредивши дружину своју, у зору се превезе. И, искрцавши се на обалу, одринуше лађе од обале, и пођоше против непријатеља, и сукобише се. Би сјеча жестока, и због језера не бјеху у могућности Печенези да помогну; и притиснуше Свјатополк са дружином ка језеру, и ступише на лед, и поломи се лед под њима, и поче да одолијева Јарослав. Видјевши то, Свјатополк побјеже у Пољаке, а Јарослав сједе у Кијеву на очев и дједовски сто. И би тада Јарославу 28 година.

Љето 6525 (1017). Јарослав иде у Кијев, и погорјеше цркве.

Љето 6526 (1018). Дође Болеслав са Свјатополком на Јарослава са Пољацима,¹³⁷) а Јарослав, сакупивши Русе, и Варјаге, и Словене, 88

пође усусрет Болеславу и Свјатополку, и дође Волињу, и стадоше једни са једне други са друге стране ријеке Еуга. И бје у Јарослава гувернер* и војвода, именован Буда, (и) поче он корити Болеслава, говорећи: "Копљем ћу пробити трбух твој дебели." Јер бје Болеслав велик и тежак, тако да и на коњу није могао сједити, али бијаше уман. И рече Болеслав дружини својој: "Ако вас ова увреда не вријеђа, сам ћу да погинем." Сјевши на коња, ујаха у ријеку, а за њим војници његови. А Јарослав не успје да уреди војску, и победи Болеслав Јарослава. Јарослав пак побјеже са 4 мужа Новгороду. А Болеслав са Свјатополком уђе у Кијев. И рече Болеслав: "Разведите дружину моју по градовима на кост и квартир"; и би тако. А када Јарослав добјеже Новгороду, хоћаше бјежати преко мора, али посадник Константин, син Добрињин, са Новгородјанима исјече лађе Јарослављеве, говорећи: "Хоћемо још да се бијемо са Болеславом и са Свјатополком." Почеше благо сабирати - од грађана по 4 куне, а од староста по 10 гривни, а од бољара по 18 гривни. И доведоше Варјаге, и дадоше им блага, и сакупи Јарослав војника много. А док Болеслав у Кијеву сјеђаше, Свјатополк проклети рече: "Колико год је Љаха у градовима, побијте их." И побише Пољаке. А Болеслав побјеже из Кијева, узме благо и бољаре Јарославове и сестре његове, а Настаса - попа Десјатине цркве - задужи за благо; јер овај му се бје додворио лажју. И људи гомилу поведе са собом, и градове червенске узео себи, и дође у своју земљу. А Свјатополк стаде да кнезује у Кијеву. И пође Јарослав на Свјатополк, и побјеже Свјатополк у Печенеге.

Љето 6527 (1019). Дође Свјатополк с Печенезима са силом страшном, и Јарослав сабра мноштво војника, и изађе против њега на Аљту. Јарослав стаде на мјесто гдје убише Бориса и, подигавши руке к небу, рече: "Крв брата мојега вапи према теби, владико! Освети се за крв праведника овога, као што си се осветио за крв Авељову, положивши на Каина јаук и страх: тако положи и на овога." Помоли

* Васпитач.

се и рече: "Браћо моја! Ако и јесте тијелом отишли одавде[^]молитвом ми помозите против непријатеља овога - убице и гордељивца." И када рече овако, кренуше један против другога и покрише обојица Аљтско поље мноштвом војника. А бје тада петак, излазило је сунце, и сукобише се обје (стране), и би сјеча грозна, каква (још) није била у Русији, и, за руке се хватајући, сјекоше се, и трипут се судараху, тако да је по низинама крв текла. Пред вече одоље Јарослав, а Свјатополк побјеже. И када је он бјежао, нападе на њега ђаво, и ослабише удови његови: не могаше да сједи на коњу, па га носише на носилима. Они који бјежаху са њим, донесоше га до Берестја.¹³⁸⁾ А он говораше: "Бјежите са мном, гоне нас!" И не би никога да јури за њима, и (даље) бјежаху са њим. А он у немоћи лежаше и, придижући се, говораше: "Ево их јуре, јао, јуре, бјежите!" Не могаше да се скраси на једном мјесту, и пројури он Пољску земљу, гоњен Божијим гњевом, (и) добјежа у пустињу између Пољака и Чеха, (и) исповрже, зла ради, живот свој на том мјесту. "Њега по правди, као неправедна,¹³⁹⁾ суд стиже; по одласку са овога свијета прими муке, проклети. Показа се очевидно ... послана погубна рана, која га у смрт немилосрдно гурну.", и последије смрти, свезан, вјечно мучен јесте. Постоји гроб његов на пустом мјесту и до данас. Излази из њега смрад ужасан. Ево шта Бог показа за поуку кнезовима руским: да ако овако исто још једном учине, о овоме чувши, овакаву ће исту казну да приме; али, и већу од ове, јер, знајући ово, овакво исто ужасно убиство чине. Јер 7 казни прими Каин, убивши Авеља, а Лемах 70¹⁴⁰⁾, зато јер Каин не бијаше упознат да ће освету морати од Бога примити, а Лемах, упознат са казном која је стигла прародитеља његовог, почини убиство. "Јер рече Лемах женама својим: "Мужа убих на штету мени, и младића - на јад мени, зато - рече - 70 је освета на мени, јер - рече - знајући учиних ово." Лемах уби два брата Енохова, и узео себи жене њихове; а овај, Свјатополк, нови је Лемах, што се родио из прељубе (и) што поби браћу своју, синове Гедеонове; тако и би.

А Јарослав сједи у Кијеву, обрисавши зној са дружином својом, показавши побједу и труд велик.

Љето 6528 (1020). Јарославу се родио син, и даде му име Владимир.

Љето 6529 (1021). Дође Брјачислав, син Изјаславов, унук Владимиров, на Новгород, и узео Новгород, и, узевши Новгорођане и благо њихово, пође опет Полоцку. И када дође Судомири ријеци, Јарослав га из Кијева стиже ту седмога дана. И побиједи Јарослав Брјачислава и Новгорођане врати Новгороду, а Брјачислав побјеже Полоцку.

Љето 6530 (1022). Дође Јарослав к Берестју. У исто ово вријеме Мстислав, нашавши се у Тмуторокању, пође на Касоге*. Чувши ово, кнез касожски Редедја изађе у сусрет њему. И, када стадоше обје војске једна према другој, рече Редедја Мстиславу: "Чега ради да убијемо дружину један другоме? Него, сложимо се да се боримо сами. И ако надвладаш ти, то ћеш узети благо моје, и жену моју, и дјецу моју, и земљу моју. А ако ја надвладам, то ћу узети све твоје." И рече Мстислав: "Нека тако буде." И рече Редедја Мстиславу: "Нећемо се оружјем борити, већ ћемо се у коштац ухватити." И стадоше да се љуто боре, и у дугој борби Мстислав поче изнемагати: бје велик и снажан Радедја. И рече Мстислав: "О, пречиста Богородице, помози ми! Ако ли одолим овоме, саградићу цркву у твоје име." И рекавши ово, удари њиме о земљу. И извуче нож, и закла Радедју. И, ушавши у земљу његову, узео све благо његово, и жену његову, и дјецу његову, и данак наложи на Касоге. И, дошавши Тмуторокању, удари темељ цркви Свете Богородице и сагради је, ову, која стоји и до овога дана у Тмуторокању.

Љето 6531 (1023). Пође Мстислав на Јарослава са Хазарима и са Касозима.

Љето 6532 (1024). Када Јарослав би у Новгороду, дође Мстислав из Тмуторокања Кијеву, и не примише га Кијевљани. А он пође и сједи на сто у Чернигову; Јарослав бијаше у Новгороду тада. Ове исте године устадоше волхви** у Суздаљу, убијаху старије људе по ђаволском и

* Чечене. **

Врачи.

демонском науку, говорећи: да они држе залихе. Бје буна велика и глад по читавој тој земљи; и иђоше људи сви по Волги у Бугаре, и довезоше жито, и тако оживјеше. Јарослав, чувши за волхве, једне прогна, а друге погуби, рекавши ово: "Бог због гријеха шаље на сваку земљу глад, или помор, или сушу, или другу казну, а човјек не зна за шта." И, вративши се, дође Јарослав Новгороду, и посла преко мора по Варјаге. И дође Јакун с Варјазима,¹⁴¹⁾ и би овај Јакун лијеп, и плашт му би златом проткан. И дође Јарославу, и пође Јарослав с Јакуном на Мстислава. А Мстислав, чувши, изађе усусрет њима к Листвену.¹⁴²⁾ Мстислав, с вечера, уредивши дружину, постави Северјане челом против непријатеља, а сам са дружином својом стаде на крилима. И наступи ноћ, и би тама, муња, гром и киша. И рече Мстислав дружини својој: "Пођимо на њих." И пођоше Мстислав и Јарослав један против другога, и дохвати се чело Северјана с Варјазима, и трудише се Варјази сјекући Северјане, и затим наступи Мстислав са дружином својом и поче да сјече Варјаге. И би сјеча силна, и када посвјетљиваше муња, блисташе се оружје, и бје олуја велика и сјеча силна и страшна. А Јарослав, видјевши да га побјеђују, побјеже с Јакуном, кнезом варјашким, и Јакун ту изгуби плашт свој златни. Јарослав пак дође Новгороду, а Јакун оде преко мора. А Мстислав, пред зору, видјевши како посјечени од својих леже Северјани и Варјази Јарославови, рече: "Ко се овоме не радује? Ево лежи Северјанин, а ево Варјаг, а дружина је своја цијела." И посла Мстислав по Јарослава, говорећи: "Сједи у свом Кијеву: ти си старији брат, а мени нека буде ова страна (Дњепра)." И не смијаше Јарослав ићи у Кијев, док се не помирише. И сјеђаше Мстислав у Чернигову, а Јарослав у Новгороду, и бијаху у Кијеву мужеви Јарославови. Ове се исте године роди Јарославу други син, и даде му име Изјаслав.

Љето 6534 (1026). Јарослав сакупи војнике многе, и дође Кијеву, и крај Городца учини мир са братом својим Мстиславом. И раздијелише Дњепром Руску земљу: Јарослав узе ову страну, а Мстислав ону. И почеше да живе мирно и у братској љубави, и престаше свађе и метеж, и би мир чврст у земљи.

Љето 6535 (1027). Роди се 3-ћи син Јарославу, и даде му име Свјатослав.

Љето 6536 (1028). Знамење змајево појави се на небу, тако да се могло видјети по свој земљи.

Љето 6537 (1029). Би мирно.

Љето 6538 (1030). Јарослав узео Белз.¹⁴³⁾ И роди се Јарославу 4-ти син, и даде му име Всеволод. Ове исте године пође Јарослав на Чуде, и победи их, и оснује град Јурјев.¹⁴⁴⁾ У то исто вријеме умре Болеслав Велики у Пољској,¹⁴⁵⁾ и би буна у земљи Пољској: људи који усташе побише епископе и попове и бољаре своје: и би међу њима буна.

Љето 6539 (1031). Јарослав и Мстислав сакупише војнике многе и пођоше на Пољаке, и заузеше опет градове червенске,¹⁴⁶⁾ и похараше Пољску земљу, и многе Пољаке доведоше, и раздијелише их. Јарослав своје Пољаке постави дуж (ријеке) Росе, и ту су (они) до овога дана.

Љето 6540 (1032). Поче Јарослав градити градове дуж Росе.¹⁴⁷⁾

Љето 6541 (1033). Мстиславич Јевстафиј умро.

Љето 6542 (1034). **Љето 6543 (1035).**

Љето 6544 (1036). Мстислав изађе у лов, разбоље се и умре. I И положише га у цркви Светога Спаса којој је сам ударио темеље; бјеху наиме за његовог живота подигнути зидови њени (у висину) колико онај који на коњу стоји руком може досећи. А Мстислав бје дебео тијелом, диван у лицу, великих очију, храбар у биткама, милостив, дружину љубљаше много, благо не штедијаше за њу, ни пића, ни јела јој не брањаше. Послије овога сву његову област преузе Јарослав, и би самодржац Руској земљи. Пође Јарослав Новгороду и посади сина својега Владимира у Новгороду, а за епископа постави Жидјату.¹⁴⁸⁾ И у ово вријеме роди се Јарославу син, дадоше му име Вјачеслав. А када се Јарослав бављаше у Новгороду, дође му вијест да Печенези опсједају Кијев. Јарослав сабра војнике многе, Варјаге и Словене, дође Кијеву, и уђе у град свој. А би Печенега безброј. Јарослав изађе из града, и уреди дружину, и постави Варјаге у средину, а на десну страну Кијевљане, а на лијевом крилу Новгородјане; и стаде пред градом. Печенези почеше

наступати, и сукобише се на мјесту гдје данас стоји (црква) Света Софија, митрополија руска; бје тада (овдје) поље изван града. И би сјеча љута, и једва, пред вече, одоље Јарослав. И побјегоше Печенези на разне стране, и не знађаху куда бјеже, и једни, бјежећи, дављаху се у Сетомљи, а други у другим ријекама, а остатак њихов бјежи и до овога дана. Ове исте године баци Јарослав брата својега Судислава у тамницу, у Пскову, - овај би код њега оклеветан.

Љето 6545 (1037). Оснује Јарослав град велики,¹⁴⁹) а тај град има Златна врата; удари темеље и цркви Свете Софије, митрополији, а затим цркви на Златним вратима - Свете Богородице благовјешћења, затим манастиру Светога Георгија и Свете Ирине. И у вријеме овога поче се вјера хришћанска плодити и ширити, и црноризци се почеше множити, и манастири појављивати. И бје Јарослав љубитељ црквених устава, попове вољаше много, посебно црнорисце, и ка књигама се приви, читајући их често и дању и ноћу. И сабра писаре многе и превођаху (они) са грчког на словенски језик.¹⁵⁰) И списаше књиге многе, на њима се уче људи вјерници и наслађују се учењем Божијим. Као што један земљу разоре, а други посије, а други то жању и једу храну обилну, - тако и ово. Јер отац овога, Владимир, земљу узора и размекша, другчије речено - крштењем просвјети. А овај (Јарослав), засија књижевним ријечима срца људи вјерника, а ми жањемо, учење примајући књижевно.

Јер корист бива велика од учења књижевнога; књигама смо упућени и поучавани на пут покајања, јер од ријечи књижевних добијамо мудрост и уздржавање. Јер то су ријеке које напајају васељену, то су - извори мудрости; у књигама је неисцрпна дубина; њима се у тузи тјешимо; оне су - узда уздржавања. А мудрост је велика, као што и Соломон хваљаше је, говорећи: "Јер, премудрост, уселих свјетлост и разум, и смисао ја дозвах. Страх Господњи... Моји су савјети, моја је мудрост, моје је тврђење, моја је сила. Са мнош царевима царују, а силни узаконују правду. Са мнош се велможе горде и мучитељи земљу држе. Ја оне који ме воле, волим, а (они) који ме ишту - наћи ће благодет." Ако приљежно у књигама потражиш мудрости, то ћеш души својој наћи

велику корист. Јер, ко књиге често чита, тај бесједује с Богом или са светим мужевима. Онај који чита бесједује пророка, и јеванђељска и апостолска учења, и житија светих отаца, добија души велику корист.

А Јарослав овај, као што рекосмо, љубитељ би књига и, многе написавши, положи их у цркву Свете Софије, коју сагради сам. Украси је златом и сребром, и сасудима црквеним; у њој пак узносе Богу одређене пјесме у одређено вријеме. И друге цркве подиже по градовима и по мјестима, постављајући попове и дајући им од блага својега плату, заповиједајући им да уче људе, зато јер је то њима од Бога повјерено, и да долазе често црквама. И умножише се презвитери и људи хришћански. (И) радоваше се Јарослав видећи мноштво цркава и људи хришћанска, а непријатељ туговаше, побијеђен новим људима хришћанскимима.

Љето 6546 (1038). Јарослав иде на Јатваге.¹⁵¹)

Љето 6547 (1039). Освећена би митрополитом Феопемптом црква Свете Богородице, коју сазда Владимир, отац Јарославов.

Љето 6548 (1040). Јарослав иде на Литву.

Љето 6549 (1041). Иде Јарослав у лађама на Мазовшане.

Љето 6550 (1042). Иде Владимир, син Јарославов, на Јаме, и побиједи их. И помор помори коње војника Владимирових; тако да су и са коња који су још дисали садирали кожу: толики би помор међу коњима!

Љето 6551 (1043). Посла Јарослав сина својега Владимира на Грке,¹⁵²) и даде му војнике многе, а војводство повјери Вишати, оцу Јањевом. И пође Владимир у лађама, и дођоше к Дунаву, и пођоше према Цариграду. И би бура велика, и разби бродове руске, и кнежев брод разби вјетар, и узе кнеза у брод Иван Творимирич, војвода Јарославов. А остали војници Владимирови, бројем 6000, избачени бијаху на обалу, и, када они хтједоше да пођу у Русију, нико од дружине кнежеве не пође са њима. И рече Вишата: "Ја ћу поћи са њима" И искрца се са брода к њима, и рече: "Ако жив будем - то ћу са њима бити, ако погинем - то ћу са дружином." И пођоше, желећи у Русију. И би вијест Грцима, како је море разбило Русе, и посла цар, именом

Мономах, по Русе 14 лађа. А Владимир, видјевши са дружином да иду по њих, врати се (и) разби лађе грчке, и врати се у Русију, сјевши у своје бродове. А Вишату, са избаченима на обалу, ухватише и доведоше Цариграду, и ослијепише Руса много. Послије три године, када бијаше мир, пуштен би Вишата у Русију Јарославу. У ова иста времена даде Јарослав сестру своју за Казимира,¹⁵³) и даде Казимир за свадбени дар људи 800, које бијаше заробио Болеслав, побијевши Јарослава.

Љето 6552 (1044). Ископаше 2 кнеза, Јарополка и Ољега, синове Свјатославове, и крстише кости њихове, и положише их у цркви Свете Богородице. Ове исте године умре Брјачислав, син Изјаславов, унук Владимиров, отац Всеславов, и Всеслав, син његов, сједе на сто његов; а њега роди мајка уз помоћ врачања.¹⁵⁴) А када га мати роди, би њему кошуљица на глави, и рекоше волхви матери његовој: "Ову кошуљицу надјени на њега, те да је носи до своје смрти." И носи је Всеслав на себи и до овога дана; зато и није брз на крвопролиће.

Љето 6553 (1045). Удари темеље Владимир светој Софији у Новгороду.¹⁵⁵)

Љето 6554 (1046).

Љето 6555 (1047). Јарослав иде на Мазовшане, и побиједи их, и кнеза њиховога Мијислава уби, и покори их Казимиру. **Љето 6556 (1048).**

Љето 6557 (1049).

Љето 6558 (1050). Престави се кнегиња, жена Јарославова.¹⁵⁶)

Љето 6559 (1051). Постави Јарослав Илариона за митрополита Руса,¹⁵⁷) у Светој Софији, епископе сабравши.

И ово да кажемо: због чега се Печерски манастир овако назва. Богољубиви кнез Јарослав вољаше Берестово и цркву Светих Апостола, која ту стајаше, и попове многе помагаше, међу којима бје презвитер, именом Иларион, муж благи, књижевник и посник. И хођаше (он) из Берестова на Дњепар, на брдо гдје је данас стари манастир Печерски, и ту молитву твораше, јер би ту шума велика. Ископа (он) пећину малу, од два сежња и, долазећи из Берестова, отпјеваше часове (црквене)

и мољаше се ту Богу тајно. Затим Бог кнезу стави у срце и постави га за митрополита у Светој Софији, а ова пећиница овако и постаде. И не прође много времена (и) бје неки човјек, мирјанин из града Љубеча,¹⁵⁸) и стави Бог овоме на срце да иде странствовати. А он се упути на Свету Гору,¹⁵⁹) и видје ту манастире, (и), обишавши их и завољевши монаштво, дође у један манастир и замоли игумана тога манастира да га постриже. А он га послуша, постриже га, даде му име Антониј, поучи га и научи начину живота монашког, и рече му: "Иди у Русију опет, и нека си благословен од Свете Горе, јер од тебе многи црнци имају бити." Благослови га, и отпусти га, рекавши му: "Иди с миром." А Анатолиј дође Кијеву, и мишљаше - гдје да живи; и хођаше по манастирима, и не заволи их, јер Бог не хотијаше. И поче да иде по пустим шумама и горама, тражећи мјесто које би му Бог показао. И дође на брдо, гдје Иларион бје ископао пећиницу, и заволи ово мјесто, и усели се у њу, и поче да се моли Богу са сузама, говорећи: "Господе! Устали ме на мјесту овом, и да буде на мјесту овом благослов Свете Горе и мојег игумана, који ме постригао." И стаде живјети ту, молећи Бога; једући хљеб сув, и то сваки други дан, и воде мјерицу пијући, копајући пећину, и не даде себи мира ни дању ни ноћу, у пословима пребивајући, бдијењу и молитвама. Затим сазнаше добри људи, и долажаху к њему, доносећи му што му за потребу бје. И прочу се као велики Антониј: долазећи к њему тражаху од њега благослов. А послије, када се преставио велики кнез Јарослав, прими власт син његов Изјаслав, и сједе у Кијеву. А Анатолиј славан би у Руској земљи; а Изјаслав, сазнавши за његов свети живот, дође са дружином својом, молећи од њега благослов и молитву. И познат постаде свима велики Антониј, и од свих поштован, и почеше да долазе к њему браћа, и поче да их прима и постриже, и сабра се братије код њега бројем 12, и ископаше пећину велику, и цркву, и пећине, које су до овог дана у пећини под старим манастиром. Братији пак сакупљеној рече Антониј: "Бог вас, ево, братијо, сакупи, и по благослову Свете Горе сте овдје, - истим њиме мене постриже игуман Свете Горе, а ја вас постригох: да благослов

буде на вама, први од Бога, а други од Свете Горе." И ово им рече: "Сами живите, и поставићу вам игумана, а сам желим да се осамим у оној гори, као што прије бијаш обикао, осамивши се, живјети." И постави им за игумана Варлама, а сам иде у гору и ископа пећину, и у њој сконча живот свој, живећи у врлини, 40 година не излазећи никуда из пећине;¹⁶⁰) у њој леже мошти његове до овог дана. А братија са игуманом живљаше у пећини. И када се умножи братија, и када се не могаше смјестити у пећини, намислише да поставе манастир изван пећине. И дођоше игуман и братија к Антонију, и рекоше му: "Оче! Умножила се братија, и не можемо се (више) сместити у пећини; кад би Бог заповиједио, уз твоју молитву, подигли бисмо црквицу изван пећине." И заповиједи им Антониј. А оно се поклонише њему, и подигоше малу црквицу изнад пећине у име Успења и свете Богородице. И поче Бог, по молитви свете Богородице, да умнажа црноризце, и савјет направи братија са игуманом да подигну манастир. И иђаше братија к Антонију, и рекоше: "Оче! Братија се умножава, и ми бисмо хтјели подићи манастир." А Антониј, бијући радостан, рече: "Благословен је Бог у свему, и молитва свете Богородице и оца Свете Горе нека буде са вама." И ово рекавши, посла једног од братије Изјаславу кнезу, казујући овако: "Кнеже мој! Ево Бог умнажа братију, а мјестанце је мало: кад би нам дао гору ту која је над пећином." А Изјаслав, чувши, радостан би, (и) посла мужа својега, и даде им гору ту. Игуман и братија пак почеше да зиђу цркву велику, и манастир оградаше кољем, ћелије подигоше многе, цркву завршише и иконама украсише. И од тада започе Печерски манастир: зато што раније црнци живљаху у пећини - прозва се манастир Печерским. Печерски се пак манастир основао по благослову Свете Горе. А када је манастир завршен, и када игуманство држаше Варлам, Изјаслав подиже манастир Светога Димитрија, и Варлама уздиже на игуманство у Светом Димитрију, желећи да овај манастир постави изнад Печерскога, уздајући се у своје богатство. Многи су пак манастири од царева, и од бољара, и од богаташа подигнути, али нису они онакви какви су они који су подигнути сузама, постом, молитвом, бдијењем.

Јер Антониј не имађаше злата, ни сребра, већ постиже све сузама и постом, како (већ) казах. А када је Варлам отишао светом Димитрију, братија, савјет учинивши, упути се старцу Антонију, и рече: "Постави нам игумана." А он им рече: "Кога хоћете?" А они рекоше: "Кога хоће Бог и ти." И рече им: "Ко је од вас бољи од Феодосија?¹⁶¹) Послушан је, кротак, смирен. Нека вам он буде игуман." Братија пак рада бијаше, поклони се старцу; и поставише Феодосија за игумана братији које би бројем 20. А када Феодосиј прими манастир, поче он да се држи уздржљивости и строгих постова, и молитава са сузама, и сакупљати поче многе црноризце, и сакупи братије бројем 100. И стаде да тражи устав монашки, и нађе се тада Михаил, црнац Студијскога манастира који бје дошао из Грка са митрополитом Георгијем, - и поче од њега да иште устав монаха студијских.¹⁶²) И нађе (га), и уставом прописа у манастиру својем - како да се пјевају пјеванија манастирска, и како да се клања, и како да се чита, и како да се стоји у цркви, и сав поредак црквени, и за трпезом сједење, и шта да се једе у које дане, - све то по уставу. Све то нашавши, Феодосиј даде своме манастиру. Од овога манастира сви манастири преузеше уставе, зато је и поштован Печерски манастир као најстарији од свих. А када живљаше Феодосиј у манастиру, и када вођаше частан живот, и када се држаше манастирских правила, и када примаше сваког који долазаше к њему, и ја дођох к њему - рђав и недостојан раб,¹⁶³) и прими ме, а година ми би од рођења мојег 17. А ово написах и одредих које године поче да бива Печерски манастир, и зашто се зове Печерски.¹⁶⁴) А о Феодосијевом животу казаћемо касније.

Љето 6560 (1052). Престави се Владимир, најстарији син Јарославов, у Новгороду, и положен би у Светој Софији, коју је сам саградио.

Љето 6561 (1053). Всеволоду се роди син од царева кћерке, Гркиње, и даде му име Владимир.¹⁶⁵)

Љето 6562 (1054). Престави се велики кнез руски Јарослав. И још док бијаше жив, упути он синове своје, рекавши им: "Ево ја отходим са овога свијета, синови моји; имајте међу собом љубав, зато јер сте

ви браћа од једнога оца и од једне матере. И ако будете у љубави међу собом, Бог ће бити у вама, и покориће вам непријатеље. И мирно ћете живјети. Ако ли пак будете у мржњи живјели, у разрачунавањима и свађама, то ћете погинути сами и уништићете земљу отаца својих и дједова својих, који је добише трудом својим великим; него живите мирно, слушајући брат брата. А ја, ево, повјеравам сто свој у Кијеву најстаријему сину мојему и брату вашем¹⁶⁶) - Изјаславу; њега слушајте, као што мене слушасте; нека вам овај буде умјесто мене. А Свајатославу дајем Чернигов, а Всеволоду Перејаслављ, а Игору Владимир, а Вјачеславу Смоленск." И тако им раздијели градове, заповиједивши им да не престапају братов предии ни да прогоне са стола, рекавши Изјаславу: "Ако ко зажели да увриједи брата својега, то ти помози ономе кога вријеђају." И тако упути синове своје да живе у љубави. Сам он тада (већ) би болестан, а када дође Вишгороду, разбоље се веома. Изјаслав тада би ..., а Сјатослав у Владимиру. А Всеволод би тада уз оца, јер бје вољен од оца више од све браће; њега пак имаше (Јарослав) радо увијек крај себе. (И) Јарославу дође крај живота, и предаде душу своју Богу у 1. суботу поста светога Теодора.¹⁶⁷) А Всеволод обреди тијело оца својега; положивши га на саоне, повезе га Кијеву у пратњи попова који су за ту прилику пјевали пјесме. Плакаху за њим људи; и, донијевши га, положише га у ковчег мраморни у цркви Свете Софије.¹⁶⁸) И плакаху за њим Всеволод и људи сви. А живљаше он свих 76 година.

Почетак кнезовања Изјаслава у Кијеву. Дошавши у Кијев, Изјаслав сједе на сто, (а) Свјатослав у Чернигову, Всеволод у Переја-слављу, Игор у Владимиру, Вјачеслав у Смоленску. Ове исте године, у зиму, иде Всеволод на Торке к Волињу,¹⁶⁹) и побиједи Торке. Ове исте године долази Болуш са Половцима,¹⁷⁰) и учини Всеволод мир са њима, и вратише се Половци натраг, одакле су и дошли. **Љето 6564 (1056).**

Љето 6565 (1057). Престави се Вјачеслав, син Јарославов, у Смоленску, и посадише Игору у Смоленску, из Владимира га извевши.

Љето 6566 (1058). Побиједи Изјаслав Голјаде.¹⁷¹)

Љето 6567 (1059). Изјаслав, Свјатослав и Всеволод ослободише свога стрица Судислава из тамнице - а сједио је он 24 године, - и приведоше га крсту; и би он црнац.

Љето 6568 (1060). Престави се Игор, син Јарославов. Ове исте године Изјаслав, и Свјатослав, и Всеволод, и Всеслав сакупише војнике безбројне и пођоше - безбројно мноштво на коњима и у лађама - на Торке. Чувши ово, Торци се препадоше и побјегоше, и до овога дана - помријеше бјежећи, Божијим гњевом гоњени, - једни од зиме, други од глади, остали од помора и од суда Божијега. Тако Бог избави хришћане од пагана.

Љето 6569 (1061). Дођоше Половци по први пут на Руску земљу да робе; а Всеволод изађе против њих мјесеца фебруара 2-ог дана. И бијући се са њим, побиједише Всеволода, и, поплијенивши земљу, отиђоше. Ово би прво зло од паганих и безбожних непријатеља. А кнез им би Искал.

Љето 6570 (1062).

Љето 6571 (1063). Судислав, брат Јарославов, престави се, и погребеше га у цркви Светога Георгија. Ове исте године у Новгороду Волхов иде унатраг 5 дана.¹⁷²) Ово знамење не би добро, јер 4 године касније Всеслав спали град.

Љето 6572 (1064). Побјеже Ростислав, син Владимиров, унук Јарославов, Тмуторокању, и са њим побјегоше Пореј и Вишата, син Остромира, војводе Новгородског.¹⁷³) И, дошавши, изгна Гљеба из Тмуторокања, а сам сједе на његово мјесто.

Љето 6573 (1065). Иде Свјатослав на Ростислава ка Тмуторокању. А Ростислав одступи из града, не препавши се њега, већ не желећи да против стрица својега оружје дигне. Свајатослав пак, дошавши у Тмуторокањ, поново посади сина својега Гљеба, и врати се натраг. А Ростислав, дошавши, поново изгна Гљеба, и дође Гљеб оцу својему; а Ростислав сједе у Тмуторокању. Ове исте године Всеслав започе рат.

У иста ова времена би знамење на западу - звијезда превелика, са зракама као да су крваве; увече узлажаше послије заласка сунца, и би тако за 7 дана.¹⁷⁴⁾ На добро се ово (знамење) не јављаше: бијаху послије раздори многи и пагана (бијаху) напади на Руску земљу. Јер ова звијезда бје као да је крвава, предсказујући крвопролиће. У ова иста времена бијаше дијете бачено у Сетомљ; а њега, дијете, рибари извукоше у мрежи; (и) разгледасмо га до вечера, и опет га бацише у воду. Бијаше овако: на лицу му срамни удови; друго је немогуће казати због срамоте. А пред ово вријеме и сунце се измијени,¹⁷⁵⁾ и не би свијетло, но као мјесец би; за такво сунце незналице говоре да је оглођано. Оваква знамења не слуте на добро; ми зато мислимо: баш овако исто се десило 'V вријеме Антиоха,¹⁷⁶⁾ у Јерусалиму: одједном, по цијелом граду, у току 40 дана, јављаху се у ваздуху коњаници у трку, под оружјем, златну имајући одјећу, и војске обију страна јављаху се, оружјем тресући: и ово наговјештаваше најезду Антиохову, напад војске на Јерусалим. А затим, за вријеме цара Нерона,¹⁷⁷⁾ у овом истом Јерусалиму, засија звијезда над градом у облику копља: ова предсказиваше најезду римске војске. И поново овако исто би за вријеме цара Јустинијана:¹⁷⁸⁾ звијезда засија на западу, испуштајући зраке, и назваше је светиљком, и блисташе 20 дана; послије овога би протицање звијезда, и поново сунце сијаше без зрака: ово пак наговјешташе буне, болести људима, смрти. А поново, у вријеме Маврикија цара,¹⁷⁹⁾ би ово: жена роди дијете без очију и без руку, а уз бедра му бје рибљи реп прирастао; и пас се роди шестоног; у Африци се 2 дјетета родише, једно са 4 ноге, друго са двије главе. А затим би у вријеме цара Константина Иконоборца,¹⁸⁰⁾ сина Лавовог протицање звијезда на небу, које се откидаху на земљу, тако да они који то видјеше, мишљаху да је крај (свијета); а тада се и ваздух прозли страшно; у Сирији пак би земљотрес велики, тако да се земља разби на три попршта,¹⁸¹⁾ и, чудо, изађе из земље мула, човјечијим гласом предсказујући најезду народа, као што и би": нападоше Сарацени на Палестинску земљу.¹⁸²⁾ Јер знамења на небу, или у звијездама, или у сунцу, или у птицама, или у нечем другоме

- не слуте добру; већ та знамења слуте на зло: или рат наговјешћују, или глад, или смрт.

Љето 6574 (1066). Ростислава, који бијаше у Тмуторокању и узимаше данак од Касога и од других народа, препадоше се Грци и послаше му, са обманом, котопана.¹⁸³⁾ А када он дође Ростиславу, задоби његово повјерење, и Ростислав га поштиваше. Једном, када Ростислав пироваше са дружином својом, рече котопан: "Кнеже! Хоћу да напијем у твоје здравље!" Рекоше му: "Пиј." А он отпи половину, а половину даде кнезу да испије, умочивши палац у чашу: јер имађаше под ноктом отров, - и даде кнезу, прорекавши му смрт за седам дана. Овај испи; а котопан, дошавши у Корсуњ, каза да ће баш тога дана умријети Ростислав, што и би. Овога котопана убише камењем корсуњски људи. А бје Ростислав муж одважан, велик ратник, прекраснога стаса и лијеп у лицу, и милостив према убогим. И умре мјесеца фебруара 3-ћег дана, и положен би тамо у цркви Свете Богородице.

Љето 6575 (1067). Скупи војску у Полоцку Всеслав, син Брјачи-славов, и заузео Новгород.¹⁸⁴⁾ А Јарославича три - Изјаслав, Свјатослав, Всеволод, сакупише ратнике, (и) пођоше на Всеслава; (а) би зима велика. Браћа пак ова заузеше Минск и посјекоше мужеве, а жене и дјецу дадоше на штитове, и пођоше ка Немиги; и Всеслав пође против њих. И састадоше се обје војске на Немизи (ријечи)¹⁸⁵⁾ мјесеца марта 3-ћег дана; и бијаше снијег велик, и пођоше једни на друге. И би сјеча љута, и многи падоше, и одољеше Изјаслав, Свјатослав и Всеволод; Всеслав пак побјеже. А послије овога, мјесеца јула 10-ога дана, Изјаслав, Свјатослав и Всеволод, цјеливавши крст часни Всеславу, рекоше њему: "Дођи к нама, нећемо ти учинити зла." А он, уздајући се у цјеливање крста, пређе у лађи преко Дњепра.. а када Изјаслав у шатор уђе први, ухватише Всеслава, на Рши крај Смоленска, погазивши крст. И Изјаслав доведе Всеслава Кијеву са два му сина, и баци их у тамницу.

Љето 6576 (1068). Дођоше иноплеменици на Руску земљу, Поло-ваца мноштво. А Изјаслав, и Свјатослав, и Всеволод изиђоше против њих на Аљту. И кад би ноћ, пођоше једни против других. Грехова ради

наших пусти на нас Бог пагане, и побјегоше руски кнезови, и побиједише Половци.

Јер, наводи Бог, у гњеву своме, иноплеменике на земљу, и људи само кад су у несрећи, сјете се Бога; братоубилачки рат па бива од ђавоље саблазни. Јер Бог не жели зло људима, већ добро; ђаво се радује мрском убиству и пролијевању крви, подстрекујући свађе и завист, мржњу на брата, клевету. Када згријеши било који народ, казни га Бог смрћу, или глађу, или најездом паганих, или сушом, или гусјеницом, или другим казнама, не би ли се ми покајали, - у њему, покајању, Бог нам наређује да живимо, (и) говори нам преко пророка: "Обратите се к мени свим срцем вашим, постом и плачем." И ако овако учинимо, опрост од свих грехова добићемо; али ми се злу враћамо, као свиња блату; гријехом се вјечно каљамо, и тако живимо. Тај исти нам пророк говори: "Разумјех - рече - да си суров и да је врат твој од жељеза", тога ради "не дадох да вам падне киша, - на један предиио пустих кишу, а на други не, и исахну." "И уништих вас врућином и различитим казнама, али ни тада се нисте обратили к мени." Овога ради виногради ваши, смоквици ваши, њиве и дубраве ваше учиних да иструну, каже Господ, а злоба ваших не могах да истребим." "Послах на вас разлиЧите болести и смрти тешке, и на марву казну своју послах, али и тада се не обратисте к мени, већ рекосте: "Нећемо се дати." Када ћете се наситити злобе ваше? Јер ви скретосте са пута мојега - рече Господ - и саблазнисте многе"; овога ради: "Бићу свједок брз против непријатеља, и прељубника, и оних који се лажно куну у моје име, и оних који најамника лишавају плате, (и) оних који над сирочићима и удовицима насиље чине, и оних који суд отклањају од криваца. Зашто се не покајете за гријехе ваше? Већ изврћете законе моје и не поштујете их? Обратите се к мени - и ја ћу се обратити к вама, - рече Господ - и доставићу вам хљебове небеске и одвратићу од вас гњев мој, док вам не буде свега у изобиљу; и неће изнемагати виногради ваши, ни њиве. Али ви баците на мене ријечи ваше, говорећи: "Сујетан је онај који ради за Бога." Зато: "Уста ме шују, а срца су далеко од мене."

Овога ради, што од њих тражим, не примам. "Биће - рече - када ме будете звали, ја вас нећу чути." "Тражићете ме у несрећи - и нећете ме наћи, јер не пожељесте да идете путем мојим"; тога ради затвара се небо или се, напротив, широко отвара - град умјесто кише пуштајући, или мразом плодове убијајући и земљу врућином мучећи, наших ради злочина. Ако се пак покајемо за злочине наше, то: "као чедима својим даће нам све што тражимо, и пустиће кишу, рано или касно. И напуниће се гумна ваша пшеницом. Прелиће се жрвњеви вински и уљани. И даћу вам за љетине, које су вам појели скакавци, и хруштеви, и гусјенице; сила коју послах на вас - велика је", рече Господ сведржитељ. Ово чувши, обратимо се ка добру; затражите суд (праведни), избавите увређенога; обратимо се покајању, не враћајући зло за зло, ни клевету за клевету већ се са љубављу привијмо уз Господа Бога нашега, постом, и плачем, и сузама перући сва сагрешења наша; не будимо хришћани само по имену, а да живимо као пагани. Ево, зар не живимо као пагани, ако у сусрет вјерујемо? Јер, ако неко сусретне црноризца, враћа се; тако исто - или овна, или свињу; зар то није пагански? Јер ово се по науку ђавола у судбину вјерује; други пак и у кихање вјерују - које је, заиста, добро за здравље главе! Али ове ђаво обмањује и овако и онако, свим лукавствима одвраћајући нас од Бога: трубама и путујућим глумцима, гуслама и русалијама.¹⁸⁶) Видимо пак игралишта утабана, и људи мноштво на њима како се гужва, позориште правећи, од ђавола измишљено, - а цркве стоје (празне); када пак бива вријеме молитве, мало их се нађе у цркви. Да, овога ради казне свакојаке и најезде непријатеља примамо од Бога; по Божијој вољи примамо казну гријеха ради наших.

Ми ћемо се пак на претходно вратити. Док Изјаслав и Всеволод Кијеву бјежаху, а Свјатослав Чернигову, Кијевљани дотрчаше Кијеву, и направише на трговишту вијеће, и послаше кнезу, говорећи: "Ево су се Половци расули по земљи; дај, кнеже, оружје и коње и ми ћемо се још успјети да сразимо са њима." А Изјаслав ово не послуша. И стадоше људи говорити против војводе против Коснјачка; пођоше с вијећа на гору и дођоше у дворе Коснјачине, и, не нашавши га, стадоше

крај двора Брјачиславових,¹⁸⁷) и рекоше: "Пођимо да дружину своју ослободимо из тамнице." И раздијелише се надвоје: половина их пође к тамници, а половина их пође по Мосту: ови пак дођоше у кнежев двор. Изјаславу, који стајаше са дружином својом у ходнику, почеше да пријете они који стајаху доље. Кнезу, који стајаше крај прозора, и дружини, која стајаше крај кнеза, рече Туки, брат Чудинов: "Видиш, кнеже, људи су се узнемирили; пошаљи да пазе на Всеслава." И док му ово говораху, друга половина људи дође до тамнице, (и) отвори је. И рече дружина кнезу: "Зло је учињено; пошаљи к Всеславу, (и) нека га, дозавши га к прозору, пробуразе мачем." И не послуша ово кнез. А људи заклицаше и пођоше к тамници Всеславовој. А Изјаслав, видјевши ово, са Всеволодом побјеже из двора. Људи силом избавише Всеслава из тамнице - септембра 15-ог дана; и прославише га усред кнежевског двора. А двор кнежев разграбише - безбројно мноштво злата и сребра, у новцу и у шипкама. А Изјаслав побјеже у Пољаке.

Затим, када Половци плијенише по земљи Руској, када Свјатослав стајаше у Чернигову, и Половци плијенише крај Чернигова, Свјатослав, сакупивши нешто дружине, изађе на њих ка Сновску.¹⁸⁸) И угледаше Половци војску како иде, (и) постројише се насупрот. И, видјевши мноштво њихово, Свјатослав рече дружини својој: "Сукобимо се, јер ми немамо (већ) камо да се дјенемо." И ударише по коњима, и Свјатослав са своје три хиљаде одоље, а Половаца бје 12 хиљада; и тако изгибоше, а други се утопише у Снови, а кнезове њихове рукама узеше - новембра 1-ог дана. и врати се Свјатослав са побједом у град свој.

А Всеслав сјеђаше у Кијеву. У овом пак Бог испољи силу крста: пошто Изјаслав цјеливаше крст и ухвати га, (Всеслава), - зато Бог наведе пагане, а овога, (Всеслава), избави крст часни. Јер на дан Уздицања Всеслав, уздахнувши, рече: "О, крсте часни! Зато што у тебе вјерових, избави ме од ове тамнице." А Бог показа силу крста за наук земљи Руској; да не газе часни крст они који га цјеливаху; ако ли га ко погази, то ће и овдје, (на земљи), примити казну, и у будућем вијеку казну вјечну. Јер велика је сила крста; јер крстом бивају побјеђене

силе демонске; јер крст кнезовима у биткама помаже; људи вјерници чувани крстом у биткама побјеђују непријатеље страшне; јер крст брзо избавља од напасти оне који га призивају са вјером. Ничега се не боје ђаволи, само крста. Ако од демона бивају виђења, то, направивши знак крста, прогонимо их. А Всеслав сјеђаше у Кијеву 7 мјесеци.

І

Љето 6577 (1069). Пође Изјаслав с Болеславом на Всеслава;¹⁸⁹) а Всеслав пође у сусрет. И дође Бјелгороду Всеслав, и, када наступи ноћ, кришом од Кијевљана побјеже из Бјелгорода Полоцку.¹⁹⁰) А сутрадан, видјевши да је кнез побјегао, људи се вратише Кијеву, и учинише вијеће, и послаше ка Свјатославу и ка Всеволоду, говорећи: "Ми смо зло већ учинили прогнавши својега кнеза, а он (сада) на нас води Љашку земљу: I него дођите у град оца својега; ако ли не хтједнете, од невоље ћемо спалити свој град, (и) отићи у Грчку земљу." И рече им Свјатослав: "Послаћемо к брату својему: ако ли дође са Љасима да вас убија, то ћемо ми ратом поћи против њега, јер нећемо дати да уништи град оца својега; ако ли са миром жели да дође, нека дође са малом дружином." И утјешише Кијевљане. А Изјаславу Свјатослав и Всеволод послаше, говорећи: "Всеслав ти је побјегао; не води Љахе Кијеву - јер ти овдје немаш непријатеља; ако ли хоћеш да будеш гњеван и да уништиш град, то знај: жао нам је јако очева стола. Чувши ово, Изјаслав остави Пољаке и, узевши мали број Пољака, пође са Болеславом, а испред себе Кијеву посла сина својега Мстислава. И Мстислав, дошавши, посла Кијевљане који бијаху ослободили Всеслава - бројем 70 људи, а друге ослијепи, а друге без кривице погуби, без истраге. Изјаславу пак, који иђаше Кијеву, изађоше усусрет људи клањајући се, и примише кнеза својега Кијевљани; и сједе Изјаслав на сто свој, мјесеца маја 2-ога дана. И Пољаке распусти на квартир и на кост, и истребљиваху Пољаке тајно; и врати се у Пољаке Болеслав, у земљу своју. А Изјаслав трг премјести на гору,¹⁹¹> и прогна Всеслава из Полоцка и сина својега Мстислава посади у Полоцку, а он пак ускоро ту умре. И умјесто њега посади брата његовог Свјатополка; Всеслав пак бјежаше.

Љето 6578 (1070). Роди се Всеволоду син, и дадоше му име

Ростислав. Ове исте године Всеволод удари темеље цркви Светога Михаила у манастиру.¹⁹²⁾

Љето 6579 (1071). Плијенише Половци око Ростовца и Нејатина.¹⁹³⁾ Ове исте године Всеслав истјера Свјатополка из Полоцка. Ове исте године Јарополк побједи Всеслава крај Голотическа.¹⁹⁴⁾ У исто ово вријеме дође волхв*, заведен ђаволом; дошавши Кијеву, говораше, ово казујући људима: да ће кроз пет година Дњепар потћи уназад и да ће се земље премјештати на друга мјеста - да ће Грчка земља стати на мјесто Руске, а Руска на мјесто Грчке, а и да ће се и друге земље премјештати. Њега пак незналице слушаху, а вјерници се смијаху, говорећи му: "Ђаво се то са тобом игра на твоју пропаст." А и би му ово: једне ноћи пропаде без вијести.

Јер ђаволи, подстрекујући људе, на зло их наводе, а затим се ругају, у пропаст их смртну бацивши, подучивши их да говоре; као што ћемо сада испричати о томе ђаволском науку и дјеловању.

Бијаше једном за вријеме неродице у Ростовској области¹⁹⁵⁾ да се појавише два волхва из Јарослава, говорећи као: "Ми знамо ко залихе држи." И пођоше дуж Волге, (и) гдје год дођу у село, ту и именоваху најбоље жене**, говорећи: "Ова жито скрива, а ова - мед, а ова - рибу, а ова - крзно." И привођаху њима сестре своје, матере и жене своје. А они, обмањујући, разрезавши испод плећке, вађаху или жито или рибу,¹⁹⁶⁾ и жене многе убише, и имање њихово отимаху за себе. И дођоше на Бјелоозеро, и бје са њима људи триста. А у то вријеме деси се Јању, сину Вишатину, да дође од кнеза Свјатослава, сакупљајући данак. Рекоше му Бјелозерци како су два волхва побили већ многе жене дуж Волге и дуж Шексне, и да дођоше овамо. А Јањ, распитавши се чији су смерди, и дознавши да су они смерди његовог кнеза, посла ка онима који су били уз волхве, и рече им: "Дајте ми овамо оба волхва, јер они су смерди моји и мојега кнеза." А они га не послушаше. А Јањ (тада) пође сам, без оружја, и рекоше му отроци његови: "Не иди без

* Врач, чаробњак, волшебник. **

Мисли се: из виших слојева.

оружја, осрамотиће те." А он заповиједи отроцима да узму оружје, и би 12 отрока са њим, и пође к њима према шуми. А они стадоше у бојни поредак насусрет њему. Јању, који са сјекирицом иђаше на њих, иступише усусрет 3 мужа од њих, (и) приђоше к Јању, говорећи му: "Видиш да идеш у смрт; не иди (даље)." Јањ заповиједи да их убију, и пође према осталима. А они се бацише на Јања, и један промаши сјекиром Јања. А Јањ, обрнувши сјекиру, удари га ушицом, (и) нареди отроцима да их сјеку. А они побјегоше у шуму, и убише ту Јањева попа. Јањ пак, ушавши у град к Бјелоозерцима, рече им: "Ако не ухватите ове волхове, нећу отићи од вас ни за годину (дана)". А Бјелоозерци одоше, ухватише их, и приведоше (их) к Јању. И рече им: "Због чега погубисте толико људи?" А они рекоше као "они држе залихе, и ако их истребимо, биће изобиље; ако хоћеш, ми ћемо пред тобом извадити жито, или рибу, или нешто друго." Јањ пак рече: "Заиста је то лаж; створио је Бог човјека од земље, састављен је он од костију и крвних жила - нема у њему ништа више. Нико ништа не зна, само једини Бог зна." А они рекоше: "Ми знамо како је човјек створен." Он пак рече: "Како?" А они рекоше: "Бог, умивши се у купатилу, обриси се крпом, и баци је с небеса на земљу. И посвађа се сатана с Богом, ко ће од њих двојице од ње да створи човјека. И ђаво створи човјека, а Бог душу у њега стави. Ето зашто, ако човјек умре, у земљу иде тијело, а душа Богу." Рече им Јањ: "Заиста вас је завео демон; у којег Бога вјерујете?" А они рекоше: "У Антихриста!" Он им пак рече: "Гдје је он?" А они рекоше: "Сједи у бездану." Рече им Јањ: "Какав је то Бог који сједи у бездану? То је демон, а Бог је на небесима; сједи (он) на престољу, слављен од анђела који му долазе са страхом и не могу да на њега погледају. А један од њих свргнут би - њега ви зовете Антихрист; за уображеност своју свргнут би са небеса, и у бездану је, као што ви говорите; чека када ће Бог да сиђе са небеса. Овога ће Антихриста (Бог) да свеже узама и да га затвори, ухвативши га са слугама његовим и онима који у њега вјерују. А вама је овдје (суђено) да од мене муку примите, и по смрти - тамо." А они рекоше: "Нама богови кажу: ништа

не можеш да нам учиниш!" А он им рече: "Лажу вам богови." А они рекоше: "Нама је (суђено) да станемо пред Свјатослава, а да нам ти не можеш да учиниш ништа." А Јањ заповиједи да их туку и да им чупају браде. Овима, док су их тукли и браде им чупали, рече Јањ: "Шта вам богови кажу?" А они рекоше: "Да нам је стати пред Свјатослава." И заповиједи Јањ да им у уста ставе по рубаљ и да их привежу уз јарбол, и пусти их пред собом у лађи, и сам за њима пође. Зауоставише се на ушћу Шексне, и рече им Јањ: "Шта вам богови кажу?" А они рекоше: "Овако нам богови говоре: нема нам живота од тебе." И рече им Јањ: "То су вам истину казали." А они рекоше: "Али, ако нас пустиш - имаћеш много добра; ако ли нас погубиш - имаћеш много туге и зла." А он им рече: "Ако вас пустим - зло ће ми бити од Бога; ако ли вас погубим - то ће ми награда бити." И рече Јањ возарима: "Јесу ли кога од рођака ваших убили ови?" А они рекоше: "Мени мајку, овоме сестру, ономе ћерку." А он им рече: "Осветите своје." А они, зграбивши их, убише их, и објесише их на храст: освету они тако примише по правди. А Јањ оде кући, а другу ноћ медвјед се успуже, изгризе их и поједе. И тако погинуше они нахушкани од демона, другима пророкујући, а своје смрти не знајући. Да бијаху знали, то не би дошли на оно мјесто, гдје им је било писано да их ухвате; а када ухваћени бијаху, то зашто говораху: "Није нам (суђено) умријети", ономе који намисли да их убије? Али, ово и јесте демонов наговор: јер ђаволи не знају мисли човјекове, већ улажу помисао у човјека, не знајући тајне. Бог једини познаје помисли човјекове, а демони не знају ништа, јер они су немоћни и изгледом ружни.

Ево да и ово кажемо о изгледу њиховоме и о њиховим ђаволским пословима. У ова пак времена - ових истих година - деси се неком Новгородјанину да дође у Чуде, и дође врачу, молећи га да му врача. А он, по обичају свом, поче да дозива демоне у кућу своју. А Новгородјанин сјеђаше на прагу те куће, а врачар лежахше обамро, и удари њиме демон. Врачар пак, уставши, рече Новгородјанину: "Богови не смију да дођу: нешто имаш на себи чега се (они) боје." А он се сјети

крста на себи и, измакавши се, остави га ван те куће. А он, (врачар), опет поче да дозива демоне. Демони пак, бацајући га, дознаше - чега ради је овај Новгородјанин дошао. А Новгородјанин, затим, поче да испитује њега: "Ради чега се боје тога што ми на себи крст носимо?" А он, (врачар), рече: "То је знамење небескога Бога, а њега се наши богови боје." А он, (Новгородјанин), рече: "У безданима. Ликом су црни, крилати, имају репове; улазе и до небеса да виде ваше богове. Јер ваши су богови на небесима. Ако ко од људи ваших умре, то га узносе на небо; ако ли пак ко од наших умре, то га носе боговима нашим у бездан." Тако и јесте: грешници су у аду, бораве тамо чекајући муке вјечне, а праведници - у небеским стаништима смјештени су са анђелима.

Таква је та ђавоља сила, и лик (јој), и слабост. Тиме то заводе људе, што им наређују да причају о виђењима, која им се - несавршенима у вјери - јављају, једнима у сну, другима у машти, и тако врачају научени од ђавола. А од свега више демонска врачања бивају посредством жена; јер од давнина ђаво жену заведе, а она - мушкарца; зато и у наше дане жене врачају много чинима, и отровом, и другим демонским сплеткама. Али и мушкарци кривовјерни бивају од ђавола заведени, као што је било у прва времена. У вријеме апостола би Симон Волхв,¹⁹⁷ који врачањем чињаше да пси говоре људским гласом, и сам се преобраћаше час у старца, час у младића, час и неког другог пробраћаше у други лик, у машти. Тако чињаху Ананиј и Мамвриј:¹⁹⁸ врачањем твораху чуда борећи се против Мојсија, али ускора не могаше ништа против Мојсија; тако и Куноп твораше ђаволска посла - као да по води иде, и друга ђаволска посла чињаше, демоном заведен, на пропаст себи и другима.

Такав волхв се појавио у Новгороду за вријеме Гљеба;¹⁹⁹ говораше пак људима, претварајући се да је Бог; и многе заведе, умало не читав град, говорећи као "предвидјећу све"; и, хулећи вјеру хришћанску, говораше као "прећи ћу по Волхову пред свима". И би буна у граду, и сви му повјероваше, и хтједоше да погубе епископа. А епископ,

узевши крст и навукавши ризе, устаде (и) рече: "Ко хоће да прими вјеру волхову, то нека иде за њим, а ко вјерује (у Бога), то нека ка крсту иде." И раздијелише се надвоје: кнез Гљеб и дружина његова пођоше и стадоше уз епископа, а људи сви пођоше за волховом. И би буна велика међу њима. А Гљеб, узевши сјекиру под скуте, приђе к волхву, и рече му: "Знаш ли шта ће се сутра десити, а шта данас до навече?" А он рече: "Знам све." И рече Гљеб: "А знаш ли шта ће данас са тобом бити?" "Чуда ћу велика учинити", рече. А Гљеб, извукавши сјекиру, располути га, и (тај) паде мртав, и људи се разиђоше. Он пак погибе тијелом, а душу предаде ђаволу.

Љето 6580 (1072). Пренесоше свете мученике Бориса и Гљеба. Сакупише се Јарославичи: Изјаслав, Свјатослав, Всеволод; а митрополит тада бје Георгиј, епископ - Петар Перејаславски, Михаил Јурјевски, Феодосиј игуман Печерски, Софрониј игуман Светога Михаила, Герман игуман Светога Спаса,²⁰⁰) Никола игуман Перејаславски и сви игумани, - и приредише празник, свјетло празноваше и положише их у нову цркву коју сагради Изјаслав, која стоји и данас. И узеше најприје Бориса у дрвеном ковчегу Изјаслав, Свјатослав, Всеволод; узеше га на рамена своја, понесоше, предвођени црноризцима, који свијеће држаху у рукама, а за њима (иђаху) ђакони са кандилима, а затим презвитери, а послјије ових епископи са митрополитом; за њима они са ковчегом иђаху. И донесоше у нову цркву, отворише ковчег, (и) испуни се црква мирисом, духом дивним; они који видјеше ово, прославише Бога. И митрополита ужас обузе: у њих, (Бориса и Гљеба), не бје му баш вјера тврда; и паде ничице, молећи опроштај. Цјеливавши мошти Борисове, ставише их у ковчег камени. А затим узеше Гљеба у каменом ковчегу, положише га на саонице и, ухвативши за ужад, повезоше га. Када бијаху у вратима, стаде ковчег и не хтје да иде. И наложише народу да запјева: "Господи, помилуј", и повезоше га. И положише их мјесеца маја 2-ога дана. И, отпјевавши литургију, обједоваше браћа заједно, свако са бољарима својим, у љубави великој. И држаше Вишгород тада Чудин, а цркву - Лазар. Послије овога се разиђоше свако на своју страну.

Љето 6581 (1073). Подиже ђаво распре међу браћом овом, међу Јарославичима. Бијаху распре међу њима; бијаху Свјатослав и Всеволод скупа против Изјаслава. Изађе Изјаслав из Кијева, а Свјатослав и Всеволод уђоше у Кијев мјесеца марта 22-ога и сједоше на сто у Берестовом, преступивши заповијест очеву. Свјатослав пак бје почетак изгнању брата, желећи више власти; а Всеволода он заведе, говорећи као "Изјаслав се споразумје са Всеславом, помишљајући (да удари) на нас; и ако га не претекнемо, има да нас прогна." И тако наоштри Всеволода на Изјаслава. А Изјаслав оде у Пољаке са благом многим, говорећи ка "овиме ћу наћи војнике." Све то узеше Пољаци од њега, показавши му пут од себе. А Свјатослав сједе у Кијеву, прогнавши брата својега, преступивши вољу очеву, а више од свега - Божију. Јер велик је гријех - преступити заповијест оца својега: јер у почетку ступише синови Хамови на земљу Сифову²⁰¹) и, послјије 400 година, примише освету од Бога; јер од племена Сифова су Јевреји који, истребивши Хананско кољено,²⁰²) вратише свој дио и своју земљу. Затим преступи Исав заповијест оца својега,²⁰³) и би убијен; није добро дакле ступити у туђи дио! Ове исте године основана би црква Печерска од стране игумана Феодосија и епископа Михаила, и митрополит Георгиј бијаше тада у Грчкој земљи, Свјатослав (пак) сјеђаше у Кијеву.

Љето 6582 (1074). Феодосиј, игуман печерски, престава се. Рећи ћемо нешто о његовом успењу. Феодосиј имађаше обичај када пост наступа на Бијеле покладе у недјељу,²⁰⁴) да навече, цјеливавши се по обичају са свом братијом, подучи како да се проведе вријеме поста: у молитвама ноћним и дневним чувати се од помисли ружних, од ђаволскога саблазна. "Јер ђаволи - рече - навејавају црноризцима ружне помисли, мисли лукаве, распирујући им жеље, и тако покварене бивају њихове молитве; када долазе такве мисли, треба их тјерати знаменом крста, говорећи овако: "Господе Исусе Христе, Боже наш, помилуј нас. Амин." И још, треба се уздржавати од обилне хране; јер, у јелу многим и у пићу безмјерном расту помисли лукаве, а нарасла помисао - ствара гријех." "Зато - рече - супроставите се ђавољем дејству и лукавству

његовом, чувајте се лијености и многога сна, бодри будите приликом појања црквеног и приликом усвајања предања отаца и читања књига; више од свега приличи црноризцима да на уснама имају псалме Давидове - јер са њима ћете имати љубави према млађима и према старијима - покорности и послушности, а старији ће према млађима испољавати љубав и поучавати их, и даваће собом примјер уздржљивости и бдјења, трудољубивости и смирења; тако ћете млађе поучавати и тјешити их, и тако ћете проводити (лакше) пост." А говораше и ово: као "Бог нам је дао ових 40 дана за чишћење душе; а то је само десетина коју ми Богу дајемо од године: јер, дана је од године до године 365, а од тих дана Богу дајемо десети дан као десетину - ово и јесте 40-дневни пост; у ове дане, очистивши се, душа празнује свјетло дан Васкрсења господњег, веселећи се Богу. Јер, посно вријеме чисти ум човјеку. Јер, пост од прве имаше²⁰⁵) свој пралик: у првим временима Адаму забрањено бјеше јести од дрвета јединога; а Мојсије, пропутивши 40 дана, заслужи да добије закон на гори Синајској, и видје славу Божију; Данил, постећи, велико виђење заслужи; Илија, постећи, као да на небо узнесен бијаше, у храну рајску; 3 младића, постећи, угасише силу огњену; и господ, постећи 40 дана, показа нам вријеме поста; апостоли постом искоријенише ђаволје учење; захваљујући посту јавише се оци наши као свјетилке у свијету, које сијају и послуже смрти, испољивши труд велики и уздржавање, као онај велики Антониј, и Јевфимиј, и Сава, и други оци,²⁰⁶) чији примјер ћемо слиједити, братијо." И овако поучивши братију, поздрави он свакога поименично, и затим одлазаше из манастира, узимајући мало хљебаца, и, ушавши у пећину, затвараше врата пећине и засипаше их земљом, и не говораше ни са ким; ако ли му бијаше нешто потребно, то, у суботу или недјељу, кроз прозорчић мали казиваше, а у друге дане пребиваше у посту и молитви, строго се уздржавајући. И поново долазаше у манастир у петак уочи Лазаревог дана²⁰⁷) - јер, овог дана завршава се 40-дневни пост, који започиње од првог понедјељка Фјодорове недјеље,^{*208}) а завршава се у петак

- Теодорове недјеље код нас.

Лазарев; а Страсна недјеља је установљена да се пости мука ради Господњих. А Феодосиј, вративши се, по обичају, братију поздрави и празнова са њима Цвјетну недјељу,²⁰⁹) и када дође велики дан Васкресења, по обичају га празнова свјетло, (и) паде у постељу. Разбољевши се и боловавши 5 дана, најпослије - а бијаше вече - нареди да га изнесу у двориште; а братија, ставивши га на саонице, поставише их право према цркви. А он нареди да се позове сва братија, а братија удари у клепало,²¹⁰) и сакупи се сва. Он им рече: "Браћо моја, и оци моји, и чеда моја! Ја ево одлазим од вас, као што ми Господ јави у вријеме поста, у пећини кад бијех, - да морам изићи из свијета овога. А ви - кога желите за игумана себи? - Ја бих му благослов дао." А они рекоше: "Ти си свима нама отац, па кога хоћеш ти, тај нека нам буде и отац и игуман, и слушаћемо га као и тебе." А отац наш, Феодосиј, рече: "Идите без мене (и) назовите кога желите, осим двојице браће - Николе и Игњата; од других - кога хоћете, од старијих и од млађих." Они, послушавши га, одмакоше се мало према цркви, посавје-товаше се, (и) послаше два брата, говорећи овако: "Кога изволи Бог и твоја часна молитва, кога ти волиш, тога и назови." А Феодосиј им рече: "Па ако од мене хоћете игумана да примите, то ћу ја поступити не по својој вољи, већ по Божијем нахођењу." И назва им Јакова през-витера. Братији пак не би то драго, говораху као "није овдје пострижен". Јер бје Јаков дошао са Аљте, са братом својим Павлом. И стаде братија искати Стефана доместика,²¹¹) који тада бијаше ученик Феодосијев, говорећи као "овај је одрастао под руком твојом и код тебе је послу-живао, - овога нам дај." А Феодосиј им рече: "Ја вам, ето, по наређењу Божијем, бијех назвао Јакова; ово ви пак по својој вољи чините." И, послушавши их, даде им Стефана да им буде игуман. И благослови игумана, и рече му: "Чедо! Ево, предајем ти манастир, пази га брижљиво, и што установих у службама, то и држи. Предања манастирска и уставе не мијењај, већ чини све према закону и према чину манастирском." И, послуже овога, узе га братија, унесе у ћелију и положи на постељу. И када наступи шести дан и болно му веома би, дође к њему Свјатослав

са сином својим Гљебом, и када они сједоше поред њега, рече му, (кнезу), Феодосиј: Ево одлазим из свијета овог и ево ти предајем манастир на чување, ако у њему буде некаква узбуна. И ево повјеравам игуманство Стефану, не дај да га вријеђају." А кнез, цјеливавши га, обећа да ће се бринути о манастиру, и оде од њега. А када наступи седми дан, Феодосиј, већ изнемогући, дозвола Стефана и братију и стаде им говорити овако: "Ако по мом одласку из овог свијета, ја будем угодни Богу, и Бог ме буде примио, то ће се, по мом одласку из овог свијета, овај манастир изграђивати и попуњавати; тада знајте да ме је примио Бог. Ако ли по мојој смрти оскудјевати почне манастир црноризицима и манастирским потребама, тада знајте, да нисам угодни Богу." И док он ово говораше, плакаше братија, говорећи: "Оче! Моли се за нас Богу; јер знамо да Бог твој труд неће презрети." И пресједи братија ту ноћ поред њега, и када наступи осми дан, у 2-у суботу последије Ускрса, у 2-ом сату дана, индикта 11-ога. Плакаше за њим братија. А Феодосиј бјеше заповједио да га положи у пећину, гдје показа труде многе, рекавши овако: "Ноћу сахраните тијело моје," - тако и учинише. Када доспје вече, браћа узеше тијело његово и положише га у пећину, испративши га с пјесмама, свијећама, часно, на хвалу Богу нашем Исусу Христу.

А када Стефан управљаше манастиром и блаженим стадом, које је сакупио Феодосиј ... овакви црнци, као свјетилке, у Русији сијају: јер бијаху посници велики, други пак - јаки у бдењу, трећи - у клањању на кољенима, четврти - у посту, што траје дан или два дана, једни узимаху само хљеб и воду, други - поврће варено, ини - свјеже. У љубави пребивајући, млађи се понашаху са покорношћу и са послушношћу великом. Тако исто и старији љубљаху млађе, поучаваше их, тјешећи као чеда вољена. Ако који брат у некакав гријех упадне, тјешеше га, и епитимију - једном брату наложену - раздјељиваху 3 или 4 међу собом,²¹²) из љубави велике: ето, таква би љубав и подвизање велико међу братијом овом. Ако брат који излазаше из манастира, сва браћа бијаху због тога тужна; шаљући по њега, зваху брата у манастир;

сви одлажаху да се поклоне игуману, и мољаху игумана, и примаху брата у манастир са радошћу. Ето, такви то бијаху људи пуни љубави, подвижници и посници; а од њих ћу ја споменути неколико дивних мужева.

Као први, Дамјан презвитер²¹³) бијаше такав посник и подвижник, да осим хљеба и воде ништа (друго) није јео до смрти своје. Ако ли ко донесаше у манастир к блаженом Феодосију, (тада Феодосиј) наређиваше овоме Дамјану да прочита молитву над болесником, и овај одмах читаше молитву и уљем мазаше, и примаху исцјељење они који долажаху к њему. А када се разболи и лежаху на самрти немоћан, дође анђео к њему, у лику Феодосија, дарујући му царство небеско за труд његов. Послије, дође Феодосиј са братијом и сједоше поред њега; а он, изнемажући, погледавши на игумана, рече: "Не заборави, шта си ми обећао." И разумје велики Феодосиј да је он, (Дамјан), виђење видио, и рече му: "Брате Дамјане! Што сам обећао, то ће ти и бити." А он, склопивши очи; предаде душу у руке Божје. А игуман и братија сахранише тијело његово.

А тако бје и други брат, по имену Јеремија, који памћаше крштење земље Руске. Овом бје дар дарован од Бога: предсказиваше будућност, и, ако виђаше некога у нечистим мислима, раскринкаваше га тајно и поучаваше да се чува од ђавола. Ако ко од браће помишљаше да иде из манастира, и (Јеремија) види то, пришавши му, раскринкаваше замисао његову и тјешаше брата. Ако ли коме шта предсказиваше - добро или лоше - старчева се ријеч обистињаваше.

А бијаше и други старац, по имену Матвеј: бијаше он видовит. Једном, када стајаше на свом мјесту у цркви, подиже он очи своје, погледа на братију, и видје демона како их обилази - у лику Пољака, са плаштом - и како носи под скутом цвијет, који се зове чичак. И, обилазећи братију, узимајући иза пазуха чичак, бацаше га на било кога; ако се цвијет качаше за кога од братије која поје, тај, мало постојавши, ума ослабљена, измисливши некакав изговор, излазаше из цркве, одлазаше у ћелију и падаше у сан, и не враћаше се у цркву до краја службе; ако ли бацаше на другога, и не лијепљаше се за њега цвијет, тај стамено

остајаше да стоји на служби - док не отпоју јутрење; и тек тада одлазаше у ћелију своју. Видећи ово, старац каза братији својој. Старац још видје ово: старци, по свом обичају, одстојавши јутрење, пред зору, разилажаху се по ћелијама својим; а овај старац задњи излазаше из цркве. И једном, када је тако ишао, сједе он да се одмори под капелом - јер бијаше ћелија његова подаље од цркве - и видје, као ево гомила иде од капије! Старац подиже очи своје и видје једног како сједи на свињи, а други трчкарају око њега! И рече им старац: "Камо идете?" И рече ђаво, сједећи на свињи: "По Михаља по Тољбековича." А старац се знаменова крсним знамењем и дође у ћелију своју. Када би свјетло, разумје старац, и рече ћелијнику: "Иди, упитај, да ли је Михаљ у ћелији." И рекоше му да је "малочас, послјије јутрења, прескочио преко ограде." И исприча старац оно виђење игуману и братији. У вријеме овога старца пак Феодосиј се престави, и Стефан би игуман, и послјије Стесрана - Никон:²¹⁴) све то у вријеме старца. Једном, када он стајаше на јутрењу, подиже очи своје - желећи да види игумана Никона - и видје магарца како стоји на игумановом мјесту, и разумје - да игуман још није устао. Тако исто и друга многа виђења видје старац, и почину он у старости часној у манастиру овоме.

А би још и други црноризац, по имену Исакиј; бијаше он, још док живљаше у свијету, богат, јер бијаше трговац, родом Торопчанин,²¹⁵) и замисли да буде монах, и разда имање своје потребнима и манастирима, и иде к великом Антонију у пећину, молећи га да га учини црноризцем. И прими га Антониј, и стави на њега одежде црноризачке, давши му име Исакиј, - јер име му бје Черњ. А овај Исакиј поведе строг живот: обуче се у ризу од костријети и нареди да му купе јарца, и одра мјешину јарчеву и надјену је на ризу од костријети, и осуши се на њему сирова кожа. И затвори се у пећину, у једној од улица, у малој ћелији од четири лакта, и ту, са сузама, мољаше Бога. А бјеше јело његово једино - просфора²¹⁶), и то сваки други дан; воде с мјером пијаше. А јело му доносаше велики Антониј и даваше му кроз прозорче - такво, да једва руку провучеш; тако примаше храну. И тако чињаше

7 година, на свјетлост не излазећи, ни на бок лијежући, већ - сједећи, мало узимаше сна. И једном, када наступи вече, стаде, по обичају, да клања, појећи псалме све до иза поноћи; када се утрудил, сјеђаше на сједалу својем. И једном, када он по обичају сјеђаше и свијећа му би угашена, одједном свјетлост засја у пећини као од сунца, тачно вадећи очи човјеку. И приђоше к њему 2 младића красна, и блистаху лица њихова као сунце, и рекоше му: "Исакије! Ми смо анђели, а ово к теби иде Христос, пани, поклони му се." А он не разумје ђаволско дејамије, не сјети се да се прекрсти, (већ) устаде и поклони се, као Христу, ђаволском дјелу. Ђаволи пак кликнуше и рекоше: "Наш си, Исакије, најзад!" И уведоше га у ћелију, посадише га, и почеше да сједају око њега, и би их пуна ћелија и пећинска улица. И рече један од ђавола, такозвани "Христос": "Узмите сопиле, бубњеве и гусле, и свирајте - нека нам Исакиј отплеше!" И ударише у сопиле, и у гусле, и у бубњеве, и почеше са њим да играју. И заморивши га, оставише га једва живога, и одоше, наругавши му се. А сутрадан, када већ би свјетлост и вријеме дође једењу хљеба, дође Антониј као и обично к прозорчићу, и рече: "Господи благослови, оче Исакије!" И не би одговора; и рече Антониј: "Ето, он се већ преставио." И посла у манастир по Феодосија и по братију. И, откопавши тамо гдје бје заграђен улаз, уђоше и узеше га, мислећи да је мртав, и изнесоше га и положише пред пећину. И видјеше да је жив. И рече игуман Феодосиј да "ово мора бити ђавољев посао." И положише га на постељу, и служаше око њега Антониј. У исто ово вријеме догоди се да Изјаслав дође из Пољака, и стаде да се љути Изјаслав на Антонија због Всеслава.²¹⁷) И Свјатослав, пославши, узе ноћу Антонија у Чернигов. А Антониј, дошавши у Чернигов, заволи Болдине горе;²¹⁸) ископавши пештеру, ту се и настани. И има ту, на Болдиним горама, манастир Свете Богородице и данас. А Феодосиј, сазнавши да је Антониј отишао Чернигову, пође с братијом и узне Исакија, и донесе га себи у ћелију, и служаше око њега, јер бје ослабио у тијелу тако да не могаше да се окрене на другу страну, ни да устане, ни да сједи, но лежаше на једној страни, (и) чињаше пода се, тако да су му се -

због многог чињена пода се - запатили и црви под бедрима. Феодосија га пак својим рукама умиваше и преодјеваше; 2 године се овај тако мучио око њега. А би ово дивно чудо: за 2 године лежања Исакиј ни хљеба не окуси ни воде, ни поврћа, ни од било какве хране, нити језиком проговори, већ нијем и глув лежа 2 године. А Феодосиј мољаше бога за њ, и молитву твораше над њим дан и ноћ, док овај - 3-ће године - не проговори и не поче да чује, и на ноге поче да устаје као дијете, и стаде да хода. И не жуђаше у цркву да иде, силом га довлачаху цркви, и тако га полако приучише. И затим, научи он у трпезарију долазити, и посађиваху одјелито од братије, и стављаху преда њ хљеб, и не узимаше га, док му га не ставе у руку. А Феодосиј рече: "Ставите хљеб преда њ, али му га не стављајте у руке, нека сам једе"; и не хтје недјељу дана да једе и, огладнивши постепено, стаде да одгриза хљеба; тако се он научи да једе, и тако га избави Феодосиј од смицалица ђавољих. А Исакиј опет прописа себи уздржавање сурово. А када се Феодосиј престви, и када на његовом мјесту би Стефан, Исакиј рече: "Ето си ме био завео, ђаволе, када сам ја сједио на једном мјесту; а сада се ја већ нећу дати затворити у пећини, већ имам да те побиједим, ходећи по манастиру." И обуче се у ризе од кострети и преко ове ризе навуче свиту* од грубе тканине, и поче да живи као јуродиви и да помаже куварима, варећи за братију. И на јутрење долазећи прије свих, стајаше крепко и без покрета. А када стиже зима и мразеви љути, стајаше у ципелама са подераним ђоном, тако да су му се ноге замрзавале за камен, и не мицаше ногама док не отпоју јутрење. И послјије јутрења иђаше у кухињу и припремаше ватру, воду, дрва, и (тек тада) долажаху други кувари од братије. А бје један кувар - по имену такође Исакиј, и рече (он) подругујући се Исакију: "Гле, тамо сједи црни гавран, иди, узми га." А он, поклонивши му се до земље, пође, узне гаврана и донесе му га пред свима куварима, и ужаснуше се ови и рекоше игуману и братији, и стаде братија да га поштује. Он пак, не желећи славе људске, јуродивство поче творити и поче пакостити час игуману, час братији,

* Горња хаљина.

час свјетским људима, тако да су га неки и тукли. И стаде по свијету ходити, тако се исто чинећи јуродивим. Усели се у пештеру, у њој је и раније био - Антониј се већ био преставио, - и сакупивши дјецу, и стављаше на њих одјећу монашку, и добијаше ударце час од игумана Никона, час од родитеља те дјеце. А овај све то трпљаше, подносаше ударце и наготу, и студен, дању и ноћу. Једне пак ноћи распалио је он пећ у избици пећини, и када се разгорје пећ, која бје избушена, стаде огањ палацати кроз рупе. А онај не имаше чиме да запуши рупе, и стаде босим ногама на пламен, и стајаше на пламену док не изгорје пећ, и тек тада сиђе. И многошта друго причаху о њему, а понечем и ја сам очевидац бијех. И тако побиједи он ђаволе - као муве, низашта не држећи страшења њихова и ђавоље послове њихове, говорећи им: "Иако ме раније бијасте у пећини завели - зато што ја не знах смицалице ваше и лукавства - ја данас имам (са собом) господа Исуса Христа и Бога мога, и молитву оца мојега Феодосија, уздам се у Христа и има да вас побиједим." А ђаволи му много пута пакости чињаху и говораху: "Наш си, и поклонио си се нашем старјешини, и нама." А он говораше: "Ваш старјешина је Антихрист, а ви сте - ђаволи." И знаменоваше лице своје знамењем крста, и тако (они) ишчезаху. А понекад опет долажаху к њему ноћу, плашећи га виђењем - као иде многи народ са мотикама и будацима, говорећи: "Раскопаћемо пештеру ову и овога ћемо овдје засути." А други говораху: "Бјежи, Исакије, хоће да те заспу." Он им пак говораше: "Кад бисте ви били људи, то бисте дању дошли, а ви сте тама, и у тами идете, и тама ће вас узети." И знаменова их крстом, и ишчезоше. А други пут страшаху га час у лику медвједа, час љуте звјери, час вола, час пузаху према њему као змије, час као жабе, или мишеви и свакојаки пузавци. И не могаху ништа да му учине, и рекоше му: "Исакије! Побједио си нас!" А он рече: "Некада сте ви мене у лику Исуса Христа и анђела побиједили, недостојни бивши тога лика, а сада се први пут јављате у истинском свом лику - у звјерињем и скотском, и као змије, и као пузавци - као што и јесте заиста: гадни и зли ликом." И истог часа изгибоше од њега ђаволи, и отада не би њему пакости

од ђавола, као што и сам о томе говораше: "Ето, би ми рат са њима 3 године." Затим поче он да живи у већој строгости и у уздржавању, пазећи на пост и бдијење. И тако живећи, сконча живот свој. И разболе се у пећини, и болна га пренесоше у манастир, и до осмог дана у Господу сконча. А игуман Јован и братија уредише тијело његово и сахранише га.

Такви бијаху црноризци Феодосијевог манастира: сијају они и послјије смрти, као свјетила, и моле Бога за овдје живућу братију, и за браћу мирјанине, и за оне који приносе манастиру; у њему и данас живот поштен живе сви заједно, у појању, и у молитвама, и у послушности, на славу Богу свемогућем, чувани молитвама Феодосијевим: нека му је слава во вијеки, амин.

Љето 6583 (1075). Започета би црква Печерска на темељима Стефана игумана; темељ започе Феодосиј, а Стефан га настави; и окончана би треће године, мјесеца јула 11 -ога дана. Ове исте године дођоше посланици од Нијемаца Свјатославу;²¹⁹) а Свјатослав, гордећи се, показа им благо своје. А они, видјевши безбројно мноштво злата, и сребра, и свилене тканине, рекоше: "Ово ништа не вриједи, јер то лежи мртво. Од овога су бољи војници. Јер, мужеве ће набавити и више од овога." Овако се похвали Језикија, цар јудејски,²²⁰) пред посланицима цара асирскога, коме све бијаше узето у Вавилону: тако и послјије смрти овога - (Језикија) - сво се благо расу на све стране.

Љето 6584 (1076). Ходио је Владимир, син Всеволодов, и Ољег, син Свјатославов, у помоћ Пољацима против Чеха. Ове исте године престава се Свјатослав, син Јарославов, мјесеца децембра 27-ога, од резања отока, и положен је у Чернигову, крај Светога Спаса. И послјије њега сједе Всеволод на сто, мјесеца јануара 1-ога дана.

Љето 6585 (1077). Пође Изјаслав с Пољацима, а Всеволод пође усусрет њему. Сједе Борис у Чернигову,²²¹) мјесеца маја 4-ога дана, и би кнезовање његово за 8 дана, и побјеже Тмуторокању к Роману. А Всеволод иде против брата Изјаслава на Волињ; и учинише мир, и, дошавши, сједе Изјаслав у Кијеву, мјесеца јула 15-ога дана; Ољег пак, син Свјатославов, бје код Всеволода у Чернигову.

Љето 6586 (1078). Бјежа Ољег, син Свјатославов, од Всеволода Тмуторокању, мјесеца априла 10-ога дана. Ове исте године убијен би Гљеб, син Свјатославов, у Заволочју.²²²) Бје Гљеб милостив према убогим и вољаше путнике, бригу брињаше о црквама, ватрен у вјери, бје кротак и у лицу лијеп. Његово тијело положено би у Чернигову иза Спаса, мјесеца јула 23-ћег дана. Када Свјатополк, син Изјаславов, сјеђаше умјесто њега у Новгороду, (и) Јарополк када сјеђаше у Вишгороду, и Владимир када сјеђаше у Смоленску - доведоше Ољег и Борис пагане на Руску земљу, и пођоше на Всеволода са Половцима. А Всеволод им изађе усусрет на Сожицу,²²³) и победише Половци Русе, и многи ту убијени бијеху: убијен би Иван Жирославич, и Туки, брат Чудинов, и Пореј, и многи други, мјесеца августа 25-ога дана. А Ољег и Борис дођоше Чернигову, мислећи да победише, а уствари Руској земљи многа зла направише, проливши крв хришћанску; ову крв заискаће Бог од њих, и одговор ће они дати за погубљење душе хришћанске. Всеволод пак дође брату својему Изјаславу у Кијев; цјеливаше се и сједоше. Всеволод исприча све шта је било. И рече му Изјаслав: "Брате, не тугуј. Видиш ли шта се све мени деси: прво, зар ме не истјераше и благо моје не разграбише? И опет, какву кривицу ја учиних други пут? Зар прогнан не бијих од вас, браће моје? Зар се не скитах по туђим земљама, блага лишен, не учинивши никакво зло? И сада, брате, нећемо тувовати. Ако будемо имали удјел у Руској земљи - то ћемо обојица; ако га лишени будемо - то обојица. Ја ћу сложити главу своју за тебе." И рекавши ово, утјеша Всеволода, и нареди да се сакупљају војници - од мала до велика. И пође Изјаслав са Јарополком, сином својим, и Всеволод са Владимиром, сином својим. И приђоше к Чернигову, и Черниговци се затворише у граду. А Ољег и Борис не бијаху тамо. Пошто пак Черниговци не отворише врата, нападоше на град. Владимир пак нападе на источна врата од Стрижени,²²⁴) и оте врата, и узе вањски град, и спали га; људи пак побјегоше у унутрашњи град. А Изјаслав и Всеволод чуше да против њих иду Ољег и Борис. Ољег пак рече Борису: "Не идимо против њих, - не можемо ми стати насупрот четири кнеза; него пошаљимо

с молбом стричевима нашим." И рече му Борис: "Гле, ја сам спреман и стаћу против свију"; похвалио се он веома, не знајући - да се Бог гордима супроставља, а да смиренима даје благодат, - да се не хвали силни силом својом. И пођоше усусрет, и када бијаху они на Нежатиној њиви крај села,²²⁵ сукобише се обје стране, и би сјеча љута. Првог убише Бориса, сина Вјачеславовога, који се похвали веома. Изјаславу пак - који стајаше са пјешадинцима - изненада дојаха један и удари га отрага копљем у плеће. Тако убијен би Изјаслав, син Јарославов. Сјеча би продужена, и побјеже Ољег са малом дружином, и једва утече; а бјежа Тмуторокању. Убијен би кнез Изјаслав мјесеца октобра 3-ћега дана. И узеше тијело његово, довезоше га у лађи и поставише насупрот Городца,²²⁶ и изађе усусрет њему сав град Кијев, и, ставивши га на саоне, повезоше га; с пјесмама попови и црноризци понесоше га у град. И не бје могућности да се чује појање због плача великог и вапаја; јер плакаше за њим читав град Кијев. А Јарополк иђаше за њим са дружином својом плачући: "Оче, оче мој! Шта си на овом свијету поживио без јада, многе напасти примивши од људи и од браће своје? Ето, погибе не од брата, већ за брата својега положи главу своју." И, донјевши га, положише тијело његово у цркви Свете Богородице, ставивши га у ковчег мраморни. Бје пак Изјаслав муж лијеп у лицу и тијелом велик, незлобив карактером, лаж мрзијаше, љубећи истину. А не бје у њему лукавства, него бје муж једноставан умом, који не враћаше злом за зло. А колико само Кијевљани њему направише зла: самога истјераше, а дом његов разграбише, - и не врати им злом за зло. Ако ли вам ко каже: "Војнике посјече", то не учини он, већ син његов. Најзад, браћа га његова прогнаше, и иђаше по туђој земљи, скитајући се. И кад поново сјеђаше на столу својему, Всеволоду - који дође побијеђен к њему - не рече: "Колико од вас претрпих?" - не врати злом за зло, већ утјеши, рекавши: Пошто ти, брате мој, показа љубав према мени - подиже ме на овај сто и назва ме старијим од себе - то ти ја нећу споменути пријашње зло: ти си ми брат, и ја теби, и положићу главу своју за тебе", што и би. А не рече му: "Колико ми зла учинисте, и, ево, данас

са тобом се деси исто", не рече: "То није моја ствар", већ узне к срцу јад братов, показавши љубав велику, слиједећи апостола, који гово-раше: "Заиста, ако је што и учинио у свијету овом - неко сагрјешење - опростиће му се, зато што положи главу своју за брата свога, не желећи више власти, ни блага хотећи више, већ за братову увреду. А о оваквима Господ рече: "И ко ће положити душу своју за другове своје." А Соломон рече: "Браћа у несрећи помажу један другога." Јер љубав је изнад свега. Као што Јован исто говори: "Бог је љубав: онај који пребива у љубави - у Богу пребива, и Бог у њему пребива." Тако се извршава љубав - да бисмо ми имали нешто у дан судњи, да бисмо и ми на овом свијету били такви исти као и он. Страх не ма у љубави, права љубав одбацује га, пошто је страх мучење. "Онај који се боји - није савршен у љубави." Ако ко рече: "Волим Бога, а брата својега мрзим" - лаж је (то). Јер, онај који не воли брата својега - а њега види, а Бога - а њега не види - како може вољети? Овакву заповијест имамо од њега - да онај који воли Бога, воли и брата својега. Јер у љубави - све се извршава. Љубави ради и гријеси исчезавају. Јер љубави ради и Господ сиђе на земљу и разапе себе за нас грешне; I узевши гријехе наше, приби себе на крст, давши нам крст свој на сра-моту мржње ђаволске. Љубави ради мученици пролише крв своју. А љубави ради кнез овај проли своју крв за брата својега, извршавајући заповијест Господњу.

Почетак кнезовања Всеволода у Кијеву. Всеволод пак сједе у Кијеву на сто оца својега и брата својега, примивши власт над свом Руском земљом. И посади сина својега Владимира у Чернигову, а Јарополка у Владимиру, додавши му још Туров.

Љето 6587 (1079). Дође Роман са Половцима к Воињу. А Всеволод се заустви крај Перејаславља и учини мир са Половцима. И врати се Роман са Половцима натраг, и убише га Половци, мјесеца августа 2-ога дана. Кости његове и данас леже тамо, сина Свјатославовог, унука Јарославовог. А Ољег ухватише Хазари и отпремише га преко мора Цариграду.²²⁷ Всеволод пак посади за намјесника у Тмуторокању Ратибора.

Љето 6588 (1080). Заратише Торци перејаславски на Русију, а Всеволод посла сина својега Владимира на њих. А Владимир, пошавши, побиједи Торке.

Љето 6589 (1081). Бјежа Давид Игорович са Володарјем Ростиславичем, мјесеца маја 18-ога дана.²²⁸⁾ И дођоше Тмуторокању, и ухватише Ратибора, и сједоше у Тмуторокању.

Љето 6590 (1082). Осен умре, половјецки кнез.

Љето 6591 (1083). Дође Тмуторокању Ољег из Грка, и ухвати Давида и Володарја Ростиславича, и сједе у Тмуторокању. И исјече Хазаре, који бијаху савјетници да се убије брат његов и он сам,²²⁹⁾ а Давида и Володарја пусти.

Љето 6592 (1084). Долазаше Јарополк Всеволоду на Ускрс. У то исто вријеме избјегоше 2 Ростиславича од Јарополка и, дошавши, прогнаше Јарополка, и посла Всеволод Владимира, сина својега,²³⁰⁾ и он истјера Ростиславиче, и посади Јарополка у Владимиру. Ове исте године Давид зароби Грке у Олешји и оте од њих благо. А Всеволод, пославши по њ, доведе га и да му Дорогобуж.

Љето 6593 (1085). Јарополк хтједе да иде на Всеволода, послушавши зле савјетнике.²³¹⁾ Дознавши то, Всеволод посла против њега сина својега Владимира. А Јарополк, оставивши матер своју и дружину у Луцку, бјежа у Пољаке. А када Владимир дође до Луцка, предадоше се Лучани. И Владимир посади Давида у Владимиру на мјесто Јарополка, а матер Јарополкову, и жену његову, и дружину његову, Кијеву доведе, и благо му узе.

Љето 6594 (1086). Дође Јарополк из Пољака и учини мир са Владимиром, и оде Владимир натраг Чернигову. А Јарополк сједе у Владимиру. И, просједивши мало дана, иде Звенигороду.²³²⁾ И, не дошавши до града, прободен би од проклетога Нерадца, наученог од ђавола и злих људи. Када овај лежаше на колима, с коња га сабљом прободе, мјесеца новембра 22-ога дана. И тада, подигавши се, Јарополк истргну из себе сабљу и завапи силним гласом: "Ох, овај ме ђаво улови." Бјежа Нерадец, трипут проклети, Перемишљу к Рјурику,²³³⁾ а Јарополка узеше

отроци преда се на коња - Радко, Вонкина и други; и однијеше га Владимиру, а отуда Кијеву. И изађе му усусрет правовјерни кнез Всеволод са синовима својим - Владимиром и Ростиславом, и сви бољари, и блажени митрополит Јован са црноризцима и са презвитерима. И сви Кијевљани велики плач учинише над њим, са псалмима и са молитвама проводише га до Светога Дмитрија,²³⁴⁾ (и) уредивши тијело његово, са почастима га положише у ковчег мраморни - мјесеца децембра 5-ога дана - у цркви Светога апостола Петра, коју (он) сам поче зидати раније. Многе јаде окусивши, без кривице прогнан од браће своје, вријеђан, опљачкан, к томе и смрт горку прими, али вјечног живота и мира удостоји се. Тако бијаше блажени овај кнез тих, кротак, смирен и братољубив, десетину даваше Светој Богородици од свега свога блага сваке године и мољаше Бога увијек, говорећи: "Господи Боже мој! Прими молитву моју и дај ми смрт такву исту као и двојици браће моје - Борису и Гљебу, од руке туђе, да сперем гријехе све својом крвљу и избавим се од сујетнога свијета овог и метежнога, од мрежа ђавољих." Његове молбе га не лиши драги Бог: доби он блага таква, каква ни око не видје, ни уво не чу, ни срце човјеково не предвиди; које спреми Бог I за оне који га воле.

Љето 6595 (1087).

Љето 6596 (1088). Освећена би црква Светога Михаила у манастиру Всеволодовом²³⁵⁾ од стране митрополита Јована, а игуманство тада држа у томе манастиру Лазар. Ове исте године оде Свјатослав из Новгорода у Туров да живи. Ове исте године умре Никон, игуман Печерски. Ове исте године заузеше Бугари Муром.

Љето 6597 (1089). Освећена би Печерска црква Свете Богородице у Феодосијевом манастиру од стране митрополита Јована и Луке, бјелгородскога епископа, (и) Исаије, черниговскога епископа, у вријеме благороднога кнеза Всеволода, државнога (кнеза) Руске земље, и дјеце његове, Владимира и Ростислава, - када војводство кијевске тисуће држа Јањ, (а) игуманство држа Јован. Ове исте године престаји се митрополит Јован. Би пак Јован муж вјешт књигама и учењу, милостив према

убогима и удовицама, љубазан према свакоме, богат у Богу, смирен и кротак, ћутљив а рјечит, књигама светим тјешећи тужне; и оваквога не би раније у Русији, и послје њега оваквога неће бити. Ове исте године иде Јанка, кћерка Всеволодова - о којој је речено раније - у Грке. И доведе Јанка митрополита Јована, ушкопљеника; људи који га видјеше рекоше: "Ево, мртац је дошао." Од године до године проборавивши, умре. А бје овај муж невјешт књизи, умом и рјечју прост. Ове исте године освећена би црква Перејаславска Светога Михаила од стране Јефрема, митрополита ове цркве, коју он бје саградио великом, јер бје раније у Перејаслављу митрополија, и обзидан је великим грађевинама, украсивши је сваком љепотом (и) сасудима црквеним. А (и) овај Јефрем бје ушкопљеник, тијелом висок. Многа здања он тада подиже: заврши цркву Светога Михаила, удари темељ цркви у име Светога мученика Фјодора на вратима градским, и затим (сагради) цркву Светога Андреје крај врата, и грађевину камену, - овога пак раније не би у Русији. И град утемељи камени од цркве Светога мученика Феодора и украси град Перејаславски здањима црквеним и другим здањима.

Љето 6599 (1091). Учинивши савјет, игуман и црноризци рекоше:

"Није добро да отац наш Феодосиј²³⁶) лежи изван манастира и цркве своје, јер он је и основао цркву и црноризце сакупио." Савјет учинивши, наредише да се учини мјесто гдје ће се положити мошти његове. И када кроз три дана дође празник Успења Богородице, заповиједи игуман да се руши тамо гдје леже мошти његове, оца нашега Феодосија; заповијести његовој бијах ја грешни први очевидац; ово што ћу рећи, нећу (рећи) по чувењу, већ као зачеиик свега овога. И тако, дође игуман к мени и рече ми: "Пођимо у пећину Феодосију." А ја дођох са игуманом, да нико не зна, - разгледасмо гдје да се копа, и означисмо мјесто гдје да се копа - са стране од улаза. А игуман ми рече: "Немој да кажеш никоме од братије, да не сазна нико, већ узми кога хоћеш да ти помогне." Ја пак припремих тога истог дана мотике, којима ћемо копати. И у уторак навече, у сумрак, узех са собом 2 брата и, не говорећи никоме, дођох у пећину, и, отпјевавши псалме, почех копати. И, уморивши се,

дадох другом брату (да копа), и копасмо до поноћи, уморисмо се, и не могосмо да докопамо до моштију, и поче (он) да јадикује да копамо у страну. А ја, узевши мотику, почех усрдно копати, а друг мој, који се одмараше испред пештере, рече ми: "Ударише у клепало." И ја у тај трен докопах до моштију Феодосијевих. (И) кад онај рече: "Ударише у клепало", ја рекох: "Већ прокопах." А када прокопах, ухвати ме ужас, и почех запомагати: "Господи помилуј!" У овај исти трен сјеђаху 2 брата у манастиру и гледаху према пештери: игуман тада још не рече с ким ће га он тајно пренијети. Када ударише у клепало, видјеше (они) 3 стуба, као дуге свијетле, који, постојавши, дођоше над врх цркве, гдје (затим) би положен Феодосиј. У исто ово вријеме видје Стефан, који раније би игуман на његовом, (Феодосијевом), мјесту, а у ово вријеме би епископ, - видје у свом манастиру са оне стране поља црвенило велико изнад пећине; (и), помисливши да носе Феодосија - јер бје му јављено о томе дан раније - и зажаливши да ће га без њега пренијети, усједи на коња и брзо потера, узевши са собом Климента: овога пак игуман касније постави на своје мјесто. И јахаше, гледајући у црвенило велико. И када приђоше близу, видјеше свијеће многе изнад пештере, и дођоше к пећини, и не видјеше ништа, и уђоше у дубину пећине, - а ми сјеђасмо тада поред моштију његових. Јер, када ја прокопах, послах к игуману: "Дођи да га извадимо." А игуман дође са 2 брата; и ја прокопах још више, и уђосмо, и видјесмо мошти како леже; али се зглобови не бијаху распали, а власи на глави бијаху осушене. И, положивши га на мантију и узевши на рамена, изнесоше га пред пећину. А другог дана сабраше се епископи: Јефрем Перејаславски, Стефан Владимирски, Јован Черниговски, Марин Јурјевски, (и) игумани од свих манастира са црноризцима; дођоше и људи правовјерни и узеше мошти Феодосијеве, са тамјаном и са свијећама. И, донијевши, положише га у цркви његовој, у притвору, с десне стране, мјесеца августа 14-ога дана, у четвртак, у 1-и час дана, индикта 14, године ... И празноваше свијетло тај дан.

Сада ћу казати нешто мало о томе како се зби пророчанство Феодосијево. Када још Феодосиј држа игуманство у животу бивши

својему, управљајући стадом црноризаца, повјереном му од Бога, бри-нући се не само о њима него и о свјетовњацима - о душама њиховим, како да се спасе, а посебно о духовним синовима својим, тјешећи и поучавајући оне који долажаху к њему, а понекад долазећи у домове њихове и благослов им дајући, - једном, дошавши, у дом Јањев к Јању и жени његовој Марји - јер Феодосиј их вољаше јер живљаху по заповијести Господњој и у љубави међу собом пребиваху, - једном, свративши к њима, поучаваше их он о милостињи према убогим, о царству небеском, које ће припасти праведницима а грешницима - муке, и о смртном часу. И када он говораше о полагању тијела њихових у ковчег, рече му жена Јањева: "Ко зна, гдје ће мене положити?" А рече јој Феодосиј: "Заиста, гдје легнем ја, ту ћеш и ти положена бити." А ово се и зби. Игуман се престаји раније, а послјије 18 година ово се зби: јер ове године престаји се Јањева жена, по имену Марја, мјесеца августа 16-ога дана, и дођоше црноризци, отпојаше уобичајене пјесме, и донесоше и положише је у цркви Свете Богородице, насупрот ковчега Феодосијевог, са лијеве стране. Феодосиј пак би сахрањен 14-ога а ова 16-ога. Тако се пак зби пророчанство блаженога оца нашега Феодосија, доброг пастира који без лицемјерја пасаше разумне овце, с кроткошћу и с пажњом, пазећи их и чувајући их, молећи се за повјерено му стадо и за људе хришћанске, за земљу Руску, - за које, и по одласку твоје од овога живота, молиш се: за људе вјернике и за своје ученике који, гледајући на ковчег твој, сјећају се учења твога и подвига твојега и прослављају Бога. А ја, грешни твој раб и ученик, у сумњи сам - како да прославим добри твој живот и подвиг! Али, ево, рећи ћу нешто мало: "Радуј се, оче наш и наставниче! Свјетску буку одбацивши, ћутање завољевши, Богу си у тишини послужио, у монашком животу, свако од себе божанско приношење приносио си, постом си се узвисио, плотске страсти и сласти си замрзио, љепоту и жеље свијета овога одгурнуо си, слиједећи стопе високомислених отаца, такмичећи се са њима, у ћутању се подвижући (и) смирењем се украшавајући, у ријечима књига напазећи весеље. Радуј се, оснаживши се надом у вјечна блага, примивши

их, умртвивши похоту плотску, извор безакоња и метежа, преподоб-ни, смицалице ђавоље избјегао си и мреже. Са праведницима си, оче, починуо, добивши за труде твоје плату, поставши наследник отаца, слиједећи учење њихово и карактер њихов, и правила њихова чувајући. Чак се натјецаше са великим Феодосијем у карактеру и у животу, подражавајући живот његов и такмичећи се у подвигу, слиједећи обичаје његове и прелазећи од једног доброг дјела ка бољем, и уобичајене молитве Богу приносећи, умјесто мириса приносећи кандило молитвено, тамјан мирисни. Побједивши свјетовну похоту и свјетлодржца - кнеза овога свијета, згазивши непријатеља ђавола и његове смицалице, побједник постаде, насупрот ставши мрским његовим стријелама и гордим замислима, оснаживши се оружјем крста и вјером непобједивом, Божијом помоћи. Моли се за мене, оче часни, да се избавим од мрежа ђаволских, и од противника - непријатеља сачувај ме молитвама твојим."

Ове исте године би знамење на сунцу,²³⁷) као: оно мора погинути, и остаде га сасвим мало, - као мјесец би, у 2-и час дана, мјесеца маја 21-ога дана. Ове исте године би (и ово): Всеволод даваше лов на звјери са оне стране Вишгорода (и бијаху) већ разапете замке, и хајкачи већ загаламише, када паде велика змија са неба, и ужаснуше се људи. У ово исто вријеме земља се затресе, као што многи осјетише. Ове исте године јави се волхв у Ростову, који ускоро погибе.

Љето 6600 (1092). Предивно би чудо у Полоцку, ђавољи бијаху послови: бијаше тутан у ноћи, нешто стењаше на улици, ђаволи, као људи, тражаху унаоколо. Ако ко излазаше из куће, желећи да види, истог трена рањен би од стране ђавола раном, и од тога умираху, и не смијаху излазити из куће. Затим се почеше дању јављати на коњима, и није их се могло видјети саме, већ су се од коња њихових видјела копита; и тако, рањаваху они људе у Полоцку и у његовој области. Зато људи и говораху да то мртваци убијају Полочане. А ово знамење поче од Друцка.²³⁸) У то исто вријеме би знамење на небу: као да круг превелик би посред неба. А ове године суша би, тако да изгорје земља и многе шуме саме од себе гораху и мочваре; и многа знамења бијаху

по мјестима; и најезда би велика од Половаца и са свих страна: узеше 3 града - Песочен, Переволоку, Прилук,²³⁹) и многа села опљачкаше са обе стране. Ове исте године војеваху Половци са Васиљком Ростиславичем на Пољаке. Ове исте године умре Рјурик, син Ростиславов. У ова иста времена многи људи умираху од различитих болести, тако да продавци мртвачких сандука говораху: "Продасмо ковчега од Филипова дана до Месопусне недјеље²⁴⁰) 7 хиљада." А ово би због гријеха наших, јер умножише се гријеси наши и неправде. Ово пак изведе на нас Бог, заповиједајући нам да се покајемо и уздржавамо од гријеха, и од зависти, и од осталих злих дјела ђавољих.

Љето 6601 (1093) индикта 1. године, престави се велики кнез Всеволод, син Јарославов, унук Владимиров, мјесеца априла 13-ога дана, а погребен би 14-ога дана; недјеља тада бијаше Страсна и дан бијаше четвртак, када он бијаше положен у ковчег у великој цркви Свете Софије. А овај правовјерни кнез бје од дјетињства богољубив - љубећи правду, одијевајући убоге, одајући част епископима и презвитерима, а изнад свега вољаше црноризце и удјеливаше им оно што мољаху. И сам се уздржаваше од пијанства и од похоте, - за то га и вољаше отац његов, који му овако говораше: "Сине мој! Благо теби што слушам о твојој кротости и радујем се, што ти обезбјеђујеш старост моју. Ако ти да Бог да примиш власт стола мојега послјије браће своје, по праву а не насиљем, то, када те Бог одведе од живота овога, лези, гдје ја легнем, поред мога ковчега, зато јер те волим више од браће твоје." Ова ријеч оца његовог - као што му бје он говорио - зби се. Овај прими послјије све браће сто оца својега, (и) послјије смрти брата својега, сједе да кнезује у Кијеву. Бијаху му (тада) туге веће него када сјеђаше у Перејаслављу. Јер, када сјеђаше у Кијеву, јад му долазаше од синоваца његових, зато јер му стадоше досађивати - један желећи једну област, а други другу; а овај, смирујући их, раздаваше им области. Ови јади изазваше болести, а и старост приспјеваше за њима. И поче он да воли начин мишљења младих, чинећи савјетовања са њима; а ови га стадоше наговарати да он одбаци своју стару дружину - и људи не могаху да

дођу до кнежевске правде; ти млади стадоше пљачкати и продавати људе; овај не знађаше за то због болести својих. Кад се он разбоље веома, посла по сина својега Владимира у Чернигов. Када Владимир дође, видјевши га веома болесна, заплака се. У присуству Владимира и Ростислава, сина својега млађега, када дође час, престави се тихо и кротко и придружи се очевима својим, кнезовавши година 15 у Кијеву, а у Перејаслављу годину и у Чернигову годину. А Владимир са Ростиславом, братом својим, оплакавши га, склони тијело његово. И сакупише се епископи, и игумани, и црноризци, и попови, и бољари, и прости људи, и узеше тијело његово (и) са уобичајеним пјесмама положише га у Светој Софији, као што раније рекосмо.

Владимир пак поче размишљати, говорећи: "Ако сједнем на сто оца својега, то имам рат са Свјатополком да водим, зато што је сто његовог оца био прије." И, размисливши, посла по Свјатополка у Туров, а сам иде Чернигову, а Ростислав Перејаслављу. И када мину Ускрс, по завршетку Свијетле недјеље, на Томину недјељу, мјесеца априла 24-ога дана, дође Свјатополк Кијеву. И изађоше му усусрет Кијевљани с клањањем, примише га са радошћу, и сједе он на сто оца својега и стрица својега. У ово исто вријеме пођоше Половци на Руску земљу; чувши да је Всеволод умро, послаше посланике к Свјатополку да склопе мир. А Свјатополк, не размисливши са старом дружином оца и стрица својега, савјет учини са онима који су дошли са њим и, ухвативши посланике, стави их у избу. Чувши пак ово, Половци започеше рат. И дођоше Половци многи и опсједоше Торческ град. А Свјатополк пусти посланике половјецке, желећи мир. И не усхтјеше Половци мир, и нахрупише плијенећи. А Свјатополк стаде сакупљати војнике, желећи (да крене) на њих. И рекоше му мужеви разумни: "Не кушај (да идеш) против њих, јер мало имаш војника." А он рече: "Имам отрока својих 700, који могу против њих да стану." А (и) други неразумни стадоше да говоре: "Пођи, кнеже." А разумни говораху: "Када би их истурио и 8 хиљада, то ти не би било лоше: земља је наша оскудна постала од ратова и од глоба.²⁴¹) Већ пошаљи брату своме Владимиру да ти помогне." Свјатополк пак,

послушавши их, посла к Владимиру да му тај помогне. А Владимир сакупи војнике своје и посла по Ростислава, брата својега, Перејаслављу, запо-виједатући му да помогне Свјатополку. Када Владимир дође Кијеву, нађоше се они у манастиру Светога Михаила, и узеше да се међу собом рас-прављају и свађају, и, договоривши се, цјеливаху крст један другоме, (а) Половци у међувремену пљачкаху земљу, - и рекоше им мужеви разумни: "Зашто распре имате међу собом? А пагани уништавају земљу Руску. Послије ћете се договорити, а сада пођите против пагана - било с миром било с ратом." Владимир жељаше мир, а Свјатополк жељаше рат. И пођоше Свјатополк, и Владимир, и Ростислав к Трепољу, и приђоше Стугни.²⁴²) Свјатополк пак, и Владимир, и Ростислав сазваше дружину своју на савјетовање, спремајући се да пређу преко ријеке, и почеше размишљати. И говораше Владимир да "овдје стојећи са ове стране ријеке, у опасности овој, учинимо мир са њима." И пристадоше уз савјет овај разумни мужеви, Јањ и други. А Кијевљани не хтједоше (да прих-вате) савјет овај, већ рекоше: "Хоћемо да се бијемо; пређимо на ону страну ријеке." И допаде им се савјет овај, и пређоше Стугну-ријеку. А бје она тада пуноводна веома. Свјатополк пак, и Владимир, и Рос-тислав, уредивши дружину, пођоше. И иђаше с десне стране Свјатополк, с лијеве Владимир, а по средини бје Ростислав. И, минувши Трепољ, прођоше бедем.²⁴³) И, ево, Половци пођоше усусрет, а стријелци њихови пред њима. А наши, ставши међу бедеме, подигоше стјегове своје, и пођоше стријелци из бедема. А Половци, пришавши бедему, подигоше стијегове своје и нападоше најприје на Свјатополка, и сломише пук његов. Свјатополк пак стајаше снажно, али побјегоше људи његови, не издржавши притисак непријатеља, а послије побјеже и Свјатополк. Затим нападоше на Владимира, и би бој љути; (али) побјеже и Владимир, и Ростислав, и војници њихови. И добјегоше до ријеке Стугне, и преко брода пођоше Владимир и Ростислав, и поче да се дави Ростислав пред Владимировим очима. И хтједе (он) да придржи брата својега, и умало не потону сам. И утопи се Ростислав, син Всеволодов.²⁴⁴) А Владимир пређе бродом ријеку са малом дружином, - јер многи падоше из пука

његовог, и бољари његови ту падоше, - и, прешавши на ону страну Дњепра, плакаше за братом својим и за дружином својом, и иде Чернигову, тужан веома. А Свјатополк побјеже у Трепољ и затвори се ту, и бје ту до вечера, и те исте ноћи дође Кијеву. А Половци, видјевши да побиједише, стадоше једни плијенити земљу, а други се вратише ка Торческу. Ова се пак несрећа деси на дан Вазнесења Господа нашега Исуса Христа, мјесеца маја 26-ога дана. А Ростислава, траживши, нађоше у ријеци и, узевши га, однесоше га Кијеву, и плакаше за њим мати његова, и сви људи жалише за њим веома, младости његове ради. И сабраше се епископи, и попови, и црноризци, пјесме уобичајене појаху, (и) поло-жише га у цркви Свете Софије крај оца његовог. Половцима пак, који опсједаху Торческ, противљаху се Торци и, снажно се борећи из града, убијаху многе од непријатеља. А Половци почеше притискати и отеше воду, и изнемагати стадоше људи у граду од жеђи и глади. И послаше Торци Свјатополку, говорећи: "Ако не пошаљеш хране, има да се пре-дамо." А Свјатополк им посла, али не бје могућности да се прокраде у град због великог броја непријатељских војника. И стајаху (Половци) око града 9 недјеља, и раздијелише се надвоје: једни осташе око града, борећи се са противником, а други пођоше Кијеву и учинише препад на крај између Кијева и Вишгорода. А Свјатополк изађе на Жељањ, и пођоше једни на друге, и сукобише се, (и) заметну се битка. И побје-гоше наши пред иноплеменцима, и падаху рањени пред непријатељима нашим, и бијаше мртвих чак више него крај Трепоља. Свјатополк пак дође Кијеву сам-самцит, а Половци се вратише ка Торческу. Бијаше ова несрећа мјесеца јула 23-ћега дана. А сутрадан, 24-ога, на дан светих мученика Бориса и Гљеба, би плач велик у граду, а не радост, гријеха ради наших великих и неправди, због умножених безакоња наших. Јер Бог ово пусти на нас пагане, не милујући њих, већ нас кажња-вајући, да бисмо се уздржавали од опаких дјела. Кажњава нас он најездом пагана - јер ово је бич његов - не би ли се ми, опаметивши се, уздр-жали од опакога пута нашег. Овога ради Бог нам и на празнике шаље тугу, као што се деси ове године на Вазнесење Господње прво зло

крај Трепоља, а друго - на празник Бориса и Гљеба: ово је нови празник Руске земље. Овога ради пророк говораше: "Обратићу празнике ваше у плач и пјесме ваше - у ридање." И учини се плач велик у земљи нашој, опустише села наша и градови наши, (и) бијасмо у бијегу пред непријатељима нашим. Као што пророк говораше: "Пашћете пред непријатељима вашим, прогнаће вас они који вас мрзе, и побјећи ћете ни од кога гоњени. Сломићу наглост гордости ваше, и биће узапудна сила ваша, побиће вас залутали мач, и земља ће ваша бити пуста, и двори ваши биће пусти. Пошто сте ви лоши и лукави, то ћу и ја да дођем к вама са јарошћу лукавом." Тако говори Господ Бог Израилјев. Јер лукави синови Измаилови спаљиваху села и гумна, и многе цркве запалише огњем, (и) нико да се чуди томе: "Гдје је мноштво грехова, тамо видимо и свакојаке казне." Овога ради васељена предана би, овога ради гњев се распространи, овога ради земља мучена би: једне воде у ропство, друге сијеку, други освети предани бивају, примајући горку смрт, други дрхте, гледајући на убијене, друге глађу море и жеђу. Једна је казна, једна смрт, (а) разнолике су несреће, различити су јади и страшне муке оних које вежу и ударају ногама, на зими држе и рањавају. И ово је тим више зачуђујуће и страшније што се у хришћанском роду страх, и колебање, и несрећа распространила. Праведно је и заслужено да смо тако кажњени! Тако ћемо вјеру имати, ако будемо кажњавани: доликоваше нам да "предани будемо у руке народу страну и најбезбожнијем на свој земљи." Рецимо гласно: "Праведан си, Господе, и праведне су пресуде Твоје." Рецимо по примјеру онога разбојника: "Заслужено, према оном што учинисмо, добисмо." Рецимо и са Јовом: "Како Господу угодно би, тако и би, нека име Господње буде благословено на вијеки вјекова." И у најезди пагана и у мучењима од њих претрпљених познајемо владику, којег ми разгњевисмо: бивши прослављени - не прослависмо га, поштовани бивши - не поштовасмо га, просвијећиваху нас - не уразумише нас, најмљени бивши - не порадисмо, родисмо се - не постидисмо га се као Оца, огријешисмо - и кажњени смо. Како учинисмо - тако и страдамо: градови сви опустише; села опустише; пређимо преко поља - гдје

пасаху крда коња, стада оваца и крда говеда, све пусто сада видимо; њиве обрастоше - станишта звијерима постадоше. Али, ипак, надамо се у милост Божију; јер, кажњава нас добро благи владика - "не по безакоњу нашем учини нам, већ по гресима нашим даде нам." Тако и приличи благоме владици да кажњава не по множини гријеха. Тако Господ и учини нама: створи нас (и) пале подиже, Адамов преступ опрости, свод вјечити дарова, и крв своју за нас проли. Када нас видје да у неправди живимо, нанесе нам прави рат и несрећу, да би и ти који не желе, у будућем вијеку добили милост; јер душа, овдје кажњавана, сваку ће милост у будућем вијеку добити и ослобођење од мука, јер не свети се Господ двапут за једно те исто. О, неизрециво човјекољубље! јер видје нас који му се у невољи обраћамо. О, безгранична љубави Његова према нама! јер сами хтједосмо да избјегнемо заповијести Његове. Ово сад и не хтијући трпимо - од нужде и од невоље, али некако и по својој вољи! Јер, гдје је (то вријеме) кад у нас бје разњежености? А данас је све пуно суза! Гдје је вријеме уздаха? А данас се плач распростире по свим улицама због убијених, које убише безаконици!

Половци опљачкаше много и вратише се ка Торческу, и изнемогоше људи у граду од глади, и предадоше се непријатељу. А Половци, узевши град, запалише га огњем, људе раздијелише и водише у узама породицама својим и сродницима својим; много народа (водише) хришћанскога: страдалничког, очајног, измученог, зимом окованог, гладног и жедног, и јадног, пропалих лица, поцрњијелих у тијелу, у непознатој земљи, упаљеног језика, гола и боса, са ногама избоденим трњем; са сузама одговараху једни другима, говорећи: "Ја бијих из овога града", а други: "А ја - из овога села"; тако се питаху, са сузама род свој називајући и уздишући, очи подижући ка небу ка Вишњему, који зна све сакривено.

И да се нико не усуди да каже да смо ми мрски Богу! Да се не деси! Јер, кога Бог тако воли, као што је заволио нас? Кога је тако поштовао, као што је нас прославио и узвисио? Никога! Зато и јарост

свој диже на нас, зато што више од свих поштовани бијасмо и горе гријехе од свих прависмо. Јер, више од свих просвијећени бивши, Владичину вољу знајући и презревши је - као што и приличи, више од других смо кажњени. Јер, ево и ја, грешни, много и често Бога љутим и гријешим често сваки дан!²⁴⁵)

Ове исте године престави се Ростислав, син Мстиславов, унук Изјаславов, мјесеца октобра 1-ога дана; а погребен би новембра 16-ога у цркви Богородице Десјатине.

Љето 6602 (1094). Учини мир Свјатополк са Половцима и узе себи за жену кћер Тугоркана, кнеза половцеца. Ове исте године дође Ољег са Половцима из Тмуторокања и дође Чернигову; Владимир се пак затвори у граду. А Ољег приђе граду и спали око града све, и манастире спали. Владимир пак учини мир са Ољегом и иде из града на сто очев Перејаслављу, а Ољег уђе у град оца својега. Половци пак стадоше пљачкати око Чернигова, а Ољег им не брањаше, јер им сам заповиједи да пљачкају. Ово он већ трећи пут наведе пагане на земљу Руску, - гријех његов нека би му Господ опростио, јер много хришћана поубијано би, а други одведени у ропство и расијани по (разним) земљама. Ове исте године дођоше скакавци на Руску земљу, мјесеца августа 26-ога, и поједоше сву траву и многа жита. И не бје да се чу за овако што од првих дана земље Руске, као што видјеше очи наше, због гријеха наших. Ове исте године престави се епископ владимирски Стефан, који раније би игуман Печереског манастира, мјесеца априла 27-ога дана, у 6-и час ноћи.

Љето 6603 (1095). Иђоше Половци са Девгеневицем на Грчку земљу,²⁴⁶) - плијењаху по Грчкој земљи; и цар ухвати Девгеневица и нареди да се ослијепи. Ове исте године дођоше Половци - Итлар и Китан - к Владимиру на мир. Дође Итлар у град Перејаслављ, а Китан стаде између бедема са војницима; и даде Владимир Китану сина својега Свјатослава у таоце, а Итлар би у граду са најбољом дружином. У то вријеме бијаше дошао Славјата од Свјатополка к Владимиру из Кијева неким послом, и поче размишљати дружина Ратиборева са

кнезом Владимиром о погубљењу Итларове чељади. А Владимир, који не жељаше ово да чини, одговори им овако: "Како могу то да учиним кад сам им дао клетву?" А дружина одговори Владимиру: "Кнеже! За тебе у томе нема гријеха: и они вазда, теби давши клетву, уништавају земљу Руску и крв хришћанску непрестано проливају." И послуша их Владимир, и те (исте) ноћи посла Славјату са малом дружином и са Торцима међу бедеме. И, укравши најприје Свјатослава, убише затим Китана и дружину његову истријебише. Суботње би тада вече, и Итлар те ноћи лежаше у Ратибора са дружином својом у двору, и не знађаше шта се са Китаном учини. А сутрадан, у недјељу, у вријеме јутрења, распореди Ратибор отроке са оружјем и заповиједи да им избу угрију. И посла Владимир отрока својега Бјандјука по Итлареву чељад, и рече Бјадук Итлару: "Зове вас кнез Владимир, а рекао је овако: 'Обувши се у топлој изби и доручковавши код Ратибора, дођите к мени.'" И рече Итлар: "Нека тако буде." И само што уђоше у избу, затворени бијаху. Успевши се на кров избе, разоткрише је, и тада Ољбер Ратиборич, узевши лук свој и ставивши стријелу, удари Итлара у срце, и дружину његову сву истребише. И тако јадно заврши живот свој Итлар, у недјељу Сиропусну, у 1-ом часу дана, мјесеца фебруара 24-ога дана. А Свјатополк и Владимир послаше Ољегу, наређујући му да пође са њима на Половце. А Ољег, обећавши и пославши, не пође са њима у заједнички поход. Свјатополк и Владимир пак иђоше на Кибитке, и узеше Кибитке, и заплијенише стоке и коња, камила и чељади, и доведоше их у своју земљу. И почеше гњев гајити на Ољега, зато што не пође са њима на пагане. И Свјатополк и Владимир послаше Ољегу, говорећи овако: "Ето, ти ниси ишао са нама на пагане који су уништавали земљу Руску, а, ево, код тебе је Итларович - или (га) убиј, или га дај нама. То је непријатељ нама и Руској земљи." А Ољег ово не послуша, и би међу њима мржња.

Ове исте године дођоше Половци под Јурјево²⁴⁷) и стајаху крај њега читаво љето, и умало га не узеше. Свјатополк их пак примири. А Половци дођоше са оне стране Росе, а Јурјевци побјегоше и пођоше

Кијеву. А Свјатополк заповиједи да се гради град на брежуљку Витчејев,²⁴⁸) назвавши га по свом имену Свјатополч-град, а заповиједи епископу Марину и Јурјевцима да се ту населе, и Засаковцима и другима из других градова; а пусти Јурјев Половци спалише. Крајем ове исте године иде Давид Свјатославич из Новгорода Смоленску; а Новгорођани пођоше Ростову по Мстислава Владимировича. И, ухвативши (га), поведоше га Новгороду, а Давиду рекоше: "Не иди к нама." И врати се Давид Смоленску, и сједе у Смоленску, а Мстислав у Новгороду сједе. У ово исто вријеме дође Изјаслав, син Владимиров, из Курска к Мурому. И ухватише га Муромци, и намјесника ухватише Ољегова. Овог истог љега дођоше скавци, мјесеца августа 28-ога, и покрише земљу, и бје видјети страшно; иђаху они према сјеверним странама, једући траву и просо.

Љето 6000 и 604 = 6604 (1096). Свјатополк и Владимир послаше к Ољегу, говорећи овако: "Дођи Кијеву да закључимо договор о Руској земљи пред епископима, и пред игуманима, и пред мужевима отаца наших, и пред људима градским, да бисмо одбранили Руску земљу од пагана." А Ољег, испунивши се дрским намјерама и надменим ријечима, рече овако: "Није лијепо да мени суди епископ, или игуман, или смерд." И не хтједе да иде браћи својој, послушавши зле савјетнике. А Свјатополк и Владимир му рекоше: "Пошто ти ни на пагане не идеш, ни на савјет к нама, то ти смишљаш нешто против нас и паганима хоћеш да помажеш, - тада, нека Бог пресуди међу нама." И Свјатополк и Владимир пођоше на Ољега Чернигову. А Ољег побјеже из Чернигова, мјесеца маја 3-ћега дана, у суботу. Свјатополк и Владимир пак потјераше за њим, а Ољег побјеже у Стародуб²⁴⁹) и затвори се ту; а Свјатополк и Владимир опсједоше га у граду, и тукоше се из града снажно, а ови прилажаху граду, и рањени бијаху многи са обје стране. И би међу њима бој љути, и стојаху око града 33 дана, и изнамагаху људи у граду. И изиђе Ољег из града, жељећи мир, и дадоше му мир, говорећи овако: "Иди к брату своме Давиду, и дођите Кијеву на сто отаца наших и дједова наших, - јер, најстарији наш град у свој земљи то је Кијев; тамо нам и приличи да се нађемо и да договор закључимо."

Ољег обећа да ће овако учинити, и на овоме цјеливаху крст.

У ово исто вријеме дође Бонјак са Половцима ка Кијеву, у недељу навече, и мало попљачка око Кијева, и спали на Берестовом кнежев двор. У ово исто вријеме пљачкаше Курја са Половцима крај Перејаславља, и Устје спали, мјесеца маја 24-ога дана. А Ољег изиђе из Стародуба и дође Смоленску, и не примише га Смоленци, и оде к Рјазању. Свјатополк и Владимир пак пођоше својој кући. Овог истог мјесеца, маја мјесеца 30-ога дана, дође Тугоркан, таст Свјатополков, к Перејаслављу и стаде крај града, а Перејаславци се затворише у граду. А Свјатополк и Владимир пођоше на њега овом страном Дњепра, и дођоше к Зарубу, и ту пређоше брод, и не осјетише их Половци, - Бог их сачува; и, уредивши војску, пођоше према граду; а грађани, видјевши их, радосни бијаху и пођоше према њима; а Половци стајаху са оне стране Трубежа, уредивши војску. А Свјатополк и Владимир бродом пођоше кроз Трубеж према Половцима; Владимир хтједе да уреди војску, а она га не послуша, већ удари по коњима и (баци) се на непријатеља. Видјевши ово, Половци побјегоше, а наши се натураше за ратницима, сјекући непријатеља. И учини Господ тог дана спасење велико: мјесеца 1 јула 19-ога дана побијеђени бијаху иноплеменици, и кнеза њиховог Тугоркана убише, и сина његовог, и друге кнезове; многи непријатељи наши ту падоше. А сутрадан нађоше Тугоркана мртвог, и узе га Свјатополк, као таста свога и непријатеља (свога), и, довозавши га Кијеву, сахранише га на Берестову - међу путем који иде на Берестово и другим (путем) који иде ка манастиру. И тог истог мјесеца 20-ога, у петак, у 1-и час дана, дође по други пут ка Кијеву Бонјак безбожни, шугави, (дође) кришом, као грабљивац, изненада, и умало у град не ујакхаше Половци; и упалише предграђе око града, и обрнуше ка манастиру, и спалише Стефанов манастир, и села, и Германов (манастир).²⁵⁰) И дођоше ка манастиру Печерском када ми бијасмо по ћелијама, почивајући пос-лије јутрења, и кликнуше око манастира, и поставише два стијега пред капију манастирску; нама преоста да бјезимо стражњом страном мана-стира, а други побјегоше на хор. А безбожни синови Исмаилови исјекше

врата манастиру и пођоше по ћелијама, сјекући врата, и изношаху ако што нађоше у ћелији; затим запалише дом Свете Владичице наше Богородице, и дођоше ка цркви, и запалише врата која су ка југу окренута, и друга - ка сјеверу, и уђоше у притвор крај ковчега Феодосијевог, узимајући иконе, паљаху врата и вријеђаху Бога и закон наш. Бог пак трпљаше, јер још се не бијаху завршили гријеси њихови и безакоња њихова; зато (и) говораху: "Гдје је Бог њихов? - да им помогне и избави их!" И друге ријечи богохулне говораху (обраћајући се) светим иконама, подругујући се; не знајући да Бог учи рабе своје напастима ратним (зато) да се (они) јаве као злато опробано на огњишту: јер хришћани ће кроз мноштво боли и напасти ући у царство небеско, а ови пагани и хулитељи примају веселје и задовољство на овом свијету, а на оном свијету примиће муку, са ђаволом осуђени на огањ вјечни. Тада исто запалише и Красни двор, - а њега је подигао правовјерни кнез Всеволод на брежуљку, званом Видубичи: све то проклети Половци запалише огњем. Зато и ми, слиједећи пророка Давида, вапимо: "Господе, Боже мој! Постави их као коло, као огањ пред лице вјетра што спаљује дубраве, - тако их потјерај буром својом; лица њихова испуни незадовољством." Јер ови оскрнавише и спалише дом твој, и манастир матере твоје, и трупове раба твојих. А неколицину од братије наше убише оружјем, - безбожни синови Исмаилови, пуштени за казну хришћанима.

А изишли су они из пустиње Етривске,²⁵¹) између истока и сјевера, - а изишло их је 4 кољена: Торкмени и Печенези, Торки, Половци. Методиј пак свједочи о њима - да је 8 кољена побјегло када их је исјекао Гедеон; да их 8 бјежа у пустињу, а 4 (он) исјече. Други пак говоре: синови су Амонови; ово није тако: јер, синови су Моаови Хвалиси, а синови Амона - Бугари, а Сарацени су од Исмаила, а кажу се Сарини смо." Стога што су Хвалиси и Бугари од Лотове кћери, која заче од својега оца, зато и јесте нечисто племе њихово. А Исмаил роди 12 синова, од њих су пак Торкмени, и Печенези, и Торци, и Кумани, што ће рећи Половци, који исходе из пустиње. И послје ових 8 кољена,

у вријеме пропасти свијета, изаћи ће заковани у планини од стране Александра Македонског нечисти људи...²⁵²)

А сада хоћу да испричам што чух прије 4 године,²⁵³) а што ми исприча Гјурјата Рогович, Новгородјанин, говорећи овако: "Послах отрока својега у Печору, људима који данак дају Новгороду. И дође отрок мој к њима, и одатле иде у Југру. А Југра - то су људи, а језик им је нијем*, и сусједи су са Самоједима на сјеверним странама. Југри пак рекоше отроку мојему: "Дивно смо ми нашли чудо, о њему не слушасмо прије ових година, а ово је трећа година да је то почело, - постоје планине које улазе у морску луку, а високе су до небеса, и у планинама тим поклич је велик и говор, и сјеку планину, хотећи да се пробију; и у планини тој просјечен је прозорчић, и одатле говоре, и не може се разумјети језик њихов, али показују на жељезо и машу руком, тра-жећи жељеза; и ако им ко да нож или сјекиру, они, умјесто тога, дају крзна. А пут је до тих планина непроходан због бездана, снијега и шума, зато и не долазимо до њих увијек; иде он и даље ка сјеверу." Ја пак рекох Гјурјати: "То су људи које закова Александар, цар Македонски",²⁵⁴) - како говори о њима Методије Патарски: "Александар, цар Македонски, дође на исток до мора, до такозваног Сунчаног мјеста, и видје ту људе нечисте од кољена Јафетова, њихову нечистоту видје: I јеђаху они сваку гадост - комарце и муве, мачке, змије, и мртваце не сахрањиваху већ их јеђаху, и женску мртворођенчад, и стоку свакакву нечисту. То видјевши, Александар се препаде да се (они) како не размноже и не опогане земљу, и сатјера их у сјеверне стране, у планине високе; и, по Божијој заповијести, склопише се за њима планине велике, само се не склопише за њима планине на 12 лаката (ширине), и ту се створише врата мједена и намазаше се асинхитом; и ако ко хоће да их заузме, неће моћи, ни огњем неће успјети да спали, јер је својство асинхита овакво:²⁵⁵) ни огањ га не може спалити, нити га жељезо узима.

* Неразумљив, одатле Нијемци!

А у посљедња времена изићи ће 8 кољена из пустиње Етривске, изићи ће и ови рђави народи - који су у планинама сјеверним, по заповијести Божијој."

Али, ми ћемо се на предње вратити, - о чему раније бијасмо говорили. Ољег обећа да ће ићи Смоленску к брату својему Давиду, и да ће доћи са братом својим Кијеву, и да ће договор да закључи, и не хтје ово Ољег да учини, већ, дошавши Смоленску и узевши војнике, пође к Мурому; у Мурому је тада био Изјаслав Владимирович. А бје Изјаславу вијест да Ољег иде к Мурому, и посла Изјаслав Суздаљу по војнике, и Ростову, и по Бјелоозерце, и сабра војнике многе. И посла Ољег посланике своје Изјаславу, говорећи: "Иди к Ростову у област оца својега, а то је област оца мојега. И хоћу, ту сјевши, договор да учиним са оцем твојим. Јер ево ме је он изгнао из града оца мојега. А ти ли ми овдје зар хљеба мојега нећеш да даш?" И не послуша Изјаслав ријечи ове, уздајући се у множину војника. А Ољег, уздајући се у правду своју - јер у праву бје у овоме - пође ка граду са војницима. Изјаслав пак уреди војску пред градом у пољу. А Ољег пође на њега са војском, и сукобише се, и би бој љути. И убише Изјаслава, сина

Владиминова,²⁵⁶) унука Всеволодова, мјесеца септембра 6-ога дана; а други (његови) војници побјегоше, једни кроз шуму, други у град. Ољег пак уђе у град, и примише га грађани. А Изјаслава узеше и положише у манастиру Светога Спаса, и отуда га пренесоше Новгороду, и положише га у Светој Софији, на лијеву страну. А Ољег, по пријему града, похвата Ростовце, и Бјелоозерце, и Суздаљце, и окова их, и устреми се на Суздаљ. И када дође Суздаљу, Суздаљци му се предадоше. А Ољег, смиривши град, једне похвата, а друге протјера и благо њихово оте. Иде Ростову, и Ростовци му се предадоше. И заузео сву земљу Муромску и Ростовску, и постави намјеснике по градовима, и данак ста узимати. И посла к њему Мстислав посланика својега из Новгорода, говорећи: "Иди из Суздаља Мурому, а у туђој области не сједи. И ја ћу са дружином својом послати оцу мојему да моле и помирићу те са оцем мојим. Ако и јеси убио брата мојега - то није чудно: јер у рату

и цареви и мужеви гину." А Ољег не хтје да га послуша, већ помишљаше чак и да Новгород заузме. И посла Ољег Јарослава, брата својега, на стражу, а сам стојаше на пољу крај Ростова. Мстислав пак, посавјетова се са Новгорођанима, и послаше Добрињу Рагуиловича пред собом на стражу; Добриња пак прије свега похвата сакупљаче данка. А Јарослав чувши да су похватани сакупљачи данка - јер Јарослав стојаше на стражи на Медвједици²⁵⁷) - побјеже те исте ноћи, и добјеже ка Ољегу, и каза му да иде Мстислав, и да је стража заробљена, - и пође к Ростову. Мстислав пак дође на Волгу, и рекоше му да се Ољег повукао ка Ростову, и Мстислав пође за њим. А Ољег дође ка Суздаљу и, чувши да за њим иде Мстислав, заповиједи да се спали Суздаљград, само остаде двор манастирски манастира Печерескога и црква тамошња Светога Димитрија, коју бје дао (манастиру) Јефрем скупа са селима. А Ољег побјеже к Мурому, а Мстислав дође Суздаљу и, сјевши ту, слаше ка Ољегу, молећи мир, говорећи: "Ја сам млађи од тебе, шаљи ка оцу мојему, а дружину, коју си заробио, врати; а ја ћу те у свему слушати." А Ољег посла к њему, лажно желећи мир; Мстислав пак, имајући вјеру у његову лаж, распусти дружину по селима. И наста Фјодорова недјеља поста, и дође Фјодорова субота, и када Мстислав сјеђаше за ручком, дође му вијест да је Ољег на Къязми - јер близу бје дошао не обавјестивши. А Мстислав, имајући вјеру у њега не постави страже, - али, Бог зна како да избави своје благочестиве од обмане! Ољег се пак заустави на Къязми, мислећи да ће Мстислав, бојећи га се, побјећи. А Мстиславу се тога дана и другог сакупи дружина: Новгородци, и Ростовци, и Бјелоозерци. Мстислав пак ста пред градом, уредивши дружину, и не нападе ни Ољег на Мстислава, ни Мстислав на Ољега, и стојаху један насупрот другоме 4 дана. И дође Мстиславу вијест да је "послао теби отац брата Вјачеслава са Половцима." И дође Вјачеслав у четвртак послвије Фјодорове недјеље, на пост. И у петак дође Ољег к граду, постројивши се, и Мстислав пође против њега са Новгородцима и са Ростовцима. И даде Мстислав стијег Владимиров Половцу, по имену Кунуј, и, давши му пјешадију, постави га на десно

крило. И Кунуј, доведши пјешадију, рашири стијег Владимиров, и угледа Ољег стијег Владимиров,²⁵⁸) и препаде се, и ужас нападе на њега и на војнике његове. И пођоше у бој обје стране, и пође Ољег против Мстислава, а Јарослав пође против Вјачеслава. А Мстислав с Новгородцима прође преко згаришта, и сјახаше са коња Новгородци, и сукобише се на ријеци Колокши,²⁵⁹) и би бој људи, и стаде да одољева Мстислав. И видје Ољег да се крену стијег Владимиров и да поче залазити у позадину његову, и, престаивши се, побјеже Ољег, и одоље Мстислав. А Ољег добјежа Мурому и затвори Јарослава у Муром, а сам оде Рјазању. А Мстислав дође Мурому, и учини мир са Муромцима, и узе своје људе - Ростовце и Суздаљце, и пође к Рјазању за Ољегом. А Ољег побјеже из Рјазања, а Мстислав, дошавши, учини мир са Рјазанцима, и узе људ своје, које бје заточио Ољег. И посла Ољегу, говорећи: "Не бјежи никуда, већ пошаљи к браћи својој са молбом да те не лишавају Руске земље. И ја ћу да пошаљем оцу да моле за тебе." А Ољег обећа да ће тако учинити. Мстислав се пак врати назад Суздаљу, отуда пође Новгороду, у свој град, по молби преподобног епископа Никите. Ово пак би на крају године 6604, индикта 4-ога напола.

Љето 6605 (1097). Дођоше Свјатополк, и Владимир, и Давид Игоревич, и Васиљко Ростиславич, и Давид Свјатославич, и брат његов Ољег,²⁶⁰) и сакупише се у Љубечу²⁶¹) да утврде мир, и говораху између себе, говорећи: "Зашто уништавамо Руску земљу, сами међу собом распре чинећи? А Половци земљу нашу разносе и радосни су што су међу нама ратови. Од данас да се ујединимо у једно срце, и да чувамо Руску земљу, и свака да држи очевину своју: Свјатополк - Кијев, Изјаславову (очевину), Владимир - Всеволодову, Давид и Ољег и Јарослав - Свјатославову, а њима је Всеволод раздијелио градове: Давиду - Владимир, Ростиславичима: Владимиру - Перемишљ, Васиљку - Теробовљ."²⁶²) И на овом цјеливаше крст: "Ако ко од данас на кога пође, то ћемо против тога бити сви и крст часни." Рекоше сви: "Нека буде против њега крст часни и сва Руска земља!" И, изљубивши се, оде свака својој очевини.

И дође Свјатополк са Давидом Кијеву,²⁶³) и радосни бијаху људи сви; само ђаво тужан бијаше због љубави ове. И увуче се сатана у срца неким мужевима, и почеше они да говоре Давиду Игоревичу, говорећи овако, као "Владимир се сложио са Васиљком против Свјатополка (и) против тебе."²⁶⁴) А Давид, узевши вјеру лажним ријечима, поче да му, (Свјатополку), говори против Васиљка, говорећи: "Ко је убио брата твојега Јарополка, а сада ровари против мене и против тебе, и сложио се са Владимиром? Мисли мало о својој глави." А Свјатополк, збунивши се умом, рече: "Је ли то истина или лаж, не знам." И рече Свјатополк Давиду: "Ако истину говориш - нека ти је Бог свједок; ако од зависти говориш - нека ти је Бог судија." Јер Свјатополк се сажали на брата својега, и за себе поче мислити - да ли је то истина? И прихвати вјеру Давиду, и обману Давид Свјатополка, и почеше они мислити о Васиљку; а Васиљко о овоме не знадијаше, а ни Владимир. И стаде Давид да говори: "Ако не ухватимо Васиљка, то нити је теби кнезовати у Кијеву, нити мени у Владимиру." И послуша га Свјатополк. И дође Васиљко 4. новембра, и превезе се на Видобич,²⁶⁵) и иде да се поклати светом Михаилу у манастир, и вечера ту, а комору своју постави на Рудици; навече се врати у комору своју. И сутрадан, посла Свјатополк, говорећи: "Не одлази од имендана мојега." А Васиљко се одупре, говорећи: "Не могу да чекам; (страх ме), да не буде рата код куће." И посла к њему Давид: "Не одлази, брате, немој да се оглушиш на позив брата старијега." И не усхтје Васиљко да послуша. И рече Давид Свјатополку: "Видиш ли - неће да зна за тебе чак и кад је под твојом руком. Ако ти оде у своју област, видјећеш, узеће ти градове твоје - Туров, и Пинск,²⁶⁶) и друге градове твоје. Тада ћеш се сјетити мене. Већ га дозови, ухвати, и дај га мени." И послуша га Свјатополк, и посла по Васиљка, говорећи: "Ако већ нећеш да останеш до имендана мојега, то дођи сада, цјеливаћеш ме, и посједићемо сви са Давидом." А Васиљко обећа да ће доћи, не знајући за обману коју му спрема Давид. Васиљко пак, сјевши на коња, појаха, и срене га отрок његов, и саопшти му, говорећи: "Не иди, кнеже, хоће да те ухвате." И не послуша га, размишљајући: "Како

хоће да ме ухвате? Ономад смо цјеливали крст говорећи: ако ко на кога пође, то ће против тога бити крст и ми сви." И, помисливши ово, прекрсти се, и рече: "Нека буде воља Господња!" И с малом дружином дојаха пред кнежевски двор, и изиђе му усусрет Свјатополк, и пођоше у одају, и дође Давид, и сједоше. И поче да говори Свјатополк: "Остани за празник." И рече Васиљко: "Не могу да останем, брате, већ сам и комори наредио да крене напријед." А Давид сјеђаше као нијем. И рече Свјатополк: "Посједите ви овдје, а ја идем да заповиједим шта треба." И изађе вани, а Давид и Васиљко сјеђаху. И поче Васиљко са Давидом да разговара, и не бје у Давида гласа ни слуха: јер бје се ужаснуо, обману имајући у срцу. И, посједивши мало, Давид рече: "Гдје је брат?" А они му рекоше: "Стоји у ходнику." И, уставши, Давид рече: "Ја идем по њега, а ти, брате, посједи." И, уставши, оде вани. И како изиђе Давид затворише Васиљка, 5-ога новембра, и оковаше га у дупле окове, и поставише му стражу на ноћ. А ујутро Свјатополк сазва бољаре и Кијевљане, и каза им што му рече Давид, као: "Брата ти је убио, а против тебе се договорио са Владимиром, и хоће тебе да убије и градове да ти узме." И рекоше бољари и људи: "Ти, кнеже, мораш да чуваш своју главу. И, ако је истину казао Давид, нека Васиљко прими казну; ако неистину каза Давид, нека сам прими освету од Бога и нека одговара пред Богом." И дознаше игумани, и почеше да се моле за Васиљка Свјатополку; и рече им Свјатополк: "Све је то Давид." А Давид, дознавши ово, стаде да наговара на осљепљење: "Ако ово не учиниш, већ га пустиш, то нити ћеш ти кнезовати, нити ја." А Свјатополк хоћаше да га пусти, но Давид не хоћаше, чувајући га се. И ту исту ноћ водише га Бјелгороду, који је мали град поред Кијева, око 10 врста далеко, - и превезоше га у колима, окована; искрцаше га из кола, и уведоше у одају малу. И сједећи тамо видје Васиљко Торчина како оштри нож, и разумје да хоће да га ослијепе, и завапи ка Богу плачем великим и јауком. И ево, уђоше послани од Свјатополка и Давида - Сновид Изечевич, коњушар Свјатополков, и Дмит(а)р, коњушар Давидов, и стадоше да простиру ћилим, и, простријевши, ухватише Васиљка, и

хтједоше да га повале; и бораху се са њим силно, и не могаху да га повале. И ево, уђоше и други, и повалише га, и свезаше га, и скинуше даску са пећи, и ставише је на прса њему. И сједоше са стране Сновид Изечевич и Дмитр, и не могаху да га задрже. И приступише друга двојица, и скинуше другу даску са пећи, и сједоше, и притиснуше тако снажно, да груди запуцкеташе. И приступи Торчин, по имену Берендиј, овчар Свјатополков, држећи нож, и хтједо да га удари у око, и промаши око, и прореза му лице, и има та рана на Васиљку и данас. И затим га удари у око, и истрже зеницу, и затим у друго око, и истрже и другу зеницу. И би он том часу као мртвац. И узевши га на ћилиму, положише (га) на кола као мртваца, и повезоше (га) у Владимир. И док су га возили, зауставише се са њим - прешавши мост Воздвиженски²⁶⁷) - на тргу, и свукоше са њега кошуљу, сву крваву, и дадоше је попадији да је опере. А попадија, оправши је, навуче је на њега док су они обједовали, и плакати поче попадија, као за мртвацем. И зачу плач, и рече: "Гдје сам?" А они му рекоше: "У Воздвиженску граду." И замоли воде, а они му је дадоше, и испи воде, и поврати му се душа, и сјети се, и опипа кошуљу, и рече: "Зашто сте је свукли са мене? Требао сам у овој кошуљи крваву смрт да примим, и да станем пред Богом." А они, обједовавши, пођоше брзо са њим на колима, а по излоканом путу, јер бје тада мјесец "груден", што ће рећи - новембар. И дођоше са њим ка Владимиру 6-ога дана. А дође и Давид са њим, као да је некакав улов уловио. И посадише га у двору Вакејејеву, и поставише 30 мужева да га чувају и 2 отрока кнежева, Улана и Колчка.

А Владимир, чувши како ухваћен би Васиљко и ослијепљен, ужасну се, заплака, (и) рече: "Овога још није бивало у Руској земљи - зла оваквога, ни у вријеме дједова наших, ни у вријеме отаца наших." И одмах посла к Давиду и ка Ољегу Свјатославичима, говорећи: "Дођите у Городец, да поправимо ово зло, које се, ево, учини у Руској земљи, и међу нама, браћом, - јер, бачен је између нас нож. И ако ово не поправимо, то ће веће зло устати између нас, и почеће брат брата клати, и пропаће земља Руска, и непријатељи наши, Половци, дошавши,

узеће земљу Руску." Давид и Ољег чувши ово, тужни бијаху веома, и плакаху, говорећи: "Овога још није било у роду нашем."²⁶⁸) И одмах, сакупивши војнике, дођоше к Владимиру. А Владимир са ратницима стојаше у борнику; Владимир пак, и Давид, и Ољег послаше мужеве своје ка Свјатополку, говорећи: "Зашто си зло ово учинио у Руској земљи, и бацио међу нас нож? Зашто си ослијепио брата својега? Ако си због нечег на њега био љут, могао си га разобличити пред нама, и, доказавши му кривицу, онда - да му и учиниш то што учини. А сада, објави кривицу његову због које си му то учинио." И рече Свјатополк: "Саопшти ми Давид Игоревич, да је "Васиљко брата твојега убио, Јарополка, и тебе ће да убије и да узме област твоју - Туров, и Берестје, и Погорину, а заклетвом се везао са Владимиром, да ће Владимир сјести у Кијеву, а Васиљко у Владимиру. А од невоље ми је своју главу чувати. И нисам га је ослијепио, већ Давид; он га је и одвео к себи." И рекоше мужеве Владимирови, и Давидови, и Ољегови: "Не изговарај се да га је Давид ослијепио. Није у Давидовом граду ухваћен ни ослијепљен, већ је у твојем граду ухваћен и ослијепљен." И ово му рекавши, разиђоше се кућама. А сутрадан хтједоше они да иду преко Дњепра на Свјатополка, а Свјатополк хтје да побјегне из Кијева, и не дадоше му Кијевљани да побјегне, већ послаше удову Всеволодову и митрополита Николу к Владимиру, говорећи: "Молимо се, кнеже, теби и браћи твојој, немојте да уништите Руску земљу. Јер ако почнете рат између себе, пагани има да се радују, и да узму земљу нашу, коју одбранише трудом великим и храброшћу оци ваши и дједови ваши, - борећи се за Руску земљу - друге земље проналажаху, а ви хоћете да уништите земљу Руску." А Всеволодовица и митрополит дођоше Владимиру, и молише му се, и рекоше молбу Кијевљана - да учини мир, и да чува земљу Руску, и да ратује с паганима. Ово чувши, Владимир се расплака и рече: "Заиста су оци наши и дједови наши сачували земљу Руску, а ми хоћемо да је уништите." И преклони се на молбу кнегиње, коју поштоваше као матер, оца ради својега,²⁶⁹) јер бје волио оца својега много - и за живота и послје смрти не оглушујући се ни о шта

његово; зато је и послуша, као матер; и митрополита такође поштиваше због његовог положаја светитељског: не оглуши се о његову молбу.

Владимир пак бијаше пун љубави: љубав имађаше и према митрополитима, и према епископима, и према игуманима, а посебно вољаше црноризачки чин, и монахиње вољаше, оне који му долажаху - храњаше и напајаше, као матери дјецу своју. Ако кога виђаше бучна или у зазорном положају, не осуђиваше, но их све на љубав пребациваше и тјешаше. Али, ми ћемо се на своју (причу) вратити.

А кнегиња, која бијаше код Владимира, дође Кијеву и рече све ријечи Свјатополку и Кијевљанима, (то јест) да ће бити мир. И стадоше између себе мужеве слати, и умирише се на томе што рекоше Свјатополку: "То су сплетке Давидове; то иди ти, Свјатополче, на Давида - или га ухвати, или га прогнај." А Свјатополк то узео на себе, и цјеливаху крст међу собом, мир учинивши.

Када пак Васиљко бијаше у Владимиру, на раније казаном мјесту, и када се приближи Велики пост - и ја бијех ту, у Владимиру, једне ноћи посла по мене кнез Давид.²⁷⁰) И дођох к њему; и сјеђаше поред њега дружина, и, посадивши ме, рече ми: "Овако је рекао Васиљко ове ноћи Улану и Колчи: "Ево чујем да иду Владимир и Свјатополк на Давида; кад би Давид мене послушао, и кад бих ја послао мужеве своје Владимиру са молбом да се врати - јер ја знам шта да му кажем - он неће поћи (даље)." И ето, Василије, шаљем те, иди к Васиљку, имењаку твојем, са овим отроцима, и реци му овако: "Ако хоћеш да пошаљеш мужеве твоје, (пошаљи их), и (ако) се Владимир врати, то ћу ти дати град који год волиш - или Всеволох, или Шеполъ, или Пермиљ." А ја одох к Васиљку, и саопштих му све ријечи Давидове. А он рече: "То нисам рекао, али, уздам се у Бога. Послаћу к Владимиру, да не би ради мене проливали крв. Али, ово ми је чудно - даје ми град свој, а (то је) мој Требовљ, посјед мој и сада и касније"; као што и би - јер ускоро прими посјед свој. А мени рече: "Иди к Давиду и реци му: "Пошаљи ми Куљмеја, и њега ћу послати к Владимиру." И не послуша га Давид, и посла мене опет, рекавши: "Нема овдје

Куљмеја." И рече Васиљко: "Посједи малко." И заповиједи слугама својим да иду вани, и сједе са мнош, и поче ми говорити: "Ето чујем, да ме Давид хоће да преда Љасима; мало ли се напио моје крви, па хоће још да се напије, када хоће да ме преда њима. Јер ја Љасима многа зла учиних - и још сам хтио учинити и светити Руску земљу. И ако ме преда Љасима, не бојим се ја смрти; али рећи ћу ти истину: ово Бог на мене посла због моје охолости: јер дође ми вијест да к мени иду Берендеји,²⁷¹) и Печенези, и Торци, и рекох у уму својему: ако ја будем имао Нерендеје, и Печенеге, и Торке, рећи ћу брату својему Владимиру и Давиду: дајте ми своју млађу дружину, а сами пијте и веселите се. И помислих: на земљу Љадску напашћу на зиму и на љето, и узећу земљу Љадску, и осветићу Руску земљу. И затим сам хтио похватати Бугаре дунавске, и населити их код себе. И затим хтједох измолити се код Свјатополка и Владимира да идем на Половце, па - или да нађем себи славу или да положим главу своју за Руску земљу. Друге помисли у срцу моме није било - ни на Свјатополка ни на Давида. И ево, кунем се Богом и његовим доласком да нисам смишљао зла браћи својој ни у чему. Већ за моју охолост - Бог ме обори и смири." А послвије овога, када дође Велики дан, пође Давид, желећи да освоји Васиљкову област; и сусрете га Володар, брат Васиљков, код Божеска.²⁷²) И не смје Давид да стане насупрот Васиљкова брата Володарја, и затвори се у Божеску, и Володар га опсједе у граду. И стаде Володар говорити: "Зашто се, зло учинивши, не кајеш? Па сјети се већ, колико си зла учинио." А Давид Свјатополка поче окривљавати, говорећи: "Зар сам ја то урадио, зар у моме граду? Ја сам се и сам бојао да и мене не ухвате, и не учине (са мнош) то исто. Неволја ме натјера да пристанем уз договор, и да идем (са њима) рука уз руку." И рече Володар: "Бог је свједок томе; а сада пусти брата мојега, и учинићу мир са тобом." И, бивши рад, Давид посла по Васиљка, и, кад га доведоше, да га Володарју, и учини се мир, и разиђоше се. И сједе Васиљко у Требовљу, а Давид дође Владимиру. И када наста прољеће, дођоше Володар и Васиљко на Давида, и дођоше к Всеволожу, и копљем заузеле град,

и запалише га огњем, и бјежаху људи од огња. И заповиједи Васиљко да се посијеку сви, и учини освету над људима невинима, и проли крв невину. А затим дођоше Владимиру, и затвори се Давид у Владимиру, и ови опсједоше град. И послаше к Владимирцима, говорећи: "Ми не дођосмо на ваш град, нити на вас, већ на непријатеље своје - на Турјака, и на Лазара, и на Васиља; јер ови су наговорили Давида, и ове је послушао Давид и починио зло. А ако хоћете за њих да се бијете, ми смо спремни, или нам предајте непријатеље наше." А грађани, чувши ово, сазваше вијеће, и рекоше људи Давиду: "Предај мужеве оне, за њих се нећемо борити, а за тебе се борити можемо. - Ако ли не (предаш), отворићемо врата граду, па се ти сам побрини за себе." И од невоље мораде да их преда. И рече Давид: "Нема их овдје"; бијаше их пак послао у Луцк. А када они дођоше у Луцк, Турјак побјеже Кијеву, а Лазар и Васиљ се вратише у Туријск.²⁷³) И чуше људи да су они у Туријску, (и) повикаше људи на Давида, и рекоше: "Предај оне које од тебе траже! Ако не - предаћемо се." А Давид, пославши, приведе Васиља и Лазара, и преда их. И учинише у недјељу мир. А сутрадан, у зору, објесише Васиљка и Лазара, и стријељаше их стријелама Васиљковичи, и одоше од града. Ово другу пак освету учини, а није лијепо што је учини, јер, само Бог треба да је осветник, и требало је пренијети на Бога своју освету, као што рече пророк: "И осветићу се непријатељима и онима који ме мрзе - осветићу се, јер за крв синова својих освећује се Бог, и освећује се непријатељима и онима који га мрзе." - Када ови одоше од града, скинуше (тијела) њихова и сахранише их.

А Свјатополк, обећаваши да ће прогнати Давида, оде к Бреславу ка Пољацима. Чувши ово, Давид оде у Пољаке к Владиславу,²⁷⁴) иштући помоћ. Пољаци му обећаше да ће (му) помоћи, и узеше од њега злата 50 гривни, рекавши му: "Пођи са нама Берестју - јер нас зове Свјатополк на сејм - и ту ћемо те помирити са Свјатополком." И послушавши их, Давид оде Берестју са Власиславом. И стојаше Свјатополк у граду, а Пољаци на Бугу, и поче преговарати Свјатополк са Пољацима, и даде дарове велике за Давида. И рече Владислав Давиду: "Мене неће

да послуша Свјатополк, него иди натраг." И дође Давид у Владимир, и Свјатополк, савјет учинивши са Пољацима, пође к Пинску, пославши по војску. И дође Дорогобужу,²⁷⁵⁾ и сачека ту војнике своје, и пође на Давида к граду, и Давид се затвори у граду, очекујући помоћ од Пољака, јер, бијаху му рекли да "ако дођу на тебе руски кнезови, то ћемо ти ми бити помоћници"; и слагаше му, узевши злато и од Давида и од Свјатополка. А Свјатополк опколи град, и стајаше Свјатополк око града 7 недјеља; и поче Давид да му се моли: "Пусти ме из града." Свјатополк му пак обећа, и цјеливаше крст међу собом, и изађе Давид из града, и дође у Червен; а Свјатополк уђе у град на Велику суботу, а Давид побјеже у Пољаке.

А Свјатополк, прогнавши Давида, стаде да снује против Володарја и Василка, говорећи да је "то област оца мојега и брата", и пође на њих. Ово чувши, Володар и Василко пођоше му усусрет, узевши крст: њега он бијаше цјеливао њима заклинјући се на ово: "На Давида сам дошао, а са вама хоћу да имам мир и љубав". И преступи Свјатополк крст, уздајући се у мноштво ратника. И среташе се на пољу на Рожњу,²⁷⁶⁾ уредише војску обје стране, и Василко подиже крст, говорећи: "Њега си ти цјеливао; ето си најприје узео свјетло очију мојих, а сад хоћеш и душу да ми узмеш. Нека буде између нас крст овај!" И пођоше једни на друге у бојном поретку, и сукобише се војске, и многи људи правовјерни видјеше крст издигнут веома изнад Василкових ратника. А када бијаше велика битка, и када падоше многи из обје војске, Свјатополк, видјевши да је љути бој, побјеже - и прибјеже у Владимир. Володар пак и Василко, побијевши, остадоше ту, говорећи: "Ред је да на својој граници станемо", и не пођоше никамо (даље). А Свјатополк добјеже Владимиру, и са њим сина његова 2, и Јарополчича 2, и Свјатоша, син Давида Свјатославича, и друга дружина.²⁷⁷⁾ Свјатополк пак посади у Владимиру сина својега Мстислава, који му би од наложнице, а Јарослава посла у Угре, зовући Угре на Володара, а сам оде Кијеву. А Јарослав, син Свјатополков, дође са Угрима, и краљ Коломан (дође)²⁷⁸⁾ и 2 епископа, и стадоше крај Перемишља дуж Вугра, а Володар се

затвори у граду. А Давид у то вријеме дође из Пољака, и посади жену своју код Володара, а сам оде у Половце. И сусрете га Бонјак, и врати се Давид, и пођоше на Угре.²⁷⁹⁾ А када иђаху, стадоше да преноће; и када би поноћ, Бонјак, уставши, одјаха од ратника, и стаде да завија као вук, и вук му се одазва, и стадоше да завијају многи вуци. А Бонјак, вративши се, исприча Давиду да ће "над Угрима сутра побједа бити наша". И сутрадан Бонјак уреди своје ратнике, и би Давидових војника 100, а у њега, (Бонјака), 300; и раздијели их на 3 војске, и пође према Угрима. И пусти у напад Алтунопа са 50 људи, а Давида постави под стијег, а сам своје ратнике раздијели на 2 дијела - по 50 са обје стране. Угри пак уредише војску у редове, - јер бијаше Угара бројем 100 хиљада. А Алтунопа приђе 1-ом реду и, стријељавши (стријелама), побјегоше пред Угрима, а Угри потјераше за њима. У трку они - (своји и Угри) - минуше Бонјака, и Бонјак потјера (за њима) сјекући са леђа, а Алтунопа се врати натраг, и не допуштаху Угрима назад, и тако, у великом броју их убијајући, сабише их у лопту,²⁸⁰⁾ као што соко сабија чавке. И побјегоше Угри, и многи се утопише у Вагру, а други у Сану. И бјежаху дуж Сана у гору, и гураху у провалије један другога, и гоњаху за њима 2 дана сјекући их. А ту убише и бискупа њиховог Купана, и од бољара - многе; јер говораху да их је погинуло 40 хиљада.

Јарослав пак побјеже у Пољску, и дође Берестју, а Давид, узевши Сутјеску и Червен, дође изненада и узео Владимирце; а Мстислав се затвори у граду са посадом, јер бијаху са њим Берестјани, Пинчани, Вигошевци. И стаде Давид, опколивши град, и често нападаше. Једном приђоше граду, и стријељаху једни у друге, и иђаху стријеле као дажд. А Мстислав, када се спремаше да стријеља, ударен би на грудобрану кроз рупу међу даскама под пазухо, и одведоше га, и те ноћи умре. И рекоше људи: "Ето, кнез је убијен; и ако се предамо, Свјатополк ће да погуби све нас." И послаше к Свјатополку, говорећи: "Ето, син је твој убијен, а ми изнемажемо од глади. И ако не дођеш, хоће људи да се предају: не могу глад да трпе." А Свјатополк посла Путјату, војводу својега. А Путјата са ратницима дође ка Луцку ка Свјатоши,

сину Давидовом, и ту код Свјатоше бијаху мужеве Давидови, јер зак- лео се бијаше Свјатоша Давиду: "Ако на тебе пође Свјатополк, то ћу ти ја јавити." И не учини ово Свјатоша, но похвата мужеве Давидове, а сам пође на Давида. И дођоше Свјатоша и Путјата, августа 5-ога дана, у подне, када су Давидови војници полегли по граду, а Давид спаваше; и нападоше на њих, и почеше сјећи. И грађани скочише из града и почеше (такође) да сјеку војнике Давидове, и побјегоше Давид и Мстислав, синовац његов. А Свјатоша и Путјата узеше град, и поста- више намјесника Свјатополкова Васиља. И дође Свјатоша Луцку, а Путјата Кијеву. Давид пође у Половце, и сусрете га Бонјак. И пођоше Давид и Бонјак к Луцку на Свјатошу, и опсједоше Свјатошу у граду, и учинише мир. И изађе Свјатоша из града и дође оцу своме у Чернигов. А Давид узе Луцк, и одатле дође Владимиру; намјесник пак Васиљ побјеже, а Давид узе Владимир и сједе у њему. А 2-ге године - Свја- тополк, Владимир, Давид и Ољег примамеше Давида Игоревича, и не дадоше му Владимир, већ му дадоше Дорогобуж; у њему он и умре. А Свјатополк преузе Владимир, и посади у њему сина својега Јаро- слава.²⁸¹⁾

Љето 6606 (1098). Дођоше Владимир, и Давид, и Ољег на Свја- тополка, и стадоше код Городца, и учинише мир, као што под пред- ходном годином већ рекох.

Љето 6607 (1099).²⁸²⁾ Изађе Свјатополк на Давида к Владимиру и прогна Давида у Пољаке. Ове исте године уништени су Угри код Перемишља. Ове исте године убијен је Мстислав, син Свјатополков, у Владимиру, мјесеца јуна 12-ога дана.

Љето 6608 (1100).²⁸²⁾ Изиђе Мстислав од Давида на море, мје- сеца јуна 10-ога дана. Ове исте године, мјесеца августа 10-ога дана, браћа - Свјатополк, Владимир, Давид, Ољег у Увјетичима, учинише мир међу собом. Овог истог мјесеца 30-ога, у том истом мјесту, сва браћа - Свјатополк, Владимир, Давид, Ољег, нађоше се, и дође к њима Игоревич Давид, и рече им: "Зашто сте ме позвали? Ево ме. Ко има нешто против мене?" И одговори му Владимир: "Ти си послао к нама:

"Хоћу, браћо, да дођем к вама, и да се пожалим на своје увреде". И ево, дошао си и сједиш са браћом својом на једном ћилиму - и зашто се не жалиш? На кога од нас имаш жалбу?" И не одговори Давид ништа. И усједоше сва браћа на коње; и стаде Свјатополк са својом дружином, а Давид и Ољег сваки са својом - одјелито сваки за себе. А Давид Игоревич сјеђаше по страни, и не припуштаху га к себи, но се засебно савјетоваху о Давиду. И одлучивши, послаше к Давиду мужеве своје - Свјатополк Путјату, Владимир Орогостја и Ратибора, Давид и Ољег Торчина. А послани приђоше Давиду и рекоше му: "Овако ти говоре браћа: "Не желимо да ти дамо сто Владимирски, зато што си бацио нож између нас, - а (раније) тога није било у Руској земљи. И ми те нећемо ухватити, ни друго неко зло ти нећемо учинити, већ, ево, шта ти дајемо: иди и сједи у Божском утврђењу, а Дубен и Чар- торијск - то ти даје Свјатополк, а Владимир ти, ево, даје 200 гривни, а Давид и Ољег - 200 гривни." И тада послаше посланике своје Воло- дару и Васиљку: "Узми брата својега Васиљка к себи, и нека вам је заједничка област - Перемишљ. И ако тако волите, сједите, ако ли не - пусти Васиљка овамо, и ми ћемо га хранити овдје. А холопе наше и смерде предајте." И не послуша ово Володар, и Васиљко. А Давид сједе у Божску, и затим даде Свјатополк Давиду Дорогобуж, - у њему пак он и умире; а (град) Владимир даде сину својему Јарославу.

Љето 6609 (1101).²⁸²⁾ Престави се Всеслав, полоцки кнез, мјесеца априла 14-ога дана, у 9-ом часу дана, у сриједу. Ове исте године у Берестју зарати се Јарослав Јарополчић, и пође на њега Свјатополк, и затече га у граду, и ухвати га, и окова, и приведе Кијеву. И молише се за њега митрополит и игумани, и умолише Свјатополка, и узеше клетву с њега поред ковчега Бориса и Гљеба, и скинуше са њега окове, и пустише га. Ове исте године на Золоточју сакупише се сва браћа: Свјатополк, Владимир, и Давид, и Ољег, (и) Јарослав, брат њихов. И послаше Половци посланике од свих кнезова ка свој браћи, молећи мир. И рекоше им руски кнезови: "Ако хоћете мир, сакупимо се код Сакова." И послаше по Половце, и нађоше се код Сакова, и учинише

мир са Половцима, и узеше таоце једни од других, мјесеца септембра 15-ога дана, и разиђоше се на разне стране.

Љето 6610 (1102). Избјеже Јарослав Јарополчич из Кијева, мјесеца октобра 1-ога. А при крају тог истог мјесеца, рбманувши га, ухвати Јарослав Свјатополчич Јарослава Јарополчича на Нури, и приведе га к оцу Свјатополку, и оковаше га. Те исте године, мјесеца децембра 20-ога, дође Мстислав, син Владимиров, са Новгородцима, - јер бје Свјатополк са Владимиром уговор имао: да Новгород има бити Свјатополков и да у њему посади свога сина, а да Владимир посади свога сина у (граду) Владимиру. И дође Мстислав Кијеву, и сједоше да се савјетују у одаји, и рекоше мужеви Владимирови: "Ево је послао Владимир сина својега, и ево сједоше Новгородци, и нека узму сина твојега и нека иду Новгороду, а Мстислав нека иде Владимир-граду." И рекоше Новгородци Свјатополку: "Ево смо ми, кнеже, послани к теби, и рекли су нам овако: "Нећемо Свјатополка, ни сина његовог. Ако син твој има 2 главе, то га пошаљи; а овога нам је дао Всеволод, и отхранили смо себи кнеза, а ти си отишао од нас." И Свјатополк велики спор имаше са њима, а они не хтједоше, него узеше Мстислава, (и) дођоше Новгороду. Ове исте године би знамење на небесима, мјесеца јануара 29-ога дана, (и било је) 3 дана; као одсјај од пожара (стајаше) на истоку, и југу, и западу, и сјеверу, и би таква свјетлост ноћу, као да пуни мјесец свјетљаше. Ове исте године би знамење у Мјесецу, мјесеца фебруара 5-ога дана. Тог истог мјесеца 7-ога дана би знамење у Сунцу: бијаше се оградило Сунце са три дуге, и бијаху и друге дуге, хрбатима једна према другој. И правовјерни људи, који видјеше ово знамење, са уздасима и са сузама се мољаху Богу, не би ли Бог одвратио ово знамење на добро: јер, знамења бивају једна на зло, (а) друга на добро. Слиједехе године стави Бог мисао добру у руске кнезове: замислише да се дрзну на Половце и да пођу у земљу њихову, што и би, као што ћемо испричати касније, под слиједехом годином. Ове се исте године престава Јарослав Јарополчич, мјесеца августа 11-ога дана. Ове исте године одведена би

кћер Свјатополкова Сбислава у Пољаке за Болеслава,²⁸³) мјесеца новембра 16-ога дана.

Љето 6611 (1103). Стави Бог у срце кнезовима руским - Свјатополку и Владимиру, и нађоше се на савјету у Долобску. И сједоше Свјатополк са својом дружином, а Владимир са својом у једном шатору. И поче се савјетовати дружина Свјатополкова и говорити, као "није згодно сада, у прољеће, да се иде - уништићемо смерде и орање њихово." И рече Владимир: "Чудно ми је, дружино, да коње на којима ору - жалите; а о овоме зашто не размислите: ето, смерд ће почети да оре, и, дојахавши, Половац ће га ударити стријелом, а коња његовога узети и, у село његово ујахавши, ухватиће жену његову, и дјецу његову, и сво благо његово? Коња вам је жао, а самога њега - није вам жао?" И не могаше ништа да одговори дружина Свјатополкова. И рече Свјатополк: "Ево, ја сам већ спреман." И уста Свјатополк, и рече му Владимир: "То ћеш ти, брате, велико добро да учиниш земљи Руској." И послаше ка Ољегу и Давиду, говорећи: "Пођите на Половце - и бићемо или живи, или мртви." И послуша Давид, а Ољег не хтје, рекавши разлог: "Нисам здрав." А Владимир, цјеливавши брата својега, пође Переја-слављу, а Свјатополк за њим, и Давид Свјатославич, и Мстислав, Игоров унук, Вјачеслав Јарополчич, Јарополк Владимирович. И пођоше на коњима и у лађама, и дођоше ниже прагова, и стадоше међу праговима крај острва Хортици. И усједоше на коње, и пјешаци се из лађа искр-цаше, (и) иђаху кроз поље 4 дана, и дођоше на Сутењ.²⁸⁴) А Половци, чувши да иду Руси, сакупише се без броја, и стадоше се савјетовати. И рече Урусоби: "Молићемо мир од Руса - има да се љуто бију са нама, јер ми много зла учинисмо Руској земљи." И рекоше млађи Урусоби: "Ако се ти бојиш Руса, ми их се не бојимо. Јер, ове уништивши, поћи ћемо у земљу њихову, и заузећемо градове њихове, и ко ће да их избави од нас?" А руски кнезови и ратници сви мољаху Бога, и завјете даваху Богу и матери његовој - ко кољиво, ко пак милостињу убогима, а други потребе манастирима. И кад се овако мољаху, дођоше

Половци и послаше пред собом у стражу Алтунопу, који међу њима би славан по јунаштву. А тако исто (и) руски кнезови послаше своје страже. И увребаше руске страже Алтунопу, и, опколивши га, убише Алтунопу и оне који бијаху са њим, и не утече ни један, већ све побише. И пође војска као шума, и краја јој не бје могуће видјети; и Руси пођоше усусрет њима. И Бог велики стави ужас велики у Половце, и страх нападе на њих и трепет кад видјеше лица руских ратника, и скаменише се и сами, и коњима њиховим не би брзине у ногама. А наши на коњима и пјешице са весељем пођоше према њима. А Половци, видјевши како се Руси устремише на њих, не дошавши, побјегоше пред руском војском. А наши потјераше, сјекући их. Дана 4-ога, мјесеца априла, велико спасење Бог учини, и против непријатеља наших даде нам побједу велику. И ту у боју убише кнезова 20: Урусобу, Кчија, Арсланапу, Китанопу, Кумана, Асупа, Куртка, Ченегрепу, Сурбарија и друге кнезове њихове, а Белђуза ухватише. А послје, сједоше браћа, побијевши непријатеље своје, и приведоше Белђуза ка Свјатополку, и стаде Белђуз давати за себе злато, и сребро, и коње, и стоку. А Свјатополк га посла к Владимиру. И када дође к њему, поче га испитивати Владимир: "Знај, то вас је задесила велика клетва! Јер, много пута давши клетву, робисте Руску земљу. Зашто ти не каза синовима својим и роду своме - да не газите клетву, већ проливасте крв хришћанску? Нека буде крв твоја на глави твојој!" И заповиједи да га убију, и тако, расијекоше га на удове. И затим се нађе сва браћа, и рече Владимир: "Ево дана што га створи Господ, радујмо се и веселимо у њему, јер Господ нас је избавио од непријатеља наших, и покори непријатеље наше, и "смрви змијске главе, и даде храну овим људима" - Русима." Јер, узеше тада стоку, и овце, и коње, и камиле, и кибитке са плијеном и са чељадима, и заробише Печенеге и Торке на кибиткима. И дођоше у Русију са плијеном великим, и са славом, и са побједом великом. Ове исте године дођоше скакавци, августа 1-ога дана. Тог истог мјесеца, 18-ога дана, иде Свјатополк, и изгради град Јурјев јер њега бијаху спалили Половци.^{285*} Ове исте године тукао се Јарослав са Мордвом, и побјеђен би Јарослав.

Љето 6612 (1104). Одведена је кћи Володарева за царевића Алексинича, Цариграду, мјесеца јула 20-ога.²⁸⁶⁾ Ове исте године одведена је Предслава, кћи Свјатополкова, у Угре, за краљевића, августа 21-ога дана. Ове исте године дође митрополит Никифор у Русију, мје-сеца децембра 6-ога дана. Тог истог мјесеца, 13-ога дана, престави се Вјачеслав Јарополчич. Тог истог мјесеца, 18-ога, посађен је митрополит Никифор на сто. А и ово ћемо казати: крајем ове исте године посла Свјатополк Путјату на Минск, а Владимир сина својега Јарополка, а Ољег сам иде на Гљеба, узевши Давида Всеславича; и не успјеше ништа, и вратише се натраг. И роди се Свјатополку син, и дадоше му име Брјачислав. Ове исте године би знамење: стајаше Сунце у кругу, а посред круга крст, а посред крста Сунце, а ван круга - дуга, роговима према сјеверу; такво исто знамење би и у Мјесецу, таквог истог изгледа, - мјесеца фебруара 4-ога, 5-ога, 6-ога дана: у дану три дана, а ноћу, за мјесеца, три ноћи.

Љвто 6613 (1105). Постави митрополит у Владимиру за епископа Анфилофија, мјесеца августа 27-ога дана. Ове исте године постави у Перејаслављ Лазара, новембра 12-ога. Ове исте године постави у Полоцку Мину, децембра 13-ога дана.

Љето 6614 (1106). Робише Половци око Зареческа, и посла Свјатополк на њих Јања и Иванка Захарича, Козаранина, и потјераше Половце и плијен отеше. Ове се исте године престави Јањ, старац добри, поживјевши година 90^{287>} а у старости поштованој; живјеше по закону Божијем, гори не бје од првих праведника. А од њега и ја многе приче слушах, (а) које слушах од њега - те и записах у љетопису овом. А бје муж благ, и кротак, и смирен - избјегаваше свако зло; његов ковчег је у Печерском манастиру, у притвору, гдје лежи тијело његово, положено мјесеца јуна 24-ога. Ове исте године постриже се Јевпраксија, Всеволодова кћер, мјесеца децембра 6-ога.^{288>} Ове исте године прибрјеже Збигњев к Свјатополку.²⁸⁹⁾ Ове исте године постриже се Свјатослав, син Давидов, унук Свјатославов, мјесеца фебруара 17-ога дана. Ове исте године Зимигола побиједише Всеславиче - сву браћу, и дружине убише 9 хиљада.

Љето 6615 (1107), индикта, мјесечевог круга 4-е године, а сунчаног круга 8-е године.²⁹⁰) А ове се године престави Володимерица, мјесеца маја 7-ога дана.²⁹¹) Тог истог мјесеца пљачкаше Бонјак и пох-вата коње крај Перејаславља. Ове исте године дође Бонјак, и стари Шаркун, и други многи кнезови, и стадоше крај Лубна. А Свјатополк, и Владимир, и Ољег, Свјатослав, Мстислав, Вјачеслав, Јарополк иђоше на Половце к Лубну, и у 6-ом часу дана прођоше бродом кроз Сулу, и кликнуше на њих. А Половци се ужаснуше, од страха не могоше ни стијег да поставе, већ побјегоше - (једни) дохвативши се коња, а други пјешице побјегоше. А наши почеше сјећи, (једне), гонећи их, а друге рукама хватаху, и тјераху их скоро до Хорола. Убише пак Таза, Бонјакова брата, а Сугра ухватише и брата његовога, а Шаркун једва утече. Одбацише (Половци) и товар свој, који узеше руски ратници, - мјесеца августа 12-ога; и вратише се Руси с побједом великом кући. А Свјатополк дође у Печерски манастир на јутрење на Успење свете Богородице, и братија га цјелова са радошћу великом, (говорећи), да непријатељи наши побјеђени бише молитвама Свете Богородице и светог оца нашега Феодосија. Овакав пак обичај имађаше Свјатополк: када иђаше на војску, или негдје другдје, најприје би се поклонио ковчегу Феодосијевом и молитву узео од игумана - (онога) који би тада био, и тек тада иђаше на пут свој. Ове исте године престави се кнегиња, Свјатополкова мати, мјесеца јануара 4-ога дана. Ове исте године, овог истог мјесеца, иде Владимир, и Давид, и Ољег ка Аепу и ка другоме Аепу, и учинише мир. И узе Владимир за Јурија Аепину кћер,²⁹²) - Осену унуку, а Ољег узе за сина Аепину кћер, Гиргенову унуку, мјесеца јануара 12-ога дана. А фебруара 5-ога тресла се земља у ноћи пред зору.

Љето 6616 (1108). Ударени су темељи цркве Светога Михаила, Златоврхи, од стране Свјатополка кнеза, 11-ога јула мјесеца. И завршише трпезарију Печерскога манастира у вријеме Феоктиста игумана, који ју и започе градити по заповијести Гљеба, који и приложи за њу. Ове исте године би велика вода у Дњепру, и у Десни, и у Припјати. Ове исте године положи Бог у срце Феоктисту, игуману Печерском, и

стаде да говори кнезу Свјатополку да упише Феодосија у синодик.²⁹³) И (Свјатополк) рад бивши, обећа и учини: заповиједи митрополиту да (га) упишу у синодик. И нареди да га упишу по свим епископијама, и сви епископи са радошћу уписаху, и (заповиједи) да га се помиње на свим саборима. Ове исте године престави се Катерина, Всеволодова кћи, мјесеца јула 11-ога. Ове исте године завршише кров свете Бого-родице на Клову, чије темеље удари Стефан, игуман Печерски.

Љето 6617 (1109). Престави се Јевпраксија, кћи Всеволодова, мјесеца јула 10-ога дана, и положена би у Печерском манастиру, поред врата, оних према југу. И учинише - тамо гдје лижи њено тијело - над њом иконостас. Ове исте године, мјесеца децембра 2-ога дана, Дмитр Иворович узео кибитке половјецке крај Дона.

Љето 6618 (1110). Идоше у прољеће Свјатополк, и Владимир, и Давид на Половце. И, дошавши до Воиња, вратише се. Ове исте године би знамење у Печерском манастиру 11-ога дана фебруара мјесеца: појави се стуб огњени од земље до неба, а муња освјетли сву земљу, и на небесима загрми у 1-и час ноћи, и читав свијет то видје. А овај крст најприје стаде над трпезом каменом, тако да не би могуће видјети крст, и, постојавши мало, пређе на цркву, и стаде над ковчегом Феодосијевим, и затим ступи на кров (цркве), некако као лицем према истоку, и затим нестале. А ово не бијаше огњени стуб, већ прилика анђеоска: јер анђеоска се овако појављује - или као стуб огњени, или пак као пламен. Као што рече Давид: "Обраћајући анђеле своје, духове и слуге своје у огањ горући", шаље их наређењем Божијим, куда хоће владика и творац свих. Јер, анђеоска долази тамо гдје су срећна мјеста и молитва у кући, и ту показује нешто мало од лика својега - колико је у моћи човјека да види; јер, није у моћи човјека да види природу анђеоску, као што и Мојсије велики не узможе да види природу анђеоску: јер, вођаше га по дану стуб облачан, а ноћу стуб огњен; али, то не вођаше њих стуб, већ анђеоска иђаше пред њима, и ноћу и дању. Тако и ова појава нешто предсказиваше, што се морало догодити, и што би 2-е године, јер - не би ли овај анђеоска вођа на иноплеменике

и љуте непријатеље, као што је речено: "Анђео ће пред тобом ићи", и још: "Анђео ће твој бити са тобом".²⁹⁴⁾ Силвестар, игуман светога Михаила, написах књигу ову - Љетопис,²⁹⁵⁾ надајући се од Бога милост примити, у вријеме кнеза Владимира, када кнезоваше он у Кијеву, а ја у то вријеме бијех игуман у Светом Михаилу 6624 (1116). године, индикта 9-е године. А ко чита књиге ове - нека му будем у молитвама.

КОМЕНТАРИ

- 1) О подијели земље послје пртопа прича Библија (књига Постања). Набрајање "земаља" и острва које даље слиједи Нестор је у великој мјери преузео из дјела византијског историчара Георгија Амартола "Хроника". Области и земље које се овдје помињу већином су смјештене на обалама Средоземног мора, као и на територијама савременог Ирака, Ирана и бивших совјетских средњеазијских република.
- 2) У Амартоловој "Хроници" се на овом мјесту не помињу Словени. Нестор их овдје помиње, јер се под годином 6406 (898) каже за Илирик да "ту, наиме, најприје бијаху Словени".
- 3) Понтско море (Понт), грчки назив за Црно море. Одавде се Нестор служи другим извором, који описује земље које су населили Словени и њима гранични народи и племена. Претпоставља се да се ту ради о остатку Началног (Почетног) свода.
- 4) Мисли се на Карпате.
- 5) Набрајају се финска и балтичка племена, која су насељавала просторе од Балтичког мора на западу до горњег Поволжја на истоку.
- 6) Балтичко племе Пруса, које је насељавало југо-источну обалу Варјашког (Балтичког) мора.
- 7) Волосима су Стари Словени називали романске народе. Овдје се можда мисли на Италију. Од ријечи Волох је и наша ријеч Влах.
- 8) Слиједи излагање библијске приче о градњи вавилонске куле, помоћу које су у средњем вијеку објашњавали појаву различитих "језика", то јест народа.
- 9) Браћа, потомци Сима који се помињу у Библији.
- 10) Лакат, стара мјера за дужину: око 46 цм.
- 11) Норици, житељи римске провинције Норик, која се налазила уз ток Дунава. Претпоставља се да је неки староруски књижевник (у ондашњем значењу те ријечи, то јест човјек од књиге!) у Норицима препознао Словене.

- 12) Бијели су Хрвати живјели источно од Карпата; Срби и Хорутани - преци Срба и Словенаца.
- 13) Волоси - Римљани.
- 14) Мисли се на Ладоско језеро и Балтичко море.
- 15) У Каспијско море.
- 16) Мисли се на Бугаре на Волги; Хвалис - Хорезм, држава која се налазила у нижем току ријеке Аму-Дарје. С њом су Руси у XI и XII вијеку имали трговачке и политичке везе.
- 17) Византијске средњовјековне легенде кажу да је апостол Андреј проповиједао у земљама на обалама Црног мора као и у Скитији. У Русији су се ова предања развила у причу о апостоловом путовању из Синопа у Рим, по Дњепру, Волхову, Балтичком мору и даље - око Европе. Пошто се под 983. годином каже да у Кијеву "и тијелом апостоли нису ... били", за овај се одломак претпоставља да је касније унијет у текст "Повијести минулих љета".
- 18) Легенда о три брата која су основали град Кијев, веома је стара: налазимо је још у VII вијеку код арменског историчара Зеноба Глака, који Кијев назива Куар, а његовог оснивача Куаром. Археолошка истраживања пак потврђују постојање до краја X вијека на мјесту Кијева три насеља. Либед, име сестре тројице браће, било је и име рјечице која је протицала кроз древни Кијев.
- 19) Погрешно поистовећивање Скита, чија је држава престала да постоји у III вијеку н.е, и Хазара (види ниже).
- 20) У науци још није сасвим поуздано утврђено о ком се овдје народу ради. Има мишљења (мађарски научник Ј. Перени) да је овдје ријеч о туркменском племену "Оногура", које је у VI-VII вијеку дошло на Балканско полуострво.
- 21) Ираклиј, византијски цар од 610. до 641. године; Хоздрој, правилно: Хосрев, ирански цар од 590. до 628. године.
- 22) Обри: Авари, који су у VI вијеку образовали Аварски каганат, чија се територија простирала од Дона на истоку до Елбе и Јадранског мора на западу. Центар је каганата била Панонија (данашња Мађарска).

- 23) Претпоставља се да је овдје ријеч о Дуљебима, словенском племену које је живјело у Панонији.
- 24) Печенези - савез туркменских племена. Крајем IX вијека Печенези су заузели сјеверно прибрежје Црног мора од Дона до Дунава.
- 25) Преци данашњих Мађара, које су крајем IX вијека са обала Црног мора потиснули на територију данашње Мађарске Печенези.
- 26) Клада - мртвачки сандук, издубљен у трупцу (клади).
- 27) Слиједи одломак из "Хронике" Георгија Амартола, византијског историчара из IX вијека.
- 28) Бактријци - житељи Бактрије, државе која је постојала у Средњој Азији. Овдје су они поистовећени са Рахманима, легендарним народом праведника, који су боравили на "острвима блажених" о којима прича и "Александрида", то јест Роман о Александру Великом.
- 29) Халдејци, племе које је обитавало у долинама Тигриси и Еуфрата.
- 30) Амазонке, легендарни народ жена-ратница.
- 31) Кија, Шчека и Хорива.
- 32) Хазарска се држава (Хазарски каганат) од VII до X вијека простирала између Дона и њижњег тока Волге, па и јужније - све до сјеверних падина Кавказа.
- 33) Стари су љетописци рачунали године од "стварања свијета". Да би се добила година по савременом бројању, треба од године од стварања свијета одбити 5507 или 5508 година.
- 34) Индикти, петнаестогодишњи циклуси.
- 35) Погрешно. Михаил III, византијски император, ступио је на престо 842. године, а не 852.
- 36) Оваква и слична кратка хронолошка рачунања честа су у византијској и старој словенској литератури, и не морају бити баш увијек тачна. Овдје су поменуте библијске личности: Адам, праотац Аврам; "излазак" Јевреја под вођством Мојсија из Египта; цареви Израелско-Јудејског царства - Давид (1004-965. године п.н.е.) и Соломон (965-928. године п.н.е); освајање Јерусалима од стране Навукодосора 597. године п.н.е; Александар Македонски (336-323. године

п.н.е), римски император Константин Велики (324-337. године) и византијски император Михаил III (842-867).

- 37) Према "Повијести минулих љета", поменути су руски кнезови ступили на великокнежевски престо: Олег 879. године, Игор 913. године, Свјатослав 946. године, Јарополк 973. године, Владимир 980. године, Јарослав 1019. (или 1016) године. Наведено, значи хронолошко, рачунање не поклапа се са љетописним рачунањем. "Зато је од смрти Јарослава до смрти Свјатополка 60 година." - Свјатополк Изјаславич је умро 1113. године. Значи, ово мјесто у љетопису није могло бити написано прије те године, па се мисли да је 1113. године била састављена прва редакција "Повијести минулих љета".
- 38) Прича о тројици браће (Варјага) који су положили основе руској државности, одлучујућа је за настанак "норманске теорије" о постанку руске државе. Противници те теорије, љетописну причу о тројици браће зову легендом. Према њима, легенда је ушла у љетопис из неколико разлога. Прво, античка и средњовјековна историографија често доводи владајућу династију у везу са митским претком или са неким туђинцем: на тај начин се избјегавала могућност супарништва мјесних познатих породица. Љетописци су тако учврстили права Игоревих потомака, зато што је он као син Рјурика, једно, и друго: још једном су заштитили права руских кнезова од претензија Византије. И уз то, Нормани од којих према љетопису води поријекло владајућа династија, у XI и XII вијеку, вијеку настанка "Повијести", нису представљали за Кијевску државу неку опасност.
- Мисли се да се легенда о позиву Варјага појавила релативно касно, изгледа - у Никоновом своду, јер споменици прве половине XI вијека - "Слово о закону и благодати" митрополита Илариона и "Сјећање и похвала кнезу рускоме Владимиру" - изводе кијевску кнежевску династију од Игора. Према Д. С. Лихачову и Л. В. Черепину, Велики Новгород је творац ове легенде, јер је баш Новгород имао обичај да "позива" кнежеве.

- 39) Ријеч је о Аскољду и Диру. Љетописац овдје подвлачи да они нису у роду са Рјуриком, јер та чињеница оправдава њихово убиство од стране Олега, који је дејствовао у име Игора, према "Повијести" - Рјуриковог сина.
- 40) Агарјанима се називају источни народи, јер се узима да они воде поријекло од Агаре, Измаилове наложнице.
- 41) Вјероватно, ријека Мавропотамон.
- 42) Управник града (овдје Константинопоља).
- 43) Златни рог, залив на сјеверо-истоку Цариграда.
- 44) Фотиј - цариградски патријарх од 858. до 867. године.
- 45) Василиј I Македонац је ступио на престо 867. године.
- 46) Начални (Почетни) љетописни свод који претходи "Повијести минулих љета" Олега назива Игоревим војводом, а књижевни споменици XI вијека називају га кнезом. Очевидно, Олег није био у сродству с Игором, па га зато састављач Началног свода деградира у војводу како би учврстио верзију да је Игор, као Рјуриков син, једини прави настављач династије Рјуриковича. Нестор пак Олегу враћа кнежевско достојанство, јер се Олег назива кнезом и у уговору са Византијом, али га узима као регента у вријеме малољетства Игоровог, што није баш увјерљиво: када је Олег умро Игору је било више од тридесет година!
- 47) Покушај објашњења зашто су се разна источнословенска племена, као и најамничке варјашке дружине, почели називати заједничким именом "Рус". Овдје се то десило послије но што је Олег престолницу из Новгорода пренио у Кијев.
- 48) Новчана јединица.
- 49) Новчана јединица о којој се данас ништа не зна.
- 50) Покушај да се омеђе предјели којима је Олег владао: они се простиру од Новгорода до Кијева; само Уљичи и Тиверци, који су живјели западно од Јужног Буга и Дњестра нису улазили у његову државу.
- 51) Лав VI, византијски император од 886. до 912. године.
- 52) Лавов савладар, а послије његове смрти - цар од 912. до 913. г.

- 53) Нестор и овдје не заборавља да помене да је прадомовина Словена била на Дунаву. Угри иначе нису из дунавског басена потиснули Римљане, већ Аваре.
- 54) Ростислав - кнез Великоморавске државе (846-870), Свлатополк - његов насљедник, владао од 870. до 894. године, Коцељ - кнез Балтенског кнежевства (у области језера Балатон у Мађарској). Посланство у Цариград упутио је Растислав 863. године.
- 55) Творци словенске писмености браћа Методије (820-885) и Константин Философ, у калуђерству назван Кирил (827-869) били су синови војног заповједника Тесалонике (Солуна).
- 56) Адриан II који је подржао дјелатност Солунске браће међу Словенима.
- 57) Методије је од почетка 70-их година IX вијека био архиепископ Моравске и Паноније (Блатенског кнежевства).
- 58) Апостолима су се звали како 12 Христових ученика, тако и 70 првих проповједника хришћанства, међу којима је био и Андроник.
- 59) Овим се ријечима завршава 9. лист Лаврентјевског преписа "Повијести гинулих љета", после којег је изгубљено 6 листова. Изгубљени је текст успостављен према Радзивиловском љетопису из XV вијека, који је сачувао исту редакцију "Повијести" као и Лаврентјевски љетопис.
- 60) Симеон - бугарски цар (893-927). Рат Симеона са Византијом био је од 894. до 896. године.
- 61) Византијски извори овај Олегов поход на Византију не помињу.
- 62) Визнатијци су преграђивали улаз у Златни рог (Суд), залив, из Мраморног мора ланцима.
- 63) Гривна - староруска новчана јединица.
- 64) Несторов љетопис овдје од паганских богова Старих Словена помиње само Перуна, врховног славенског бога, и Велеса (овдје: Волоса), бога животиња и, вјероватно, трговине, за које се у даљњем тексту каже да су им кипови стајали у Кијеву и Новгороду.
- 65) Комета Галеја, која је у јулу 912. била најближа Земљи.

- 66) Овдје и даље се под "хришћанима" подразумевају Византинци.
- 67) Повеља на пергаменту.
- 68) Претпоставља се да је овдје ријеч о неком Ивану који је био писар или преводилац приликом склапања уговора.
- 69) Доментијан - римски император, владао од 81. до 96. године.
- 70) Велики Анастасије - Анастасиј Синаит, византијски богослов, патријарх Антиохије, града на обали ријеке Оронт, у сјеверном дијелу данашње Сирије, од 561. до 563. године.

I

- 71) Библијске личности: пророк Валам, јудејски цар Саул и првосвештеник Кајафа.
- 72) У Библији се прича како су синови јудејског првосвештеника Скеве безуспјешно настојали да исцијеле заклињањима "бијесне".
- 73) Мисли се на једног од фараона, у чије је вријеме, према Библији, Мојсије извео Јевреје из Египта.
- 74) Вавилонски цар Набукодоносор II. Према Библији он је водио чудне снове које је протумачио пророк Данило.
- 75) Философ-гностици из I вијека н. е, који је и јунак апокрифских легенди у којима се прича о његовим споровима са апостолима Петром и Павлом, при чему је Симон правио различита чуда (о њима говори "Повијест минулих љета" под годином 1071).
- 76) Философ-гностици из I вијека н.е, Симонов сљедбеници.
- 77) Константин VII, византијски император (913-959).
- 78) Рат Византије и Бугарске од 913. до 917. године.
- 79) Византијски император Роман I Лакапи ступио је на престо 920. г.
- 80) Одавде се наставља текст по Лаврентјевском препису.
- 81) Руси су напали сјеверну обалу Мале Азије - провинције Витнију и Пафлагонију. Ираклиј - град Ираклија Понтска, Никомидија - град на источној обали Мраморног мора, данас Измит.
- 82) "Грчка ватра" - горућа смјеса која се састојала од смоле, сумпора, салитре и нафте. Бацали су је из сифона који су се налазили на прамцу брода. Били су направљени од позлаћене бронзе и имали су облик лавље главе.

- 83) Симеон је умро 927. године; Петар, бугарски цар од 927. до 969. године.
- 84) Није сасвим сигурно да ли је до овог другог Игоровог похода "на Грке" дошло или није. Међутим, пошто је уговор с Византијом веома повољан по Русе, може се претпоставити да је Игор послѣ пораза 941. предузео неке акције које су довеле до закључења уговора.
- 85) Роман је 924. године своје синове Константина и Стефана именовоо својим савладарима. У децембру 944. године они су га свргли.
- 86) Византијска колонија Херсон на Криму; на мјесту Херсона данас је град Севастопољ.
- 87) У јесен су кнез и дружина сакупљали данак од потчињених племена.
- 88) Три Олгине освете као да одражавају елементе погребног обреда: покојника су носили у лађи, затим га спаљивали (овоме одговара спаљивање древљанских посланика у бањи), и најзад, послѣ погребља, одржавана је даћа са, највјероватније, ритуалним плесовима, који су имитирали битку. Овдје, на Игоровој даћи, Олга претвара ритуалне ратничке игре у стварно убијање древљанских ратника.
- 89) Има се у виду курган који се насипао изнад гроба.
- 90) По ондашњем обичају битку је започињао кнез, због тога Свјатослав, иако још нејако дијете, први баца копље.
- 91) Ванградска резиденција кијевских кнезова.
- 92) Константин Порфирогенет је у дијелу "О церемонијама византијског двора" подробно описао ову Олгину посјету Цариграду. 9. септембра 957. године, а не 955. како је речено у љетопису, император је примио Олгу у Мегнавру, у престолној дворани, а затим императорица Јелена - у раскошној сали императора Јустинијана. Олга је била позвана и у унутрашње царичине одаје, камо је дошао и Константин са дјецом. У част Олге дат је и ручак. Други је пут цар примио Олгу 18. октобра. Извори различито говоре о мјесту гдје је Олга крштена: једни да је крштена у Цариграду, други да је била већ крштена кад је дошла у Цариград. Прича о Константиновој просидби - легендарна је.
- 93) Набрајање личности из Библије. Соломон - цар јудејски у X вијеку прије наше ере, син и насл^едник Давидов. Слављен је као мудар човјек и као писац неколико библијских и апокрифских књига. У Библији се (3. књига Царства, гл. X) прича како је Соломону дошла царица од Сабе, земље у јужном дијелу Арабије. Њен син од Соломона рачунао се у средњем вијеку за родоначелника етиопских царева.
- 94) Рјечица крај Кијева. Олга, изгледа, није била здовољна пријемом у Цариграду, што је нашло одраз у њеном одговору византијским посланицима.
- 95) Ловачке гепарде држали су у средњем вијеку уз кнежевске и царске дворе. Гепард се одликује издржљивошћу и брзином, одатле и поређење с њим Свјатослава.
- 96) Арапски писац Ибн-Хаукал даје још неке подробности о Свјатославовом походу. Кроз земљу Вјатича он је дошао до престолнице волшких Бугара, разрушио је град, па се одатле упутио на југ, према Итилу (на ушћу Волге), затим, морем, ка Семендеру, у сјеверном дијелу Дагестана; узевши град, Свјатослав је кренуо на запад, побједивши успут Јасе (Алане) и Касоге (Чечене), дошао је до обала Азовског мора, заузео Тмуторокањ и, попевши се узводно по Дону, заузео хазарску тврђаву Саркел (Бијелу Вежу).
- 97) Мисли се на први напад Печенега на Кијев.
- 98) Данас село Преслав код румунског града Тулча, јужно од Дунава.
- 99) Као и Владимир и Добриња је један од најомиљенијих јунака руских народних пјесама - биљина.
- 100) Византијци су Цариград једноставно звали - Град.
- 101) Омашка љетописца. Иначе, ријеч је о императору Јовану Цимискији (969-976) и синовима Романа II - Василију и Константину, будућим императорима Василију II и Константину VIII.
- 102) Алузија на то да је Владимир био син Свјатослава и Малуше, кључарке кнегиње Олге. Изување мужа било је дијелом староруског свадбеног обреда.

- 103) Перун - бог грома и муње. Хорс се често помиње скупа са Перуном, али његове функције у митологији источних Словена нису баш јасне, могуће је да је Хорс био чак и најважнији словенски бог. Даж-бог - бог Сунца. Стрибог, према "Слову о Игоровом походу", бог вјетра. Симаргл - још увијек није јасно о ком се богу ради. Мокош - вјероватно, божанство женског пола; судећи према каснијим изворима баш су се Мокоши обраћали "идоломолице" (жреци, врачаре).
- 104) Слиједи фрагменти из "Соломонових прича", једне од библијских књига, чији је аутор, како се сматра, Соломон.
- 105) Сени су заправо покривена галерија на висини првог спрата. Стубове, који су држали сени "посјекли" су Кијевљани.
- 106) Мисли се да је ријеч о Бугарима са Волге. "Турцима" су овдје названи Печенези.
- 107) У Хазарском су каганату живјели Јевреји који су били прогнани из Перзије и Византије.
- 108) Одавде започиње такозвана "Философова ријеч" - кратко излагање историје човјечанства у интерпретацији средњовјековне хришћанске историографије. Излагање често одступа од библијског канона и држи се апокрифа. Питање о поријеклу ове Ријечи остаје спорно.
- 109) Слиједи исписи из књига Библије: изреке пророка Осије, Јеремије, Језикеља, Малахија, Исаије, Амаса, Давида, Михеја, Захарије, Мојсија и Јездре, који су, како су држали хришћански богослови, предсказали појаву Христа.
- 110) Ирод I, јудејски цар од 37. године прије наше ере до 4. године наше ере.
- 111) Пилат - римски намјесник Јудеје у вријеме цара Тиберија.
- 112) Византијски цареви-савладари: Василије II Бугароубица (976-1025) и Константин VIII (976-1028).
- 113) Године 986. или 987. византијски се цар Василије II обратио Русима за војну помоћ: Владимир је обећао послати у Цариград 6000 војника, а император је њему обећао дати за жену своју сестру Ану,

с условом да се Владимир прије брака крсти. Године 988. Василије је уз помоћ руског корпуса поразио побуњеног велможу Варду Фоку. Пошто је опасност била отклоњена, нису журили са слањем Ане у Русију. Изгледа да је то и био повод Владимировог похода на Херсон, византијску колонију на Криму. Послије вјенчања с Аном, Владимир је Херсом вратио Византији.

- 114) Ова се фраза налази и у Началном своду. Значи да су већ у XI вијеку постојале различите верзије о томе гдје се Владимир крстио: у Кијеву, у Васиљеву или у Корсуњу (Херсону). Васиљев - град јужно од Кијева, на обали ријеке Стугне.
- 115) Слиједи набрајање црквених сабора који су се одржали 325, 381, 431, 451, 553, 680. и 787. године.
- 116) Ово је могло бити написано тек послје 1054. године послје диобе цркве на православну и католичку, али не и послје 1059, када је била уведена безбрачност католичког свештенства, зато што се овдје осуђује "многобрачност" Латина.
- 117) Није реално лице, већ симболична слика папе-отпадника.
- 118) У љетопису се спомиње само Вишеслав (ниже се говори о његовој смрти), Изјаслав (умро 1001), Јарослав (умро 1054. године, од 1028. до 1054. Кијевски велики кнез), Свјатополк - убица Бориса и Гљеба, Мстислав (умро 1036), Судислав (умро 1063), као и Борис и Гљеб које је убио Свјатополк 1015. године.
- 119) Десјатину цркву, чије су остатке пронашли археолози.
- 120) Град на обали ријеке Ирпењ, јужно од Кијева, један од крупнијих руских тврђава тога доба са кнежевским замком.
- 121) Причу о двобоју младог кожара са печешким јунаком (богатиром) унио је у љетопис Нестор. У каснијим се љетописима младић назива Јаном (Јан Усмошвец).
- 122) "Провара", можда - количина напитка која може бити сварена одједном.
- 123) Болеслав I Храбри, пољски кнез од 992. до 1025. и краљ од 1025; Стефан (Иштван), угарски кнез од 997. до 1001. и краљ од 1001. до 1038; Андрих (Олдржих), чешки кнез од 1012. до 1034. године.

- 124) Вира - глоба за преступ.
- 125) По војнике из новгородске и смоленске земље.
- 126) Мисли се да је ово име Владимирове мајке, Малуше.
- 127) Берестово - кнежевско село крај Кијева. Претпоставља се да су Владимирову смрт тајили очекујући повратак Бориса, плашећи се да Свјатополк, који је већ био у Кијеву, не узме власт.
- 128) Изношење тијела кроз рупу у поду и превоз покојника на саоницама - елементи су староруског погребног обреда.
- 129) Владимир се пореди са Константином Великим у чије је вријеме хришћанство постало државна вјера.
- 130) Љто (Алта), ријека која се југоисточно од Кијева улијева у Трубеж.
- 131) Семјадињ - ријека у Смоленској земљи.
- 132) Куварево име вјероватно указује на његову националност: Торки - номадско племе туркменског поријекла које је боравило на границама Кијевке и Перејаславске кнежевине.
- 133) Цитира се "Књига пророка Исаије" из Библије.
- 134) Ракомо - Јарославово село код Новгорода.
- 135) У Новгородском првоначалном лѐтопису дају се други, вјероватно тачнији, подаци: "и сабра ратника 4000: Варјага бијаше тисућа, а Новгородјана 3000".
- 136) Љубеч - град на лијевој обали Дњепра, западно од Чернигова.
- 137) Свјатополк је био ожењен Болесављевом ћерком; према подацима саксонског хроничара Титмара Мерзебургског (975-1018), Свјатополк је још за Владимировог живота припремао уроту против њега уз помоћ Болеслава Пољског.
- 138) Берест - данас град Брест.
- 139) Цитат из Амартолове "Хронике" (стр. 215-216); у "Хроници" се говори о страшној болести јудејског цара Ирода, чије се тијело покрило гнојним ранама.
- 140) Библија прича како је Авимелех, син јеврејског управљача Гедеона, убио 70 своје браће.
- 141) Претпоставља се да је овај Јакун вођа варјашког одреда Хакон,

- о коме говори и Ејмундова сага и староруски споменик писмености Кијевско-Печерски патерик.
- 142) Листвен - природна међа недалеко од Чернигова.
- 143) Белз - град на ријеци Сороки, притоци западног Буга.
- 144) Град Јурјев је назван у част Јарослава, чије је хришћанско име било Георгиј (Јуриј). Данас се овај град зове Тарту.
- 145) Љетописац греши. Болеслав је умро 1025. године, а буна, која је овдје описана - или је буна 1031. године, или 1037-1038. године.
- 146) Ријеч је о пограничној области између Русије и Пољске, о градовима Червен, Луческ, Сутејск, Броди, итд. Данас ови градови припадају Пољској.
- 147) Рос - десна притока Дњепра, која се у њега улива јужно од Кијева.
- 148) Лука Жидјата (скраћено име од Жидислав), новгородски епископ, претпостављени аутор "Поуке браћи", једног од најстаријих дјела староруске литературе.
- 149) Овдје се даје збир Јарославове градитељске дјелатности. У његово се вријеме изграђује "Јарославов град" - територија Кијева, окружена гигантским земљаним бедемима са дрвеним кулама, проширује осам пута у односу на "Владимиров град". При Јарославу је изграђен Софијски сабор, који и данас постоји, граде се Златна врата, главна капија града, са надвратном црквом Благовијести. Цркве Св. Ирине (Ирина је хришћанско име Јарославове жене) и Св. Георгија (Георгије је, како је већ речено - Јарославово хришћанско име) нису се сачувале.
- 150) Не зна се тачно који су преводи направљени, али се зна да су у XI и почетком XII вијека били преведени: "Хроника" Георгија Амартола, "Хроника" Јована Сикела и "Историја јудејског рата" Јосифа Флавија, затим "Повијест о Акиру Премудром", "Повијест о Варлааму и Јоасафу", низ житија и других дјела.
- 151) Јатвази - староруско племе, које је обитавало источно од данашњег Бјелостока. Етнички су Јатвази били блиски Литванцима.
- 152) Много је противрјечности и у ономе што о овом походу прича

- љетопис и што о њему причају грчки извори. Претпоставља се да је овај ратни сукоб настао послје неуспјелих преговора Владимира Јарославича са византијским царем Константином Мономахом (1042-1055). Руска се флота појавила пред Цариградом у јулу. Много је страдала због изненадне олује. До битке је изгледа дошло у Босфорском мореузу крај улаза у Мраморно море.
- 153) Казимир I (око 1037-1058), пољски кнез који је оженио Јарославову кћер Марију Доброњегу.
- 154) Всеслав, Полоцки кнез, један од јунака "Слова о походу Игором", гдје се, као и овдје, он доводи у везу са оностраним силама.
- 155) У Софијском првом и у Новгородском четвртом љетопису каже се да је то било 1049. године.
- 156) Жена је Јарослава била Ирина - Ингигерда, кћер шведског краља Олафа.
- 157) Године 1051. на сабору руских епископа за митрополита није био постављен Грк, што је увијек био дотад, већ "Русин" Иларион, придворни свештеник Јарославове цркве у Берестову. Иларион је био истакнути проповједник; писац је знаменитог "Слова о закону и благодати".
- 158) Испуштено је име Антонија, изгледа да оно љетописцу није било познато.
- 159) Од почетка XI вијека на Светој је Гори био и руски манастир - Пантелејмон, у коме се Свети Сава постригао.
- 160) Рачун је погрешан. Из онога што је горе речено произлази да се је Антоније осамљивао у пештери при кнезу Изјаславу (1054-1073), а да је умро или 1072. или 1073. године.
- 161) Теодосиј Печерски, црквени дјелатник и писац, аутор неколико слова и поука. Нестор је написао опширно "Житије Феодосија Печерског", које иде у ред најлепших књижевних споменика Кијевског периода.
- 162) Устав (Типик) Студијског манастира у Цариграду одликовао се строгим правилима монашког живота.
- 163) Претпоставља се да овдје Нестор пише о себи. Ипак, истраживаче

- буне неке противрјечности између љетописног текста и житијског. Тако се појавила теза о два Нестора - хагиографу и љетописцу.
- 164) Зашто је ова прича смјештена под годину 1051. - није сасвим јасно. Изгледа да се је те године, по Несторовом мишљењу, Антоније уселио у пештеру. Између љетописне и житијске приче постоји несагласност: у житијској се градња келија, цркве и манастирске оgrade смјешта у 1062. годину и приписано је Теодосију. Могуће је да су догађаји при Варлааму приписани Теодосију у "Житију".
- 165) Ријеч је о рођењу Владимира Мономаха, чија је мајка изгледа била кћи византијског цара Константина Мономаха (1042-1055).
- 166) Јарослав проглашава принцип према којему кијевски кнез бива најстаријим међу осталим удјелним кнезовима.
- 167) Прва се недјеља великог поста звала Теодоровом.
- 168) Јарославов се саркофаг сачувао до данас.
- 169) Волињ, град близу ушћа ријеке Суле.
- 170) Ово је први сукоб Руса са Половцима, које је предводио хан Блуш (Болуш, у "Повијести"). Половци су туркменски народ. Пошто су I заузимали територију јужних степа од Дунава до Волге, они су I активно учествовали у политичком и војном животу Кијевске Русије, час је нападајући, час иступајући у својству савезника једне од страна у кнежевским међусобицама, час закључујући савезе час с једним час с другим кнезовима. Половци су код нас познати под називом Кумани.
- 171) О каквом се народу Гољада ради није познато.
- 172) Обратан је ток Волхова могућ у сушне године, када је ниво воде у Иљменском језеру низак.
- 173) Вишата, кијевски војвода, по чијој је наруџби од 1056. до 1057. године било преписано Јеванђеље, најстарија руска рукописна књига која се до данас сачувала.
- 174) Комета Галеја, која је била најближа Земљи 27. марта 1066. године.
- 175) Помиње се помрачење Сунца од 19. априла 1064. године.
- 176) Одавде започиње одабир лоших знамења, који је љетописац извукао

- из "Хронографа послје великог излагања", што га је Георгиј Амартол користио за своју "Хронику". Антиох - Антиох IV Епифан, селеукидски цар (175-163. године прије наше ере), који је 168. опљачкао јерусалимски храм.
- 177) Нерон - римски император (54-68), у чије је вријеме започео Јудејски рат (66-73), који је завршен тако што су Римљани заузели Јерусалим и разрушили га.
- 178) Јустинијан, византијски император (527-565).
- 179) Маврикиј, византијски император (582-602). Умјесто "у Африци" треба стајати "у Тракији".
- 180) Константин V Копроним, византијски император (741-775), је као и његов отац Лав III Исавр, подржавао покрет иконобораца који су одбацивали поштивање икона.
- 181) Поприште, мјера за дужину, око 700 метара.
- 182) Ове је ријечи додао љетописац. Арапи су заправо заузели Палестину вијек раније - 640. године.
- 183) Котопан, "глава, руководилац". Вјероватно је ријеч о неком византијском службеном лицу.
- 184) Овај догађај спомиње и "Слово о походу Игором".
- 185) Немига, рјечица на чијим је обалама био Минск. Сада је пресушила. Битка је описана и у "Слову о походу Игором".
- 186) Или се ради о самом паганском празнику, или о обредским играма, или о плесовима на празнику.
- 187) Можда је овдје ријеч о Брјачиславовом имању, Всеславовом оцу, који је умро 1044. године.
- 188) Сновск, град у Черниговском кнежевству на ријеци Снов. Данас град Седњев.
- 189) Изјаславова је жена Гертруда била тетка пољског кнеза Болеслава II (1058-1077, од 1077. до 1079. краљ). Године 1073. је Изјаслав био поново свргнут са кијевског стола од стране браће Свјатослава и Всеволода, и да се поново обратио за помоћ Болеславу и с пољском помоћи врати се у Кијев 1077. године.

- 190) Бјелгород, градић крај Кијева. О овоме говори и "Слово о походу Игором".
- 191) Претпоставља се, да је Изјаслав, уплашен устанком Кијевљана, премјестио трг са Подола у предјеле града с тим да би лакше контролисао расположење народа.
- 192) У Видубицком манастиру.
- 193) Ростовец и Нејатин градови југозападно од Кијева.
- 194) Голотичск, град у Полоцкој кнежевини.
- 195) Ростов је овдје поменут као главни град удјелне кнежевине. Волхви (врачи) из Јарослава упутили су се горе по Волги и даље по Шексни, до Бијелог Језера, гдје их је срео Јан Вишатич.
- 196) Ријеч је о ритуалу, о коме етнографија каже: животне намирнице које су одређене за приношење на жртву, стављају се у врећице које се причвршћене вјешају иза леђа. Волхв (врач), који врши обред, прилази човјеку отпозади и пара врећице.
- 197) Види примједбу број 75.
- 198) Египатски врач који се помињу у апокрифним причама о Мојсију.
- 199) Гљеб Свјатославич је до 1064. године кнезовао у Тмуророкању, а од 1068. или 1069. у Новгороду.
- 200) Вјероватно се мисли на Спасо-Берестовски манастир (у селу Брестову).
- 201) Ријеч је о библијској причи о Нојевим синовима Симу, Хаму и Јафету (види прим. број 1). Сиф - трећи Адамов син. Он се у средњем вијеку узимао као проналазач јеврејског писма, зато су овдје Јевреји названи Сифовим потомцима.
- 202) Ријеч је о библијској причи о томе како су Јевреји, које је водио Исус Навин, ослободили Палестину од Ханајаца, Хамових потомака.
- 203) У Библији се прича како је Исав повео рат против брата својега Јакова и како га је Јаков убио.
- 204) Недјеља која претходи Великом посту.
- 205) Помињу се библијске личности: Адам, који је нарушио завјет да неће кушати од дрвета добра и зла; Мојсије, који је бесједио с

- Богом на Синају; Самуил - један од судија (управника) Израела; житељи Ниниве, некадашње престолнице Асирије; пророк Данило који је "удостојивши се" визија, био у могућности да објасни чудне снове вавилонских царева и да предскаже будућност; пророк Илија, који је жив био узнијет на небо; три отрока, која су по Набукодоносоровој заповиједи бачена у горућу пећ, али која су спашена заступништвом анђела.
- 206) Хришћански подвижници - Антоније Велики, Сава Освећени и Јефимије Велики.
- 207) У петак, уочи Лазареве суботе, посљедње суботе Великог поста.
- 208) Прва недјеља Великог поста.
- 209) Врбица, то јест Цвјетна недјеља, недјеља која претходи Ускрсу.
- 210) Клепало - бронзана даска у коју се ударало умјесто у звоно.
- 211) Доместик - вођа (руководилац) црквеног хора.
- 212) Епитимија - казна коју у манастиру изриче игуман и која се састоји од неких благочестивих радњи - усрдне молитве, строгог поста, уздржавања од сна, итд.
- 213) У Кијевско-Печерском патерику се казује да је "блажени Нестор у Љетопису написао о блаженим оцима: о Дамјану, Јеремији, и Матеју, и Исакију". У овом истом поретку слиједи приче о овим подвижницима и у "Повјести минулих љета", што поткрепљује тезу да је и Патерик дјело монаха Нестора, писца "Повијести минулих љета".
- 214) Никон - монах Кијевско-Печерског манастира, који је посљедњих година живота (умро 1088. године) био и игуман Лавре. Као што се претпоставља, Никон је био састављач љетописног свода 70-их година XI вијека, свода који је претходио Началном (Почетном) своду. У Несторовом "Житију Теодосија" Никон се назива "Великим" и најчешће је сликан како "прави књиге".
- 215) Из града Торопца.
- 216) Просфора - хљеб који се употребљава при црквеном обреду евхаристије.

- 217) Вјероватно је Антоније подржавао Всеслава којег су Кијевљани 1068. прогласили за кнеза.
- 218) Брда у западном дијелу Чернигова.
- 219) Пошто је био свргнут са кнежевског престоља Изјаслав се за помоћ обратио императору Свете Римске Империје (Њемачком царству) Хенрику IV. Хенриково се посланство вратило из Кијева с богатим даровима. Према ријечима њемачких хроничара Ламберта Херсфелдског, "Бухарт (Бухарт Тирски, вођа посланства) је довео краљу толико злата, сребра и драгоцених одежа да нико не памти да је било када такво богатство било доведено у њемачку државу". То је била плата за Хенрихову неутралност у међу-кнежевским борбама у Кијевској Русији.
- 220) Љетописчева грешка: Језикеј је своја богатства показивао посланицима вавилонског, а не асирског цара.
- 221) Борис Вјачеславич, син Вјачеслава Јарославича, који је после смрти Јарослава Мудрог био кнез у Смоленску.
- 222) Ријеч је о Гљебу - тмуторокањском, затим новгородском кнезу. Заволочије - новгородске области у базену ријеке Сјеверна Двина.
- 223) Притока Суле. Претпоставља се да је то данашња ријечица Оржица.
- 224) Стрижењ - ријека која тече поред Чернигова.
- 225) Њежитина се њива налазила негдје поред Чернигова. Битка је описана и у "Слову о походу Игоревом".
- 226) Городец - град на лијевој обали Дњепра, насупрот Кијева.
- 227) Према "Ходенију Данила игумана", у којем је описано путовање у Палестину почетком XII вијека, Олег Свјатославич је "два љета и двије зиме" провео на Родосу, камо је био послан из Цариграда. Можда се то десило по Всеволодовој молби.
- 228) Оба су ова кнеза значајне личности у политичком животу Кијевске Русије с краја XI вијека. Давид Игоревич - син је Игора Јарославича и унук Јарослава Мудрог и синовац Всеволодов; Володар Ростиславич - син је Ростислава Владимировича и праунук Јарослава Мудрог.

- 229) Романа Свјатославича кога су Половци убили 1079. године.
- 230) Владимир, који ће се у слиједећим чланцима спомињати, јесте Владимир Всеволодович Мономах.
- 231) Јарополк Изјаславич - синовац је Всеволодов.
- 232) Има се у виду, изгледа, Звенигород у Галичкој земљи.
- 233) Рјурик Ростиславич - брат је Васиљка и Володара. Могуће је да су Ростиславичи и послали убицу Јарополку.
- 234) До Дмитријевског манастира у Кијеву.
- 235) Ријеч је о Видубецком манастиру, што га је основао Всеволод Јарославич.
- 236) Феодосије Велики (424-529), један од оснивача монаштва.
- 237) Године 1091. било је помрачење сунца, затамљење је било у облику прстена.
- 238) Друцк - град западно од Орше на ријеци Друт.
- 239) Градови на граници са половјецком степом на обалама Дњепра у Перејаславској кнежевини.
- 240) Филипов дан (14. новембра) - уочи Божићног поста, Месопуст - недјеља пред Великим постом.
- 241) Продаж - новчане глобе за различите преступе.
- 242) Стугна - десна притока Дњепра јужно од Кијева; Трепољ - град на ушћу Стугне.
- 243) Ријеч је о одбранбеним бедемима подигнути на јужним границама Кијевске кнежевине.
- 244) Погибија је Ростислављева описана и у "Слову о походу Игором", као и плач његове мајке за њим.
- 245) Претпоставља се да се овим ријечима завршава текст Началног (Почетног) свода.
- 246) Према Ани Комнин у "Алексиди", историјском дјелу посвећеном дјелатности њеног оца императора Алексеја I Комнина (1081-1118) - "Девгеневић" је био самозванац, који се издавао за Лава, сина императора Романа Диогена (1068-1071). Протјеран у Херсон, он је побјегао одатле ка Половцима и са њиховим одредима напао

на Византију. У бици код Адријанопоља Девгеневић је заробљен и ослијепљен.

- 247) Јурјев, град на ријеци Роси.
- 248) На брду, које се 70 метара уздиже изнад нивоа Дњепра, археолози су пронашли двије градине: сјеверно - на мјесту града Витичева и јужно - на мјесту нове тврђаве, "Свјатополча града".
- 249) Град у Черниговској земљи; данас у Брјанској области.
- 250) Реченица није баш сасвим јасна. Претпоставља се да је овдје ријеч о Влахернском манастиру на ријеци Клове, чији је једно вријеме био игуман Стефан и о Спасо-Берестовском манастиру, у којем је игуман био Герман.
- 251) Све је ово расуђивање основано на тексту "Откровења Методија Патарскога", анонимног дјела, које се приписује Методију, епископу града Патар у Малој Азији, који је живио у III-IV вијеку. Псеудо-Методијево је дјело искориштено за објашњење поријекла номадских народа, притом се љетописац служи и Амартолом, али и овај извор битно допуњује сопственим расуђивањима, особито о Туркменима, Печенезима, Турцима и Половцима, о којима ни Амартол ни Псеудо-Методије не пишу.
- 252) Одавде у Лаврентјевском љетопису слиједи текст "Поуке Владимира Мономаха".
- 253) Овај фрагмент (до ријечи "у горама полуноћним, по заповијести Божијој" припада састављачу треће редакције "Повијести минулих година".
- 254) Легендарна прича о Александру Македонском извучена је из "Откровења Методија Патарког", али је у Љетопису слободно испричана.
- 255) Сунклит - легендарна материја, која чува од ватре и рушења.
- 256) О погибији свога сина Владимир Мономах пише у писму Олегу. Као што је казано у Љетопису, Олег се "надао на правду своју": Муром је заиста био његов удјел, који је незаконито преотео Изјаслав Владимирович, који је столовао у Курску. Олег је пак, поб-

једивши Изјаслава, завладао Ростовом и Суздаљем, који су припадали другом Мономаховом сину Мстиславу, и намјеравао је да освоји Новгород.

257) Медвједица - притока Волге.

258) Стијег је Владимира Мономаха највјероватније са собом довезао Вјачеслав; Олег се пак препао да у бици учествује сам велики кнез Владимир Мономах.

259) Ријека Колокша, притока Кљазме. Битка се у том случају десила негдје западно од Суздаља.

260) Претпоставља се да је прича о ослепљивању Теробовљскога кнеза Васиљка Ростиславича - посебно књижевно дјело, које је највјероватније уметнуто у текст "Повијести минулих љета" приликом састављања друге редакције дјела. Намјера је састављача друге редакције да прослави Владимира Мономаха, који се овдје јавља као одлучан противник кнежевских раздора и као носилац општеруских интереса. Мономаху се и приписује изрека која каже ако почне брат брата клати то ће "погинути Руска земља". Аутор је приче био Василиј, вјероватно - "муж" кнеза Давида Игоревича.

261) Састанак кнежева у Љубичу један је од неколико сличних састанака (у Городцу те исте 1097. године, у Витичеву 1100. године, на Золотчи 1101. године, на Долобском језеру 1103. године), на којима су кнезови узалуд покушавали да утврде принцип удјелног система "сваки да држи очевину своју", добро схватајући какву им опасност доносе међусобни ратови пред лицем половјецке опасности. Поменути овдје Љубич, како се мисли, није град у Черниговском кнежевству већ је село крај Кијева, на лијевој обали Дњепра.

262) Перемишљ - град на ријеци Сан, данас Пшемисљ у Пољској; Теробовљ - на ријеци Гњезњи, лијевој притоци Серета, данас град Теробовља у Тернопољској области.

263) Ријеч је о кнезу Свјатополку Изјаславичу и кнезу Давиду Игоревичу.

- 264) Говори се о Владимиру Мономаху и Васиљку Ростиславичу, кнезу Теробоваљском.
- 265) Видубецки манастир у околини Кијева.
- 266) Туров и Пинск - градови у средњем току ријеке Припјат на крајњем сјеверо-западу Кијевске земље.
- 267) Ослијепљеног Васиљка возе из Кијева у Владимир-Волински, столни град Давида Игоревича. Звиждењ (вјероватно, Воздижењ) - град западно од Кијева у горњем току ријеке Здвиж.
- 268) На први поглед, изгледа чудно да су ове ријечи стављене у уста суровог ратника као што је Олег Свјатославич. Међутим, ако се смрт у бици сматрала нечим обичним, осљепљавање се сматрало неоправданом суровошћу, иако су у Византији тога времена била честа осљепљавања из политичких разлога.
- 269) На основу ових ријечи мисли се да је Всеволод био и по други пут жењен и да је овдје ријеч о маћехи Владимира Мономаха.
- 270) Ове ријечи указују на приповједача, а мало касније названо је и његово име - Василиј.
- 271) "Берендеји" - турско племе, које је боравило на јужним границама Кијевске и Перејаславске кнежевине.
- 272) Божеск (Бужск) - град у горњем току ријеке Западног Буга.
- 273) Лучск (Луцк) и Туријск градови у Волинској области.
- 274) Владислав - пољски кнез (1079-1102).
- 275) Дорогобуж - град на ријечи Горињи, источно од Ровна.
- 276) Рожње поље - масив у горњем току Западног Буга.
- 277) Поменути су овдје кијевски кнез Свјатополк, његови синови (највјероватније, Мстислав и Јарослав), два сина његовог брата Јарополка (Јарослав и Вјачеслав) и Свјатослав (Свјатоша), син Давида Свјатославича.
- 278) Угарски краљ Коломан (1095-1114).
- 279) У бици учествују с једне стране Свјатополк Изјаславич са Угрима као саветницима, на челу са њиховим краљем Коломаном, а с друге стране - Давид Игоревич са најмљеним Половцима, на

челу са Боњаком. Претпоставља се да у основи ове приче о бици лежи усмено предање, на шта указује и епизода са гатањем Боњака и преувеличавање снага противника.

280) Окружили су их и сатјерали у гомилу.

281) Овим се ријечима завршава прича о осљеппљивању Василка Теревовљског.

282) Под овом се годином, као и под годинама 6607 (1100) и 6608 (1101) прича о истим оним догађајима који су испричани горе под годином 6605 (1097), у приповјести о несрећном Васиљку Теревовљском.

283) Ријеч је о браку руске кнегињице и пољског кнеза Болеслава I Кривоустог (од 1097. кнез Шлеске и Мале Пољске, а од 1106. до 1138. кнез читаве Пољске).

284) Мисли се да је љетописна ријека Сутењ данашња - Молочнаја, која се улијева у Азовско море.

285) Град је Јурјев на ријеци Роси био спаљен 1095. године.

286) Ирина, кћи Володара Ростиславича, кнеза Перемишљског, била је дана, како се мисли, за Исака, сина византијског цара Алексија I (1081-1118).

287) Ријеч је о Јану Вишатичу, кијевском војводи, од којег је Нестор, у разговорима, сазнао многе податке, које је унио у Љетопис.

288) О њеној се судбини највише зна из западних извора. Била је кратко удата за маркгрофа Хенрика Шаденског, али је ускоро после свадбе обудовјела. Године 1088. удаје се за Хенрика IV, императора Светог Римског Царства, добивши приликом крунисања име Адегејда. Активно је учествовала у политичком животу, одликујући се крајњом неморалношћу - почетком 90-их година оставила је мужа и прешла у табор његових противника, иступала је на црквеним саборима у Констанци и Пјаћенци против Хенриха. Најзад се Јевпраксија враћа у Кијев. После Хенрикове смрти 1106. она се постригла и умрла као монахиња 1109. године.

- 289) Избигњев (Збигњев) - брат Болеслава Кривоустог. Године 1106. Болеслав га је побиједио и ујединио под својом влашћу читаву Пољску.
- 290) То јест - 4. година у 19. годишњем мјесечевом циклусу и 8. година у 28. годишњем сунчаном циклусу. Систем бројења година сличан византијским индиктима.
- 291) Жена Владимира Мономаха, Гита, кћи енглеског краља Харалда.
- 292) За Јурија Долгоруког, будућег оснивача Москве.
- 293) У књигу за помињање умрлих у вријеме богослужења.
- 294) Продужетак овог текста налази се у Ипатјевском љетопису, гдје се набрајају различити анђели, као и из средњевјековне хронолошке компилације "Јосиппона" гдје се прича о томе како се анђел јавио Александру Македонском и повео га да ода почаст јерусалимским свештеницима. Извод се завршава причом о знамену у Кијевско-Печерском манастиру које се десило "мјесеца фебруара, 11. дана".
- 295) Биљешка Силвестра, игумана Видубицког манастира. Сматра се не само за простог преписивача, већ и за састављача друге редакције "Повијести минулих љета".

*Јагодина,
последња седмица маја и
прва три дана јуна 1996.*

*Према Коментарима О.В.Творогова
саставио Ненад Косовић,
у избјеглиштву*

О писцу "Повијести минулих љета" или "Руском љетопису"

Русија је у вријеме кнеза Владимира Свјатославича (владао од 980. до 1015. године) године 988. или 989. примила од Византије хришћанство, те је тако ушла у Византијски културни круг као и друге словенске државе које су хришћанство примиле из Цариграда. И Русија је са хришћанством примила и ћирило-методску традицију, тј. старословенски (староцрквенословенски) језик као језик цркве и књижевности и словенско писмо, најприје глагољицу, а затим ћирилицу, које је и данас писмо Бугара, Срба и Руса.

Византијском културном кругу и ћирилско-методијевској традицији кроз читав средњи вијек, заправо све до краја XVII стољећа послје Христа, од словенских држава остале су вјерне - Бугарска, Србија и Русија. Остале су словенске државе с временом отпале од Цариграда и пришле Риму; само су Словенија и Пољска отпочетка хришћанство примиле из Рима.

Стара се руска књижевност дијели у три периода - кијевски, који је трајао од примања хришћанства до пада Кијевске Русије (научни термин) под монголску власт, тј. до приближно 1240. године; монголски - од 1240. године до средине XVI вијека и московски - од средине XVI вијека до краја XVII, тј. до Петра Великог.

Највреднија дјела старе руске књижевности настала су у кијевском периоду.

Тако у дванаестом вијеку настају два најкрупнија дјела ове књижевности - "Повијест минулих љета" 1113, односно 1116. године и "Слово о походу Игором" 1185. године.

"Слово о походу Игором" је одавно познато српском читаоцу - неколико одломака из њега је превео (у десетерцу!) владика и пјесник Петар II Петровић Његош, а цијели спјев је крајем педесетих или почетком шездесетих година XX вијека превео Милорад Панић Суреп, и то неадекватно - у стиху; дјело је, наиме, у оригиналу написано по узору на византијску поезију - у ритмичкој прози.

"Повијест минулих љета", међутим, из нама непознатих разлога, до данас немамо преведену на српски језик. Иначе, ово дјело други европски народи имају одавније преведено на свој језик. Руски је историчар Б. Д. Греков у свом дјелу "Кијевска Русија" које је објавио 1939. године, а које је у преводу Рене Ловренчића код нас изашло у Загребу 1962. године, на стр. 411. (у нашем преводу) о издањима "Повијести" на стране језике, написао ово: "1860. г. Миклошић је издао "Повијест" у Бечу (мисли највјероватније у оригиналу). Истовремено Кротковски издаје дјело у пољском преводу у Кијеву. "Повијест" преводи Јосеф Милер 1812. г. у Берлину на њемачки језик. Луј Пари - 1834. г. у Паризу на француски језик; 1849. г. излази шведски превод дјела у Хелсинкију; 1864. г. чешки превод Јаромира Ербена у Прагу, а 1869. године Смитов дански превод у Копенхагену... Исте године (1884) излази у Љвову латински превод К. Лучаковског; скоро цијело дјело преведено је 1916. г. на мађарски, а 1930. г. појавио се и енглески превод."

Оба дјела - и "Повијест минулих љета" и "Слово о походу Игором" - стигла су до нас са по једном загонетком, а та је: ко је њихов писац?

За "Слово" ова загонетка није ни до данас ријешена, тј. његов нам је писац и данданас остао - непознат.

Недоумицу пак о правом писцу "Повијести" унијела је у историју књижевности реченица којом се дјело, у редакцији у којој је до нас дошло, завршава, а то је: "Ја, Силвестар, игуман светога Михаила написах ове књиге Љетописа..."

Према резултатима руске науке, која се овим проблемом бави од XVIII до XX вијека, љетописи су се у старој руској књижевности почели писати још у IX стољећу после Христа. Љетописне су биљешке вођене у кнежевским и намјесничким канцеларијама, а од службеног примања хришћанства при црквама и манастирима, посебно у Печорској Лаври у Кијеву, и то у градовима од Новгорода на сјеверу до Тмуторцкана на југу, којих је морало бити много, јер скандинавска сага Кијевску Русију назива "Гардарики", тј. Земља градова, што потврђује и анонимни

баварски географ IX вијека, који за Руску земљу вели: "Уличи јесу народ многобројан: они имају 318 градова; Бужани имају 231 град; Волињани - 70; Северјани - 325". (Алексеј Јелачић, Историја Русије, Београд, 1929, стр. 5).

Љетопис је, као у нашој старој књижевности **житије**, у старој руској књижевности главни књижевни жанр. Од низа љетописа, који су настајали широм Кијевске Русије, најчешће по кнежевом налогу, стваране су цјелине, које су се називале љетописним сводовима. И "Повијест минулих љета" је један такав љетописни свод. Њој су претходили: Најстарији свод, настао крајем 30-их година IX вијека, затим Никонов свод, настао 70-их година IX вијека и Почетни свод, настао од 1093. до 1095. године.

У основу "Повијести" легао је Почетни свод, али "значајно прерађен и допуњен" (Коментари уз "Повијест" О. Творогова, стр. у оригиналном тексту 419), као и дјелови "Хронике" византијског писца Георгија Амартола, који је у својој хроници изложио догађаје од стварања свијета до 864. године послје Христа. Писцу је "Повијести" ова Амартолова хроника послужила да изложи догађаје од Потопа до 852. године, када почиње излагање историје Кијевске Русије. Осим дијелова из Амартола, писац је у своју "Повијест" унио и опширан историјско-географски увод у којем је изнио тадашње погледе на поријекло Словена, на религију Словена, на мјесто Руса међу словенским народима; дао је затим опис руских земаља, живот и обичаје народа који су те земље наставали. Укључио је у "Повијест" и текстове уговора руских кнежева са Византијом; препричао је такође народна предања, као што су - Олегова смрт од стране најмилијег коња, спаљивањем од стране Олге древљанског града Искоростења, о побједи младог кожара над печенешким богатиром (јунаком), о опсади града Бјелгорода од стране Печенега, итд. Тако се "Повијест минулих љета" преобразила у хармонично, потчињено једној концепцији савршено литерарно дјело" (Исто, стр. 419).

Ко је, дакле, писац овог дјела за које Ларус у првој књизи, у

одјелку "Руска књижевност", на страни 145 каже: "Повијест минулих љета" има велику књижевну вредност, она је најоригиналнији споменик кијевске књижевности"?

Одговор руске историјске и књижевне науке је да је то **Нестор**, монах Кијевско Печорског манастира и писац дјела: "Житије Бориса и Гљеба" (првих руских светитеља) и "Житије Феодосија", игумана Кијевско Печорске Лавре. Мисли се да је велики кнез Свјатополк (умро 1113. године) наручио ово дјело баш од Нестора, јер је он већ био познат као врстан писац. Нестор је дјело завршио 1113. године, дакле у години кад је Свјатополк умро. Међутим, Свјатополков насљедник на велико-кнежевском пријестолу Владимир Мономах, иначе један од најзначајнијих кијевских кнежева уопште, који је владао од 1113. до 1125. године, због нечега није био задовољан ни Кијевско Печорском Лавром ни Нестором, па је Силвестру, игуману Видубецког манастира повјерио да на основу Несторовог дјела, направи нову редакцију Љетописа, што је овај и учинио 1116. године. Мономах га је због тога наградио чином епископа, док су Нестор и његов манастир живјели у кнежевској немилости. Силвестар је унио у дјело значајније догађаје до којих је дошло од 1113. до 1116. године, али је из њега избацио све оно што би упућивало на правог писца "Повијести".

Тако је настала друга редакција "Повијести минулих љета", која је нађена у саставу Лаврентијевског љетописа из 1377. године, а такође и у саставу Радзивиловског и Московско-Академијског љетописа из XV вијека (Исто, стр. 419).

Осим ове двије редакције, постоји и трећа, која је настала 1118. године, а која је дошла до нас у саставу преписа Ипатијевског љетописа, чији се најстарији препис датира у прву четвртину XV стољећа, а други у XVI или XVII вијек (Исто, стр. 419).

Ако се сада присјетимо византијског писца Теофана (751-818), који нас у својој "Хроници" извјештава како су његови земљаци 583. године заробили три Словена "без икакве жељезне бојне опреме, само са једним гулама...", онда није чудно да су словенске књижевности

већ у IX вијеку добиле "Житија Ћирила и Методија", у дванаестом вијеку - Несторову "Повијест минулих љета" и "Слово о походу Игором", а у XIII вијеку - Доментијаново "Житије Светог Саве", а да не говоримо о руском XIX вијеку у књижевности словенској, руској и свјетској.

Јагодина, 24. августа 2002.

РЕКЛИ СУ О ОВОМ ЛЕТОПИСУ

"Најамбициознији покушај да се нова словенска култура смести у универзалне оквире учињен је у *Руском летопису*. Уз биографије Ћирила и Методија то је ремек-дело ране средњовековне словенске књижевности. Средишња тема је историја руског народа од половине IX века до 1116. године. Упркос марљивим истраживањима генерација руских научника, историја поступног настајања овог списка још увек је несигурна. Међутим, постоји готово општа сагласност о следећим тачкама: летопис је потекао из жеље кијевског кнеза Јарослава (1019-1054) да добије историјски темељ за своју политику уједињавања и централизације земље; узастопне прераде текста су настале делимично на кнежевском двору, али много чешће међу монасима, посебно у кијевској Печарској лаври; његов данашњи облик највише дугује једном од тих монаха, Нестору, који је око 1113. године извршио детаљну ревизију дела својих претходника, и, укључујући доста нове грађе, претежно византијског порекла, битно проширио обухват летописа. Мада је средишње - и по свој прилици изворно - језгро летописа историја преобраћења Русије у хришћанство, добар део садржине посвећен је световним догађајима. Међу њима су ратови Русије против Византије и њена дуга борба против степских номада. Међутим, национални догађаји су свесно постављени наспрам шире позадине. У дугом уводу, добрим делом заснованом на словенском преводу хронике Георгија Монаха и Јована Малале, говори се о подели земље међу Нојевим синовима после Потопа и о растурању народа након градње Вавилонске куле.¹⁾ Овај излет у далеку прошлост човечанства, који је у складу са византијским узорима, руски летописац чини са свесном намером: тврдећи да су Словени један од седамдесет два народа расутих са Вавилонске куле, он даје нову и универзалну димензију историји свог

1) Повесть стр. 9-11; Cross, стр. 51-2.

народа. Незадовољан, међутим, овим покушајем да Русе накалеми на генеалогско стабло човечанства, он чини још један корак како би открио ужу, али у културном смислу прецизнију јединицу унутар које би њихова историја могла постати разумљива. Он то проналази у заједници словенских народа. У још једној дигресији у прошлост, која се заснива на моравским изворима, он описује дело Ћирила и Методија, истичући "снагу" и "разумљивост" словенског писма, које је постало баштина целокупног словенског света. Он истиче да је сада дошао ред на Русе, који говоре истим словенским језиком, да постану духовни наследници те традиције.²⁾

Очигледно је колико овакав начин мишљења дугује византијској историографији. Преведене хронике пружале су руским подражаваоцима не само чињеничну грађу, већ и саме оквире светске историје. Аутори **Руског летописа** су могли уживати описујући војне подвиге својих сународника у биткама против охолих и подлих "Грка"; они су ипак били свесни да историја "Грчког царства" има посебан значај за судбину руског народа; значајно је да датирани део летописа (укључујући и наставак до године 1118) започиње и завршава се једним догађајем из историје Византије: устоличење Михаила III и смрт Алексија I. Истовремено, вештина и довитљивост са којима руски летописац гради своје излагање, крећући се од универзалног (сеоба земаљских племена), преко општег (културна заједница словенских народа) до појединачног (историја сопственог народа), као и његов закључак да ћирило-методијевска традиција представља духовни мост између Византије и Русије, показују са каквом је стваралачком самосвојношћу он успео да прилагоди византијску историјску мисао сада већ обликованој националној свести свог народа. По обухватању разноврсне грађе, по поимању важности главних догађаја, по живости и опорости језика - споја старословенског и говорног језика - **Руски летопис** представља изузетно дело, по много чему боље од византијских хроника према којима је

²⁾ Повесть стр. 21-3; Cross, стр. 62-3. 198

делимично било обликовано. Историографија је, поред уметности, област у којој су Руси дали највећи допринос култури византијске заједнице народа. Бројни летописи, настали у Русији током позног средњег века, тежили су да подражавају прво историјско дело те земље, али никада нису достигли његов квалитет."

Дмитри Оболенски "Византијски комонвелт"

Просвета, Београд, 1996.

* * *

"Повијест прошлих времена" може се с правом убројити међу генијална остварења човјечанства. То је дјело, које не престаје занимати људе. Књигу су с узбуђењем и занимањем читали и онда, кад се је тек појавила, а тако се чита и данас.

* * *

Како да се објасни ово велико и стално занимање за дјело, које се пре девет вјекова појавило у Кијеву? Како да се схвати изванредан утјецај тог љетописа на каснију руску, а и страну историографију.

За читаоца XI-XII ст. ово је дјело жива повијест о његовој домовини, и њезиној прошлости и садашњости, о великим дјелима прошлих покољења, којих је коначан резултат стварање моћне државе. Данас је, међутим, дјело значајно као извор за познавање прошлости Русије, јединствен извор своје врсте, који нам даје можда непотпуну и тенденциозну, али органски повезану и вјеродостојну слику старог периода руске повијести.

* * *

Прије свега изненађује с каквом је дубином постављено питање о мјесту Русије у свјетској повијести. Иако замишљени скромно, ови су Несторови записи широке генерализације свјетско-историјских размјера. Он се служи подацима Библије и црта грандиозну политичку и етничку карту свијета. Он одређује мјесто Славена међу народима свијета, како би тиме постепено објаснио и појаву Источних Славена.

Након што је узвеличао славенско јединство и позвао Славене, управо у тренутку за њих врло критичном (у почетку X ст. Мађари су разбили Моравску државу, стољеће касније срушило се бугарско царство под ударцима Бизанта, Полапски и Балтички Славени повлачили су се пред њемачким надирањем те се, као и Чеси и Пољаци, подређују католичком утјецају), да јединственим језиком и писмом остваре своју културну заједницу, Нестор брзо прелази на главни предмет својих истраживања - он започиње разматрање судбине руског народа. Писац врло добро познаје географију своје земље, он знаде да "из Оковске шуме" теку три велике ријеке, које су имале одлучујућу улогу у руској повијести: Дњепар, Западна Двина и Волга. Он знаде, да Дњепром преко система ријека, које се међусобно приближују, води пут с Балтика на Црно море, од скандинавских земаља према Цариграду и Риму. Двина води на запад према Балтику, а Волга далеко на исток према Предкавказју и Закавказју. Тако он обиљежава простор, на којем кани описати живот својих сународњака, али га највише занима онај период њихове историје, када је ступила на кијевско пријестоље нова кнежевска династија.

* * *

Гордост на своју прошлост, страховање због њезине будућности и позив на одбрану јединства земље, то је идејно језгро "Повијести", које свједочи о политичкој зрелости и њезина писца, и оних, због којих је написано.

Али хисторичар руске културе мора запазити још један врло важан моменат. Нестор је успио да изврши свој задатак, да састави повијест своје земље и народа, његова му је спрема омогућила велик, самосталан и стваралачки рад.

* * *

Нестор није ни пјесник, ни првокласни говорник. Он је само мајстор своје струке, човјек, који је много учинио, знао и умио изразити своје мисли систематски и у литерарној форми. Он није вјештим рукама пребирао струне, он се служи пером и великим руским језиком, инс-

трументом, који је тада већ толико усавршен, да је аутор могао једноставно, вјерно и схватљиво описати "прошлу судбину родне земље".

Нестор је учењак свог времена, повјесничар, који се успио уздићи до сазнања о повезаности свјетских појава.

Прије него што се прихватио овог тако одговорног задатка, он се дуго и упорно припремао. Нестор је располагао дјелима својих претходника, али је он морао да учини велик корак напријед. Он је проучавао грчке кронике, а особито пажљиво хронику Георгија Хамартолса и његова настављача - Симеона Логотета. Нестор познаје и "Кронграф", Никифоров "Љетописац укратко", "Животопис Василија Великог", "Откривење Методија Патарског", славенску приповијест о открићу славенског писма, изворе о апостолу Андрији, који проповиједат кршћанство код Скита, уговоре с Грцима. Али он познаје и народну предају, историјске пјесме и други фолклорни материјал. Коначно, Нестор сам посматра и стално саобраћа са савременицима, који су стварали историју. Они су му свакако помагали било својим причањима, било тиме, што су му пружали могућност да се служи одређеним материјалима. Тко је други допустио Нестору да уђе у кнежевски архив, ако не сам кнез Свјатополк Изјаславич. Писац је ондје видио не само уговоре с Грцима, већ и друге историјске документе.

Коначно, и сам је Печерски манастир тада врело друштвених и политичких мисли. Монаси су прије од било кога другога дознавали не само о крупним акцијама власти, већ врло често и о њеним намјерама. Баш је Свјатополк Изјаславич увео обичај, да се, "ако полази у бој или другуд, поклони Феодозијеву гробу и примивши благослов игумана пође на свој пут". Тако, на пр., свега два-три дана послје побједе, коју су 12. аугуста 1107. г. извојевали руски пукови над Половцима, Свјатополк стиже у манастир с радосном вијешћу директно с бојног поља. Јуриј Долгоруки назначује свом савезнику Владимиру мјесто састанка у Печерском манастиру, гдје су они "успоставили међу собом велику љубав". Таквих се чињеница може навести много.

Нестор умије критички прилазити чињеницама, дакако тада, кад њима располаже. Он утврђује њихове међусобне везе и хронолошке односе.

* * *

Одакле су могли учити своју повијест руски људи у XII ст. па и знатно касније?

Одакле су црпили те информације?

На ово питање није тешко одговорити. Извор њихова знања била је "Повијест прошлих времена, гдје су почеци Руске земље".

Било у Галичу прикарпатском, или у далеком Тмутаракану, једном ријечи суда, гдје су живјели Руси, ова им је књига давала основне појмове о њиховом националном и културном јединству. Она их је учила да цијене и воле своју прошлост, да се поносе заједничким прецима, који су својом крвљу обранили независност домовине.

Луч запаљена у XI ст., у част Руске земље освјетљавала је њен даљи пут. Она се није угасила ни данас.

Осврћући се на своју давну прошлост, Великорус, Украјинац, Бјелорус свакако узима у руке "Повијест прошлих времена" и ондје открива самога себе. Та је књига неопходна и сваком Славену, Мађарима и Грцима, као и многим народима Азије. Али њу са занимањем читају и други народи Европе. У преткијевској и кијевској Русији сваки Великорус, Украјинац и Бјелорус може уочити темеље, из којих је израстао руски народ са својим племенитим особинама, карактеристичним за све три руске гране - разумом, самопожртвовањем и широком природом. Само је такав народ могао освојити бескрајне просторе на два континента и у сталним додирима с неруским народима наћи с њима заједнички језик.

Сјајна и дубока култура Кијевске Русије резултат је многостолетног живота великог и стваралачког народа.

5. Д. Греков: "Кијевска Русија"
"Напријед", Загреб, 1962. г.

....Историју Словена у *"Предању о прошлим временима"* саставио је руски летописац Нестор, вероватно око 1113. године, користећи разне хронике, летописе и предања о најранијој словенској прошлости. Несумњиво је да делови Предања који претходе историји руских кнежевина, припадају заједничком словенском наслеђу, па и баштини Панонских, односно Јужних Словена. Данас у нашој култури нису присутни ови јединствени подаци из Предања о најстаријој словенској историји, као што није присутан ни летописац Нестор.

Одломак је целовит, лако разумљив, и односи се на праисторију Словена. У трагању за пореклом Словена, археолози су кренули од поуздано опредељене Прашке културе VI-VI столећа. Она је захватала простор од Лабе и Одре на западу до Дњепра на истоку. Развила се од мање јединствених култура, разорених у хунској најезди. То су културе III-V столећа, засноване на позно пшеворским и кијевским налазима. У пограничним областима, нарочито између доњих токова Дњепра и Дунава, јак је утицај других народа, на првом месту Гота и Сармата. Сталност Словена на истом тлу прати се успешно и дубље у прошлост, до пред крај III столећа старе ере. Тада се од Лабе и Дњестра простирала пшеворска култура; даље, ка истоку, Зарубињецка култура је заузимала слив Дњепра. То су праве гвозденодобне културе, датоване увозним предметима из келтског и медитеранског простора. Њихово опадање и прерастање у позни ступањ Пшеворске, односно у Кијевску културу, изазвали су походи номадских Сармата, који су продирали до Балтика. Зарубињецка култура није староседелачка, као ни Пшеворска, иако показује сродство са старијом културом североистока Пољске. Настанак тих култура могло је изазвати ширење Келта у Подунављу.

Дакле, археолози су успешно решили основне тачке словенске историје изван Панонског басена до III столећа старе ере. Ту нема ни Дунава ни поуздано одређене границе у Подунављу, све до почетка насељавања на Балканско полуострво. Истовремене културе у Панонском басену (III в.с.е. - V в.н.е.), нису ни довољно истражене ни

коначно разјашњене, са изузетком келтске и римске цивилизације. Обим истраживања је у Панонији за сада такав да се не могу потврдити наводи из *Предања о прошлим временима*. То се нарочито односи на доба од појаве Келта до доласка Римљана. Ова збивања са краја старе ере немају непосредан значај за Србе и Хрвате, јер ако су наводи из Несторовог летописа тачни, они су пре тога напустили средње Подунавље.

Треба нагласити да за датовање ископина, истраживања у Подунављу имају далеко већи значај од оних са друге стране Карпата. Историјски подаци античких писаца, значајни за историју Словена, односе се, пре свега, на римско-византијске границе. Археолошки, римско-византијски производи поуздани за датовање, укључујући и новац, чести су уз границу на Дунаву. Отуда смо у могућности да доносимо много поузданије закључке од других.

*Милица и Ђорђе Јанковић СЛОВЕНИ у
Југословенском подунављу
Музеј града Београда, 1990.*

Повијест минулих љета или Несторов љетопис

Издавач: ИКП
"Никола Пашић"
Београд, Трг Николе Пашића 9
тел. 011/3398-393

За издавача:
Љиљана Танић

Уредник: Миодраг
К. Скулић

Компјутерска обрада:
Милан Танић

Штампа:
Драслар партнер
Београд, Далматинска 47

Тираж:
500

ISBN 86-7987-014-5

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.161.1(091)-94 94
(470) "852/1110"

НЕСТОР, летописац

Повијест минулих љета или Несторов љетопис / (Превод Ненад Косовић). - 1. изд. - Београд : "Никола Пашић", 2003 (Београд : Драслар партнер). - 204 стр. ; 24 цм

Превод дела: Повесгњ временних лет. - Тираж 500. - Коментари: стр. 165-189.

- О писцу "Повијести минулих љета" или "Руском љетописцу": стр. 191-195. - Напомене уз текст.

ISBN 86-7987-014-5

а) Русија - Историја - 852-1110 б) Нестор, летописац (11-12в) - "Повест минулих година"

COBISS.SR-ID 104997132

(Skenirao i OCR-ovao domatrios 18.07.2003. g.)